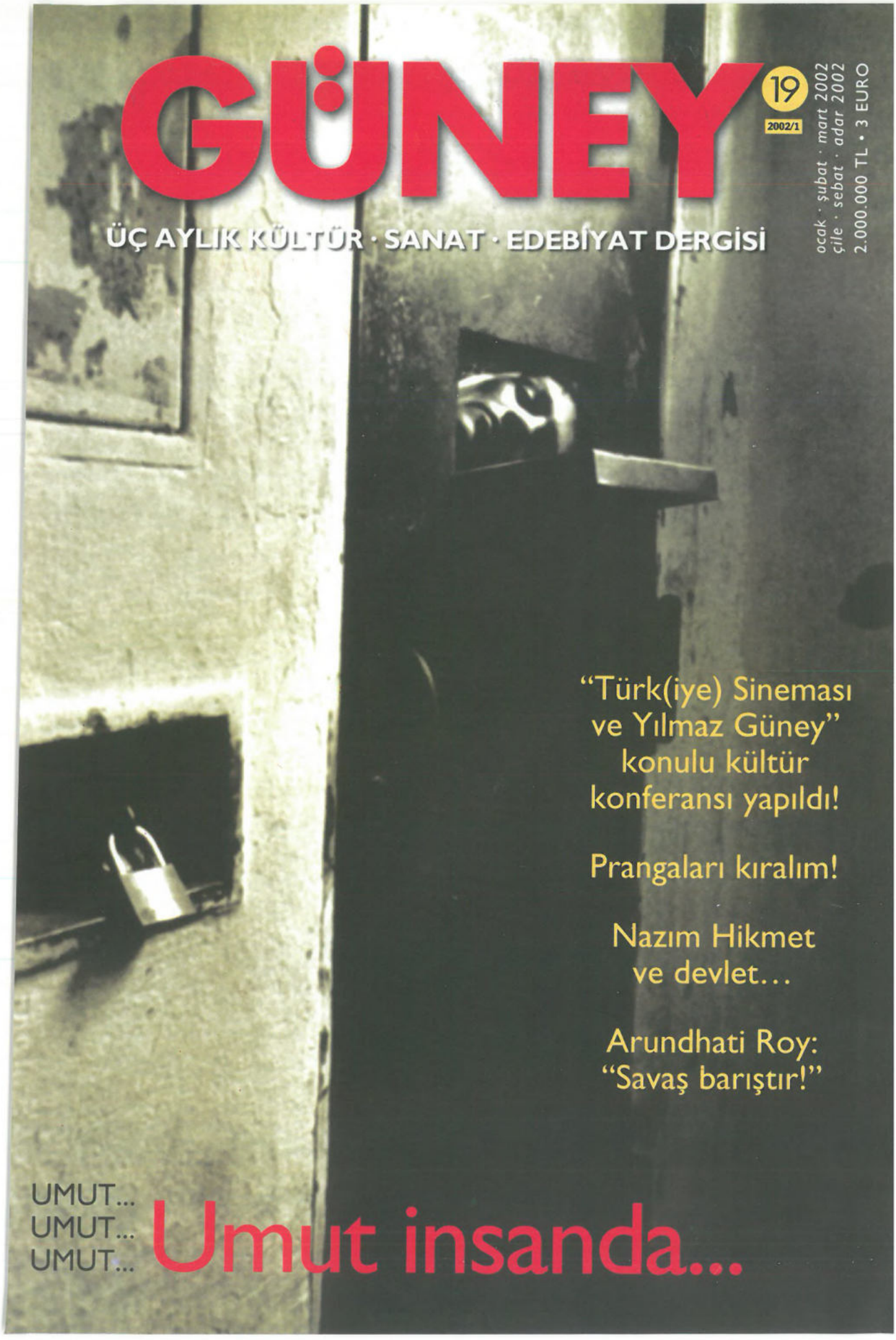

GÜNEY

19
2002/1
ocak · şubat · mart 2002
çile · sebat · adar 2002
2.000.000 TL • 3 EURO

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

"Türk(iye) Sineması ve Yılmaz Güney" konulu kültür konferansı yapıldı!

Prangaları kıralım!

Nazım Hikmet ve devlet…

Arundhati Roy: "Savaş barıştır!"

UMUT...
UMUT...
UMUT...

Umut insanda...

2002
tan doğan

eski yıllar/1

ne çok acı çektik:
yakıldık
ipte sallandırıldık
giyotine vurdurulduk
sürgüne gönderildik
dört duvara düşürüldük
kurşuna dizildik

ne çok acı çektik:

öldürüldük

eski yıllar/2

aç bırakıldık
işsiz güçsüz kaldık
evsiz barksız
susuz soluksuz
savaştık/savaştırıldık
sömürüldük

öldürüldük

eski yıllar/3

...
öldürüldük

eski yıllar/4

...
öldürüldük

eski yıllar...
...

yeni yıl: ?.....

umut insanda...

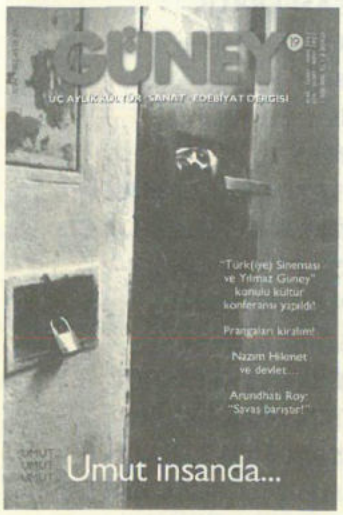

Yeni yüzyıla, yeni bin yıla "merhaba" deyişimizin üzerinden iki yıl geçti... Dünya yeni bir yıla hazırlanıyor.

Yeni yıla girerken yine dünya ve ülkemiz barbarlığı yaşıyor.

Oysa neler söylenmemiş, neler yazılmamıştı yeni bin yıla girerken...

Yeni bin yıl insanlığa "yenilikler" getirecek, insan hak ve özgürlükleri(!) korunacak, açlık ortadan kaldırılacak, sonsuz barışın hüküm sürdüğü bir dünyada insanlar huzur ve refah içinde yaşayacaktı!

Egemenler böyle söylüyorlardı...

Sermayenin hüküm sürdüğü, sınıflı toplumlarda bu vaadler gerçekleşemezdi, gerçekleşmedi de...

Bugün "büyük insanlık" haksız ve gerici savaşlarla; açlık, yoksulluk, kriz, işsizlikle; çevre katliamıyla; ırkçılık, şovenizm, dinci gericilikle; kazanılmış hakların tırpanlanması, baskılar, katliamlarla... birlikte yaşamak zorunda... "Büyük insanlık" sermayenin hakimiyetine dayalı sistemin cenderesinde modern köleler olarak yaşama savaşı veriyor. Her yanımız gericilik tarafından abluka altına alınmış durumda! Barbarlık her tarafta!

Peki bu barbar dünyada hiç umut yok mu?

Var! Proletaryanın büyük şairi Nazım Hikmet'in kapağımıza çıkardığımız dizeleriyle "Umut insanda!"

Umut sizlerde! Umut ezilenlerde!

Yeni yüzyılı, yeni bin yılı barbarlığın cenderesinden kurtarmak; açlığın, yoksulluğun ortadan kaldırıldığı, gerici, karşıdevrimci savaşlara son verildiği; insan hak ve özgürlüklerinin güvence altına alındığı; ezilenlerin çıkarları temelinde şekillenen, gerçek demokrasinin, barışın, halkların kardeşliğinin hüküm sürdüğü... bir dünyayı yaratmak mümkün! Modern köleliğin ortadan kaldırıldığı; sermayenin hakimiyetini değil, insanı merkez alan; sınıfsız, sömürüsüz bir sistemin kurulması mümkün! Yeter ki, modern köleliği reddedelim... Yeter ki, egemen sınıfların her gün bilinçlere enjekte ettiği "böyle bir sistemin gerçekleşemeyeceği", "sosyalizmin öldüğü, bittiği" yalanlarına kanmayalım, esir bilinçleri prangalardan kurtaralım! Gücümüzün farkına varalım, gücümüzü birleştirelim, birleşmiş gücümüzü "olmaz" denileni gerçekleştirme yönünde seferber edebilelim! İşte o zaman "büyük insanlık" yeni dünyayı, emeğin dünyasını kurabilir!

2002'de de en temel görevin yeni dünyanın yaratılması mücadelesini yükseltmek olduğunu hatırlatarak yeni yılınızı kutluyor; yeni yılın çeşitli ulus ve milliyetlerden işçi sınıfına, emekçilere emeğin yeni dünyasını yaratma mücadelesinde yeni kazanımlar getirmesini diliyoruz.

GÜNEY

GÜNEY

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR - SANAT ve EDEBİYAT DERGİSİ

ÇAĞRI Basın Yayın Ltd. Şti. Adına Sahibi: Aziz Özer
Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: İlyas Emir

Yönetim Yeri ve Adresi: Tom Tom Mahallesi Akarsu Sokak, No: 6, Kat: 3 (İstiklal Caddesi, Yapı Kredi Binası arkası, Acara Sokak) Beyoğlu - İstanbul
Tel. & Fax: (0212) 244 59 19
e-mail: guneydergisi@yahoo.com

Dizgi & Grafik: ÇAĞRI Grafik
Baskı: Yıldızlar Matbaası (0212)5012299
Dağıtım: Doğan Dağıtım A.Ş.

Banka Hesap Numaraları:
Türkiye: Türkiye İş Bankası
Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 1022 0 738654

Döviz Hesap No: Garanti Bankası
Galatasaray-İstanbul Şubesi
Hesap No: 9006021-1 / EURO (068023875)

• • •

Almanya Temsilciliği:
Frohlinder Str. 60 · 44577 Castrop-Rauxel
Tel.: 02305 / 54 28 46

Allestr. 32 · 42853 Remscheid
Tel.: 0170 / 55 17 887 • Fax: 02191 / 40401

Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
Konto Nr: 37325 · BLZ: 340 500 00

Abone koşulları:
Türkiye: Yıllık (4 sayı) 10.000.000 TL
Almanya: Yıllık (4 sayı) 20 EURO
Almanya dışı: 25 EURO

Abone olmak isteyenler, abone miktarını aşağıdaki hesap numaralarına yatırdıktan sonra havale makbuzunun fotokopisini ve adreslerini dergimize göndermelidir.

İlan Koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (Renkli)
Tam sayfa: 1.200.000.000 TL
1/2 sayfa: 600.000.000 TL

İç sayfalar:
(En fazla yarım sayfa ve siyah beyaz)
1/2: 400.000.000 TL • 1/4: 200.000.000 TL
Yayınevi ve kitapçılara % 30 indirim yapılır.

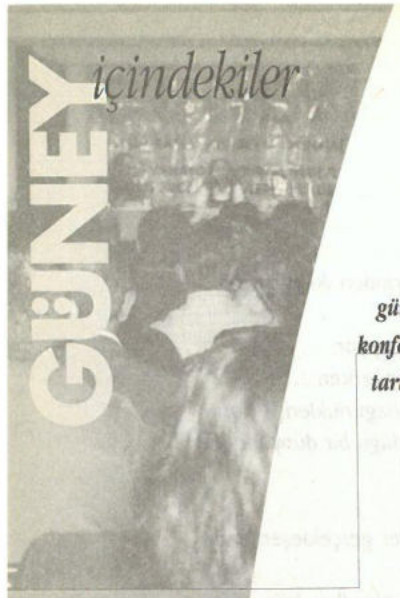

içindekiler

	3	umut insanda	GÜNEY
	5	sizlerden güney'e	
	7	Kader dedikleri	HASAN ERKUL
gündem	8	Mesele prangaları kırmakta!	DERYA GÜMÜŞ
konferans	16	Yılmaz Güney sineması bir milattır!	GÜNEY
tartışma	20	Tezler hakkında düşüncelerim	NAİL BEDİRXAN
	21	Bedirxan'ın görüşleri üzerine kısaca...	GÜNEY
öykü	22	O insanlar	HÜSEYİN SAKLAMAZ
şiir	22	Yeşermek	YAĞMUR AYŞE BALIKÇI
	23	Nokta	NECMETTİN ÇAKIR
	24	Oyunun sonu	SUNA SALMAN
	24	Kızgınım	A. SAMET EKİN
	25	Firari duygular	HÜSEYİN BOZKURT
öykü	26	Sınav	METİN MUHARRİR
şiir	26	Yorgun madenci	HASAN HOŞOĞLU
	27	Gelişigüzel düşler	MAHMUT CELAL BARUT
	27	Çeviri	MEHMET GİRGİN
	27	Analar	NEZİR ELMAS
söyleşi	28	ALİ DAĞDEVİREN ile söyleşi	
öykü	36	Köfte	ALPASLAN ÖZKAN
şiir	36	Anımsa	MEHMET ERCAN
	37	Ülke	MEHMET GİRGİN
öykü	38	Kız çocuğu	MAKSİM GORKİ
çeviri	39	Savaş barıştır	ARUNDHATİ ROY
şiir	41	Carica kuşları	A. KARABAĞ
	45	Ebedi barış için bildiri	K. VURAL TARLA
öykü	46	Nebi oldum	A. KADİR KONUK
şiir	47	Diyalektik	ÜMİT SAVAŞ ASLAN
	48	Son akşam	EROL NACAR
	50	Şiire dair	YAŞAR ASLAN
	51	Nerdesin	SARP KANŞAY
anı öykü	53	Halamın ölümü	HASAN BİLDİRİCİ
şiir	54	Eylül sayfasını	H. HABİP TAŞKIN
	55	Gün ışığı	EROL ÇELİK
tartışma	57	Bir eleştiri, bir yanıt...	
şiir	59	Kalan'a	ERKAN EREN
sergi	60	"Geldim, gördüm, beğendim"	NEŞET ERGÜN
söyleşi	61	RAHİM FATİH BARAN ile söyleşi	
sinema	64	Sinema notları	ANUŞ PAZARCIYAN
söyleşi	69	Yönetmen YEŞİM USTAOĞLU ile söyleşi	
sinema çeviri	72	Yılın filmi	GERT OCKERT
tiyatro	75	Ghetto / Ölüm ve kız	Ö. GÜVEN & E. DİNÇER
söyleşi	78	Yönetmen RAMAZAN VELİECEOĞLU ile söyleşi	
kitap	81	Samet Behrengi'nin yaşamı	ORHAN BAHÇIVAN
	87	Kötünün iyisi mi, yoksa...	MUSTAFA BAYRAM
	90	Kendini tanıtan kitaplar	
karikatür	94		MERAY ÜLGEN

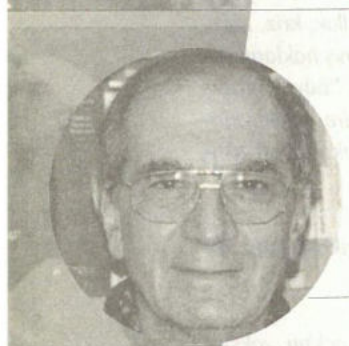

sizlerden güney'e

Değerli Güney emekçileri;

Bugün akşam üzeri idareden üç kitaplık kontenjanımızdan derginizi alıp okumaya başladım. Son Cenker'in Temmuz-Ağustos-Eylül 2001 sayısındaki direnç yüklü güzelim yazısında üç kitap bulundurma hakkımızdan bahsetmiş. Son bir aydır dergiler de kitap yerine sayılıyor. En fazla üç kitap-dergi alabiliyoruz artık.

Size yazarken çok zorlandığımı belirteyim. Nefes alışverişim iyici düzensizleşti şu anda. Açlığın koynunda 128. günü geride bıraktım. İrademizin çelik zembereğinde kıvranan ölüm ve yaşam şahittir ki hiçbir neden size yazmamı engelleyemeyecek şimdi.

Oysa ben de dergiyi okumadan önce bu haftaki postalarımı tamamlamanın rahatlığı ve kaygısızlığı içinde 19 Aralık'tan beri okuyamadığım Güney ve Özgür Genç dergilerini okumayı düşlemiştim. Ne tutuyor kardeşim seni diyebilirsiniz.

Namuslu duruşunuzu, güzelliğiniz 20. sayfayı geride bırakmışken hemen selamlamak istedim. Sizlere methiyeler dizmek niyetinde değilim, ihtiyacınız da yok zaten. Fakat özelde bizim tüm ağırlığıyla yaşadığımız yaşamın hücreleştirilmesi saldırısına karşı sizin cephenizden bizden sesler duymak, inancımıza inanç, umudumuza umut, direncimize direnç katıyor, sağolun varolun.

Bu satırları yazarken yanlış anlaşılma kaygısı da taşıyorum; Güney'in duruşunu bilmiyormuş gibi. Sanki çizginizi tam olarak bilmeyen birisinin bakışlarıyla haksızlık duygusu yaratmış olmamışımdır umarım.

Size karşı düşüncelerimiz ve duygularımız çok netti baştan beri. Biliyor musunuz, Kandıra'ya ilk geldiğimizde üç kişi kendi aramızda türlü türlü oyunlar bulmuştuk. Dünyayla kısmen de olsa bağ kurabilene kadar, "kim ne yapıyordur, ne diyordur" oynuyorduk. Güney'in karşımızdakilerin karşısında olduğunda hemfikirdik. Yazma dürtüsünü oluşturan belki de haklı çıkmanın sevinci ve gururu oldu.

11 Eylül sonrası tüm dünya ezilenleri üzerinde estirilen insanlık dışı terör ve dezenformasyon kampanyası bütün şiddetiyle devam ediyor. Türkiye egemenleri, burjuva kalemşorları ve "ulusal" medyası; bu süreçte ne kadar onursuzlaşıp, yaklaştıklarını görüyoruz. Sanırım Süleyman Nazif'e ait bir sözde dendiği gibi: "Alçaklık da bir seviye ifade eder, ama bunlar hep birlikte çukur". O çukuru bir gün mutlaka bir daha açılmamak üzere kapatacağız.

Dibe vurmuşluğun en üst boyutta hayasızca yaşandığı bir ülkedeyiz. Yazın ve düşün alanı da çok farklı değil. Bundan dolayı böyle bir tarihsel kesitte duruşunuz ve yaşamanız çok önemli. Afgan halkı şahsında dünya halklarına bomba yağdıranların niyetlerini tahlil edip süreç değerlendirmesi yapmak, en azından bu mektup için çok anlamlı değil. Herşey olabildiğince net ama insan yine de; ezilen yığınların kahredici laneti emperyalistlerin ve onların yanında saf tutanların üzerinde olsun demeden edemiyor.

Sevgili dostlar, yaşamı savunan sizlere merhaba demek istedim. Çok fazla uzatıp değerli zamanınızı gaspetmek istemem. Ayrıca dergilerimiz de bizleri bekliyor. Kart kendi imalatımızdır, umarım beğenirsiniz. Bizleri merak etmeyin, biz, bizi her zaman bildiğiniz gibiyiz. Sol memenin altındaki cevahir gümbür gümbür atıyor. Mevsimler de sürse biz kazanacağız.

İnsanlık yürüyüşümüzün olanca coşkusuyla sizleri kucaklıyor, çalışmalarınızda başarılar diliyorum. Yüreğinizdeki bize iyi bakın, hoşçakalın...

Serdar Güzel
F Tipi Cezaevi, B2 5-69 Kandıra / Kocaeli

Güney dergisi çalışanlarına ve yazar kadrosuna saygıyla...

Yaşadığımız ülkede maalesef bilim, kültür, edebiyat ve sanatın belli bir süzgeçten geçirilerek karşımıza çıkartılması, basında ve yayın organlarında, ülkede gerçek anlamda olumlu izler bırakan kişilerin ve olayların farklı boyutlarda yansıtılması mutlak bir gerçek. Televizyon programlarında, günlük gazetelerde olayların 12-13 yaş seviyesinde takip ettiğini yalnızca görsel anlamda insanlara birşeyler aktarıldığını görüyoruz.

Bu bağlamda Güney dergisi yazar kadrosuna, kalitesinden ve içeriğinden dolayı teşekkürler.

Ben Nazım Hikmet'i okudum
Yılmaz Güney'i izledim
Ahmet Kaya'yı dinledim

Ve gördüm ki bu üç sanatçı dünyanın bütün ülkelerinde örnek gösterilirken kendi ülkelerinde sürülüp "vatan haini" ilan ediliyor. Şiirleri yasaklanıyor, filmleri yakılıyor, kasetleri toplatılıyor.

Ben inanmıyorum her ne kadar okuyucu ve seyirci kitlesinin artışı bana ispat etse de, insanların günlük çıkan pop şarkıcılarına, mankenlere, futbolculara daha fazla önem verdiğine... Zamana ihtiyacımız var derim. Çizginizde daha ileriye. Sevgiyle.

M. Asım İzmirli *(Afyon)*

Merhaba,

Güney dergisini, rastladığım bir kaç yerde sayfalarına gözgezdirmem dışında, iki sayıdır düzenli takip ediyorum. Bir dergiyi eleştirebilecek yetkinlikte bulmuyorum kendimi, ancak Güney hep bir sıcaklık, yakınlık uyandırdı bende. Belki de Güney'in kişiliği Yılmaz Güney'in kişiliğiyle özdeşleştiği için. Bunun dışında, derginin hazırlanışında yoğun bir emek olduğu da görülebiliyor. Bana gelince, yaklaşık yedi yıldır şiir yazıyorum ve çev-

remdekiler kitap çıkarmamdan sözeder oldu. Bense şiirlerimi öncelikle okuyucularınızla paylaşmak istedim. Umarım buluşabiliriz; olmasa da yazmaya devam. Hedeflerinizde ve yaşamınızda başarılar dilerim. Hoşçakalın.

Ümit Savaş Aslan

İyi geceler sevgili güneyciler,

İsmim Gülen, 24 yaşındayım. Ailemle birlikte Almanya'da yaşıyorum, tabii buna yaşamak denilirse.

Babam uzun süreden beri Güney dergisine abone ve dergiyi yakından takip ediyor. Bense şu ana kadar derginin içeriğinden haberdar değildim, ama önce biraz karıştırdım ve oldukça ilginç geldi.

Babam 28 Mart 2001'de amansız hastalığa yakalandı ve 20 Ağustos'ta bizden ayrıldı. Hastalığı başlangıçta kontrol altındaydı, daha sonra verilen kemoterapinin yan etkisi ağır geldi ve hiçbir şey yapamadılar.

Yılmaz Güney'i babam bize tanıttı. Onun lösemi sonucu aramızdan gittiğini anlatırdı. Yılmaz Güney babam için her zaman lider ve önde gelen birisi. Onun filmleriyle büyüdüğünü anlatırdı, daha sonra düşüncelerini, hayata bakış açısını, örnek davranışlarını benimsediğini babamda net bir şekilde görebiliyordum.

Şunu anladım ki, yaşam biçimini değiştirmek isteyen zararsız insanlar, oldukça iyi niyetli ve örnek insanlar aramızdan ayrılıyorlar. Neden hep bu insanlara veriyorsun? Biz, yani annem, kardeşim ve ben önümüzdeki engelleri aşmaya çalışıyoruz. Aileme pek belli ettirmiyorum ama, bütün bu çabalarımız niye? Babam 46 yaşında hayata veda etti. Ama bizim için büyük birisi, bir efsane ve de mükemmel bir baba olarak birlikte yaşıyor.

Hoşçakalın.

Gülen Buruk

Değerli Güney dergisi emekçileri,

Derginizi 13. sayıdan beri takip ediyorum. Önceleri böyle bir derginin varlığından haberim vardı, ama okumaya gerek görmedim. Bununda yanlışlığını derginizi okumaya başlamamla anladım. Gerçekten sürece uygun ve okuyan insanları geliştiren, onlara kültürel, politik anlamda yön veren ve insanları sosyalist kişilik içerisinde şekillendirme yönünden önemli katkılar sağlayan, çok güzel bir dergi çıkarıyorsunuz. Bunun için de hepinize, tüm Güney çalışanlarına teşekkür ediyorum.

Bundan böyle derginizi hiç kaçırmıyor ve insanlara bu dergiyi almaları için tavsiyelerde bulunuyorum. Gerçekten derginiz sol görüşlü kültür-sanat dergileri içerisinde en iyi dergi. Belli bir partinin öncülüğünde bir dergi değil, ama proleter öncü bir partinin kültür-sanat ve politik anlamda birçok şeyini anlatan bir dergi.

Güney dergisi çalışanlarına teşekkür ediyor ve çalışmalarınızın, başarılarınızın devamını diliyorum.

Selam ve saygılarımla.

Tuncay Süsem, Maltepe/İstanbul

Güney dergisi dostları ve emekçilerine;

Türkiye'nin bu siyasi ortamında zor zanaattır, yürekle, alınteriyle onurluca bir dergi yayınlamak. Bir yandan ekonomik kriz, diğer yandan yozlaşan kültür ve değer yargıları. Ama en önemlisi; ve zor olanı, antidemokratik bir yapının ürünü olan sansür zihniyetine karşın ayakta durabilmek. Varolmanın ön koşulunun çizilen çizginin değil dışına, kenarlarına bile taşmadan yayıncılık yapmanın dayatıldığı bu ortamda, Güney dergisi dostları ve emekçilerinin özverisi, yürekliliği, alınteri, ilkelerinden ve dünya görüşünden vazgeçmeksizin bu yürüyüşü sürdürmesini selamlıyorum.

Ben Almanya'dan paylaşıyorum yüreğinizi. Sizlerin bu emek ve çabalarınıza karşın, ben de; derginin daha geniş kitlelere ulaşabilmesi ve yüreklerin daha geniş kitlelerce paylaşılması adına uğraşıyorum. Derginizin yeni sayılarını her okuduğumda, bu çabanın daha da artması gerektiğine inanıyorum.

Ben yıllardır imge peşinde koşmuş ve bu imgeyi şiirlerinde yakalamaya çalışmış bir insanım. Bu şiirlerimi bir kitapta toplayamamak gibi bir rahatsızlık içindeyim. Şimdi ise şiirlerimi paylaşabileceğim, yayınlanmasa bile, şiir konusunda yardımlarını göreceğim bir derginin olması beni mutlu ediyor.

Güney dergisi içinde çalışan emekçi dostları ve derginin paylaşılması adına çalışan herkesi selamlıyorum.

Dostlukla...

Yaşar Aslan

Sevgili,

Hayat bize mutlu olma şansı vermedi sevgili...
biz kendimizden başka herkesin üzüntüsünü
üzüntümüz
acısını acımız yaptık çünkü.
dünyanın öbür ucunda
hiç tanımadığımız bir insanın
gözyaşı bile içimizi parçaladı
kedilerine ağladık, kuşların yasını tuttuk...
yüreğimizin yufkalığı kimi zaman
hayat karşısında bizi zayıf yaptı.
aslında ne güzel şeydir insanın insana yanması
sevgili...
ne güzel şeydir bilmediğin birinin
derdine üzülebilmek ve çare aramak...
ben bütün hayatımda hep üzüldüm, hep yandım
yaşamak ne güzeldir be sevgili
sevinerek, severek, sevilerek, düşünerek
ve o vazgeçilmez sancılarını duyarak hayatın...

"Umuda bir kurşun sıksa da ölüm,
unutma umuda kurşun işlemez gülüm..."

Yılmaz Güney

Kader dedikleri

HASAN ERKUL

Kadere bak ki, kökeni nedeniyle doğal çevresinin Yılmaz Güney'e büyük bir sinema sanatçısı olması için verebileceği maddi hiçbir destek yoktu. Ama çok büyük uğraş ve emeği sayesinde Yılmaz Güney, adıyla anılan bir sinemayı oluşturdu. Kuşkusuz bu birdenbire olmadı. Yılmaz Güney ancak zamanla edindiği toplumsal gerçekçi bakış sayesinde, gerçekçi gözlemlerini Türk sinemasının geleneklerine bağlı bir şekilde estetize edip, ifade edebilirdi.

Onun iradesi, sinema sevgisiyle o kadar içiçedir ki, çocukluğunda film makaralarını taşımaktan başlayıp senaryo yazarlığına ve düz oyunculuktan baş oyunculuğa ve yönetmen yardımcılığından yönetmenliğe kadar sinemacılığın her alanında emek harcamıştır. Üstelik bu emeğin önemli bir kısmını ticari macera filmlerine vermiştir. Ayrıca Yılmaz Güney bu filmleriyle zaten geniş kitlelerce sevilmiş ve benimsenmiştir. Ama Yılmaz Güney sinemacı olarak seyircisiyle kurduğu ilişkide bir adım daha ileri varıp "Artık sinemam yenilenmekte ve benimle ilişkiniz yeni sinemam üzerinden, yeni anlayışıma dayalı olarak olmalıdır" diyebilmiştir. Nitekim bu tavır, kitleler nezdinde de kabul görmüştür.

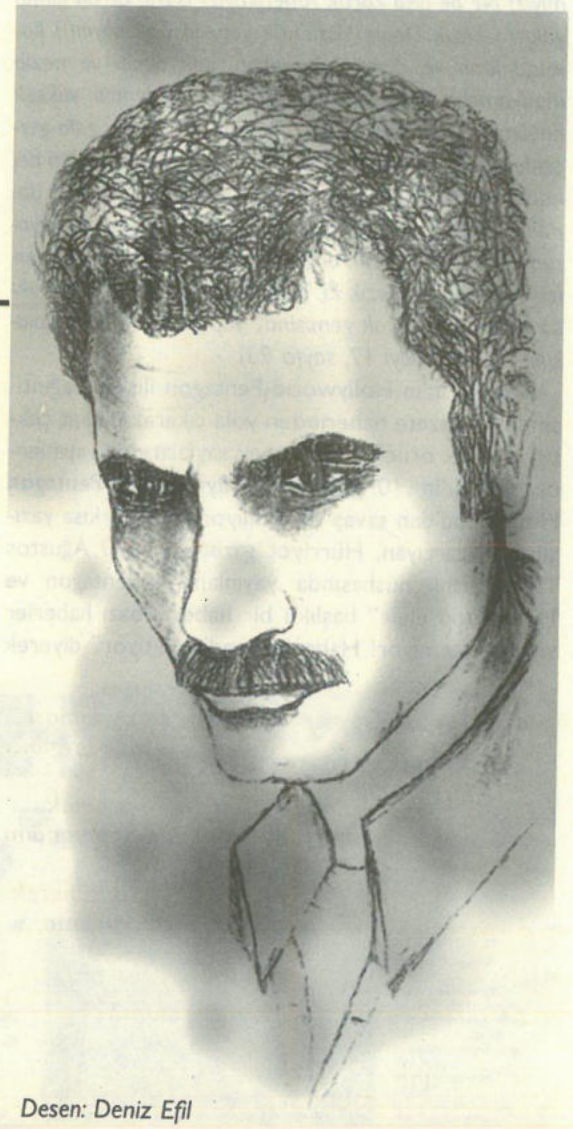

Desen: Deniz Efil

Yüzlerce ticari macera filmlerinde yer alan sinemacılardan farkı neydi Yılmaz Güney'in? Ya da sinemaya el yordamıyla başlamayıp yapacağı herşeyi baştan bilen "bir bilen" olarak başlasaydı ne olurdu?!

Bu soruların genel cevabı iki sözcükte gizli; yoğrulmak ve olmak! Yoğrulurken içinde bulunduğu halden kendin gibileri de oluşturarak çıkmak... Sonuçta Güney sineması artık düşündürüyordu/izleyiciyi yeni bakış edinmeye "zorluyordu"/izleyicilerin mevcut bilinçlerini nesnel durumlarıyla çatıştırmasını istiyordu...

İşte, Yılmaz Güney'i, savcı vukuatına rağmen, hayattayken ve ölümünden sonra hâlâ gündemde tutan sır olmaktan çıkmış sanat anlayışındaki sır bundan ibarettir.

Kuşkusuz bu evrilme sürecinde, sinemacılıkta **ayak diremesi**; Çirkin Kral dönemi filmlerinden beri kitleler içinde **maddi güç olması**; bilincini ve siyasal kimliğini **Marksizmden beslemesi** gibi etmenlerden dolayı, Yılmaz Güney bir sanatçı olarak manevi liderlik yapmanın ötesinde **fiili liderlik** sorunsalıyla da karşı karşıya geldi. Bunlar aynı zamanda nedenler ve sonuçlar olarak Yılmaz Güney'in davranışlarının köşetaşlarıydı. Bir entelektüel olarak da, bir apaş olarak da, bir sinemacı olarak da, Yılmaz Güney'in hayatında bu köşetaşları hep önemli rol oynadı...

İşin garibi; Yılmaz Güney'se günümüz Türkiyesinde kâh olumlu, kâh olumsuz, bazen çok canlı bir gündem maddesi halinde/bazen silik olarak, ilgili-ilgisiz, değerli-değersiz bir çok tartışmada ve tavır alışta ve hatta kendimizi tarif etmemizde de önemli köşetaşı rolü oynuyor...

Kader dedikleri bu olsa gerek!...

Mesele prangaları kırmakta!

DERYA GÜMÜŞ

Güney'in sürekli okurları, Anuş Pazarcıyan arkadaşımızın sinema yazılarında, kimi Hollywood filmlerinin eleştirisinin yapıldığı yerlerde, Hollywood ile kısaca Pentagon olarak adlandırılan Amerikan Savunma Bakanlığı arasındaki ideolojik –yer yer pratik– ilişkinin varlığına işaret edildiğinin tanığıdır. Hollywood, ABD yaşam biçiminin, ABD hakim sınıflarının ideolojik yaklaşımlarının sinema diliyle kitlelere ulaştırılmasında, onların ABD devletinin atacağı adımlara –örneğin savaşlara!– hazırlanmasında veya ABD'nin yürüttüğü savaşlarda ABD ordusunun aklanmasında, ABD yurtseverliğinin pohpohlanmasında vs. vs. en önemli araçlardan birisidir.

Pazarcıyan bu ilişkiyi örneğin, Güney'in 7. sayısında yazdığı "Er Ryan'ı Kurtarmak" başlıklı yazısında ortaya koydu. Sözkonusu yazısında Pazarcıyan, "savaş karşıtı bir film" olarak değerlendirilen "Er Ryan'ı Kurtarmak" filminin "savaş karşıtı olmadığını", tersine "ABD ordusunun propagandasının yapıldığı, ABD yurtseverliğinin, ABD ordusunun savaşlarının propagandasının yapıldığı bir film" olduğunu belirtiyordu.

Bir başka yazar arkadaşımız Nilüfer Yüksel, Güney'in 9. sayısında yayınlanan "Hollywood sinemasının savaş hazırlığında rolü üzerine notlar" başlıklı yazısında Hollywood çıkışlı birçok filmin ("Er Ryan'ı Kurtarmak", "Independence Day", "Starship Troopers", "Rambo" vd.) çeşitli dönemlerde (İkinci Dünya Savaşı dönemi, "Soğuk Savaş" dönemi", günümüz) ABD'nin yürüttüğü savaşlara kitleleri hazırlamada önemli bir işlev gördüğünü vurguluyordu.

Hollywood çıkışlı film değerlendirmesi yapılırken (özellikle savaş filmlerinde!) bu ilişkiye değinmemek olmaz. Arkadaşımız Anuş Pazarcıyan, Pentagon-Hollywood ilişkisine daha sonraki kimi yazılarında da değinmek durumunda kaldı. Örneğin Güney'in 17. sayısında yayınlanan "Pearl Harbor" filminin eleştirisinde Pazarcıyan şunları yazmıştı:

"Amerikan sinema endüstrisi merkezi Hollywood ile Pentagon arasındaki "sıkı ilişkiler" biliniyor. Bu ilişkilerde Pentagon Hollywood'a film yapımında bütün imkânlarını sunuyor; buna karşı Hollywood da Pentagon'un istediği filmleri yapıyor. Pentagon Hollywood'dan "Amerikan değerlerini savunan yurtsever filmler", ABD'nin "haklı ve güçlülüğünü" gösteren, onun "bir muharebede yenilse bile, eninde sonunda savaşı kazanacağını" gösteren filmler istiyor. Hollywood da "yurtseverlik" görevini yerine getirip bu talepleri karşılıyor. (...)

Şimdi bu işbirliğinin yeni bir örneği gösterimde. Pearl Harbor! Reklam filmciliğinden gelen "The Rock" (Kaya), –1996; "Armageddon" (1998) gibi bol aksiyonlu, hızlı filmlerden tanıdığımız Hollywood'un yenilerinden Michael Bay'ın yönettiği "Pearl Harbor"un Amerikan galası bu iş için özel olarak kiralanan bir uçak gemisinde yapıldı! Amerikan ordusunun, donanmasının, hava kuvvetlerinin kimi eski ve yeni komutanları, şov işinin ünlüleriyle birlikte galaya katıldılar. Galanın "halk" ayağını ise deniz erleri oluşturdu! ABD'de gala böyle olur da, biz geri kalır mıyız! Ne de olsa küçük Amerikayız! Bizde de bu filmin galası Gölcük Deniz Üssü'nde yapıldı! Çok sayın(!) komutanların ve deniz erlerimizin, çok necip ve nezih medyamızın, magazin dünyamızın ünlülerinin yüksek katılımlarıyla, –"Ay çok güzeldi hayatım!"– bir gala gerçekleştirildi. Böylece kahraman Türk deniz kuvvetleri de, kadim dostumuz ve çok güvenilir müttefikimiz ABD donanmasından geri kalmayarak –belki ilk kez, bilmiyorum– bir ABD filminin doğrudan reklam ajanslığını üzerlenmiş oldu. Ne yazık ki, bizim uçak gemimiz yok! Yoksa valla biz de uçak gemisinde yapardık bu filmin galasını!" (Güney, sayı 17, sayfa 93)

Pazarcıyan'ın Hollywood-Pentagon ilişkisi bağıntısında bir gazete haberinden yola çıkarak dikkat çektiği en açık örnek yine Güney sayfalarında yayınlandı. Güney'in 10. sayısında yayınlanan "Pentagon Hollywood'dan savaş dersi alıyor" başlıklı kısa yazısında Pazarcıyan, Hürriyet gazetesinin 20 Ağustos 1999 tarihli nüshasında yayınlanan "Pentagon ve Hollywood elele" başlıklı bir haberi "bazı haberler yorum istemiyor! Haberin kendisi yetiyor" diyerek

40 üst düzey yönetici
ABD sinemasını tartıştı
'asker'
Başrollerde John Travolta'nın oynadığı "Kod adı Kılıçbalığı" film, 11 Eylül saldırılarından dolayı gösterimine bazı ülkelerde izin verilmemişti.

olduğu gibi aktarıyordu. Gazetenin haberine göre Pentagon, askeri eğitim kalitesini artırmak için savaş koşullarını gerçeğe çok yakın yaratmayı başaran Hollywood tekniklerinden yararlanacaktı! Bunun için Hollywood'un yüksek teknoloji ürünü savaş sahnelerindeki efektleri hazırlayan Güney California Üniversitesi ile 45 milyon dolarlık bir anlaşma imzalanmıştı!

11 Eylül 2001'de binlerce insanın ölümüne yolaçan Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a yönelik uçak saldırıları sonrasında Hollywood-Pentagon ilişkisine yeni bir halka daha eklendi. Saldırı ertesinde ABD devletinin "uluslararası terörizme karşı mücadele adına" geliştirdiği politika sonucu "müttefikleriyle birlikte" Usame bin Ladin'e –ve onu koruyan Taliban'a/Afganistan'a– savaş ilan etmesi, Hollywood'a da "yüce Amerikan çıkarlarının savunulması", "terörizm belasına karşı" propagandanın hızlandırılması vs. vb. bağıntılarında çeşitli görevler yüklüyordu! İşte bu görevlerin neler olduğu Kasım ayı içinde ABD yönetimi ile Hollywood'un 40 kadar üst düzey yöneticisini biraraya getirdi. Türkiye gazetesinin konuya ilişkin verdiği haberin başlığı "Hollywood 'asker'e çağrıldı" şeklinde! Habere göre Hollywood yöneticileri ABD Başkanı Georg W. Bush'un danışmanlarından Karl Rove ile "terörle mücadele kampanyasına yapabilecekleri katkı" konusunda görüş alışverişinde bulunmuşlar!

Gerçekte Hollywood-Pentagon ilişkilerinde Hollywood'un bugüne kadar ideolojik planda ABD devletine verdiği destek bilindiğinde Pentagon'un bu kez Hollywood'dan daha üst boyutlarda destek beklediği sonucunu çıkarmak mümkün. Eğer durum bu ise bugüne kadar olduğu gibi bugünden sonra da Hollywood üzerine düşeni hakkıyla yerine getirecektir! Yaptıkları yapacaklarının garantisidir!

Bunun yanında ama saldırı ertesinde kimi çevrelerin saldırganların kimi Hollywood çıkışlı felaket filmlerinden esinlendiğini, bu yüzden saldırının sorumluluğunu Hollywood filmlerinde aradığı da bilinen bir

llywood
çağrıldı
N (İHA) - Hollywood'tan 40 kadar üst düzey yönetici, terörle mücadele
apabilecekleri katkı konusunda görüş alışverişinde bulunmak üzere, ABD
Bush'un danışmanlarından Karl Rove ile bir araya geldi.
metin halka vermeye çalıştığı mesajları içeren filmlerin
ni çıkan Hollywood filmlerinin ülke dışındaki Amerikan
rılmasına kadar bir dizi öneri üzerinde tartışıldığı bildirildi.
ish sansüre karşı
Karl Rove, Başkan'ın, filmlere ve televizyon
rün uygulamaya ya da içeriklerine müdahale etmeye
gıladı. Los Angeles'taki BBC muhabiri, Hollywood'un
a felakete eden film stüdyolarının yöneticilerinin, herhangi
ün birliğine varması bir yana, aynı yerde toplanmasının bile
uğunu söyledi.

Pentagon Hollywood'dan "Amerikan değerlerini savunan yurtsever filmler", ABD'nin "haklı ve güçlülüğünü" gösteren, onun "bir muharebede yenilse bile, eninde sonunda savaşı kazanacağını" gösteren filmler istiyor. Hollywood da "yurtseverlik" görevini yerine getirip bu talepleri karşılıyor. Pearl Harbor filmi bunun bir örneğidir...

gerçek. Bu çevrelere göre Hollywood'un terörizme "ilham veren" bu tür felaket filmlerine sınırlama getirilmesi gerekliydi. ABD yönetimi ile film sektörünün ileri gelenleri arasında yapılan bu toplantıdan "sınırlama" yönlü taleplerin dile getirildiği de büyük bir olasılık.

İster öyle, ister böyle; Hollywood-Pentagon ilişkilerinin bundan böyle daha sıkı fıkı bir hal alacağını ve Hollywood'un daha sıkı bir şekilde ABD politikaları doğrultusunda hareket edeceğini tahmin etmek güç olmasa gerek! Ancak bu kez filmlerdeki "kötülerde" kimi değişiklikler olacak: Kızılderililer, Vietnamlılar, "Komünist" Rus casusları vs. vs. yerlerini dinci-gerici, çoğu sakallı Afganlı, Filistinli, Sudanlı "teröristlere; Saddamlara Talibanlara... bırakacak! Hollywood çıkışlı filmlerdeki "kötüler" değişecek ama "özgür dünyanın temsilcisi" "iyi Amerikalılar" ve "yüce Amerikan değerleri" kalacak!

Eğer bilinçli bir çabayla üzerine gidilip kırılmazsa bir şey daha değişmeyecek: Dünyanın yoksul yığınları Amerikan çıkarları temelinde şekillenen Hollywood filmlerini izleyecek, bilinçlerine vurulan bu prangayla yaşamak zorunda kalacaklar!

Görev, görevimiz bu prangaları kırmaktır!

Sansür şakşakçılığı!

Türkiye'de burjuva medyanın, gazetelerin, televizyonların hakim sınıfların şu ya da bu kesimi, şu ya da bu holdingi arasında çıkar dalaşlarında birer silah olarak kullanıldığını biliyoruz, çünkü herşey açık yapılmakta, medya silahı o kadar açık kullanılmaktadır ki, ismi verilerek karşı çıkar gruplarının kirli çamaşırları ortaya serilmektedir. Adı verilerek teşhir edilen çıkar grubu da buna kendi televizyon kanalı, radyosu veya gazetesi üzerinden yanıt vermekte, karşı çıkar grubuna yönelik saldırılarda bulunmaktadır.

Çıkar grupları arasında yürüyen dalaşta medyanın böyle kullanılması ve medya üzerinden çıkar gruplarının birbirlerinin kirli çamaşırlarını ortaya dökmeleri bu savaşı izleyen yığınlara hortumun, soygunun, hırsızlığın biçimini ve boyutlarını göstermesi açısından olumlu bir rol oynayabilir. "Oynuyor" diyemiyoruz, çünkü bu gerçeklik –çoğunlukla– yine marifetli medyanın çabaları sonucu bilinçleri esir alınmış kitlelere şu ya da bu çıkar grubunun diğer çıkar grubuyla "savaşında" "taraf" olma durumu yaratıyor. Kitlelerin kendisi açısından olayları değerlendirmesinin önüne set çekiliyor, günübirlik gündemlerle olaylar saptırılıyor, bilinçler karartılıyor.

Medyanın çıkar gruplarının çıkarları doğrultusunda üzerlendiği bu işlev siyasi iktidarın da işin içine girmesiyle daha da alengirli bir hal alıyor.

Siyasi erki elinde bulunduranlar, öncelikle sistemi böylesine teşhir eden bir yayın anlayışının zararlarını görüyor ve bunu engellemek için çeşitli yaptırımlara başvuruyorlar.

Radyo Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) denilen kurulun "ekran karartma" olarak nitelenen sansürü daha "sert" bir şekilde uygulaması bunun en son örneğidir. RTÜK, Aydın Doğan Grubu ile Uzan Grubu arasında yürüyen ve televizyon ekranlarına da yansıyan dalaşta, sistemin daha fazla teşhir edilmesini engellemek için –bugüne kadar uygulanandan daha ka-

tı!– kapatma cezalarını gündeme getirdi. Ancak bu yapılırken siyasi iktidar –ve siyasi iktidarın bu alandaki temsilcisi RTÜK–, anda kendisine daha yakın bulduğu, iktidarın sürmesi için desteğini aldığı sermaye grubunun çıkarları çerçevesinde hareket etmeye, yetkisini buna hizmet eder biçimde kullanmaya özen gösterdi, gösteriyor. Kasım ayı içerisinde RTÜK aldığı bir kararla Uzan grubunun televizyonu Star'ı 15 gün kapattı. Çıkar dalaşında Uzan grubunun karşısında yeralan Aydın Doğan grubunun televizyon kanalı "Kanal D" ise üç gün kapatıldı.

RTÜK tarafından uygulanan sansüre karşı basınyayın kuruluşlarından "doğal" bir tepkinin oluşması; sansüre karşı olduğunu iddia eden, sırası geldiğinde Türkiye'de sansürün olmadığını, olmaması gerektiğini önesüren, sansürün kaldırılış günü olarak "kutlanan" 24 Temmuz'da köşelerini bu konuya ayırarak Türkiye'de sansürün "kaldırılmasından" duyulan memnuniyeti dile getiren yazılar döşenen kalemşorların uygulanan sansüre –normalde!– karşı çıkmaları gerekirdi, gerekir!

Ama RTÜK sansürü karşısında bu "normal" durum yaşanmadı! Tersine sansür, sırası geldiğinde "gazetecilik etiğinden", "tarafsızlıktan", "haber alma özgürlüğünden", "çağdaşlıktan" vs. bahseden, ama gerçekte yer edindiği sermaye grubunun medyasında çöplenme ve çanak yalama karşılığında patronlarının lehine kalem oynatan bir bölüm "köşe" yazarı tarafından alkışla karşılandı. Çıkarlar çerçevesinde şekillenen kapitalist sistemde ve bu çıkarlar için oluşturulan, sermaye gruplarına hizmeti asli vazife olarak kavrayan medyadan ve ücreti sermayeye yaptığı uşaklığa göre belirlenen kalemlerden "normal" davranış beklemek hayaldir!

Ertuğrul Özkök ve Emin Çölaşan işte bu "normal" davranışı gösteremeyen kalemlerden ikisidir.

Ertuğrul Özkök RTÜK sansürü karşısında köşesinde şunları yazdı: "RTÜK'ün aldığı karar, Türk medya tarihinde bir dönüm noktasıdır. Bu gün, medya tarihimizde 'şantajcı medya döneminin kapanmasında ilk adım' olarak hatırlanacak. Bu kararı alan RTÜK üyeleri, medya tarihimize işte bu şerefli görevi yaptıkları için geçecekler." (Hürriyet, 16 Kasım 2001)

İşte Özkök'ün sansür karşısındaki tavrı! Elbette Özkök'e göre bugün böylesine "şerefli" davranan RTÜK'ün, yarın olası bir iktidar değişikliğine bağlı olarak bileşimi değişirse ve örneğin Aydın Doğan Grubu'nun medyasına diyelim ki Uzan grubuna göre daha ağır sansür uygularsa "şerefinin" ne düzeye ineceğini yine Özkök belirleyecektir!

Bu yazının yayınlanmasından bir gün sonra Emin Çölaşan köşesinde, Özkök'e katıldığını, RTÜK'ün yaptığının doğru olduğunu ve en ağır cezaları vermesi gerektiğini belirttikten sonra; "Bu iş böyle olur.

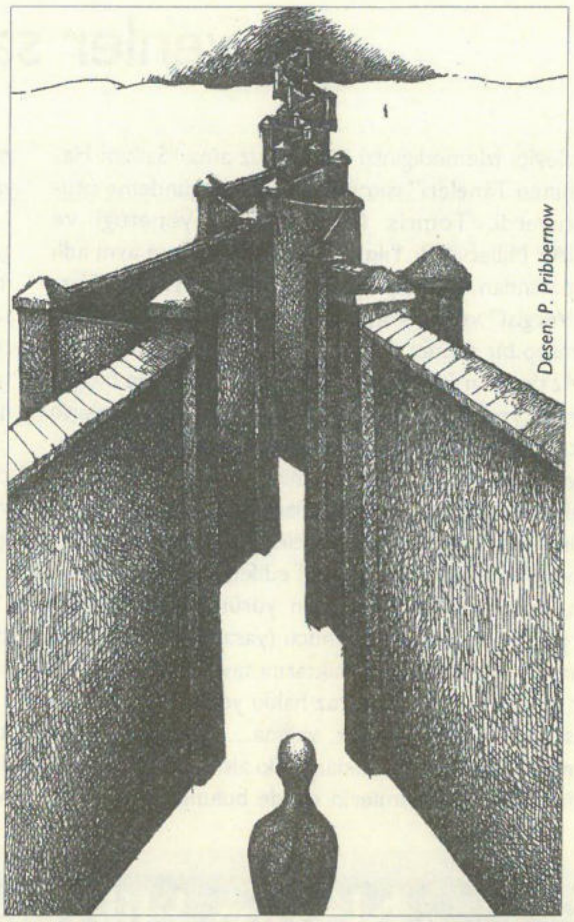

Eğer Türkiye'de ekranlardan yayılan pisliğe gerçekten son verilmek isteniyorsa, en ağır cezalar verilmelidir." diye yazdı. Ancak "şerefli RTÜK"ün siyasi değişikliğe paralel olarak değişebileceği Çölaşan tarafından bilince çıkarılmış olacak ki, o RTÜK'ten "siyasi ceketlerini kapıda bırakıp kararlarını tam bir tarafsızlıkla" vermelerini istiyor. Siyasi kararların yozlaşmaya yolaçabileceğini söylüyor. Özkök'ün "şerefli görev" addederek alkışladığı, Çölaşan'ın alkışa katıldığı ve sansür kararı alanlardan daha fazlasını beklediği RTÜK sansürünün siyasi bir karar olduğunu belirtmenin bir faydası yok. Çünkü bu alkışçı takım, bugün kendi patronlarının çıkarına yapılan sansürü alkışlayıp haklı bulurken ve "siyasi bir karar" olarak değil, yapılması gereken, "ahlaki", "şerefli" bir karar olarak değerlendirirken; yarın kendi patronlarının çıkarları aleyhine alınacak bir kararı "siyasi bir karar" olarak değerlendireceklerinden, "şerefsiz bulacaklarından" kuşku duymuyoruz.

Bu sermaye grubunun şakşakçıları böyle de, diğerleri farklı mı? Elbette hayır! Yarın onlar da kendi sermaye grupları lehine yürütülecek bir sansüre onay vereceklerdir. Biz, bütün sermaye gruplarının çanak yalayıcılarının aynı ortak tavrı takınacaklarını biliyoruz. Bundan da kuşku duymuyoruz!

Şovenler sahnede...

İzleyip, izlemediğinizi bilmiyoruz ama "Salkım Hanımın Taneleri" isimli film bir anda gündeme oturuverdi. Tomris Giritlioğlu'nun yönettiği ve ANAP Milletvekili Yılmaz Karakoyunlu'nun aynı adlı romanından sinemaya uyarlayarak çektiği film "Varlık Vergisi" ve bu, vergi mükellefi azınlık milliyetlere mensup bir ailenin durumunu konu alıyor. 11 Kasım 1942'de çıkarılan "Varlık Vergisi" kendilerine biçilen vergiyi vermeyen veya zamanında veremeyenlerin (özellikle azınlık milliyetlere mensup kişilerin) Aşkale'ye, Erzincan-Erzurum demiryolu yapımında çalışmak üzere sürülmesini, mallarına-mülklerine el konulmasını öngörüyordu. Meclise geldiğinde 350 milletvekilinin oybirliği ile kabul edilen 4305 sayılı yasanın, yani "Varlık Vergisi"nin yürürlüğe girmesi ve birçok keyfi uygulama sonucu (yasa il defterdarlıklarına ve valilerine vergi miktarını tayinde geniş yetkiler tanıyordu; yasaya itiraz hakkı yoktu; uygulamada baskı, tehdit, çapulculuk, yağma... çok açık bir biçimde yürütüldü) azınlıklar baskı altına alındılar, ağırlıklı olarak bu kesimlerin elinde bulunan ticaret hayatında bu kesimlerin etkinliği kırıldı, birçok Türk bu yasanın uygulanması sonucu "zengin oldu"...

İşte, kısaca özetlemeye çalıştığımız bu yasa ve uygulamanın sonuçlarına kısmen değinen romanın filmi, gösterime girmesinin üzerinden iki yıl geçtikten sonra, gündeme oturuverdi. MHP'li Parlamento İdare Amiri Ahmet Çakar, filmin TRT ekranlarında gösterilmesi sonrasında yaptığı; "Başta Yener (TRT Genel Müdürü Yücel Yener / BN) başta olmak üzere Ermeni soykırımı iddiaları karşısında devletin tezini çürütecek kadar Türk düşmanlarına koz verenler vatana ihanet ettiler" açıklamasıyla filmi tartışma gündemine taşıdı. Çakar, filmdeki Sabit Paşa'nın Ermeni asıllı gelini Nora'ya tecavüz sahnesine ilişkin, "Kim şerefli Türk subayına böyle kara leke atabilir?" diyerek filmde Türk askerinin küçük düşürüldüğünü ileri sürdü ve askeri savcıları "göreve" çağırdı.

"Salkım Hanımın Taneleri" bu sözler üzerine tartışılmaya başlandı. Gazeteler günlerce konuya sayfalarında yer verdiler, siyasetçiler ve köşe yazarları tavırlar takındılar, televizyonların tartışma programla-

Nâzım Hikmet ve devlet...

Bilindiği üzere 2002 yılı Nâzım Hikmet'in doğumunun 100. doğum yıldönümü. Bu yıl, hakim sınıflarca Nâzım Hikmet'i devletle "barıştırmasının" vesilesi olarak kullanılacak. Bu arada devletin Kültür Bakanı, Nâzım Hikmet'i anma, sahiplenme amaçlı etkinliklerin "Türkiye için dünya çapında tanıtım fırsatı" olduğundan dem vuruyor. Yani Nâzım Hikmet bir yandan "devletle barıştırılarak" komünist düşüncelerden "arındırılıp" sahiplenilecek; ama aynı zamanda bu yönlü bir sahiplenme "Türkiye'nin tanıtımına da" olanak sağlayacak! Yani egemen sınıflar bu bağlamda bir taşla bir kaç kuş vurmuş olacaklar!

Bu amaçla devletin Kültür Bakanlığı UNESCO'ya götürdüğü bir teklifle 2002 yılını "Nâzım Hikmet Yılı" olarak kutlanmasını önerdi. Bu öneri UNESCO tarafından kabul gördü. Yine bu bağlamda Türk hakim sınıfları 2002 yılı içinde bir dizi etkinlikle Nâzım Hikmet'i "sahiplenme" amaçlı etkinlikler düzenleyecek. Bu yönlü etkinliklere 2002 yılına girmeden başlandı bile...

8-9 Ekim tarihlerinde Fazlı Say, Sertap Erener ve Genco Erkal'ın katıldığı "Nâzım" etkinliği 2002 yılında yapılacak etkinliklere bir anlamda hazırlık niteliği taşıyordu. Etkinlik sonrasında hakim sınıf medyasının yaptığı değerlendirme; etkinliğin "Nazım'ı devletle barıştıran" bir etkinlik olduğu yönündeydi.

Sözkonusu etkinliğe katılan sanatçılardan birisi olan Fazlı Say, Milliyet Sanat dergisinin kendisiyle yaptığı röportajda sorulan; "Nâzım'ın Amerikan emperyalizmine, siyasilerin de Nâzım Hikmet'e karşı tavırlarını düşündüğümüzde, Kültür Bakanlığı destekli bu eser tabuyu yıktı diyebilir miyiz?" sorusunu şöyle yanıtlamış:

"Nâzım Hikmet bu olayları görseydi mutlaka Amerika'dan yana olurdu. Burada terör olgusuna karşı bir tavır var. Amerika dünyayla birlikte terörü yok etmek istiyor. Ve Amerika şu anda çok haklı. Durum 50 yıl önceki gibi değil. Şu 11 Eylül olayında Amerika'ya gık bile denemez."

İşte Nâzım Hikmet'i "sahiplenme" amaçlı devletin düzenlediği etkinliklere katılan/katılacak sanatçılardan birisinin Nâzım Hikmet'e bakış açısı böyle! Gerçekte Nâzım Hikmet'i ya hiç anlamamış ya da anlamış ama bi-

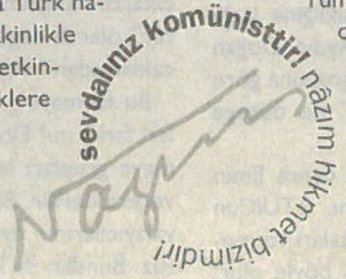

rında sorun "enine boyuna" tartışıldı vs. vb.

Biz burada filmi tartışmak yerine –zaten yürüyen tartışmada filmi tartışan da hemen hemen yok!– yürüyen tartışmaların nasıl, hangi çerçevede yürüdüğüne kısaca değinmek istiyoruz.

"Salkım Hanımın Taneleri" tartışması, bir yanıyla gerçekte Türk hakim sınıflarının siyasi sözcülerinin "seviyesine" örnekler sundu.

Örneğin filmin TRT ekranlarında gösterilmesi sonrasında yaptığı açıklamayla filmi tartışma platformuna taşıyan MHP ne denli ırkçı ve şoven olduğunu bu film bağıntısında göstermiştir. Türkiye'de yaşayan herkesi "Türk" gören, ulusal azınlıklara yaşam hakkı tanımayan, tarihlerindeki ulus ve milliyetlere uygulanan baskı ve katliamların günümüzdeki mirasçısı olan ve atalarından aldıkları bu miras üzerinden politika yapan partilerden birisi MHP'dir. "Ermeni Sorunu", "Varlık Vergisi", "6-7 Eylül Olayları" gibi olayların epeyce "şan" kattığı "şanlı" Türk tarihinin mirasçılarının bu "şanlı" tarihe ait, onun bir parçası olan bir olayın bir filmde işlenmesine bile tahammülsüzlüğü onun ne denli ırkçı ve şoven bir konumda olduğunun açık bir göstergesidir.

Peki bu açık ırkçı-faşist parti böyle de diğerleri nasıl?

Filme konu olan romanın yazarı olan Yılmaz Karakoyunlu, gelen "vatana ihanet" ve "Türk askerinin küçük düşürüldüğü" iddialarına yanıt verirken "Çakar'ın vatan hainliği hakaretini kendisine iade ediyorum..." diyor, saldırıya yanıtını "kimin daha vatanperver olduğu" üzerine kuruyordu. Karakoyunlu, tartışmanın "Şerefli Türk subayı" bölümüne ilişkin ise şunları söylüyordu:

"'Şerefli Türk subayı' lafı, güya bunların himayesinde bulunuyor, ifadelerle ortaya konulurken kamuoyunu yanıltmaya yöneliktir. Benim geçmişim ortalinçli çarpıtmalar içine girmiş Fazlı Say'ın bu ibretlik tavrı, bu saçmalıkları üzerine bir polemik yürütmeye gerek bile yok! Yürüyen savaşta ABD'nin "haklılığını", "haksızlığını" tartışmanın bir anlamı yok! Komünist sanatçı Nâzım Hikmet'in bugün yürüyen emperyalist gerici bir savaş karşısında nasıl bir takınacağı konusunda spekülatif tavırlar temelinde tartışmanın da bir anlamı yok! Ama bu ibretlik tavırla ortaya konulan gerçek bir şey var ki; o da Fazlı Say ile Nâzım Hikmet'i sistemin içine çekme, ondaki komünist düşünceleri "silme" amaçlı Kültür Bakanlığı'nın tavrının ortak bir amaçta buluştuğu... Yani devlet yuvarlanmış sanatçısını bulmuş! Fazlı Say'ın müzik alanındaki uzmanlığına bir diyeceğimiz yok. Fakat siyasi değerlendirmelerine söylenecek şey çok.

Kültür Bakanlığı'nın Nâzım Hikmet'i "sahiplenme", çeşitli etkinliklerle "anma" yönlü çalışmaları karşısında hakim sınıfların diğer bir kesiminin –ki bu kesim Nâzım Hikmet'in anılmasını doğru bulmuyor, Kültür Bakanlığı'nın Nâzım'ı sahte "sahiplenme" çabasını yanlış buluyor– rahatsızlığı da çeşitli biçimlerde gündeme geliyor. Nâzım Hikmet'in vatan hainliğinden, Moskof uşaklığından vs. dem vuruluyor; hatta onun "Türk kökenli" olmadığı "keşfediliyor" vs. İşte bu kâşiflerden birisi de DYP milletvekili İlhan Aytekin! Kültür Bakanı İstemihan Talay'a sorduğu "Nâzım Hikmet'in resmi adının Warzonski" (gerçekte Borzenski) olup olmadığı sorusuyla Nâzım Hikmet'in Leh kökenli olduğunun "keşfine" hizmet eden bu şahıs, bu "buluşunu" gerçekte Nâzım gibi "gâvur" birisinin anılmasının yanlışlığına dayanak yapmaya çalışıyor.

Nâzım Hikmet'in "sahte sahiplenmesini" bile engellemek için böylesine ilkel argümanlar ileri sürmek hakim sınıfların ırkçı-şoven gerici kesimlerinin bağnaz anlayışlarının bir yansımasıdır.

Görünen odur ki, Nâzım Hikmet'in sahte "sahiplenilmesi" çabalarının yoğunlaşacağı 2002 yılı bu bağlamda bir dizi ibretlik şeyi de gündeme getirecek.

Biz, Nâzım Hikmet'in proleter enternasyonalizmin bu büyük şairinin komünist düşüncelerinden koparılması sahtekârlığının, onun özünün boşaltılarak sistemle barıştırılması çabalarının karşısındayız!

Onu gerçek anlamda sahiplenme, yaşatma görevi, kurtuluşları onun uğrunda mücadele yürüttüğü devrimde olan işçilerin, emekçilerin, ezilen halkların omuzlarındadır; devrim ve sosyalizm mücadelesi sürdürenlerin devrimcilerin, komünistlerin omuzlarındadır. Unutmayalım: "Sevdalınız komünisttir!" Nazım Hikmet bizimdir!

Hakim sınıfların Nâzım'ı sahiplenme sahtekârlığına karşı çıkalım! "Nâzım'ın uğruna mücadele yürüttüğü komünist düşünceleri bugünkü lanetli ortamda sahiplenip savunalım! Onu anmanın, gerçek anlamda sahiplenmenin günümüz gerçekliğinde anlamı budur!

dadır, onun geçmişi de ortadadır."

"Varlık Vergisi" konusunda kitap yazan, kitabı filme uyarlanan bir yazarın verdiği yanıttır bu! Böylece filmin içeriği, "Varlık Vergisi" tartışılacağına "vatanperverlik", "şerefli Türk subayı" savunuculuğunda konaklanıldı. Bilinen tarihi gerçekleri biraz olsun aralamak amaçlı olarak kaleme alındığını düşündüğünüz bir romanın yazarının, "vatan savunuculuğu", "asker savunuculuğu" tartışmanın önüne geçirildiğinde tavrı, gerçekleri veya gerçeklerin kırıntılarını savunmak yerine "vatan savunuculuğu" oluyor! Bu durum onların (kendilerine liberal misyonu biçenlerin) "gerçek" savunuculuğunun vatan savunuculuğu karşısında tuzla buz olacak denli çürük bir savunu olduğunun açık göstergesidir.

Yine tartışma içinde Karakoyunlu'nun sözkonusu "paşa" için; bu paşanın "bizim paşamız değil", "Tecavüzcü Hamidiye paşasıydı!" demesi, hakim sınıf siyasetçilerinin nasıl bir "asker savunuculuğu" ortak paydasına sahip olduğunu da gösteriyordu!

Bu tartışmanın bir de detay noktaları var... Ki bu noktalar bile kimin, neyi, nasıl savunduğunu göstermeye yetiyor. Örneğin Karakoyunlu'nun tartışma içinde sözkonusu "şerefli Türk subayının" bir Hamidiye paşası olduğunu ileri sürmesi ile tartışmanın rengi bu kez kimi Osmanlı savunucularını ve Kürt kökenli dinci-gericileri harekete geçirdi! Öyle ya, çoğunlukla Osmanlı/Türk subayların yönetiminde, çoğunluğu Kürt kökenli askerlerden oluşturulan "Hamidiye Alayları" da yaptığı işlerle Osmanlı/Türk tarihinin "şanlı" sayfaları arasında yerini almıştı! Ona "leke sürülemezdi!" İşte "Hamidiye Alayları" savunuculuğuna bir örnek:

"Tecavüz suçunu paşa da işleyebilir, sokaktaki bir insan da. Bu konuda çok ahmakça bir tartışma yürütülüyor. Çünkü, burada Amerikan veya Rus paşası olsaydı kimse birşey demezdi. Ama Osmanlı yani Türk paşası olunca durum değişiyor. Ayrıca bunun, Hamidiye Alayları'nda görevli bir paşa olduğu söyleniyor. Bu sözleri Karakoyunlu'ya hiç yakıştıramadım." (Dengir Fırat, AKP Adıyaman Milletvekili) (Hürriyet, 30 Kasım 2001)

Şüphesiz tartışma bağıntısında söylenenler buraya aktardıklarımızla sınırlı değil. Bunun bir de köşe yazarları cephesi var... Türk hakim sınıflarının resmi politikasının dışında kalem oynatmayan, oynatamayacak olan; kalemini ırkçı-şoven düşüncenin ifadesinde kullanarak üzerlendikleri "asil" ve "şerefli" uşaklık görevini yerine getirenler elbette bu tartışmada "vatanperverlik", "şeref", "asker" vs. üzerine yazdılar, çizdiler. Bu çapulcu yazar takımının söylediklerine girmeyeceğiz. Sadece bir örnek vermek istiyoruz. Bu tartışmayla bağ içinde Emin Çölaşan, azınlık uluslara ne denli düşman olduğunu bir kez daha gösterdi. "Salkım Hanımın Taneleri" isimli filmin senaristi Etyen Mahcupyan'ı, "yıkıcı", "bölücü"; filmi "Ermeni lobisinin yakın gelecekte kullanacağı koz" olarak ilan ediverdi! Dahası salt bu filmi mahkum etmekle kalmıyor Çölaşan! İzlemediğini söylediği "Büyük Adam Küçük Aşk" isimli filme ilişkin de yargılarda bulunuyor, kimi okurların filmde "asker ve polise karşı kin ve nefret duyguları işlendiği" yönlü "değerlendirmelerini" paylaşıyor; filmin Kürt kimliğini de işlemesine bağlı olarak film şahsında Kürtlere duyduğu kini ve nefreti kusuyor!

Karikatür: Gal (Gérard Alsteens), Belçika

Görüleceği gibi siyasetçisiyle, yazarıyla, çizeriyle aralarında kimi farklılıklar olmasına rağmen bunların hepsinin kumaşı aynı: Türk ırkçısı/şovenisti! Bunlar "Türkiye Türklerindir!", "Ya sev, ya terket!", "Ne mutlu Türküm diyene!" veciz(!) laflarında ifadesini bulan faşist ideolojinin hizmetkârlarıdırlar! Bunlar, Anadolu mozayiğinin taşlarını tarumar ederek "tek ulus", "tek dil", "tek bayrak" gibi bir anlayışın savunucusu; azınlık ulus ve milliyetlere yaşam hakkı tanımayan "şanlı" Osmanlı/Türk tarihinin mirasçılarıdır! Aralarındaki kimi farklılıklara rağmen bunları bir noktada birleştiren şey asker botu yalama ortak paydasıdır!

Ve onlar sömürüye dayanan sistemleriyle uyum içinde gerici-faşist ideolojilerinin gereğini yerine getiriyor; sanatı, özgürlüğü, bilinci, dili... pranga altında tutuyorlar...

Görev, prangaları kırmaktır!

Hem de "seve seve"!

MHP çıkışlı "Ya sev ya terket!" veya ordu malı "Herşey vatan için!" türünden ırkçı-şoven sloganları biliyorsunuz. Bu sloganları çağrıştıran başka bir slogan şu sıralar hayli revaçta: "Bu ülke için seve seve!" Televizyonda, ekranların üst köşelerinde ya da gazetelerin logolarının yanında gördüğünüz "Bu ülke için seve seve!" sloganı ve bu slogan çerçevesinde oluşturulan kampanya son günlerin üzerinde çokça konuşulan konularından birisi...

Sloganın/kampanyanın çıkış noktası bilinmiyor. Sloganı ortaya atan reklamcı İzmir Tolga sloganın-kampanyanın arkasında kimin olduğunun bilinmemesi gerektiğini söylüyor ve geçiştiriyor.

MHP çıkışlı "Ya sev ya terket!" veya ordu malı "Herşey vatan için!" türünden ırkçı-şoven sloganların benzeri, en azından bu sloganları çağrıştıran bu slogan –sloganın / kampanyanın arkasında kimin olduğundan bağımsız!– bugünkü koşullarda neye, kime hizmet ediyor?

Bunu çıkarmak aslında zor değil... Hakim sınıflar kitleleri kendi çıkarları temelinde kuyruklarına takmak için "vatan", "millet" sevgisini, ırkçı, şoven kampanyalar için kullanırlar. İşte bu slogan ve bu kampanya da hakim sınıfların bu siyasetinin bir parçası, onun son örneklerinden birisidir.

Bugüne dek temel işlevi kitlelerin bilincini karartmak olan; bu amaçla uşağı oldukları hakim sınıfların düzeninin devamı için yığınları hakim sınıfların çıkarları doğrultusunda onların siyasetleri temelinde işlemeye, biçimlendirmeye çalışan, ırkçı-şoven yaklaşımlarla kitleleri hakim sınıfların milliyetçilik bayrağı altında toplayan... medyanın kampanyayı sahiplenmesi, yaşatması kampanyanın yukarıda sıraladığımız hedefleri konusunda sağlam bir kanıttır.

Bu slogan/kampanya, yığınları, "bu ülke için seve seve" içinde yaşadığımız krizin yükünü çekmeye; her geçen gün daha da artan işsizliğe, aşsızlığa katlanmaya; kredi musluklarının açılması karşılığında emperyalist güçlere, özelde de ABD emperyalizmine bağımlılığı arttıran, kalem kalem uygulamaya sokulan IMF politikalarına "evet" demeye, halihazırda Afganistan'da yürüyen, fakat Ortadoğu'ya sıçrama olasılığı da bulunan savaşa katılmaya onay vermeye çağırmaktadır. "Bu ülke için seve seve" kampanyası, yığınların tepkisini törpülemeye, onların devletin kapıkulları olmasına hizmet etmektedir.

Elbette seve seve yapmamızı istedikleri bu kadarla kalmıyor...

"Bu ülke için seve seve" kampanyası, hakim sınıfların her türlü soygunculuğu, hortumculuğu karşısında susmamızı istiyor... Bu ülke için, eğitimden yargıya; sağlık hizmetlerinden tarıma kadar; her alanda yaptıkları her türlü uygulamayı seve seve kabullenmemizi istiyorlar! Bu ülke için; işkenceyle, fail-i meçhul cinayetlerle; açlıkla, cezaevlerine yönelik operasyonlarla, hastane kapılarında, çıkarları uğruna sürdükleri cephelerde... vb. vb. "seve seve" ölmemizi istiyorlar! Ölmemizi ama sesimizi çıkarmamamızı istiyorlar!

Kısaca bu kampanyayla içinde yaşadığımız tüm kötülüklerin temeli olan sömürü sistemine ve bu sistemin uygulamalarına onay vermemizi istiyorlar bizden! Hem de "seve seve"!!!

Peki biz milyonlarca işçi, emekçi; bir avuç soyguncunun, dolandırıcının, uğursuzun, kanemici asalağın kurbanları olmaya evet diyecek, sessizce bize biçilen "koyun" rolünü "seve seve" oynayacak mıyız? Sistemin bize biçtiği uysal köleliğe "seve seve" evet mi diyeceğiz? Her tarafı dökülen, bizim açlığımız, yoksulluğumuz, sömürülmemiz üzerine kurulu bu köhne düzene "seve seve" evet mi diyeceğiz?

Elbette hayır!

İnsanın insan tarafından sömürüsünün ortadan kaldırıldığı; açlığın, yoksulluğun değil, zenginliğin paylaşıldığı; despotluğun yerini ulus ve milliyetlerin gerçek barış koşullarında özgürce birarada yaşama bıraktığı; baskıların, katliamların ortadan kalktığı... bir ülkede yaşamayı istiyorsak, böyle bir ülkenin yaratılması için mücadeleyi yükseltmemiz gerekli!

Bunu yapabiliriz, yapmalıyız, yapacağız...

Hem de "seve seve"!

KÜLTÜR KONFERANSI

"TÜRK(İYE) SİNEMASI VE YILMAZ GÜNEY" KONULU KÜLTÜR KONFERANSI BAŞARIYLA GERÇEKLEŞTİ!

Yılmaz Güney sineması bir milattır!

Güney Dergisi'nin Kültür Konferanslarına bir tane halka daha eklendi. Her yıl yapılan Kültür Konferanslarının dördüncüsü 27 Ekim'de İstanbul Disk Bank Sen Şubesi'nde yapıldı. 100 kişilik salonda düzenlenen konferansa 120 kişilik bir katılım oldu. Önceki konferanslarda olduğu gibi bu konferansın belgeleri de konferanstan önce Güney'de basıldı. Böylece konu hakkındaki kendi değerlendirmemizle okurlarımıza konuya hazırlanarak konferansa katılmaları şansı tanındı.

Konferansın gidişatı konusunda konferansımıza katılma fırsatları olmayan okurlarımızı bilgilendirme amacıyla özetle bilgi vermek istiyoruz.

Konferansın açılışını Güney dergisinin yazıişleri müdürü İlyas Emir yaptı.

Açılış konuşmasından sonra bir Yılmaz Güney belgeseli gösterildi. Belgeselde Yılmaz Güney'in filmlerinden belli bölümler, yer yer bu filmlerin çekildiği siyasi toplumsal koşullarla bağ içerisinde gösteriliyordu.

Belgeselden sonra Güney dergisi olarak daha önce yazılı olarak yayınlamış olduğumuz "Türk(iye) Sineması ve Yılmaz Güney" başlıklı tezler temelinde görüşlerimizi sözlü olarak aktardık.

Sunduğumuz ilk konu Türk(iye) sineması idi. Bu bölümde anlattıklarımızı özetlersek:

Başlangıçta Türk(iye) sinemasını ve Yılmaz Güney sinemasının Türk(iye) sineması içindeki yerini doğru tespit edebilmemiz için üzerinde anlaşmamız gereken çıkış noktalarını koyduk. Kısaca: Sinema en geniş kitlelere ulaşma ve onlarla bağ kurma açısından en elverişli sanat dalıdır. O, kapitalist-emperyalistle-

rin elinde kitleleri uyutma ve kendi egemenliklerini sürdürmek için kullanılan en önemli silahlardan biridir. Film sanatı bugün sinema salonlarının da ötesinde bütün evlere TV üzerinden girmesi açısından daha da büyük bir rol oynuyor. Sosyalist ve devrimci sanatçılar en geniş kitlelere ulaşma açısından sinemadan yararlanabilirler, yararlanmalıdırlar. Kapitalist-emperyalist sistemde sosyalist/devrimci sinemacılar kitleleri sömürü sistemi ve onun barbarca ilişkileri üzerine aydınlatmalıdırlar, onları düşünmeye sevketmelidirler. Sosyalist/devrimci sinemacılar en geniş kitlelere yönelik filmler yapmalıdırlar. Kapitalist-emperyalist sistemde sosyalist filmciliğin zorlukları başından bilinmelidir. Gerçek anlamda sosyalist/devrimci bir sinema, onun önündeki engellerin kaldırılmış olduğu sosyalist bir toplumda mümkündür.

Bu kısa çıkış noktalarının aktarımından sonra Türkiye'de sinemanın tarihine geçildi.

Türkiye'ye sinema görece erken bir tarihte girmiş (1896/97) ve ilk Türk filmi 1914'te çekilmiştir ("Ayestefanos'ta Rus Abidesinin Yıkılışı" belgeseli). 1922'den 1947'ye kadar Türk sinemasına damgasını vuran kişi tiyatrodan gelme Muhsin Ertuğrul idi. Ancak bu döneme kadar yapılan sinema tiyatronun kalıplarını aşmayı başaramamıştı. Bu kalıplar 1950'lerde sinemacı rejisörler kuşağıyla birlikte (Atıf Yılmaz, Metin Erksan, Lütfü Akad vb.) yıkılmıştır, sinemanın bir sanayi haline geldiği, kendi dilini bulduğu, geniş seyircilerle buluştuğu dönem başlamıştır.

1960-1986 yılları Türkiye'de sinemanın altınçağını yaşadığı dönem olmuştur. Yılda ortalama 150 film çekilmiştir. Ancak bunların çoğu ticari amaçla çekilmiş furya filmleridir. Bunların yanında az sayıda da olsa kaliteli filmler de çekilmiştir.

Sunumun ikinci bölümünün başlığı "Yılmaz Güney Sinemasının Türk(iye) Sinemasındaki Yeri" idi. Yılmaz Güney daha öykü yazdığı lise döneminde sanatını halktan yana kullanacağının işaretlerini vermişti. Bir edebiyatçı olarak sinemaya da senarist olarak ilk adımlarını atar, fakat kısa sürede yeteneklerinin açığa çıkmasıyla, yönetmen yardımcılığından yönetmenliğe, ikinci üçüncü dereceden rollerden başrollere ve tüm bunlardan sonra da senaryosundan yapımcılığına kadar neredeyse her şeyini kendisinin üstlendiği filmler yapmaya başlamıştır. Onu geniş kitleler nezdinde "Çirkin Kral" ünvanını almaya götüren vurdulu-kırdılı filmlerde de o hep hakızlıklara karşı isyan eden tipi canlandırmıştır. 1970'te çektiği "Umut" filmi hem kendi sinemasının, hem de Türkiye sinemasının dönüm noktasını oluşturur. Bu filmde Yılmaz Güney sinemasının temel özelliklerini görmek mümkündür: Sinemayı yığınları uyandırmak için bir silah olarak kullanmak, sınıflı toplumun haksızlıklarını göstermek, kaba gerçekçilik değil şiirsel gerçekçilik, bireyci değil toplumsal, hazır çözüm reçeteleri sunmak yerine düşünmeye teşvik etmek, dar bir kesime değil geniş halk kitlelelerine seslenmek, sinemayı ciddiye almak, ona sevgi ve özenle yaklaşmak. Bu özellikleri Yılmaz Güney'in daha sonraki filmlerinde de görebiliriz: Baba, Ağıt, Arkadaş, Endişe, Sürü, Yol, Duvar vb.

Soru ve cevap bölümünde gelen anlayış soruları yanıtlandı.

Hollywood sinemasını biraz daha açıklamamız istendi. Bu konuda verdiğimiz cevapta özetle, Hollywood'un sadece Amerika'da değil dünyaya yayılmış bir sinema sanayii olarak egemenliğini kurmaya çalıştığını ve önemli ölçüde de kurmayı başardığını, amacının özelde Amerikan kültürünü, genelde emperyalist kültürü yaymak olduğunu anlattık.

Gelen ikinci soru da sosyalist sinemanın önündeki engellerden ne anladığımıza ilişkindi. Ayrıca sosyalist bir sanatçı kapitalist toplumda haksızlıkları göstermek görevine sahipse sosyalist toplumda görevi ne olacaktır? Bu konuda, sosyalist sinemanın önündeki engellerin ancak sosyalist bir toplumda tam olarak kalkacağını, ancak kapitalist toplumda da bütün zorluklarına rağmen gerçekçi ve sosyalist bir sinema

Güney Sorumlu Yazı İşleri Müdürü İlyas Emir'in Kültür Konferansı'nı açış konuşması

Değerli konuklar, sevgili Yılmaz Güney sevenleri;

Zorluklarla dolu olan dünyamızda zorlukları aşmak için yola çıktık.

Zorluklar karşımıza kültür cephesinde de çıkıyor. Biz gücümüz ölçüsünde bu zorlukları mücadeleyle aşmak; karanlığa ışık-fener olmak istiyoruz. Biliyoruz ki; aynı çaba içerisinde binlerce, onbinlerce insan var. Güney, işte bu çabaları birleştirmek, zorlukları aşmak amacıyla karanlığa rağmen ışığı güçlendirmek için yoğun bir çaba içerisindedir. Aynı zamanda birleştirici işlevine devam etmektedir.

Değerli Kültür Konferansı katılımcıları,

Dördüncüsünü düzenlediğimiz Kültür Konferansı ile aydınlatma çabamızı film alanına çevirmiş bulunuyoruz. Eminiz ki; bu konferansımız Türkiye'de film sanatı alanında da hüküm süren karanlığı aşmak için olumlu bir aşama olacaktır.

Bu vesileyle hepinizi saygıyla selamlıyor, bu konferansa sunacağınız katkılarınızdan dolayı şimdiden teşekkür eder, sevgilerimi sunarım.

yapmanın mümkün olduğunu, işte bunun en iyi örneklerinden birinin de Yılmaz Güney sineması olduğunu belirttik. Sosyalist toplumda sinemacının görevi var olan eksikliklere ve yanlışlara dikkati çekmek, ama olumlu yanları da göstererek, toplumun ileriye doğru gelişmesini göstererek, kitlelere bu temelde bilinç vermektir.

Bir genç arkadaş 1970'li yıllardaki Yılmaz Güney filmlerinin seyircisiyle, onun filmlerinin tekrar vizyona girdiği 1990'lı yıllardaki seyircisi arasındaki farkı sordu. Bu konuda verdiğimiz cevapta daha önce Güney dergisinde yayınlamış olduğumuz Duvar filmi üzerine gerçekleştirdiğimiz bir ankete de atıfta bulunarak şunları söyledik: Tabii ki değişen koşullar (sınıf mücadelesi, devrimci mücadelenin düzeyi vb.) seyircinin yapısında ve algılamasında değişikliklere yol açmıştır. Bu filmler 1970'li yıllarda çok daha geniş kitleler tarafından sinemalarda izlenmiştir. Var olan devrimci mücadeleye etkisi o dönemde kuşkusuz daha fazla olmuştur. Ancak özellikle Duvar filminde olduğu gibi –anketten de çıkan sonuç budur– filmler evrensel ve gerçekçi yanlarıyla günümüzde hâlâ güncelliğini korumaktadır.

"Yeşilçam Sineması nedir?" sorusuna şu cevap verildi: Yeşilçam Sineması, sanatsal kaygılardan, hayatın gerçek sorunlarından uzak, piyasa kaygılarıyla, kâr amaçlı, kitleleri basit şeylerle oyalama, onların aldatılmasına yönelik çekilen filmlere verilen addır. Bunlar ağırlıkla o zaman Beyoğlu'nun Yeşilçam sokağında üretildiği için bu filmlere Yeşilçam Sineması adı verilmiştir. Türkiye'nin Hollywood'udur.

Neden Sovyetler Birliği sinemasından bahsetmediğimiz sorusuna, bunun bu konferansın konusu olmadığı, ama kuşkusuz başka bir ortamda üzerinde tartışılması gereken önemli bir konu olduğu yanıtını verdik.

Yemek arasından sonra genç okurlarımızdan oluşan bir tiyatro ekibi "İbo" başlıklı bir oyun sergilediler. Sahnenin ve teknik araç-gereçlerin uygunsuzluğuna rağmen genç arkadaşlar büyük emek verdikleri açıkça belli olan bu oyunla, İbrahim Kaypakkaya'nın yaşamı ve mücadelesini anlattılar.

Konferansta "İbo" başlıklı bir tiyatro oyunu sergilendi.

Tiyatro gösterisinden sonra tartışma bölümüne geçildi. Öne çıkan noktaları burada özetleyerek aktaracağız.

Bu bölümde getirilen görüşlerden biri, Yılmaz Güney'in sanayi işçilerini, grev gibi işçi sınıfının mücadelesini temel alan filmler çekmemiş olmasının onun önemli bir eksikliği olduğu idi. Bu görüşe takınılan tavırda, Yılmaz Güney'in bu konuları temel alan filmlerinin olmamasının bir olgu olduğu, ancak buradan Yılmaz Güney'in bu konuları önemsemediği, bunların öneminin yeterince bilincinde olmadığı, daha da ileri gidersek bu nedenle görevini hakkıyla yerine getirmediği için sosyalist bir sanatçı olarak görülemeyeceği sonucunun çıkarılamayacağı söylendi. Herşeyden önce bir sanatçıyı değerlendirirken, hangi konuları işlediği veya işlemediğinden ziyade, işlediği konuları hangi bakış açısıyla işlediği ve kitlelere hangi bilinci taşıdığı belirleyicidir. Yılmaz Güney'in proleter/sınıfsal bakış açısına sahip olduğu yalnızca onun siyasi görüşlerinden değil 1970'den sonra çektiği filmlerden de açıkça görülebilir. Bu konuda kuşku yok. O bu filmlerinde emekçilerin, geniş kitlelerin sorunlarını dile getirmiş, sınıflı toplumdaki bozukluklara dikkat çekmiş, toplumsal bir kurtuluşun gerekli olduğuna işaret etmiştir. O sanatını bilinçli olarak bu yönde kullanmıştır. Seçtiği konular ve tiplemeler ise kendi hayatından da en iyi tanıdığı konulardır (kırdan kente gelen emekçinin geçim kavgası –Umut, ailesinin geçimini sağlamak için patronun oğlunun suçunu üstlenerek cezaevine düşen emekçi baba –Baba, iki arkadaşın devrimci aydın/burjuva aydın olarak ayrı yollardan gitmesi –Arkadaş, pamuk işçilerinin hak alma mücadelesi –Endişe, feodalizmden kapitalizme geçişte toplumsal ilişkilerin çözülmesi –Sürü, Türkiye toplumsal/siyasal yapısının genel panoraması ve Kürt halkı –Yol, faşizm ve cezaevindeki çocukların mücadelesi –Duvar vb.). Uzun hapis yılları ve erken ölümü de onun daha değişik konulara el atamamasının nedenlerindendir.

Benzer bir eleştiri de kadın sorunu bağlamında gelmiştir. Yılmaz Güney'in filmlerinde ezilen kadınları göstermesine karşın mücadele içindeki kadınlara yer vermediği eleştirilmiştir. Bu konuda hem katılımcılardan hem de divan tarafından takınılan tavırlarda, Yılmaz Güney filmlerinde o döneme kadar çekilen filmlerdeki kadın tiplemelerinden farklı olarak kadın önemli bir yer alır. Sürekli erkeğin gölgesinde duran, onun uzantısı olmaktan ileri gitmeyen kadın tiplemeleri yerine toplumdaki gerçekliğiyle kadın gösterilmiştir. Bir yandan toplumun çeşitli kesimlerindeki kadınlar gerçek konumlarıyla gösterilirken, Sürü filmindeki susan kadın örneğinde olduğu gibi,

GÜNEY KÜLTÜR KONFERANSI'NA...

Sevgili Güney dergisi emekçileri, yazarları, çizerleri ve okurları; hepinize güneyden, Güney'in dostu Akkültür emekçileri adına sımsıcak sevgiler, selamlar.

Ülkemizde yaşanılan kültür yozlaşmasına, etrafımızı çepeçevre saran burjuva medyasının bombardımanına karşı hiçbir yılgınlığa kapılmadan tutarlı, ilkeli bir şekilde bizlere sosyalist kültürü vermeye çalışan, kültür konferansları düzenleyen Güney çalışanlarını yürekten kutluyoruz.

AKKÜLTÜR DERGİSİ EMEKÇİLERİ

içinde bulundukları duruma karşı geliştirdikleri doğal mücadele yöntemleri de gösterilir. Arkadaşta bir yandan içinde bulunduğu burjuva ortamdan sıkılan başka arkadaşlıklar arayan kadın yer alırken, diğer yandan doğru yolu seçmiş devrimci mücadelede yer alan bilinçli, özgüvenli bir kadın görürüz vb. Burada Yılmaz Güney'in eksikliğinden ziyade farklılığına ve olumluluğuna vurgu yapılmalıdır.

Bir arkadaş Yılmaz Güney'in filmlerinde Kürt halkının, kadın konusunun ve emekçilerin sorunlarının önemli bir yere sahip olduğunu aktardıktan sonra, Endişe, Sürü ve Yol'un Kürt sineması olarak adlandırılabileceğini belirtti. Bu konuda divan olarak, Yılmaz Güney filmlerinde Kürt konusunun önemli bir yer tuttuğunun doğru olduğu fakat bundan ötürü bu filmlerin Kürt sineması olarak adlandırılmasının yanlış olduğu söylendi. Kürt sorununu en açık dile getirdiği filmlerde de Yılmaz Güney sosyalist dünya görüşüne bağlı olarak enternasyonalist bakış açısını elden bırakmamış, konuyu sınıfsal bakış açısıyla irdelemiş ve Türkiye toplumlarının genel panoraması içerisinde ele almıştır. Bundan ötürü onun sineması ne Türk ne de Kürt sineması, gerçek anlamda Türkiye sineması ve onun da ötesinde dünya sinemasının da bir parçasıdır.

Okurlarımızdan şair Hasan Erkul, Yılmaz Güney'in sadece bir sinemacı olmaktan çıktığı aynı zamanda iyi bir Marksist olduğu tespitini yaptı. Sinemasında doğal olarak inişlerin ve çıkışların olduğu ("örneğin Duvar filminde bir düşüş yaşanmıştır, bunu kendisi de söylemiştir"), olumlu yanlarını koyarken olumsuz yanlarını da koymak gerektiğini belirtmiştir. Konuşmasının devamında Yılmaz Güney'e karşı yürütülen karalama kampanyasına dikkat çekmiş, Yılmaz Güney'in de doğal olarak içinde yaşadığı toplumsal çelişkilerin ürünü olduğu, sanatçıyı esas olarak ürünleriyle değerlendirmek gerektiğini dile getirdikten sonra şu soruyu sormuştur: "Niçin diğerleri üzerine değil de Yılmaz Güney üzerine bu kadar tartışıldı?" Buna yine kendisi "çünkü ezilenler adına hareket etti" cevabını vermiştir.

Söz alan bir diğer arkadaş konuşmasında şunlara dikkat çekti: Yılmaz Güney sineması bir milattır, devrimci-gerçekçi sinema olması açısından üzerine dayanabileceği bir miras yoktu, sıfırdan başladı. Komünist bir sinemacı olarak, komünist dünya görüşünü kavramış ve bunu sanatında başarılı bir şekilde uygulayan birisi olarak, yaşadığı dönemde dünyada benzeri yok. Yılmaz Güney'in kendisinin de belirttiği gibi, onun sineması çokuluslu bir ülkenin sinemasıdır, ne Kürt sineması, ne de Türk sineması, Türkiye sinemasıdır.

Yapılan diğer konuşmalarda getirilen önemli bir görüş de, sanatçının yaratımında özgür olması gerektiği, konuları özgürce kendisinin seçebileceği, fakat örgütlü mücadele açısından perspektiflerin konmasının ve sanatçıya bu anlamda yön vermenin de doğru olduğu idi.

Birçok arkadaş yukarıda özetlediğimiz görüşler çerçevesinde söz alıp konuşmalar yaptılar. Tartışmalar bir bütün olarak canlı ve konuyu zenginleştiren tartışmalardı.

Konferans gününün sonunda Tiyatro Manga'dan bir arkadaş tek kişilik oyunuyla Yılmaz Güney'in Salpa romanından bir bölümü oyunlaştırdı. Bu gösterim günün konusuyla doğrudan ilintili de olduğundan seyirciler tarafından büyük bir beğeniyle karşılandı. Ayrıca buradan Tiyatro Manga'ya bu güzel dayanışmacı katkısından ötürü teşekkür etmek istiyoruz.

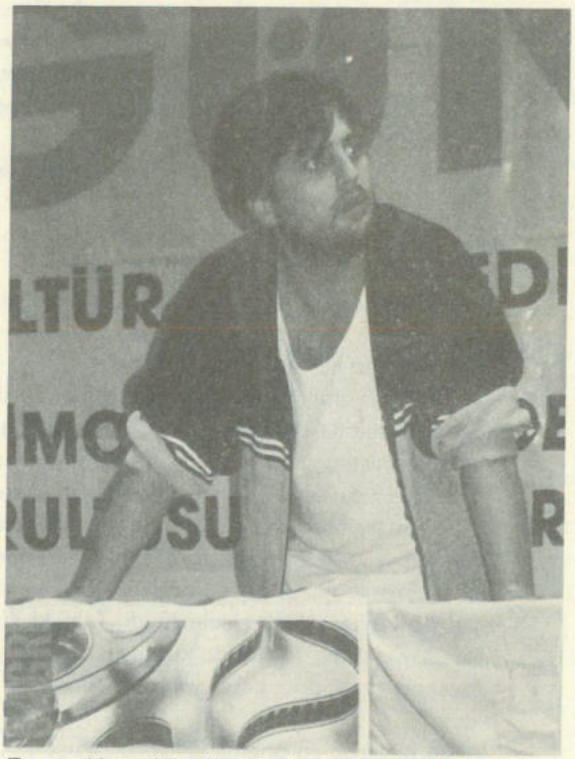

Tiyatro Manga'dan bir arkadaşın oynadığı Yılmaz Güney'in Salpa romanından bir bölüm seyirciler tarafından büyük bir beğeniyle karşılandı.

Tezler hakkında düşüncelerim...

NAİL BEDİRXAN

"Türk(iye) sineması ve Yılmaz Güney" başlığı ile Güney sayı 18'de yayınlanan yazı hakkında şu sorunları görmekteyim:

En temel eleştirim bu yazıda Yılmaz Güney Sinemasının hiç bir eksiğinin ortaya konulmamış olmasıdır. Bu yaklaşım temelden yanlıştır. Yılmaz Güney de dahil hiç bir sanatçı, kelimenin gerçek anlamıyla dört dörtlük değildir. Yılmaz Güney'in siyasal yazılarını araştırabildiğim kadarı ile işçi sınıfına yaklaşımı bakımından sorunlu olmayan bir sanatçıdır. Fakat aynı Yılmaz Güney sınıfsal mücadeleye siyasi olarak verdiği öneme denk düşmeyen bir sinemacıdır. Bu alanda yaptıkları çok eksiktir ve evet yapmadıkları hata olarak da değerlendirilebilinir.

Bu değerlendirme onun sinema alanında yaptığı diğer filmlerin değerini yok saymak şeklinde anlaşılamaz. Tersine o ezilen insanların sorunlarını çok iyi bir şekilde sinema alanına aktarmıştır ve bu alanda çok başarılıdır; bu alanda yaptıkları devrimci sanatçı kişiliğine denk düşmektedir. Ama biz Yılmaz Güney'in yukarıda vurguladığım eksik-hatalı yanına dikkat çekerek bundan sonraki kuşaklara devrimci ve evet sosyalist bir sinema sanatçısının daha neleri yapması gerektiği yönünde doğru bilinç verelim. Tezler bu görevi tam yerine getirmemektedir.

Sayfa 22'de, "Devrimci sinemacılar açısından görev, onun mirasına sahip çıkıp geliştirmektir." denerek genel doğru tekrarlanmaktadır ve fakat bu geliştirmenin nerede, hangi alanda ve nasıl yapılacağına dair yeni ve farklı hiçbir şey söylenmemektedir.

Konu hakkında sorun gördüğüm diğer noktalar şunlardır:

– Sayfa 18'de şöyle denmektedir: "Umut toplumdaki bilinçlenmeye, devrimcileşmeye sinema alanında gelen yanıttır. (...)

"Umut", 'devrimci sinema nedir, nasıl olmalıdır' tartışmalarına Yılmaz Güney'in pratikte verdiği cevaptır. (...)"

Bilindiği gibi –en azından ben öyle biliyorum– Umut 1970'de çekiliyor. 1971'de de diğer filmlerinin yanısıra "Vurguncular" ve "Yarın son gündür" filmleri de çekilmiştir. Sayfa 20'de bu konuda şunlar söylenmektedir: "Vurguncular" ve "Yarın son gündür" Yılmaz Güney'in yeni şeyler yapmak istediğinin, **aramaya devam ettiğinin**, (abç) kendini tekrarlamak istemediğinin işaretleriyle dolu filmlerdir."

Bu yazıda altını çözdiğim yer ve temel düşünce sayfa 18'de Umut filmi hakkında yapılan değerlendirme ile çelişmektedir. Çünkü ya Yılmaz Güney Umut'la sinema alanında gereken cevabı vermiştir, ya da yeni şeyler yapmaya ve aramaya devam etmektedir. İkisinden biri!

Sayfa 19'da Yılmaz Güney'den yapılan alıntı da, Yılmaz Güney ilk önce şunu söylemektedir: "Devrimci sinema yol gösteren değil, onları düşünmeye sevkeden filmlerdir. (...)" Yılmaz Güney'in buradaki tekçi yaklaşımı kimileri tarafından teorileştirilmektedir ve genel olarak devrimci sinemanın yol gösteren değil, düşünmeye sevkeden bir rol üstlenmesi gerektiğini savunurlar. Bu yanlışa dikkat çekilmeli idi. Tabii ki Yılmaz Güney alıntı yaptığım yerin devamında şunları söyleyerek, "...İleride kuşkusuz baştan sona bir takım şeylerin söylendiği filmler de yapılacaktır. (...)" o ilk başta yaptığım alıntıdaki tekçi bakışı relative etmektedir. Doğrusu da budur.

Bu tezlerde en önemli bir sorun da şudur: Tezlerde ne 'hikmet'se hiç bir yerde işçi sınıfından bahsedilmemektedir. Yazının tümü içerisinde bolca halktan, emekçilerden ve toplumdan bahsedilmektedir. Fakat işçi sınıfından tek kelime yoktur. Acaba işçi sınıfı halkın, emekçilerin ve toplumun içerisinde yeraldığı için mi? Yoksa?! Burada yorum yapmak istemiyorum. Umarım aklı selim bir açıklama ile yapılanın yanlış olduğu yazılır... yeni baştan!

Umut dolu selamlarla...

Kasım 2001

Bedirxan'ın görüşleri üzerine kısaca...

GÜNEY

Önce, okuyucumuz Nail Bedirxan'ın tartışmaya yazılı olarak katılmasını sevinçle karşıladığımızı belirtmek istiyoruz. Tezler, bizim açımızdan tartışma için yazılmış, tartışmaya, düzeltilmeye, ilerletilmeye açık, birkaç arkadaşın araştırma ve tartışmasının ürünü olan bir çalışmaydı, çalışmadır. Bitmiş, tamamlanmış olma iddiasında değildir. Gelen her eleştiri ve öneri bu tezlerin doğruluğunun, yanlışlığının sınanmasına, varsa hataların aşılmasına, eksikliklerin giderilmesine yardımcı olur.

Nail Bedirxan arkadaşın Yılmaz Güney de dahil hiç bir sanatçı kelimenin gerçek anlamında dört dörtlük değildir tezine aynen katılıyoruz. Yılmaz Güney'in kendisi de –o bir diyalektikçi olduğundan– biz de tezlerimizde, onun kelimenin gerçek anlamında dört dörtlük olduğunu iddia etmedik. Bizim iddiamız onun yaptığı sinemanın, belli bir dönemden itibaren, işçi sınıfının bakış açısıyla yapılmış bir sinema olduğu, onun –belli bir dönemden itibaren– proleter devrimci bir sinema sanatçısı olduğudur. Tezlerde, diğer şeylerin yanında konan temel görüş budur. Biz Nail Bedirxan arkadaşla bu konuda hemfikir olduğumuzu düşünüyoruz. Eğer bu konuda yanılıyorsak, tartışmanın bu temel tez konusunda yoğunlaştırılmasından yanayız.

Biz tezlerde Yılmaz Güney'in sinemasını değerlendirirken, onun sinemasında doğrudan işçi sınıfının durumunu ve sınıf mücadelesini konu alan filmlerin eksikliğine dikkat çekmedik. Gerçekten de Yılmaz Güney'in doğrudan çektiği hiç bir filmde doğrudan işçi sınıfının mücadelesini konu alan bir film yoktur. Baba'da biraz değinilir; Arkadaş'ta olumlu kimi karakterler genç işçilerdir ve fakat onlar da iş ilişkileri içinde ele alınmazlar; Yılmaz Güney'in senaryosunu yazdığı, Bilge Olgaç'ın çektiği "Bir Gün Mutlaka" esasta işçiler arasında geçer. Kuşkusuz Yılmaz Güney doğrudan işçi sınıfının mücadelesini konu alan filmler yapsaydı, iyi olurdu. Bu konuda yaptıkları azdır. Eğer Nail Bedirxan bunu eksiklik olarak görüyor ve tezlerde buna da dikkat çekilmemiş olmasını eleştiriyorsa, o zaman bu eleştiriyi kabul ederiz. Biz bu eksikliği Yılmaz Güney'in sorunlara işçi sınıfının bakış açısıyla yaklaşmamasının bir ifadesi vb. olarak görmediğimizden, bunu tezlerde tartışmayı gereksiz bulmuştuk. Fakat bundan sonrası için ne yapılması gerektiği konusunda yol gösterme açısından bu eksikliğin dile getirilmesi doğru olurdu. Tezler bu yönde tamamlanmalıdır.

Nail Bedirxan'ın diğer eleştirileri konusunda düşündüklerimiz şöyle:

Nail Bedirxan'ın birbiriyle çelişir gördüğü tespitler gerçekte birbiriyle çelişmemektedir. Nail Bedirxan'ın deyimiyle konuşursak: "Ya Yılmaz Güney Umut'la sinema alanında gerekli cevabı vermiştir, ya da yeni şeyler yapmaya, aramaya devam etmektedir, iki şeyden biri" değil...

Yılmaz Güney belli bir dönemden sonra ne yapılması ve nasıl yapılması gerektiğine karar verdikten sonra da aramaktan, hep daha iyisini yapmak için araştırmacı olmaktan vazgeçmemiştir. Bu onun sorunlara bir diyalektikçi olarak da yaklaşmasının tabii sonucudur.

Devrimci sinemanın nasıl olması gerektiği konusundaki tartışmada, devrimci sinemanın mutlaka yol ve çözüm sunan bir sinema olduğunu savunanlara karşı, bu tartışma içinde Yılmaz Güney devrimci sinemanın mutlaka yol gösteren sinema olmadığı, onun öncelikli olarak düşünmeye sevkeden sinema olduğu, kendisinin anda yaptığının bu olduğunu söylediği bir alıntıyı yaptık tezlerimizde. Bunu yaptığımız yerde kimilerinin de devrimci sinemayı salt düşündüren sinema olarak sınırlayanlar olduğunu belirtip bunu eleştirmemiz talep ediliyor. Biz bunu kimlerin yaptığını bilmiyoruz. Herhalde Yılmaz Güney Nail Bedirxan'ın da belirttiği gibi yapmıyor. Bizim de tezimiz bu değil. Burada bizim bilmediğimiz birilerinin, bilmediğimiz yanlışlarına dikkat çekmeyi gerekli görmüyoruz.

Yazının tümünde işçi sınıfından söz edilmemesi Nail Bedirxan'a önemli görünüyor. Bize önemli görünen ise belli kavramların kullanılıp kullanılmaması değil. Örneğin işçi sınıfı bağlamında bizim için tezler açısından belirleyici olan bu tezlerin işçi sınıfının bakış açısıyla yazılıp yazılmadığı tartışmasıdır. Biz öyle yazmaya çalıştık. Yazdığımız tezler Türk(iye) sinması üzerine tezler. Bu sinemada işçi sınıfı belirleyici bir rol oynamıyor. Bu yüzden de ondan yalnızca doğrudan işçilerin hayatını konu alan filmlerden söz ettiğimizde işçi kavramını kullandık. Örneğin Duygu Sağıroğlu'nun ilk filmi olan Bitmeyen Yol'dan söz ederken (sayfa 17) bunun amele olarak çalışan işçilerin hayatını konu alan bir film olduğunu yazdık.

O insanlar

HÜSEYİN SAKLAMAZ

Şu an sokağın en sakin zamanı. Okul servisleri apartman önlerinde, cıvıl cıvıl bekleşen çocukları topladı. Sokağı tıka basa dolduran arabalardan birkaç tanesi kaldı. Bir başka sahnenin açılmasını bekleyen sessizlik var.

Burası, iki taraflı bahçeli apartmanlar olan uzunca bir sokak. Etraf ağaçlık olduğu için, burada gün, kuş sesleri ile başlar. Günün başladığını ilk haber verenler de serçelerdir. Hiç yanılmazlar; onlar uyanmışsa, ortalık karanlıkta olsa gün başlıyor demektir. Bunlara serçe demekte doğru değil; belki çeşitli tür bülbüller. Kendileri görünmez ama, çıkardıkları sesler öyle basit cık, cık değil, kaleme alınıp kelimeler yapılacak konuşmalar gibidir. Güne coşkulu bir yaşama sevinci ve iştahlı bir gayretle başlarlar. Daha sonra bu seslere, orkestra davulu gibi eşlik eden, kaba karga sesleri ve hafif yel esintisi gibi kanat çırparak balkonlara konan kumruların, boğuk sesleri eklenir.

Araba homurtuları ve insan sesleri sokağı doldurunca, bu müzikli güzel sahne birden susar.

Nedendir bilmem, bu saatlerde bana, balkona oturup, sokakta kalanlara bakarak senaryolar üretmek kalır: Şu araba kaç gündür yerinden oynamadı. Üzeri tozdan bembeyaz. Bu araba satılacak. Dün de, evvelki gün de aynı şeyi düşünmüştüm... Adam, şu krem rengi arabayı nasıl park edeceğini bir türlü öğrenemedi. Önü kaldırımda, arkası yolun ortasında. Bu adam geç vakit eve sarhoş gelen, epeyce de saygısız biri olmalı. Karşıma geçip: "Ben içmem!" dese de, bir yerin en üst düzey müdürü olsa da, bu fikrimden dönmem.

Karşı balkonda, o yaşlı kadın yine her günkü gibi, masasına geçip, yemek hazırlığına başladı. Bu gün taze fasulye ayıklıyor. Kol hareketlerinden bunu anlıyorum. Bu eve akşamları genç bir çift geliyor. Bu yaşlı kadın hangisinin annesi, hangisinin kaynanası çözmeye çalışıyorum. Yakından görsem; burun yapılarından, göz renginden, belki yüzlerindeki bir iki benden bunu çözerim.

Genç bir hanım, o kadar sert ve telaşlı yürüyor ki; topuk sesleri sokağı çınlattı. İşe geç kaldı veya gün gezmesine gidiyor. Gün gezmesi için daha erken. Hem gün gezmesine giden hanımlar böyle yürümezler. Onlar şehrin en rahat en sakin yürüyen insanlarıdır. Ev işlerini bitirip dinlenmeye çekilmiş gibidirler. Gidecekleri yer, görecekleri yüzler bellidir. Yalnız ayna karşısında olma hissinden kurtulamamış bir halde, üst baş düzelterek, bluz çekiştirerek, saç sıvazlayarak yürürler. Bu kadın bir şeyleri düzeltmek için gidiyor olsa gerek. Elektrik faturası fazla gelmiş; onu düzeltmeye gidiyordur. Bir karar vermem gerekirdi; verdim.

Birazdan sokakta bir başka sahne başlayacak: Çöplerden ganimet toplayanlar gelecek. Son zamanlarda bunlarda bayağı değişmeler oldu. Yeni yeni insan sınıfları bu işe gönül verir oldular. Bazıları, önü Pazar arabası olan bisiklet bozması arabalarla gelip, yalnız plastik cinsi şeyleri alıyorlar. Bir de arkasına telden küçük sepet monte edilmiş bisikletle gelenler var ki, bunlar, inmeden, çöplere yaklaşıp, üstten bakıp geçiyorlar. Bunların ne topladıklarını bir türlü göremedim. Ayıp olacak ama, bu kılık kıyafeti düzgün insanların memur olabileceklerini düşünüyorum.

Asıl çöp toplayan ekip öğleye doğru geliyor. Bu ekipte iki köpek, yanlarına tahtalar çakılarak yükseltilmiş bir at arabası, arabanın önünde oturan, en büyüğü altı yedi yaşlarında saçları kirden yapış yapış, yüzleri kabuk bağlamış iki kız çocuğu ve epey arkadan, yerdeki kâğıtları da toplayarak gelen esmer, orta yaşlı bir kadın var. Önce sokağın başında, tın tın köpekler beliriyor. Sarı tüylü, bayağıda besili, bocu veya mini dediğimiz orta boy yerli köpekler. Çöp bidonundaki kedileri kovalayıp yanlarına oturuyorlar. Arkadan yarı dolu araba ile at gelip bidona yanaşı-

Yeşermek

YAĞMUR AYŞE BALIKÇI

Düşünceyle var olan
inançlar
Müjdecisidir gelecek günlerin
Gelecek günler
bir tutam ışık içerisinde
boy veren
çınar ağacının
yeşerip
bin yıl yaşaması gibidir.

17 Eylül 2001

yor. Kadın çöpü dibine kadar karıştırıyor. Bütün kâğıtları, atılmış hurdaları alıyor. Bazı şeyleri ayrı, ayrı poşetlere koyup arabanın yanlarına asıyor. Oyuncak türü bir şey bulursa çocuklara uzatıyor. Bir defasında kırık bir şemsiye bulup çocuklara uzattı; sokak boyunca bu şemsiyeyi onarmaya çalıştılar. İşin bittiğini köpekler anlıyor ve onların hareketi ile at da hiçbir komut beklemeden bir sonraki çöp bidonuna yürüyor.

Sonuna kadar bunları takip etmek hoşuma gidiyor. Esasında ben, bu hayvanlarla senli benli yaşayan insanları öteden beri tanırım: "Tamam" diyorum, "Bu insanlar, o insanlar". Köy hayatının da ayrılmaz bir parçası olan, başka görünümlü, o insanlar... Yazları köyün civarında boş bir alana çadır kurup, birkaç ay kalırlardı. Uzaktan bakardık. At eşek kalabalığından insanlar zor seçilirdi. Bunların erkekleri pek ortada görünmez. Kadınları hemen köyün içine dağılır; tek başlarına civar köylere, yaylalara gidip elek satarlar, fal bakarlar. Peşlerini arkadan omuzlarına asarak sırtlarında bir torba oluştururlar. Bu torbada, ekseriye, etrafa şeytan, şeytan bakan bir de çocuk olur. Dış eşiğe oturup: "Hanım... hanım, hayrına bir tas ayran!" derler. Bir sahan bulgur, bir kaşık yağ almadan da kalkmazlar.

Dedem bunların kadınlarını çok beğenirdi: "Çelik gibi dayanıklı kadınlar." derdi. "Bu kadınlar olmasa erkekleri acından ölür." der, "valla, bizim avratları böyle dağ, taş kapıp koyversen; akşam evin yolunu bulamazlar, dinime imanıma." diyerek, milleti güldürürdü.

Bunlardan bir başka gurup, bir kış bizim köyde konakladılar. Böyle bir olay ilk defa oluyormuş. Atları itleri ile gelip, kışın çalışmak için Adana'ya gidenlerin boş evlerine yerleştiler. Biz çocuktuk. Herhalde bu boş evlere bakanlardan izin aldılar.

Başlarında Hüseyin Ağa dedikleri biri vardı. Geçmiş gün, yalnız onun adı kalmış aklımda. Ayağına kadar inen siyah paltolu, pala bıyıklı, iri bir adamdı. Bu guruptaki insanlar Hüseyin Ağa'ya danışmadan bir şey yapmazmış. Köy odalarına yalnız o gelirdi. Sözü sohbeti dinlenir, görgülü adam derlerdi. Oldukça da zenginmiş. Kaçak tütün değil de tekel tütünü içerdi. İzzet ikram bilir, bizler gibi etrafına sigara ikram eder derlerdi.

Bu gurubun zanaatı, kap kalaylamak, lehim yapmak, bir de biz çocukları çok sevindiren bir şey; yüzük yapmaktı. Hüseyin Ağa'nın oturduğu evin avlusuna bir körük kuruldu. Ablak yüzlü, hep yaka paça açık, kolları sıvalı, başında bir geven varmış gibi saçları kabarık, şişman bir adam çalıştırıyordu. Hüseyin Ağa'nın damadıymış. Bir sahan bulgura bir yüzük yapardı. Beyaz, parlak, enlice kaş kısmında siyah yazılar olan yüzüklerdi. Savatlı yüzük denirdi.

Çocuğun biri, eski bir asker matarası götürmüş; ona bundan, bedava dört adet yüzük yapmış. Bunu duyunca, evde işe yaramaz kap kacağı, zibilliklerden topladığımız teneke cinsi şeyleri toplayıp götürmeye başladık. Bundan olur, bundan olmaz diyerek ayırıyor, paslı şeyleri ateşe tutup üzerine beyaz toz serpip silince, gümüş gibi parlıyorlardı. Bunlardan parçalar kesip, törpüleyip, lehimleyip, kaşla göz arasında denebilecek çabuklukta, ortaya bir yüzük çıkarıyordu.

Nokta

NECMETTİN ÇAKIR

bakışları ipince/dudakları mor
bir ölümün adresini soruyordu kadın
yüreğinde çırçıplak
cinnetini suluyor
sesiyle boğuşuyordu
küle dönmüş
avuçlarını sıkarak

ağır acıların uzun öfkesi/dili sarı
bir intihar yalnızlığı gözlerinde
ışığını kısan
gece sokuluyordu
gölgesiz
alçak sürünmede

pir sultan urganı
bir daha duymadı ciğerlerinde
köroğlu kirpiklerinde mili
ama ben diyordu
salyalarından ipler ören
hızır paşaları
bolu beylerini
besledim ellerimde

biliyorum
aslolan
yaşamak gülde gülüşü
anamın ak sütü
bir kavgada
ölünecekse de
ölmek ölümü.

Elinde bir teneke parçası, bir eski kapla o tarafa giden birini görünce; bütün çocuklar peşine düşerdik. "Gelin ulan sapı sivriler!" derdi. Bizim köyde sünnet olmamış çocuklara büyükler böyle takılırlar. Sünnet olsak bile, büyüyüp bıyıklarımız terleyinceye kadar bu lakaptan kurtulamazdık. Çocuklardan biri "Ben sapı sivri değilim!" diyecek olsa; "Aç ulan bakalım!" diyerek yalancıktan kovalar, biz de kıkır, kıkır gülüşürdük. Her seferinde gülmek için bu sahneyi beklerdik.

Adamın, gerektikçe körük çeken, biz yaşlarda bir oğlu, yanlarından hiç ayrılmayan, çoban köpeği gibi iri, hep taranmış gibi duran uzun siyah tüyleri etek gibi sarkan, ağız etrafı ve karın kısmı beyaz, bir köpekleri vardı. Bu kadar uslu, bu kadar güzel bir köpek görmemiştik. Köyün içine çıkarak diğer köpeklerle dalaşmaz, hep çocuğun yanında gezer, biz neye bakıyorsak o da bizimle beraber yapılan işleri seyrederdi. Arada bir tüyünü okşasak; hiç kızmaz, kuyruk sallar, kulaklarını kısarak yüzüne gülümser bir hava verip, üstümüzü koklayarak o da bizi severdi. Adam bazen çocuğunu kucaklayıp severken, o da sanki bunu kıskanır, hemen aramızdan sıyrılıp yanına gider, başını adamın kucağına uzatır; o da yüzünü köpeğin yüzüne dayayıp öperdi. Biz evde: "Adam köpeği öpüyor." diye, şikayet ederdik.

İyi havalarda akran çocuklar toplanıp, toprak damlarda oyuna başlayınca, o çocukta köpeği ile gelip uzaktan bizi seyrederdi. Aramıza almazdık veya o bizim oyunlarımızı bilmezdi. Dirseğini köpeğin sırtına dayar, köpek de o da saatlerce bizi seyrederlerdi.

Hiç akla gelmeyecek bir şey; sonunda bu köpek bizim oldu.

Hüseyin Ağa'nın atlarının yemi bitmiş. Dedemle oturup iki harar samana pazarlık etmişler. Hüseyin Ağa; "Çocuklar ağlaşacak ama... mecburum..." demiş. Köpeği çok övmüş: "Öyle durduğuna bakma; bir şeyi elinle göster, ötesine karışma... Kurşun gibi üzerine gider." demiş.

Dedem köpeklere çok meraklıydı. Biz öteden beri sürü sahibiymişiz ve kapımızda köpek eksik olmazmış. Bir zamanlar kurtçul köpeklerimiz de varmış. Dedem kurtçul köpekleri anlata anlata bitiremezdi. İri kafalı, göğüsleri geniş, arka tarafları ince olurmuş. Çok cesaretli olurlarmış. Kurda arkadan geniş göğüsleri ile vurup belini kırar, sonra boğup öldürürlermiş. Hep kurt vurmada, ödül olarak, bir kuzu kesip önlerine koyarlarmış.

Bahara doğru o insanlar gitti. Köpeği alıp, arkalarından gitmesin diye birkaç gün kapıya bağladık. Az bir zaman sonra da yaylaya göçtük.

Her gören hayran oluyor ama, bu köpekte köpek huyundan eser yok. Köpek postuna girmiş insan sanki. Dışarda yatamıyor. Kapı açılınca bizden önce evin içine dalıyor. Elimizde bir yiyecek görse, ağzımız şapırdasa uzanıp pay istiyor. Bizde dış eşiği aşan köpek sevilmez. Yazın ağaçların gölgesine uzanıp yatarlar, kışın, en karda kışta bile, ahmın yığınlarında bir çukur eşip içine girerler. Yalağına konmayan yiyeceğe de uzanmazlar. Günler aylar geçti, hiç havla-

Oyunun sonu

SUNA SALMAN

Vakitsiz başladı
cenaze törenleri
Sebepsiz değil yağmur
Kuşatıyor havayı kirli bir
duman
İnce bir ağıt izi bırakıyor
yüzlerde
Karanlığın gölgesinde
son oyununu oynuyor
şimdi gökyüzü
Sen hâlâ yoksun...

Kızgınım

A. SAMET EKİN

Yuhlarım geceyi.
Hep karanlığından.
Gündüze kızarım.
Geceye gebe kaldığından.
Kükrerim
Çatılır kaşım.
Tüm karanlıklara.
Ve doğar Güneş.
Özlemin hasret olur.
Duygularımda.
Yılların emeği! silinmez hem
Heryanı zından eder.
Dünü yalanlanır ve bugünüde
Herşey yalanlanır Evrimde.
Ama sen benimle yaşıyacaksın.
VAROLACAKSIN.

dığını görmedik. Bir yabancı gelse bile, önce sessizce uzaktan inceliyor, sonra kuyruk sallayarak, yalanarak yaklaşıp ahbaplık kurmaya çalışıyor. Dedem: "Hayvanı kötü alıştırmışlar." diyor.

Başlangıçta davara da gitmek istemedi. Çoban, adım başı önüne ekmek atıyor, biz arkadan sopa, taş göstererek kovalıyoruz; öğle olmadan kaçıp geliyor. Çoban, akşam eve ağzı laf dolu geliyor: Otların üzerine basmaya korkuyormuş, bir kuş uçsa irkiliyormuş... "Bu hanım evladı kurt kovalayacakta ben de göreceğim!" diyor. "Alışır, alışır..." diyerek geçiştiriyoruz ama bizim de ümidimiz kırık.

Üç dört ay sonraydı; kurt değil ama bir tilki görünmüş. Karşı yamaçta, durup durup sürüye bakarak gidiyormuş. Önce hişt, hişt diyerek göstermeye çalışmış. Olmamış. Başını iki eli arasına alıp, uzun süre tilkiye doğru tutmuş. Görür görmez; tilki tarafına değil de, sopa yemiş gibi bağırarak eve kaçmış.

Çoban akşam eve geldiğinde; adamcağız bizi inandırmak için çırpınıyor: "Kuran çarpsın ki aynen böyle oldu!" diyor. Dedem çok bozuldu: "Lânetin kalıbına baktık da..." deyip duruyor. Köyde yaşam, insan ve hayvan gücüyle yürüyen bir yaşamdır. Bu gücü göstermeyen insan da olsa, hayvan da olsa, hazır yiyicidir ki; köy hayatı bunu kaldıramaz. Artık gözümüze bir köpek değil de, gücünü göstermeyen hain, sahtekâr biri gibi görünüyordu. Azarlıyorduk. O da sevilmediğini anladı: Ağılın arkasındaki kum yığınını ayağı ile düzlemiş; bütün gün orada yatıyor, yalnızca acıkınca, sine sine kapıya geliyordu.

Dedemin hırsı geçmedi: "Bunu kasabaya götürüp seyipleyeceğim." deyip duruyordu. Ve bir gün atın terkisine bağlayıp götürdü.

Kasabada, ipi çözülür çözülmez, arkasına bakmadan kalabalığın içine dalmış. Sanki bu kasabayı, bu kasabadaki tüm insanları önceden tanıyor gibi... "Ne yüzle arkasına bakacak." der gibi laflar ettik. Sonra da: "Yazık... Ne yer ne içecek!" diyecek olduk... Dedem buna kızdı: "Korkmayın o, insanlarla, sizden daha iyi ahbaplık kurup karnını doyurur" deyip; kesip atmıştı.

Dalıp gitmişim. Kırk yıllık geçmişlerde geziniyorum. Toparlandım. Uyuşmuşum. Balkon demirine dayalı kolum elektrik çarpmış gibi kaskatı olmuş. Çöp toplayan ekip geçip, sokağın sonuna varmış; farkında olmamışım. Köpeklerden biri, direnen kedileri bahçenin dibine kadar kovalamış; dönüyor. At başını çevirmiş, kadına bakıyor: "Daha işin bitmedi mi?" der gibi. Son çöp bidonunu da yoklayıp, coşkulu yürüyüşleri ile sokağı terk ediyorlar. Köpekler de at da, bundan sonra hangi sokağa gidileceğini ve karşıdan karşıya geçerken trafik kurallarını çok iyi biliyorlar. Böylece, bu günlük, sokağın bir sahnesi daha kapanmış oluyordu...

Mayıs 2001

Firari duygular

HÜSEYİN BOZKURT

Zaman darağacında,
Yaşanacak çok şey olmalı, biliyorum
Tutunacak dal konmadı önümüze
Hayallerimiz titrektir, ürkek serçe gibi
Korkunun bağnazlığı tünemiş
Beyin algılamıyor, duvar örülmüş.

Yaşanacak çok şey olmalı, biliyorum
Belki çekip götürecekler
Vakitsiz bir akşam faili meçhul
Ardımda bırakacağım bir damla
yaş çocuk yüreğine
Çöl sıcaklığı, yol kuruluğu, toz zerresi
Yapışacak bedenimin ücra köşelerine.

Yaşanacak çok şey olmalı, biliyorum
Hüzünlerim, bir Kürt anasının
dillerine ağıt
Şiirce yazılacak nasırlı elleriyle toprağa
Ve ben bir dizede okunacağım
Koyacaklar bedenimi öykünün ortasına.

Yaşanacak çok şey olmalı, biliyorum
Paslı çiviyle, gerilmişim çarmıha
Ruhum ak güvercin, dönüyor yıldız yıldız
Ve ben vuruluyorum, bir ritüel
Çıngıraklı yılanın kurbanıyla,
ölüm dansında.

Yaşanacak çok şey olmalı, biliyorum
Karanlık bir el ilmek ilmek boynumda
Beni bin pare öldürecek
dostumun gülüde yok
Kızıla boyanacak ırmak,
ruhum beyaz üşüyecek
Verilecek bir şey olmalı, biliyorum.

25.11.2000 İzmit

Sınav

METİN MUHARRİR

O benim arkadaşımdı. Bir sene boyunca tüm gün olmak üzere çalıştı amacı üniversiteye girip bir meslek sahibi olmaktı. Ona rastladığımda, tek konuştuğumuz konu da buydu, o bundan hoşlanıyordu. Hayallerini bana anlatır dururdu. Gazeteci olacaktı; ancak diğerlerinden faklı olacak hep doğruların, gerçeklerin peşinden koşup, halkın acılarını halka yansıtacaktı. 0 bunları anlatırken nedense onun hayallerine ben de ortak olurdum, onunla birlikte elimde fotoğraf makinemle koşar, yazıyı onunla yazardım. Arkadaşım bütün bunları anlatırken gözünde daima bir ışıltı parlardı. Bu böyle devam etti. Sınav vakti gelip çattı. Herkese olan şey ona da olmuş sınavın yaklaşmasıyla birlikte içine korkular hücum etmişti. Ya kazanamazsam diyordu, ya kazanamazsam ne yaparım. Sınava girdikten sonra sorduğumda, sınavın kolay geçtiğini söyledi. Öyle olmalı ki ilkini kazandı ikinci sınava bir süre sonra girdi. Nereye diye sorduğumda İstanbul Üniversitesine diye cevap veriyordu. Ta ki sınav sonucunu öğreninceye kadar.

Onu gördüğümde gözlerindeki ışıltı sönmüştü. Her zaman yukarda olan başı sanki yerde bir şey ararcasına eğilmişti. Doğrulttu başını ve dimdirek gözlerime baktı. Bir sürelikti olan her şey, yaşadığı hayal kırıklığının içime yansıdığını hissettim. Ve oradan uzaklaşıp ağladım. Bir insanın içine düştüğü sıkıntı değildi göz yaşlarımın sebebi, geçmişteki benim kırılan düş duvarlarını onun gözlerinde görmüştüm. Çok berbat bir duyguydu bu. Hatırlıyorum da hep yenilgiler başıma geldiğinde kendimi aşağılık hissetmiştim, içimden bir ses devamlı yüzüme tükürükler saçıyordu. Bunları hatırlamam bile yaralarımın deşilmesini sağladı. Arkadaşımı unutmuş kendi derdime düşmüştüm. Kendime gelip durumu fark ettiğimde hayli geride kalan dostumun yanına gittim. Hâlâ başı öndeydi, sanki toprağa vurulmuştu ve doğrulamıyordu. Hiç beklemediğim bir anda yerinden doğruldu. Böyle işin içine ediyim, dedi. Onunla konuşup rahatlatmaya karar verdim.

– Tek kaybeden sen değilsin, ben de bunu yaşadım, hem de bir çok kez inan kazananlar da bir süre sonra üzülecek şeyler buluyorlar, dedim.

Tekrar kalktığı yere oturdu. Ellerini yüzüne götürdükten sonra, avuçlarının arasından gelen bir ses:

– Evet belki haklısın, insan hiç de tamahkar değil devamlı elindekinden daha iyisini istiyor ve eldekinden hiç memnun kalmıyor. Fakat anlamalısın ki günlerim, gecelerim çalışmakla geçti. Kazanmam gerekirken olmadı kazanamadım. Evet olmadı ancak asla buna da şükür demeyeceğim. Düştüğüm durumun adilane olduğunu bana kimse söyleyemez. Bunu sen de biliyorsun. Artık bir şeylerin sırası geldi. Dünyada en yüce şey emektir ve ben de emeğimin hakkı olanı, bileğimle yüreğimle savaşarak alacağım. Senin de benim yanımda olmanı dilerim.

– Neden bahsediyorsun. Söylediklerine bakılırsa sanki dağa çıkacaksın, tövbe, tövbe.

– Gerekiyorsa o da olacak. Binlerin alınteri için kimse beni kavgadan vazgeçiremez.

– Seni meğerse hiç tanımıyormuşum. Peki daha önce neden bu tür söylemlerde bulunmadın? Lütfen anlat bilmek istiyorum!

– Neden mi? Ben de inanmamıştım, çalıştın mı başarıya muhakkak ulaşırsın sözlerine. Oysa şimdi bunun büyük bir yalan olduğunu şimdi kendi yaşamım-

Yorgun madenci

HASAN HOŞOĞLU

Uyuyordu kent
Uykudaydı gözler
Siyah kirpiklerin koynunda
Umut fışkırıyordu geceden
Maden ocakları arasında
Ve ekmeğini alınterinden yontan
Yorgun adamlar ilerliyordu kaldırımdan
Adımları sert, adımları hızlı
Yüzleri geceden siyah
Madenciler yürüyordu evlerine
Emeğin en yüce değer olacağı
Günün sahibiydi onlar
Ve onların emeği
Son verecek sömürüye
Alınterinin yumruklarını
Şaha kaldırdığı gün.

Gelişigüzel düşler

MAHMUT CELAL BARUT

Özgün içkinliğimle,
Dalmışım kendisinin nedeni düşlere,
Gündoğumunda ezgin tabiatın,
Deprem öncesi sessizliğini duyuyorum.
Zeytin dağlarında
Pirunlar, kızıl kefenler içinde,
Mabetlerinde armağanlar yaratıyorlar,
Baharları kışlakların pususunda,
Baharlarına kapan kurulmuş vatanlarına
Yelken açıyorum yılmaz yüreğimle,
Güney rüzgârlarının sevdasıyla,
Coşkulu devingen denizlere!..
Ürkütüyor beni,
Halden bilmez, zamansız dalgalar.
Tiranların kuşatmasında mahsun,
Ferid bir ada'nın yamacına savrulmuşum!
Ahterlerin öncü güneşini görüyorum,
Yeşim yapraklı zeytin dalları ellerinde.
Zorlu, bilgece tebessümüyle
Ulucanları selamlıyor.
Dünya, yarı aydın,
Yarı karanlık olmuşunda...
Ulucanlar birer yanardağ sanki,
Volkanların rengin alevleri,
O soğuk, sarışın canavarın
Büründüğü karanlığı tüketiyor!..

da görüyorum. Zaten diğer arkadaşlar da bana hep söylemişlerdi "insanlar bu ülkede haklarını alamazlar, hak için bağıranların sesleri kesilir" diye de inanmamakta diretmiştim; ta ki geçenlerde bir gazeteci işkencede öldürülüp, diğerlerinin mahpushaneye atılıncaya kadar. Ve bu son olay. Yooo beni kararımdan döndüremezsin. Yine söylüyorum, seni hep dost bildim. Yanımda olmanı canı yürekten isterim.

– Hayır. Hayır olmaz. Devlet babaya karşı çıkılmaz. Hem sen kendi dilinle söyledin mi, sesi çıkanların canı alınır diye. Benim ölmeye niyetim yok anladın mı. Lütfen sende aklını başına devşir.

– Korkak. Hepiniz böylesiniz... deyip arkasını döndü, yürürken ağzım açık arkasından bakakalmıştım. İnsan bu kadar zamanda bu kadar kesin nasıl değişebilirdi ve ansızın bir düşünce belirdi kafamda "insanlar acılarını tek kişilik yaşar" o zaman anladım ki, değişim kaynağını yaşamdan alıyorsa daha kararlı ve inatçı olur. Bu konuşma onunla aramızdaki son görüşmeydi. Ne kadar evlerine uğrasam da, ağlayan annesinden başka kimseye rastlamadım. Zavallı kadıncağız seneler önce kocasını kaybetmişti ve acının en büyüğünü oğlunu kaybederek yaşıyordu. Düşünüyor da insan nasıl bir kararlılık ki bu, anneyi, dünyadaki biricik canının annesi olduğunu söylerdi, yalnız bırakıp çekip gidebiliyor.

Öğrendiğime göre gitmeden önce annesinin uyuduğunu sanarak alnından öpmüş ve yanına bir gül bırakmış, kuru bir gül.

Artık onu kaybettiğimi düşünürken bir haber geldi. O vurulmuştu. Sokak ortasında arkasından vurulmuştu. Görenlerin söylediğine göre ölmeden önce yaşasın devrim diye bağırmış ve öylece can vermiş. İnancı uğruna öldü benim sevgili arkadaşım. Son konuşmamızda ona yapmamasını söylediğimde, esas olarak korkularımı yüzüme vurmuştum. Yoksa hiçbir zaman onun inandıklarının karşısında değildim. Silikliğimi onun ağzından çıkan o son cümlede onaylamıştı zaten "korkak, hepiniz böylesiniz" diyen o ses, şimdi yok ve ben aşağılık bir halde yaşamaya devam ediyorum. Hepiniz gibi.

"Böcek olmayı kabullenenler ezilmekten şikayet etmemelidirler."

Çeviri

MEHMET GİRGİN

Şehirleri ormana çevireceğim
Siz meyve olmalısınız
Olgunlaşmalı olgunlaşmalısınız
Düşerseniz de
Tohum

Analar

NEZİR ELMAS

Ölüm kokan feryatlar
Nasıl dalgalandılar
Izdıraplı analar
Titrekçe ağladılar
Ateş olup yandılar
Dağladılar çileyi.

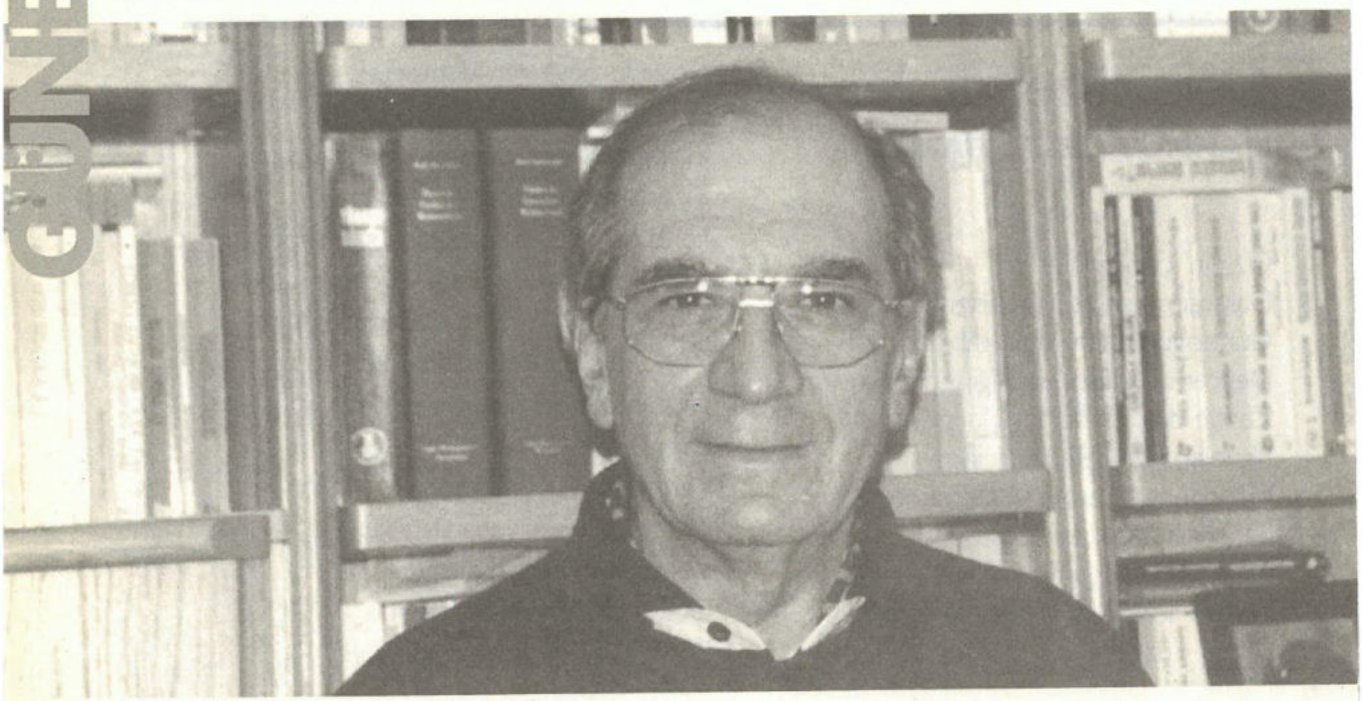

KUZEY REN VESTFALYA - TÜRKİYE ÖĞRETMENLER BİRLİĞİ BAŞKANI ALİ DAĞDEVİREN:

"Sistem direnişle karşılaşacak ve gereken dersi alacaktır!"

Bu sayımızda kendisine teybimizi uzattığımız, sorular sorduğumuz Ali Dağdeviren'i okurlarımızın büyük çoğunluğu tanımaz... Ama O'nu egemenler iyi tanıyor. Türkiye'deki ve Almanya'daki öğretmen hareketine katkılarından dolayı bir çok kez koğuşturmaya uğramış, ülkesini terkederek Almanya'ya yerleşmek zorunda kalmış, burada da devletin çeşitli saldırılarıyla karşılaşmış bir eğitimci, sendikacı ve aydındır Ali Dağdeviren... Ali Dağdeviren'le Türkiye'deki ve Almanya'daki öğretmen hareketini, 12 Mart'ı, 12 Eylül'ü, yaşanılan zorlukları... konuştuk. İlgiyle okuyacağınızı umuyoruz. **GÜNEY**

GÜNEY: Sayın Dağdeviren, öncelikle söyleşi isteğimizi kırmadığınız için teşekkür ediyorum... Söyleşimize geçmeden önce okurlarımıza kendinizi tanıtır mısınız?

A. DAĞDEVİREN: Ben de Güney dergisine böyle bir söyleşi imkânı verdiği için teşekkür ediyorum.

Ben 1939 yılında Dersim'in bir köyünde doğdum. Yedi çocuklu bir ailenin içinde büyüdüm. Köyümüzde okul yoktu. İlkokulu köyümüze yakın bir kasabada bitirdim. İlkokulu bitirdiğim yıl ortaokul açıldı. Eski adı Kızılkilise olan Nazimiye'de ortaokulu bitirdim. Ekonomik açıdan okuma olanağım yoktu. Ancak bir yatılı okula girmem gerekiyordu. Öğretmen okulu imtihanlarına girdim. İmtihanı başarıp Sivas Öğretmen Okulu'na girdim. Üç yıllık eğitimden sonra mesleğe atıldım. Mesleğimde ilk yıllarım Bingöl'ün bir köyünde geçti. 1960'a kadar Bingöl'de kaldım. Daha sonra Dersim'e döndüm. Orada bir süre görev yaptıktan sonra Anka-

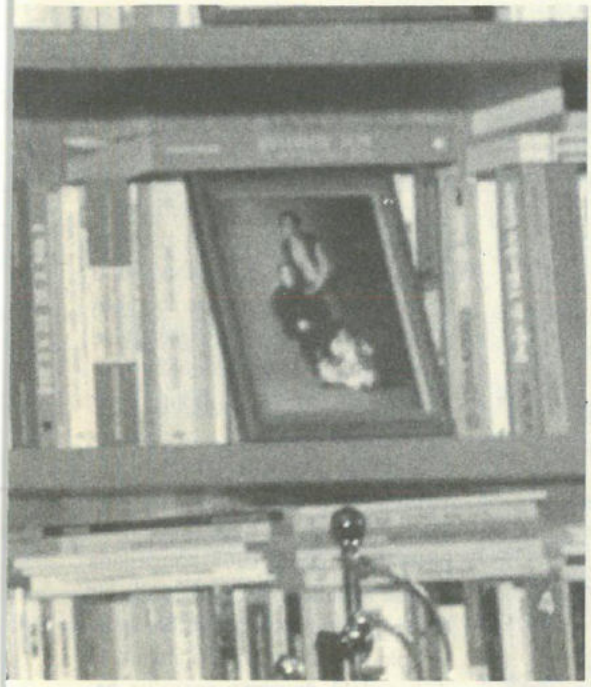

ra'ya atandım. Ankara'da iki yıl kaldıktan sonra Almanya'ya gelmek durumunda kaldım. Almanya'ya gelişim biraz da benim isteğime bağlı değildi. Birtakım siyasi nedenler vardı. Bu yüzden –bir kısım insan gibi; sanki bir kurtuluşmuş gibi!– yurtdışına çıktım.

GÜNEY: Sayın Dağdeviren; göreviniz öğretmenlik. Öğretmen örgütlülüğünün yaratıldığı, geliştiği bir dönemde Türkiye'de idiniz. Öğretmenlik yaparken karşılaştığınız idari, mesleki, sendikal çalışmalarınızda karşılaştığınız zorluklar nelerdi?

A. DAĞDEVİREN: Ben 1958'de Bingöl'de göreve başladığım zaman şehir merkezinden dokuz saat uzaklıktaki bir köye sürüldüm. Kasabayla bir ilişkimiz olmuyordu. Sadece köylülerle, köylerle ilişkilerimiz vardı. Ayda bir kez kasabaya gittiğimizde oradaki arkadaşlarla ilişki kurmak istiyorduk. O sıralarda gelişen bir öğretmen örgütlülüğü yoktu. Bir süre sonra Türkiye Öğretmen Demekleri Milli Federasyonu (TÖDMF) kuruldu. Biz, böyle bir örgütlülüğün özlemi içinde, hiçbir araştırma yapmadan ona üye olduk. Ona üye olmakla birlikte işte her öğretmenin başına gelebilecek birtakım rahatsızlıklarla karşılaştık. Hareketlenmeler oldu. Bu aynı zamanda sürülmeleri beraberinde getirdi. 1969'da özellikle köy öğretmenliğimizde yaptığımız köylüyü aydınlatma çalışmalarımızdan dolayı Bingöl'ün merkez kasabasına aldılar. Bir nevi "gözetim altına" aldılar. Daha sonra askerlik vesilesiyle Sivas'a gittim. Oradan döndükten sonra Dersim. O zamanlar Türkiye Öğretmenler Sendikası (TÖS) vardı. Onun Nazimiye şubesinde uzun yıllar yönetici olarak çalıştım. Büyük öğretmen boykotu eylemi (1969) sonrasında yönetici olarak ben ve eyleme katılan meslektaşlarımız hakkında takibat yürütüldü. İlk tedbir olarak beni ve üç arkadaşımı bir dağ köyüne süreceklerdi. Dağ köyünde daha tehlikeli olur diye o kararlarından vazgeçerek Dersim'in merkezine tayin ettiler. Bu olayı mahkemeye intikal ettirip beraat etmemize rağmen naklimiz eski yerine yapılmadı, takibatlar aralıksız ve uzun yıllar devam etti. Elbette ki bizim de teslimiyetimiz yoktu. Dersim'de çıkan mahalli gazetelerde genellikle demokratik öğretmen hareketine yapılan saldırıları dile getiren yazılarım yayınlanıyordu. Bunun için mahalli müfettişler tahkikat yapmıyorlardı. Çünkü haksızlıkları kendileri de görüyorlardı. Bakanlık müfettişleri bizleri sürekli takibe aldılar. Bundan dolayı naklimi Ankara'ya aldırdım. Çalışmalara orada devam ettim. Ankara'ya eşimle birlikte gelmiştik. Eşim o arada bir yüksek okulu bitirdi. Eş durumundan dolayı benim yanımda, Ankara'da, kalması gerekiyordu. Ben bir yetiştirme yurdunda çalışıyordum ama hoşlarına gitmedi ki, eşimi Yozgat'ın Boğazlıyan kasabasına tayin ettiler. O zamanlar Boğazlıyan kasabası da "boğazlayan" durumuna gelmişti. Orada üç öğretmen birden katledilmişti! Eşimin oraya gitmesi sözkonusu olamazdı; meslekten ayrılmak durumunda kaldı. Almanya'da tanıdığımız bir ailevi ilişkiden dolayı Almanya'ya geldi. Ben de istemeyerek de olsa Almanya'ya geldim. Bir yerde insan özeleştirisini yapmalı... Aslında Türkiye öğretmen hareketi içinde kalmak ve mücadele etmek yurtdışına çıkmaktan daha yararlıydı ama biz çıktık. O dönemlerde öğretmen hareketinin üzerinden büyük bir buldozer geçti. Bütün yöneticiler tutuklandı. Çalıştığımız yetiştirme yurdunda, çocukları devrimci hareket içinde olan öğretmen arkadaşlarımız vardı. Biz aynı gruptan sayılıyorduk. Onun için sıkıyönetim her iki günde bir evlerimizi, dolaplarımızı arıyor, halıları söküyorlardı. Halıları söktükleri yetmiyormuş gibi halıların altındaki tahtaları da söküyorlardı. Nihayet aradıkları bir kitaptı! İşte o koşullar altında o arkadaşlar da dağıldı. Biz de Almanya'ya geldik. Tabii buraya gelmek Türkiye öğretmen hareketinin bittiği anlamına gelmedi... Bilindiği gibi buralarda da birtakım çalışmaların içine girdik...

GÜNEY: Sayın Dağdeviren; Avrupa'ya geçmeden; Türkiye'deki mesleki yaşantınızda, özellikle köylük alanlardaki çalışmalarınızdan edindiğiniz izlenimleri, egemen kültürün etkilerini vs. biraz anlatır mısınız?

A. DAĞDEVİREN: Yaşamın birçok bölümünde de dile getirdiğim gibi egemen kültüre, eğitime-öğretime çok hizmet ettik. Özellikle kaldığımız yatılı okullarda (ki bunlar yeni kurulmuş öğretmen okullarıydı; Köy Enstitüleri değildi!) tek taraflı bilgilendirildiğimiz için, bugünkü egemen düzenin dile getirdiği gibi Türkiye'nin tek ulus, tek dil, tek bayrak şeklindeki anlayış çerçevesinde yetiştirildiğimiz için çalıştığımız bölgelerde (ki bunlar Kürt bölgeleriydi...) yaşayanların hepsi Kürt olmasına karşın burada biz çocuklara Türkçe öğretiyorduk. El-

bette ki, bir dilin öğretilmesine karşı değiliz. Her dil öğrenilmeli; Türkçe de öğrenilmeli ama ana dili Kürtçe olan bir çocuğun zorlanarak kendi anadilini öğrenmeden başka bir dili öğrenmesinin sakıncalarını daha sonra farkettik. Orada örneğin yalnızca Türkçenin öğrenilmesi için baskı kullanıyorduk. Birinci sınıfa giden çocuğun Türkçe konuşması için ne gerekiyorsa o yapılıyordu! Bu da bize empoze edilmişti. Biz de çalıştığımız köylerde özellikle Bingöl'ün köylerinde bunu o çocuklardan istedik. Tabii, zamanla bunun yanlış olduğunun farkına vardık. İyi ki kısa zamanda bunu görebildik; iki yıllık meslek hayatımız dışında bunun farkına vardık. Bu insanların bir anadilinin olduğu; işin garip tarafı Kürtçeden başka da bildikleri başka bir dil olmadığı halde (ve bir Kürt ana babanın çocuğu olarak bunu bizzat kendi yaşantımdan bildiğim halde!) herkesi Türkçe öğrenmeye zorluyordum! Bu, egemenlerin düzeninin ne kadar baskı yaptığının bir göstergesidir.

GÜNEY: Sayın Dağdeviren; bildiğim kadarıyla 12 Mart cuntasının kıyımına uğrayan öğretmenlerden birisi de sizsiniz. 1965 sonrasında gelişen aydınlanma hareketinde bir eğitimci, bir sendikacı ve bir aydın kişi olarak siz de yerinizi aldınız. O dönemdeki devrimci-sosyalist basın yayın organları üzerinde ne gibi baskılar vardı? Maddesini hatırlamıyorum ama hatırladığım kadarıyla bir kitabı bulundurmak anayasal haktı; ancak gerçek yaşam "biraz" farklıydı...

A. DAĞDEVİREN: Buna bir örnek vermek gerekiyor. Ben de sözkonusu anayasa maddesini hatırlamıyorum ama bu maddeler genellikle, işte bir damadın evlenirken kendisini süsleyip iyi bir gelin bulmaya hazırlanması gibi birşey oluyor. Gerçi '60 Anayasası birtakım şeyler (sendikal haklar gibi) getirmişti ama "Milliyetçi Cephe" (MC) hükümetleri döneminde bunlar kâğıt üzerinde kalıyordu. Sosyalist kitaplar, yayınlar bir yana; Türkiye'nin genel durumunu ifade eden kitaplar bile yasaktı; 1970'de toplanan kitaplar yasaktı. 1970 öncesinde de bu yasaklar vardı. Zaten bilindiği üzere "komünizm" bunların korkulu rüyasıydı. Hatta bu işe aynılan polisler, jandarmalar veya diğer görevliler fıkralara bile konu olmuşlardır.

O dönemde, özellikle MC döneminde insanları aydınlatabilecek, çağdaş, o günün koşullarına uygun okunması gereken kitapların okunması bir yana, düzeni eleştiren kitaplara bile müsaade etmiyorlardı. Örneğin öğretmen arkadaşların yaşamlarında edindikleri, biraz önce bahsettiğim, birtakım şeyleri dile getiren kitaplar, romanlar... bunların hepsi gizli olarak kalıyordu.

Bunlar için kitap yasağı geldiği zaman bir arkadaş şöyle diyordu: "Bunların hepsinin üzerine bir bayrak koyalım. Bir resim yerleştirelim! Belki kurtarırız." Çünkü geldikleri zaman içeriğine bakmıyorlar. Eğer üzerinde bir bayrak, bir Atatürk resmi yerleştirilmemişse o kitap onların düşüncesine göre sakıncalıydı, toplanıp götürülüyordu. Geçenlerde bir yazar da söylüyor. Askerliğini İstanbul'da yapmış. "Ben askerlik için İstanbul'a geldiğim zaman her sabah kamyonlarca kitap geliyordu." diyor ve ekliyor: "Bu kitaplar yakıldığında benim de yüreğim beraber yanıyordu!" İşte o kitaplar, o zaman herkesin okumak durumunda olduğu kitaplardı. '68 hareketi egemen güçlerin korkulu rüyasıydı, herşeyi kitaba bağlıyorlardı.

GÜNEY: Sayın Dağdeviren; egemen sistem, egemen kültür, faşist baskılar meslek sendikalarında çalışma olanağınızı ortadan kaldırdı ve "demokrasinin yaşandığı" Avrupa'ya geldiniz. Bir toplantıda yaptığınız konuşmada; "Keşke Almanya'ya gelmeyip de kitaplarda tanımlanan Almanya / Avrupa demokrasisini öyle bilseydim. Şimdi görüyorum ki bunlar da antidemokratlar ve demokrasiyi gerçek anlamda uygulamıyorlar." demiştiniz. Almanya'ya geldikten sonra düşünsel-yaşamsal ne gibi değişiklikler yaşadınız?

A. DAĞDEVİREN: Evet... Almanya'ya 1972 yılının sonlarında geldim. Burada ilk işim Öğretmenler Sendikası'nı aramak oldu. İki ay içerisinde "Eğitim-Bilim Sendikası"nın (GEW) üyesi oldum. Elbette ki, Türkiye öğretmen hareketinin bir bireyi olarak en azından ülkemizdeki öğretmen hareketinin yapması gerekenlerin burada da yapılabileceği düşüncesiyle kayıt olmuştum. Kısa süre sonra Türkiye öğretmen hareketinin o günün koşullarında devrimci hareket içindeki büyüklüğünü, gücünü bir kez daha gördük, yaşadık. Bir kez daha onun egemenlere, emperyalist güçlere karşı savaşını gördük.

Almanya'ya gelmeden önce, yine egemen güçlerin bir propagandası olarak batı kültürü, batı demokrasisi –belki de en azından ülkemizdeki antidemokratik uygulamaları teşhir etmek bakımından, kasıtlı olarak, bilinir bir şekilde– örnek gösteriliyordu. Biz de zannediyorduk ki, özlemini çektiğimiz, mücadelesini verdiğimiz demokratik hakları Almanya'da bulabileceğiz. Ama kısa sürede, genelde "yabancılara", özelde "yabancı"-göçmen çocuklara, uygulanan programlarla ne biçim demokratik ülke olduğunu, nasıl bir demokrasi olduğunu daha iyi gördük. Burada onun mücadelesi bizlere düştü. Türkiye devrimci öğretmen hareketi içerisinde bileğlenmiş, o güçle ve inançla yurtdışına çıkmış olan arkadaşlarımızın büyük mücadeleler vermiş olduğunun tanığı olduk. Yine o güç ve inançla burada da Türkiye öğretmen hareketinin bir parçası olan "Kuzey Ren Vestfalya Bölgesi–Türkiye Öğretmenler Birliği"ni (NRW–TÖB) kurduk.

GÜNEY: NRW–TÖB'ü kurarken hedefiniz neydi? GEW nedir? NRW–TÖB olarak farklılığınız nedir?

A. DAĞDEVİREN: GEW Alman eğitim emekçilerinin kurduğu bir sendikadır. Bizim ülkemizde bilindiği gibi öğretmen sendikası 1960'lardan sonra kuruldu. Ama daha tam haklarını almadan ortadan kaldırıldı. Biz, Türkiye Öğretmenler Sendikası'nın (TÖS) istediği taleplerin buradaki sendikalarda da mevcut olduğunu, bunların kazanılmış haklar olduğunu düşünüyorduk. Daha sonra tespit ettik ki, burada da sendika olmasına rağmen bir sendika olarak tüm hakların alındığı söylenemez. Örneğin bir grev veya derse girmeme gibi bağımsız bir boykot gibi demokratik hakların GEW'ye verilmemiş olduğunu gördük. Biz Almanya'ya geldiğimizde onun üyesi olduk. Aradığımız o öğretmenler sendikası oldu. O koşullarda, onların dışardan gelen eğitim emekçilerine tam bir cevap vermediğini gördük. Şuradan kaynaklanıyordu: "Yabancı" eğitimcilerin çoğu bu sendikanın içerisinde yoğun olarak çalışamıyordu. Dil zorluğu vardı. Ayrıca her sendika içerisinde, her konuda "yabancı" öğretmenlerin sorunlarını dile getiren sendikalı Alman meslektaşlarımızın sayısı da oldukça azdı; bu konuya yabancılardı. Sadece bir eyalette bir "yabancılar" çalışma grubu vardı. Bu da o günün koşullarında belli bir siyasi düşüncenin elindeydi! Bu bakımdan bir öğretmen örgütlülüğüne, Türkiye'den gelen öğretmenlerin oluşturacağı demokratik bir öğretmen hareketine ihtiyaç vardı. Bu hem öğretmenlerin sorunları, hem de "yabancı" çocukların anadil hakkının kazanılması için gerekliydi. Bunun için de 1974'ten başlayarak bir ön hazırlık süreci yaşadık. 1976'da NRW–TÖB'ü kurduk. Bu, sendikaya/sendikalara karşı bir örgüt değildir. Tam tersine sendikalarla birlikte çalışan, "yabancı" öğretmen, öğrenci ve velilerin sorunlarını sendikaya taşıyan, sendikalardaki benzeri birtakım sorunları da öğretmenlere aktaran bir köprü mahiyetindeki bir öğretmen hareketiydi.

GÜNEY: 12 Mart'ı yaşadınız ve bundan etkilendiniz. Ardından 12 Eylül cuntası geldi. Daha da katmerli bir baskı ve terör dönemine girildi. Türkiye'de bir dizi saldırılar yaşandı; aydınlar, yazarlar, sendikacılar, öğretmenler, öğrenciler vb. vb. üzerinde terör estirildi. Katledildiler, işkence tezgahlarından geçirildiler, yıllarca hapis yattılar. Bu baskı ve terör çeşitli araçlarla, yol ve yöntemlerle yurtdışına da kaydırıldı. Konsolosluklar üzerinden, ajan ve işbirlikçiler üzerinden... Siz bunlardan nasıl etkilendiniz? Biraz anlatır mısınız?

A. DAĞDEVİREN: 12 Mart sonrası yurtdışına çıkan sadece ben olmadım. Benim gibi binlerce arkadaşımız çıktı. Baskı ve yıldırma çabaları sürdü. 1971'i tamamlayan, onun amaçlarına paralel bir şekilde demokratik-devrimci kesimleri kıyımdan geçiren 12 Eylül 1980 askeri faşist cuntası yurtiçinde muhalefeti sindirdikten sonra yurtdışına yöneldi. Arşivlerde de görüleceği gibi 12 Eylül cuntasına karşı mücadele yürüten örgütlerden

biri durumundaydık. Çünkü başta Alman öğretmen sendikası (GEW) ve diğer sendikalarla ülkemizdeki askeri faşist diktatörlüğe karşı demokrasi mücadelesi veren kararlı kurum ve kuruluşlarla sıkı ilişkilerimiz vardı. Biz gerçekten cuntaya karşı bir mücadeleye girdik. Özellikle 12 Eylül 1980 sonrası yurtdışına çıkmak zorunda kalan TÖB-DER'li meslektaşlarımızla çalışmalarımız oldu. Onların burada daha rahat çalışabilmeleri için imkânlar sağladık. Yani demokratik öğretmen hareketinin yapması gereken her şeyi tüm üyelerimizle yerine getirdik. Bizim üyemiz ve üyemiz olmayan öğretmen arkadaşlarımız Türkiye öğretmen hareketinin birer bireyiydiler; çalışmaları da bu yöndeydi.

Bu yönlü çalışmalar egemenler için bir tehlikeydi. Örneğin MC hükümetinin eğitim bakanlarından Ali Naili Erdem aynen şunu söylüyordu: "Biz çocuklarımızı oradaki komünist, yurt düşmanı öğretmenlerin eline vereceğimize sokaklara terk ederiz!"

Daha sonra bunlar yurtdışındaki demokrat öğretmenlerin sesini susturmak için birtakım çalışmalar yürüttüler. Sizin de belirttiğiniz gibi özellikle konsolosluklar aracılığıyla... Bunlar tüm öğretmenleri kapsamıyordu; öncelikle bu faaliyetleri yürüten, yönetimde olan kişilere yönelikti. Örneğin kimi düzmece raporlarla NRW–TÖB başkanı olmam nedeniyle bana yöneldiler, birtakım raporlar tanzim ettiler.

Örneğin, 1982 yılında bütün NRW'deki siyasi parti temsilcilerinin katıldığı, 9'u profesör olmak üzere 20'den fazla bilim insanının katıldığı bir eğitim kurultayı yapıldı. Bu eğitim kurultayına Türkiye Büyükelçiliği ve Başkonsolosluğu da davetliydi. Çünkü Türkiyeli çocukların eğitim sorunları onları da ilgilendiriyordu. Bunlar kurultaya katılmadıkları gibi, o toplantılarda bizim "komünizm ve Kürtçülük" propagandası yaptığımızı rapor ettiler. Hatta çok ilginç bir olay da bu raporlarda yeralmış, bizi uzun yıllar uğraştırmıştı. Bir Alman profesör çocuklara bir oyun oynatmıştı. Bu oyunda çocuklara Türkiye'deki izci kıyafetine benzer kıyafetler giydirmişti. Bu, bizim hakkımızda tanzim edilen rapora; "kuşaktan yukarı Mao, kuşaktan aşağı Lenin biçiminde giydirilmiş çocuklara "Kürtçe şarkı söyletmiştir" biçiminde yansımıştı! (Gülüşmeler) Ve bu bizi senelerce uğraştırdı. Biz ne Maocu olabildik, ne Leninci! (Gülüşmeler)

GÜNEY: Gerçekten çok komik...

A. DAĞDEVİREN: Evet, bu bir vatandaşın eliyle değil, devlet temsilcisi konsoloslar aracılığıyla gittiği için –ki konsolosluklar aynı zamanda bir istihbarat görevini de görmekteler– durum tam iki yıl sürdü; kayıtları ciltler dolusu bir romandır... Tabii tüm bunları buradaki çeşitli yardakçıları aracılığıyla yaptılar. Bunların hepsinden aklanmamıza rağmen, bunların kararları değişmedi ve uzun yıllar kendi yurdumuzdan ayrı yaşıyoruz. Yakınlarımı, hatta babamı vd. kaybettiğim halde gidemedim. O da ayrı bir duygu. Ve yalnız ben yaşamadım, birçok insan var aynı durumda olan...

Konsolosluklar ve işbirlikçileri durdukları yerde bu işi yapmadılar. 12 Eylül askeri faşist cuntasının verdiği bir talimat vardı.

Diğer yandan da –çalışan eğitimci arkadaşlar bilir– 1970 sonrası Türkiyelilerin Almanya'ya yoğun bir şekilde göç etmesi Alman egemenlerini rahatsız etti. Onlar buna çözüm üretemediler. Çocukları, öğrencileri idare edebilecek, onların dilinden konuşan öğretmenler aradılar.

1975 sonrası anadil öğretmenleri tayin edildi. Almanlar tayin edilen bu anadil öğretmenlerin diplomalarını tam tespit edemedikleri için bu konuyu bildiklerini tahmin ettikleri konsolosluklara soruyorlardı. Konsolosluklar o gün bu olanakları, belgeleri onların tabiriyle "hediye karşılığı"(!) bizim düşüncemizle rüşvet karşılığı veriyorlardı. Nitekim birçok toplantıda arkadaşlarımız bu durumu dile getirdiler. Örneğin; mesleği öğretmenlik olmadığı halde; ortaokul mezunu olan veya Türkiye'nin bazı bölgelerinde öğretmen vekilliği yapmış oldukları belgeleri burada konsolosluklara tasdik ettirip bu şekilde Alman makamları nezdinde öğretmenliğe geçmişler. Bunun üzerine Türkiye Öğretmenler Birliği olarak biz, 1978 yılında, gazetelere verdiğimiz ilanla öğretmenliğe geçen arkadaşların NRW–TÖB'e başvurmalarını istedik. Ve diğer yandan da konsoloslukların bu tutumunu Alman Eğitim Bakanlığına bildirerek bu işlerde birtakım hilelerin olduğunu, çocukların eğitimini üzerlenecek öğretmenlerin gerçekten pedagojik-metodik bilgilerle donanmış olması gerektiğini, bunun için de geniş bir inceleme yapılmasını talep ettik. Bu şekildeki bir inceleme isteğimizi Alman makamları ciddiye aldı. Böylece bazı yerlerin bazı kaynakları kesildi. Kaynakları kesenleri onlar da "kesmeye" kalktılar. Bu noktada TÖB'ü yıpratmak için çeşitli komploların içine girdiler. Gönderilen raporlar milli istihbaratın elinden geçti. Ama hakimlerin eline, sivil mahkemelere gittiği zaman hep kendilerine geri gönderildi. Çünkü onlar ciddi delil, güvenilir rapor istiyorlardı. Örnekte verdiğim gibi bir insana "hem Lenin, hem Mao elbisesi" giydirilemez! Onlar, bizim arkadaşlarımızı "rehin" aldılar. Önce bir bayan, daha sonra bir erkek arkadaşımızın pasaportunu uzatmadılar. NRW–TÖB'le ilgili ne kadar –benim adım ve imzamla!– belge, bildiri, basın açıklaması vs. varsa kendilerine verilmesini istediler. Bizim çalışmalarımız zaten kamuoyuna açıktı. Bu bilgi ve belgeleri rehin aldıkları arkadaşımız, bizim bilgimiz dahilinde götürdü kendilerine verdi; "Bizim çalışmalarımız budur!" dedi. Bütün bunlar konsoloslukları rahatsız ettiği için onlar da bu işin içine girdiler. Ve bu bir konsoloslukla da sınırlı kalmadı, devam etti. O dönemde konsoloslukları etkileyen, özellikle de gerici-yobaz konsoloslukları etkileyen bir çalışmamız vardı. Kuran kursları burada oldukça aktüeldi. Ve bugünkü gibi olanakları olmadığı için çocuklar bodrum katlarında açtıkları gazeteler üzerinde üç dilde

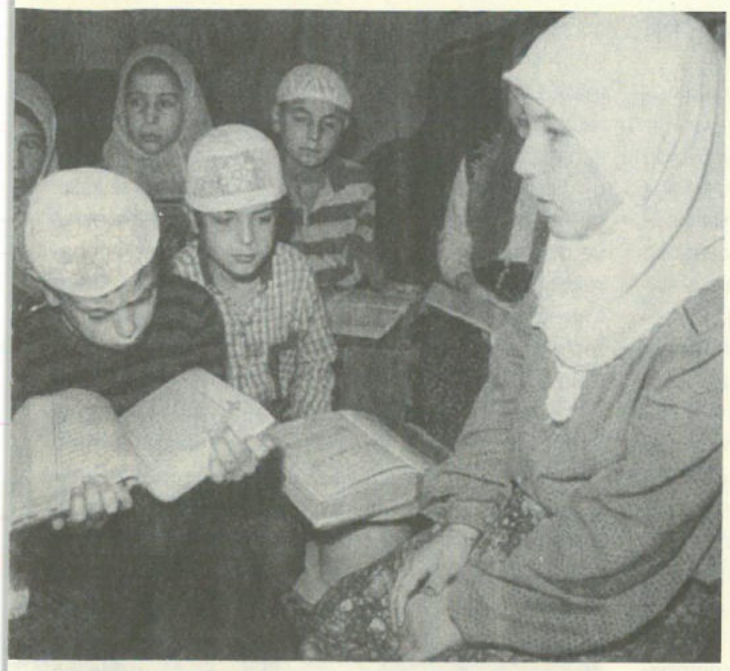

–Almanca, Türkçe, Arapça– bazı şeyleri öğrenmeye zorlanıyorlardı. Bu kötü koşulları dile getiren tavırlarımız oldu. Hatta bu tavırlarımızda bir hata olduğunu da zannetmiyorum. Çünkü Almanlar bunu bilmedikleri için bize soruyorlardı. Biz de o zaman Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanlığı'na NRW–TÖB olarak bir yazı yazarak Kuran Kursu Yönetmeliğini istedik, getirttik. Gelen yönetmeliği Almancaya çevirdik ve isteyenlere dağıttık. Tabii gerici çevreler, özellikle de o dönemde Avrupa'da da yayınlanan/satılan Tercüman gazetesi ve onun yazarları, tabiri caizse bizi bombardımana tuttular. Hatta "Dünyayı Sarsan Tehlike" başlığıyla hakkımızda bir yazı yazdılar. Bunun üzerine gerici çevrelerin hedefi durumuna düştük; çok yerde hayati tehlikeler atlattık. Çünkü yoksul halk aldatılıyordu. Özellikle konsolosluklar devreye girince eskiden birikmiş kinlerini bu Kuran kursu hakkındaki tutumumuzu ele alarak halkı bize karşı kışkırtmaya kalkıştılar. Ama daha sonra insanlar bunun farkına vardı. Bütün bunlara rağmen biz tüzüğümüze aldığımız, demokrat öğretmen hareketinin yapması gerekenlerden geri kalmadık. 1982'den 1996'ya kadar dört tanesi büyük olmak üzere sekiz tane eğitim kurultayı yaptık. Özellikle 1980 yılında çıkan bir karamameye göre, dışardan gelen çocukların, onların tabiriyle "yabancı" işçi çocuklarının derhal Almanca ders yapan sınıflara gönderilmesi talebi vardı. Bu çocukların asimile edilmesi anlamına geliyordu. Türkiye öğretmen hareketi bunun büyük ve onurlu bir mücadelesini vermişti. Nitekim TÖB–DER Türkiye'de yaptığı bir kurultayda, Kürtler başta olmak üzere Türkiye'deki tüm "azınlıkların" kendi anadillerinde ders verme haklarının olduğunu söylemişti. Bu zannedersem 4 Şubat tarihli eğitim kurultayıydı. Bu aynı zamanda TÖB–DER'in yargılanmasına yolaçmıştı. Onun için Türkiye'de meslektaşlarımızın bu alanda yürüttüğü bir mücadelenin burada da verilmesi gerekiyordu. 1980 karamamesi çıktığı zaman bu kurultayları düzenlemiştik; ve bu çocukların anadillerinin insanlık hakkı olduğunu, bunların kendi anayasalarına geçmiş maddelerini hatırlatarak bunu önlemeye çalıştık. Ama ne yazık ki, o zamanlar kendisini büyük bir işçi örgütü olarak gören ve Türkiyeli işçileri temsil ettiğini iddia eden FİDEF, Recklinghausen şehrinde yaptığı bir kongrede Alman devletinin yaptığını onaylıyor, yabancı çocukların derhal "Alman sınıfına gitmesi gerektiğini", bunun onlara bir şans tanıyacağını vs. iddia ediyordu. O zaman Türkiye'nin buradaki eğitim başmüşavirini davet etmişlerdi. NRW–TÖB olarak bize bir davetiyeleri yoktu. Buna rağmen biz katıldık. Söz hakkı verilmedi bize. Verilmeyen söz hakkını protesto ederken düşüncelerimizi dile getirdik. Anadilin bir insanlık hakkı olduğunu, buna kimsenin mani olamayacağını ve alet olmaması gerektiğini söyledik. Orada şiddetle dışarı çıkarıldık. Dışarı çıkarılmamızla birlikte büyük tepkiler de yükseldi ve bu kurultay önemsiz oldu. Devlet burada, egemen güçler, özellikle de askeri cunta öğretmenleri bu şekilde teslim alamayınca başka yöntemlerini aradı. Öğretmenlere bazı olanaklar sağlayacağını vaad etti, çifte maaşa bağlayacağını söyledi. Çifte maaşa bağlamak için de kendilerinin tanışma dediği bir ön imtihan yaptılar. Arkadaşlarımızı bu amaçla Köln şehrine davet ettiler. Türkiye'den gelen bir heyet onların tabiriyle tanışma, bizim tabirimizle imtihan –ki imtihan olduğu daha sonra gazetelere yansıyan beyanatlardan da belli oldu. Nitekim o zaman Hürriyet gazetesi, "Bunlar nasıl öğretmen ki ilkokul 4. sınıf öğrencisinin bileceği soruları bilemediler" şeklinde başlık atıp haber yaptılar.– yapıldı. Bir bölüm arkadaşımız bu imtihana girdi. Biz bunun antidemokratik olduğunu; öğretmenlere bir maaş verilecekse, böyle yasal bir durum varsa bunun imtihansız da olabileceğini belirttik. Hatta bunun öğretmenler için onur kırıcı olduğunu, bizim mücadelemizin sadece "çifte maaş almak" olmadığını, bunu düşünürken Türkiye'deki meslektaşlarımızın da yaşam koşullarını gözönünde bulundurmamız gerektiğini de söyledik ve biz NRW–TÖB olarak bu imtihanları protesto ettik. Bu protestomuzu gören arkadaşlarımızın büyük çoğunluğu bu imtihanları terketti. Orada yeterli katılımcı bulunamayınca ve bizim başvurumuz üzerine bu imtihan iptal edildi. Böylece devletin, o dönemki cuntanın öğretmenleri ekonomik olarak teslim almasının bir yerde tekrar yolu da kesilmiş oldu. Tüm bunları değerlendirdiğimizde bizim hakkımızda çeşitli işlemlerin neden yapıldığını daha iyi görebiliyoruz.

GÜNEY: O dönem yurtdışında da çeşitli "faili meçhul" cinayetler gündeme gelmişti...

A. DAĞDEVİREN: Bu konuya o zamanın Cumhuriyet gazetesinde bir yazarın takındığı bir tavır var. Bir araştırma yapmıştı. Araştırmasında yazar, Türkiye'de eli kana bulaşmış MHP militanlarının şiddeti yurtdışına da taşımış olduklarını yazıyordu. Özellikle bunlar konsolosluklarda toplanıyorlar. Aslında bu, faşist cuntanın silahlı gücü olan MHP militanlarının yurtdışına kaymasıydı. Yurtdışında devlet desteğinde hareket ediyorlardı. Bu noktada Demirel'in şu sözleri unutulmamıştır: "Sağcılar bana cinayet işliyor dedirtemezsiniz!" Ama bunların yurtdışı uzantıları cinayetler işliyorlardı. Bu cinayetler; amacı topluma korku salmak, teslim almak, diğer taraftan da "yurtdışında gücümüz var" imajı yaratarak ülke içindeki yandaşlarını güçlendirmek amacı taşıyan aslında faili pek de meçhul olmayan cinayetlerdi. Susurluk olayıyla bu cinayetlerin daha geniş boyutlara ulaştığı, aynı kaynaktan organize edildiği çok açık biçimde meydana çıktı.

GÜNEY: 12 Eylül öncesinde Türkiye'deki demokratik öğretmen hareketi ve öğretmenlerin mesleki örgütü, öğretmeni işbaşında yetiştirme, yaparak-yaşayarak öğretme metodunu kullanan köy enstitülerinin kuruluş gününü kutlarlardı. 12 Eylül'le birlikte bu değiştirildi ve 24 Kasım tarihi "Öğretmenler Günü" olarak kabul edildi. Bu günde öğretmenlerin bir bölümü askeri bir disiplin içinde, bol "marşlı" bir şekilde sözümona kutlamalar düzenliyorlar. Yurtdışında ise çok yıldızlı otellerde veya sükseli ve pahalı yatlarda, konsoloslukların, eğitim ataşeliklerinin, sözde öğretmen dernek veya federasyonlarının düzenlediği "kutlamalar" yapılıyor. Neler söyleyeceksiniz bu konuda?

A. DAĞDEVİREN: Türkiye'de öğretmen hareketi en büyük tahribatı faşist cuntadan gördü. 12 Eylül cuntası demokratik öğretmen hareketini dağıttığı gibi yöneticilerinin büyük bir bölümünü cezalandırdı. Bu arada öldürülen öğretmenlerin sayısı da hayli fazla. Bütün mal varlığına el koydu. Bazı yöneticiler yurtdışına çıktı. Büyük bir tahribat yaratıldı. Cuntanın başı Kenan Evren, yaptığı öğretmen tahribatını sözümona unutturmak için Atatürk'ün alfabeyi öğrettiği günü "Öğretmenler Günü" ilan etti. Başladığı günden bugüne kadar Türkiye demokratik öğretmen hareketi bu günü kutlamadı; kutlamaya hiç yanaşmadı. Aynı zamanda kara bir gün olarak gördü. Çünkü gerçekten dünya devrimci hareketi içinde büyük bir yeri olan Türkiye devrimci hareketinin çok önemli bir gücüydü demokratik öğretmen hareketi. Bu hareket faşist cuntanın ağır darbesine bu dönemde uğradı. Faşist cuntanın getireceği herhangi bir bayramı kutlamadık, kutlamayız da. Alternatif olarak biz 17 Nisan Köy Enstitüleri gününü kutladık. Tabii kutlamalar öğretmenlerin ihtiyaçlarına cevap vermiyor. Onun için de eğitim seminerleri düzenledik. Ve bu seminerler pedagojik olmalarına rağmen, ülkemizin sorunlarından, arkadaşlarımızın sorunlarından uzak kalmadı. Bunlar da dile getirildi. Bir yandan eğitim ve öğretim sahasında çalışmalar yaparken diğer taraftan arkadaşlarımızın buradaki eğitim sistemine zorlanmadan uyabilmeleri için gerekli çalışmaları yürüttük. Bize kalırsa, –ki biz öyleyiz– Türkiye aydınlarının da, demokrat ve devrimcilerinin de gerçekten Türkiye devrimci hareketinin de kabul etmeyeceği, reddettiği "24 Kasım Öğretmenler Günü"ne katılmaması gerekir. Buna alternatif olarak birtakım günler vardır. Örneğin 5 Ekim Dünya Öğretmenler Günü, 17 Nisan Köy Enstitüleri Günü gibi. Dahası halkımızın, devrimci-demokrat güçlerimizin birlikte kutladığı birçok günler vardır. Bunların kutlanması hem halkımızla birleşmeyi, biraraya gelmeyi sağlar; hem de yönetimi ele geçiren her cuntanın istemlerinin yerine gelemeyeceğini ve bu istemlerin reddedileceği anlamını taşır. Onun için 24 Kasım'a katılan öğretmen arkadaşların çevrelerini görmelerini,

Türkiye'de öğretmen hareketi en büyük tahribatı faşist cuntadan gördü. 12 Eylül cuntası demokratik öğretmen hareketini dağıttığı gibi yöneticilerinin büyük bir bölümünü cezalandırdı. Ancak Türkiye demokrat öğretmen hareketinin mücadelesi son bulmadı... Mücadele bugün de sürüyor...

nerede, kime hizmet ettiklerini kavramalarını; Türkiye'deki öğretmenlerin büyük çoğunluğunun katıldığı kutlamalara katılmalarının hem mesleki yönden, hem de insani yönden büyük bir değer olduğunu vurgulamak istiyorum. Elbette gemilerde vb. eğlenmek onların da hakkıdır. Ama bunun bir öğretmen günü olarak kutlanması hakkını, kararını cunta değil; öğretmenlerin kendisi vermesi gerekir diye düşünüyorum.

GÜNEY: Az önce MC döneminin Milli Eğitim Bakanı Ali Naili Erdem'in, "Biz çocuklarımızı oradaki komünist, yurt düşmanı öğretmenlerin eline vereceğimize sokaklara terk ederiz!" sözünü hatırlattınız. Pratikte bu sadece MC hükümetleri döneminde değil diğer hükümetler tarafından da konsolosluklar aracılığıyla, çeşitli yöntemlerle vs. uygulandı. Sonuçta onların sokağa bırakın daha iyidir dediği Türkiyeli çocukların bir bölümü batakhanelere düştüler, alkolün, uyuşturucunun kurbanı oldular. Ne dersiniz, biz haklı; onlar haksız mı çıktılar?

A. DAĞDEVİREN: Elbette ki, düzen kendisini rahatsız edecek "çıban" ve "çıbanbaşlarını" istemez. Türkiye devrimci hareketinin kendilerini ne kadar rahatsız ettiğinin farkındalar. Bunlar da elbette o sokağa salmak istedikleri çocuklar gibi bir çocukluk dönemi geçirdiler. Buradan geçerek geldiler. Onlar okuyunca, sorunları kavrayınca düzene isyan ettiler. İsyan da bunları sıkıştırdığı için yeni yetişecek neslin sokaklarda olmasını daha uygun gördüler. Kendi iktidarlarının devamı için egemen sistemi/kültürü uyguladılar. Bu onların işine geldi; dedikleri de oldu. Burada çocuklar devrimci-demokrat öğretmenlerden uzak tutulduğu için kendilerine yön veremediler.

Aslında Almanya'da, içinde yaşadığımız düzenin egemenleri açısından da durum aynıdır, istekleri aynıdır. Egemenlerden yana işlediği için egemenlerin isteği aynıdır. Dünyanın neresinde olursa olsun bu değişmez.

Onun için buradaki eğitim sisteminden de "yabancı" göçmen işçilerin çocukları yeteri kadar yararlanamadılar. Yararlandırılacak ellere düşmediler ve bu çocukların büyük bir bölümü –hatta bir kuşak diyelim!– heba oldular. Düzen aslında bu durumdan memnundur. Çünkü kendilerine zarar verecek bir durumda değildirler. Birtakım şoven duygularla gerek Türkiye'de yetişen gençliği, gerekse yurtdışındaki gençleri kendi düzenlerini sürdürmede bir engel olarak görmedikleri gibi, aynı zamanda kendilerine destek olur duruma getirdiler. Tabii ki bu çok üzücü bir durumdur. Düzen bundan kazançlıdır. Demek ki, düzen bilinçli olarak bunu planlıyor, programlıyor ve uyguluyor. Buna rağmen biz, Türkiye insanının bu egemen düzene sonuna kadar boyun eğmeyeceğinin, ona karşı kendi isyanını dile getireceğinin elbette tanığı olmak isteriz. Ama olmasak bile, bu olmayacağı anlamına gelmez. Bu egemen sistem çürüttüğü bu insanların direnişiyle karşılaşacak ve gereken dersi de alacaktır diye düşünüyorum.

GÜNEY: Sayın Dağdeviren; yurtdışındaki bu ikinci kuşak dediğimiz kuşağın durumu hakkında neler söyleyeceksiniz? Çok karmaşık bir yapısı var. Ne tam Alman kültürüne uyum sağlamış durumda, ne Türk kültürüyle veya Kürt kültürüyle bağlarını koparmış durumda... Aile yapısıyla problemler yaşıyor. Deyim yerindeyse "yarım insan"...

A. DAĞDEVİREN: Biz her ne kadar bunu içinde bulunduğumuz topluma yüklüyorsak da elbette ki, bu insanların geldiği toplumun da, egemen kültürün de büyük bir suçu vardır. Bir elmanın iki yarısını birleştirirsek bir elma ortaya çıkar ama değişik iki meyvanın yarılarını birleştirdiğiniz zaman bir tek meyva ortaya çıkmaz. Türkiye'deki bu egemen sistemin insanları özellikle de genç kuşakları, onların ana babalarını uyutma politikası yurtdışında da etkisini göstermektedir. Bu insanların bağını koparmamak, özellikle de döviz bakımından konsolosluklar ve kendilerine bağlı camiler, kurumlar aracılığıyla bu gençliğin içine düştüğü bataklıktan kurtulmasına pek müsaade etmezler, buna imkan sağlamazlar. Tam tersine bataklığın içine biraz daha batmalarını önerirler. Elbette ki bu sadece ülkemiz açısından değil, bugün "demokratik olanakların fazla olduğu" ülkelerde de böyle olmuştur. Burada en büyük görev devrimci-demokrat kavganın önderlerine düşer. Hep birlikte bunların kurtulabilmesi için, hastalığın teşhisi ve iyileştirilmesi için mücadele edilmelidir. Bir hastalığın iyileşebilmesi için iyi, doğru teşhis konulup ona göre ilaç verilmelidir; ki hastalık iyileşebilsin. Bana kalırsa bu hastalık tarafımızdan bilinmektedir. Bunun tedavisi de yine bu güçlerin ellerindedir. Müşterek bir çalışmayla, çabayla bu durum düzeltilebilir. Biraz zaman alır ama başarılacağına inanıyoruz.

GÜNEY: Son olarak Güney dergisi hakkındaki görüşlerinizi öğrenmek istiyorum Sayın Dağdeviren...

A. DAĞDEVİREN: Güney dergisine önce Güney'le başlamak gerekiyor. Güney, bizim Türkiye'de olduğumuz dönemlerde, o toprakların bir güneşi gibiydi. Bütün umutlar ondaydı. Biz bu dergiyi elimize alırken hep Yılmaz Güney'in bu yönünü görüyoruz. En büyük acımız halkına daha büyük hizmet edeceği bir anda aramızdan ayrılmasıdır. Düşünceme göre dergi büyük görevler üstlenmiştir. Belki başka dergiler de olabilir veya çıkabilir. Ama sürekli bir şekilde onun yaşanması, onun adına sanatsal bir çalışmanın yürütülmesi saygıdeğer bir çalışmadır. Bunu saygıyla karşılıyoruz, seviyoruz. Çünkü Yılmaz'ı da sevdik, seviyoruz. Onun adına yakışan her hizmete büyük değer biçiyor, saygıyla, sevgiyle karşılıyoruz.

GÜNEY: Sayın Dağdeviren, söyleşi için çok teşekkür ediyoruz. Evinizi, gönlünüzü, sofranızı bize açtınız. Çok teşekkür ediyoruz herşey için, sağolun...

A. DAĞDEVİREN: Güney de sağolsun... Gelecek kuşaklar onu yaşatsın! Ben de sizlere teşekkür ederim

Köfte

ALPASLAN ÖZKAN

Kasımpaşa'da, küçük, köhne evlerden birinde üç kişilik bir yaşamdı bizimkisi. Üç kişilik de denemezdi ya... Babam, annemle boşandıktan sonra, beni ve ablamı kiralık barındığımız ev ile birlikte iyice ihmal eder olmuştu. Ona göre aç değil, açıkta değildik; zaten yetersiz olan gelirini bir de yaşı geçkin, bekâr kadınlarla harcıyordu. Yaşayanlarını doyuracak kadar gıdanın girmediği bu evde, her yönümüzle tam bir sefalet içindeydik.

O zamanlar çoğu evde mutfak zenginliği görülmezdi. Yine de, annelerin pişirdiği en az iki çeşit yemek gün boyu ev halkını doyurur; etsiz, kıymasız pişen bu yemekler dört-beş gün arayla yinelenirdi. Bizim evde ise, ne yeterli malzeme bulunur ne de ablam böyle yemekler pişirmeyi bilirdi. Onun, bu konudaki yeteneksizliğinin nedeni, öğretecek birinin bulunmayışıydı. Deneyerek öğrenme fırsatı da malzemesizlikten gerçekleşemiyordu. Allah aşkına! On üç yaşındaki bir çocuktan daha fazlasını kim isteyebilir ki(?)

İçinde bulunduğumuz yoksulluk, zayıf bedenini daha da inceltmişti Şeyma'nın. Dokunsanız kâğıttan ev gibi dökülebilir; kemiklerini saran ince et tabakası, en küçük darbede çürüyebilirdi. Sefalet örneği bu zafiyet, ruhuna da yansımıştı; derin hayal âleminde cennetler arayan, içli, hassas küçük bir kız çocuğuydu işte... Beş yaş daha küçük olmama karşın, yaşadığımız zorluklara direnebilme iradem, ondan daha fazla gelişmişti. Bu da, onu koruyabilmek adına, bir an önce büyüme arzumu körüklüyordu. Annesiz, ya-

Anımsa

MEHMET ERCAN

mürekkep saçlım, kitap kokulum
ekinler yeşerince anımsa
dallara su yürüyünce
çiçek açınca badem ağaçları
kış boyunca dilleri lâl
serçeler cıvıldayınca
evimizin davetsiz misafirleri
kırlangıçlar dönünce anımsa

şiir bakışlım, dize duruşlum
hasretin yüzyıllık çınarlar gibi
şair yüreğime kök salarken
"kavuşur muyuz" deme kadınım
sil kafanda karamsar duyguları
güzellikten yana olsun düşlerin
sabırla, özlemle aç kollarını
çıkacağım günü anımsa

dağları görememek içerde gülüm
tan vakti güneşin doğuşunu
ay'ı görememek, görememek yıldızları
dostları doyasıya saramamak
kucaklayıp öpememek oğlumuzu
ışıl ışıl gözleriyle botan'ım
efil efil büyürken fotoğraflarda
karanfil kokusunu duyamamak
koklayamamak çift camın arkasından
bunlar da geçer delalım
mutlu geçen yıllarımızı anımsa

iyiden yana kur düşlerini
mum gibi ağır ağır
acıların eridiğini anımsa
barışın nazlı dudaklarından
kızıl güller derdiğimizi anımsa
karamsarlığı sil at kafandan
kesme umudunu kavgadan yana
hasretimizi, sevdamızı anımsa

her yürek bin şafak doğursun
her şafak bin yüce sevda
öğren maralım artık bunları
bir an usuna ben düşersem
göğsün kaynarsa semavar gibi
ışıyan dağlarımızı anımsa

1999/Kadınhanı Cezaevi

rı babasız, sağlıksız, yoksul, mutsuz; insanca hissetmek, insanca yaşamak adına her şeyden mahrum iki kimsesiz can; birbirine sığınmış iki küçük güvercindik.

Bir öğlen sonrası babam, elinde yarım kiloluk kıyma paketiyle eve gelmişti. Kıymayı çok ender görürdük. Babam onu, ilkel bir harmanlamayla köfteye dönüştürür, yağda kızartarak önümüze koyardı. Biz de şölen havası içinde yerdik.

Vakit akşam için henüz erkendi, asmalı kahvehânede oyalanmak arzusuyla sokağa çıkan babam, beni de yanında götürdü. Şeyma, evde yalnız oyalanırken ben büyüklerin toplandığı kahvehânede, argo sohbetlere kulak misafiri oluyor, açık saçık küfürler öğreniyordum. Vakit epeyi ilerlemiş, iyiden iyiye acıkmıştık. Kahvehâneden çıktık, daracık sokaklardan, yol kenarına çekili at arabalarının ahşap çıkıntılarına çarpmamaya dikkat ederek, eve kadar yürüdük.

Kapıyı açıp içeri girdiğimizde babam bir an durakladı... Havayı kokluyordu... O an ben de, yağda kavrulmuş bir nesnenin kokusunu aldım. Babam ise içeri daldı, mutfağa yürüdü. Ben, Şeyma'nın yanında, gözlerimle babamı takip ediyordum ki, gürlemeyi andırır ses ikimizi de titretti!

– Ne yaptın ulan bu kıymayı!? Babam hızla içeri dönüp, Şeyma'nın tepesine dikilmişti. Gözüm masanın üzerine ilişti. İçinde kavrulmuş kıyma kırıntıları bulunan bir tabak, yanında çatal ve bir iki ekmek parçasıyla öylece duruyordu. Şeyma;

– Köfte yaptım baba... diye sayıkladı. Sesi, korku içinde fısıltı gibiydi. Babam, Şeyma'yı sıska omuzlarından kavramış, ileri geri iteliyor, bağırarak soruyordu:

– Sana mı kaldı ulan köfte yapmak, bok...!? Peki yaptın da köfte nerede...!? Şeyma çaresizlik içinde konuşacak gücü bulamamış, küçücük parmağıyla ağzını gösteriyordu. Bütün yüzü parçalara ayrılmış da etrafa saçılmıştı sanki. Eziliyor, büzülüyor, küçülüyordu. Sefaletin hüküm sürdüğü yerlerde; açlıkla birlikte, şiddet de boy gösterir. Herşey bir anda olup bitmişti.

Babamın damarlı kalın kolu, göğüs hizasından ileriye doğru ani bir yol çizmiş, Şeyma'nın yüzünde sona eren bir çarpışmayla hızını kaybederek aşağı düşmüştü. Bu çarpışmanın güç dengesi öylesine adaletsizdi ki, Şeyma'nın başı, darbeyi yediği anda önce geriye sonra ileriye şiddetle savrulmuş; ikinci kez geriye kayarken beraberinde bütün bedenini götürmüştü. Arkada, duvara yaslı masaya çarpan küçük beden, geri tepmeyle yön değiştirmiş; kilimsiz taş zemin üzerine yığılıp kalmıştı. Masanın üzerindeki çatal, tabak, ekmek parçaları da yerde, ortalığa dağılmıştı.

Babam sokak kapısına yönelirken;

– Benimle gel, dedi. Şeyma'ya bir kez daha baktım. Niçin vurulduğunu bilmeyen yaralı bir ceylan gibiydi. Sıskacık ayaklarını yerde sürükleyerek mutfak kapısı ile duvar arasında köşeye sığınmaya çalışıyordu.

Çarşıda bir lokantaya girdik. Babam garsonu çağırdı... Önümüze gelen köfte dolu tabağa öylece bakıyordum. İri parmaklarıyla bir tanesini ağzıma sokuşturdu.

– Ye hadi, dedi. Çenemi oynatamıyordum, çiğneyemedim, dilimin ucuyla boğazıma doğru iteledim yutamadım... Kursağımda tıkanıp kalan; Şeyma'nın, yerde kıvranan masum görüntüsüydü.

Gece yarısına doğru eve döndük. Babam sakinleşmişti. İçeri girdiğimizde mutfak kapısının arkasında köşeye sıkışmış Şeyma'yı bulduk. Yüzü menteşeye yapışmış halde, tortop sızmıştı. Bedeni hâlâ titriyordu. Kucaklayarak yatağına taşıdı babam. Sağ yanağı, gözünün altı ve üst dudağının kenarı şişmişti; eminim çok acı çekiyordu... Ya yüreği???

Ertesi gün babam erkenden çıktı. Şeyma ve ben, çaresiz bir boyun eğişle, bu yaşadıklarımızı da bilincimizin derinlerinde bir yerlere gömdük. Olup biten bu olaydan benim payıma yasak bir sözcük kalmıştı. Bir daha hiç bir yerde, hiç bir zaman kullanamadığım; dilimin ucuna her gelişinde içimi sızlatan, tek bir sözcük... Köfte.

– Şu köftenle oynamasana yaa! Derin bir iç geçirişle başımı kaldırdım, Şeyma'yla göz göze geldim. Ne kadar sağlıklı görünüyordu. Onu seven evcimen kocası, okula yeni başlayan yavrusuyla; mutlu olduğu bir yuvanın kadınıydı şimdi. Bu akşamki ziyaretimde sofrayı yine harikulâde hazırlamıştı; fakat tabağıma doldurduğu köftelerin beni hangi çıkmazlara soktuğunu asla bilemezdi. Onlar yemeğe başladığında ben, geçmişimin dipsiz kuyularına düşmüş; oradan kurtulmaya çalışırken de, tabağımdaki köfteleri parça parça ufalamıştım. Kimbilir(?) belki de, elimdeki çatalı çocukluk yıllarımın göğsüne saplamıştım...

Ülke

MEHMET GİRGİN

demek karakollar da korkuyor
dereterinden
hiç bir şeyi görülmemiş
yanıçtan
ay yeniden yükseliyor
çiltim kollarımda
salkım uzak ülkeler kırılıyor
ay ve gül
ülkeme yeniden doğuyor

Kız çocuğu *

MAKSİM GORKİ

Bir akşam, işten sonra yorgun, yere oturup sırtımı hüzünlü eski bir bina olan büyük bir taş evin duvarına yaslamıştım. Batmaya yüz tutmuş güneşin kızıllığı evin duvarlarına vuruyor ve derin çatlaklarla, kurumuş kiri iyice ortaya çıkarıyordu.

Bu evin içinde –karanlık bir bodrumdaki sıçanlar gibi– yarı aç, kirli insanlar telaşla oradan oraya koşuşturuyorlardı. Üstlerindeki çaputlar vücutlarını örtmeye ancak yetiyordu ve ruhları vücutları kadar kirli ve çıplaktı.

Evin pencerelerinden dışarıya, bir yangın yerinin üzerinden yükselen kara duman gibi içeride depreşen yaşamın monoton uğultusu yayılıyordu. Uzun zamandır tanıdığım bu telaşlı ve ümitsiz uğultuyu dinliyor ve yeni bir ses duymayı beklemediğimden, sızıveriyordum.

Fakat sonra, yakında bir yerden, bir dizi boş fıçı ve kırık sandığın arkasından ince bir ses geldi kulağıma:

"Uyu, canım benim! Uyu, yavrucuğum, uyu! Ninni, ninni, ninni,

Uyu, kızım benim..."

Bu evde annelerin çocuklarını böyle sevgi ve şefkatle ninni söyleyip uyuttuklarını o zamana kadar hiç işitmemiştim. Yavaşça ayağa kalkıp fıçıların arkasına baktım. Sandıklardan birinin içinde küçük bir kız oturuyordu. Sarı bukleli başını iyice önüne eğmiş, sallanıyor ve kendi kendine mırıldanıyordu:

"Kapa gözlerini,
uykuya dal, uykuya dal..."

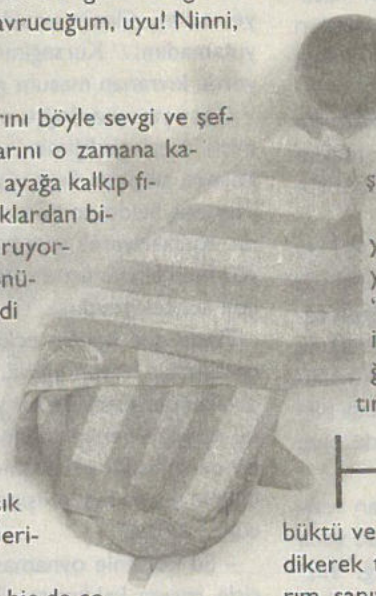

Kızın küçük kirli elleri arasında kırmızı bir çaputla kundaklanmış tahta bir kaşık vardı ve ona iri hüzünlü gözlerini dikmiş bakıyordu.

Güzel, berrak, yumuşak ve hiç de çocuksu olmayan hüzünlü gözlerdi bunlar. Gözlerindeki ifadeyi görünce, kızın yüzündeki ve ellerindeki kiri unutuverdim. İs ve külden bulutlar misali –bağırtı, küfür, sarhoşların kahkahaları ve ağlama sesleri dalga dalga kızın başının üzerinden geçiyordu. Etrafındaki kirli yerin üzerinde ne var ne yoksa kırık döküktü ve fıçı ve sandık yığınını kızıla boyayan akşam güneşinin ışınları onlara, garip ve uğursuz bir biçimde yoksulluğun ağır, kaba eliyle hırpalanmış büyük bir organizmanın kalıntılarıyla benzerlik veriyordu.

Düşünmeden bir hareket yaptım; kız başını kaldırdı, beni gördü, gözleri kuşkuyla kısıldı; kedi görmüş bir fare gibi korkuyla sindi, küçülüverdi.

Gülümseyerek kirli, hüzünlü, çekingen yüzüne baktım; dudaklarını sıkı sıkıya birbirine kenetlemiş, kısık gözlerini kırpıştırıyordu.

Sonra ayağa kalktı, bir zamanlar pembe olduğu anlaşılan, yırtık elbisesini düzeltti, bebeğini cebine koydu ve çınlayan berrak sesiyle bana sordu:

"Ne bakıyorsun?"

Belki 11 yaşındaydı; ince, zayıf biriydi –beni dikkatle süzüyor ve kaşları sürekli titriyordu.

Kısa bir sessizlikten sonra "Eee, ne istiyorsun?" dedi.

"Hiç, birşey istemiyorum, oyna sen, ben gidiyorum..." diye yanıt verdim.

Bana doğru bir adım attı, aşağılayıcı bir edayla, yüksek sesle ve gayet net bir şekilde:

"Gel benimle... 15 Kopek'e olur..." dedi.

Hemen anlamadım, ama yine de ürperdim anımsadığım kadarıyla, iğrenç bir şeyle karşılaştığım hissiyle.

Doğrudan yanıma geldi, omuzlarını bana yasladı ve yüzünü göremeyeceğim şekilde yana çevirerek donuk ve bıkkın bir sesle:

"Hadi gidiyor muyuz? Sokakta birini aramak istemiyorum. Üzerimdekiler de uygun değil: Annemin dostu elbisemi satıp içkiye yatırdı. Hadi, gel benimle!"

Hiçbir şey söylemeden, elimle usulca ittiriverdim onu. O ise, gözlerini bana dikmiş kuşkuyla bakıyordu; dudaklarını büktü ve iri iri açılmış gözlerini yukarıda bir yerlere dikerek tekrarladı: "Merak etme! Küçüğüm, bağırırım sanıyorsun değil mi? Korkma, o eskidendi... şimdi artık..."

Sözünü tamamlamadı ve umursamazlıkla yere tükürdü. Onu orda öyle bıraktım ve gittim, ama ürpertici bir dehşet ve bir çocuk gözlerinin berrak, hüzünlü bakışları yüreğime oturmuştu bir kere.

1905

** Maksim Goki'nin 1986 Berlin'de, Verlag der Nation yayınevinde, Almanca yayınlanan "Bir insan doğuyor – Kadın öyküleri" kitabından Türkçeye çevirdik.*

Aşağıda Hindistanlı kadın yazar Arundhati Roy'un Almanya'da yayınlanan Der Spiegel adlı derginin 44/2001 sayısında yayınlanan bir makalesini yayınlıyoruz.

Arundhati Roy (41 yaşında) 1996 yılında yayınlanan "Küçük Şeylerin Tanrısı" adlı romanıyla ünlenen bir yazardır. Floransa'da mimari eğitimi gören Arundhati Roy edebiyata film senaryoculuğu, dokümentar filmcilik üzerinden gelmiştir. Arundhati Roy'u bütün dünyada tanıtan roman Hindistan'da egemen kast sisteminin kurallarını –bir aşk öyküsü üzerinden– sorgulayan bir romandır. Arundhati Roy yalnızca bir edebiyatçı değil, aynı zamanda yaşadığı dünyadaki haksızlığa, eşitsizliğe karşı mücadelelerde yerini alan sorumlu bir aydındır. Hindistan'da atom bombası testlerine ve ekolojik dengeyi bozacağı açık olan dünyanın en büyük barajlarından birinin inşaatına karşı mücadelede ön saflarda yer almaktadır. Siyasi faaliyetleri nedeniyle devletin sürekli takibatı altında yaşamaktadır.

11 Eylül ertesinde batıda "terörizme karşı mücadele" adına geliştirilen kışkırtmalar karşısında sesini ilk yükselten "ünlü"ler arasında Arundhati Roy da vardı. Onun Almanya'da yayınlanan Frankfurter Allgemeine adlı gazetede yayınlanan bir yazısında yaptığı "Usame bin Ladin ile Başkan George W. Bush düşünce sistemleri itibarıyla adeta ikiz kardeştirler" değerlendirmesi tartışmalara yol açtı. Alman televizyonlarından ARD'nin başhaber sunucusu Ulrich Wickert aynı benzetmeyi yaptığında az kalsın işinden oluyordu. Ne de olsa egemenlerin "sınırsız özgürlük" dediklerinin sınırı vardı!!! Ve o sınırı da egemenlerin kendisi çiziyorlardı!

Savaş barıştır

ARUNDHATİ ROY

7 Ekim 2001 akşamı karanlık Afganistan üzerine çöktüğünde, ABD hükümeti Afganistan'a karşı hava saldırılarını başlattı. ABD hükümetinin ardında teröre karşı enternasyonal koalisyon (ki bu BM'nin yerine geçirilen yeni uysal yedeğin adıdır) vardı. Televizyon kanalları güdümlü füzelerin, hayalet bombardıman uçaklarının, "Bunker deliciler"in ve MK 82 kazan bombalarının bilgisayarlarda düzenlenmiş resimlerini gösterdiler. Bütün dünyada küçük çocuklar büyümüş gözlerle bu resimlere bakarken kendi video oyunlarını bir süre unuttular.

BM Örgütüne –ki o bu arada anlamını yitirmiş bir kısaltmadan başka bir şey değildi– bu hava saldırılarını onaylaması için danışma ihtiyacı bile duyulmadı bu kez. (Madeleine Albright'ın bir keresinde söylediği gibi "Biz eğer mümkün olursa çok taraflı, zorunlu kalırsak kendi başımıza hareket ederiz"). Teröristlere karşı "kanıtlar" "koalisyon"daki dostlar arasında el altından dolaştırılıyor. Koalisyon ortaklarının görüşmeleri ertesinde açıklamalar yapılıyor: Söz konusu kanıtların bir yargı mercii önünde kanıt olarak kabul edilip edilmeyeceği hiç bir rol oynamaz! Böylelikle bir göz açıp kapayana kadar geçen zaman dilimi içinde yüz yıllar içinden süzülüp gelen hukuk kuralları geçersiz hale getiriliyor.

Hiç bir şey terörist bir edimi –bu ister dinci fundamentalistlerden, ister milislerden, ister direniş hareketlerinden gelsin, ya da isterse meşru bir hükümetin cezalandırma eylemi biçiminde gelsin– kabul edilebilir hale getirmez. Afganistan'ın bombalanması New York ve Washington'un intikamı değildir. O bu dünyanın insanlarına yönelmiş yeni bir terörist edimdir. Öldürülen her suçsuz insan, yeni bir terör kurbanı olarak sayılmak zorundadır. New York ve Washington'da ölen sivillerin korkunç rakamlarına eklenen yeni sayılar!

Savaşlar, insanların kazanması çok seyrek görülen bir olgudur, hükümetlerin savaşları kaybetmesinin seyrek olduğu gibi. İnsanlar ölür gider, hükümetler ise kesilen her başının yerine yenisi biten çok başlı bir dev gibi kendilerini yeniden yaratırlar. Onlar önce insanların beyinlerini, gerçek anlamda düşünmeyi engelleyebilmek amacıyla havasız kalacak şekilde paketlemek, daha sonra da gelecek ölülerin üzerine kefen olarak örtmek için bayrakları kullanırlar. Hem Amerika'da, hem Afganistan'da bugün siviller hükümetlerin eyleminde kullanılan rehineler konumundadır. Her iki ülkede de insanlar –bilincinde olmaksızın– bir noktada buluşmaktadır: Onlar kör, önceden hesaplanamayan terör fenomeni ile yaşamak durumundadır. Afganistan'a düşen her bombanın ABD'deki karşılığı şarbon, uçak kaçırma vb. terörist edimlerin yarattığı büyüyen kitle histerisidir.

Bugün dünyanın karşı karşıya olduğu terör ve vahşet bataklığından çıkış için basit ve kolay bir yol yoktur. İnsanlar için biraz soluklanıp düşünme zamanı gelmiştir. 11 Eylül'de olanlar dünyayı kökten etkilemiş, bütün zamanlar için değiştirmiştir. Özgürlük,

ilerleme, refah, teknik, savaş –bütün bu kavramlar yeni anlamlar kazanmıştır. Hükümetler bu değişikliği kavramalı ve yeni görevlerine birazcık da olsa namuslu ve alçak gönüllü yaklaşmalıdır. Fakat ne yazık ki enternasyonal koalisyonun yöneticilerinde de, Taliban'da da yeni durumu kavradıklarının en küçük bir belirtisi bile görülmüyor.

Başkan Bush hava saldırılarını duyurduğu konuşmasında şöyle diyordu: "Biz barışçı bir ulusuz." Amerika'nın en sevgili elçisi Tony Blair (kendisi aynı zamanda İngiltere'nin başbakanıdır) sahibinin sesini tekrarlıyordu: "Biz barışçı bir halkız."

Böylece öğrenmiş oluyoruz ki, domuzlar attır! Kız çocuklar erkek çocuklardır! Savaş barıştır!

Bir kaç gün sonra FBI akademisinde yaptığı konuşmada Başkan Bush şöyle diyordu: *"Bu bize verilmiş görevdir. Bu ABD'nin görevidir. Dünyanın en özgür ulusunun görevidir. Öyle bir ulus ki, o nefrete, şiddete, katillere ve kötüye karşı olan temel değerler üzerinde yükselmektedir. Biz kötü önünde teslim olmayacağız"*

Aşağıda ABD'nin İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra savaş yürüttüğü, bombaladığı, ya da en azından yürüyen silahlı çatışmalar içinde taraf olarak yer aldığı ülkelerin listesi var: Kore (1950-1953 arası), Guatemala (1954 ve 1967-1969 arası), Endonezya (1958), Küba (1959-1961 arası), Belçika Kongosu (1965), Laos (1964-1973 arası), Vietnam (1961-1973 arası), Kamboçya (1969-1970), Grenada (1983), Libya (1986), El Salvador (1980'li yıllar), Panama (1989), Irak (1991'den bu yana), Bosna (1995), Sudan (1998), Yugoslavya (1999) ve şimdi de Afganistan.

Evet onlar –dünyanın en özgür ulusu– teslim olmaz. İyi de savunduklarını söyledikleri özgürlük ne biçim bir şey? Kendi sınırları içinde konuşma özgürlüğü, din özgürlüğü, düşünce özgürlüğü, sanatsal ifade özgürlüğü, istediğini yeme özgürlüğü, cinsel tercih özgürlüğü (eh belli sınırlar içinde, belli ölçüde demek gerek) ve bir sürü başka şey. Her şey çok güzel ve örnek alınacak gibi. Kendi sınırları dışında ise hegemonya, ezme ve ABD'nin gerçek dini olan "özgür pazar"a tabi kılma özgürlüğü. ABD hükümeti bir savaşı "sınırsız hakkaniyet" ya da "sürekli özgürlük" olarak adlandırdığında, biz üçüncü dünyanın insanları korku duyuyoruz. Çünkü biz birilerinin sınırsız hakkaniyet dediğinin, diğer birileri için sınırsız haksızlık olduğunu biliyoruz. Birilerinin sürekli özgürlük dediği, diğer birileri için sürekli ezilme, boyunduruk altında olma anlamına geliyor.

Teröre karşı enternasyonal koalisyon her şeyden önce bu dünyanın en güçlü ve en zengin ülkelerinin bir entrikasıdır. Bu dünyanın hemen tüm silahlarının üreticisi ve satıcısı onlardır; en büyük kimyevi, biyolojik ve atom silahı stoğuna sahip olanlar onlardır. Bugüne dek yürüyen savaşların büyük çoğunluğunu yürütmüş olanlar onlardır. Modern tarihteki soykırımların, etnik temizliklerin, boyunduruk altına almaların, insan hakları ihlallerinin esas sorumluları onlardır. Sayısız diktatör ve despotu işbaşına getirenler, destekleyenler, silahlandıranlar ve finanse edenler onlardır. Şiddet kültü yaratıp savaşı adeta tanrılaştıranlar onlardır. Onların bu melanetlerinin seviyesine Taliban ulaşamaz.

Taliban soğuk savaşın bitiş sancıları içinde moloz yığınları, eroin ve mayınlar arasında doğdu. Onların önderlerinin en yaşlıları 40 yaşları civarında. Bir çoğu sakat, savaş yaraları içinde. Kiminin bir gözü, kolu, bacağı yok. Onlar savaşın mahvettiği sakatlanmış bir toplum içinde yetiştiler. Sovyetler Birliği'nden ve ABD'den 20 yılı aşkın süre içinde Afganistan'a akan silah ve cephanenin mali tutarı 45 milyar dolar.

En son model silahlar özünün derinliklerinde ortaçağcıl olan bu topluma modern olarak ulaşan tek şeydi. Bu toplumda yetişen küçük erkek çocukların –ki bunların çoğu babasını savaşta yitirmişti– oyuncakları silah oldu, onlar hiç bir zaman bir ailenin koruyuculuğunu ve sıcaklığını yaşamadılar; hiç bir zaman kadınları toplum içinde yaşamadılar. Bugün yetişkin erkek egemenler olarak Talibanlar, kadınları dövüyor, taşlıyor, onların ırzına geçmeyi hak sayıyor. Görünürde kadınlara başka nasıl davranılabileceğini bilmiyorlar. Yıllarca süren savaş onlarda her türlü dostça duyguyu, acımayı vb. alıp götürmüş. Onlar şimdi her yandan yağan bombaların ritmiyle dans ediyor adeta. Onlar şimdi acımasızlıklarını kendi halkına çevirmiş durumda.

Başkan Bush'a saygıda kusur edilmek istenmese bile: Bu dünyanın insanları Taliban ile ABD hükümeti arasında tercih yapmak zorunda değildir. İnsani uygarlığın yarattığı bütün güzellikler –bütün sanat eserlerimiz, müziğimiz, edebiyatımız– bu iki fundamentalist ideolojik kutubun dışında bulunmaktadır. Bu dünyada bütün insanların tüketici esnaflar olacağı iddiası, bütün insanların tek bir dinin öğretilerinin kuyruğuna takılacağı iddiası kadar gerçek dışıdır.

Gerçekte söz konusu olan da iyinin kötüye karşı, ya da Hristiyanlığın İslama karşı savaşı filan değil, yeni alanları fethetmedir. Söz konusu olan hegemonyanın –ister ekonomik, ister siyasi, askeri, dilsel, dinsel, kültürel olsun– önünde engel olarak duran tüm farklılıkların düzlenmesidir. Her ekoloji bilimcisi size monokültürün ne kadar zararlı ve tehlikeli olduğunu söyleyebilir. Hegemonya üzerine kurulu dünya, sağlıklı bir muhalefete sahip olmayan bir hükümetle karşılaştırılabilir. O bir çeşit diktatörlüktür. Sanki dünyanın başına bir plastik torba geçirilerek onun nefes alması engellenmeye çalışılmaktadır. Fakat bu torba eninde sonunda bir yerinden patlayacaktır.

Şimdi bu savaş öncesinde yaşanan 20 yıllık çatışmalar sırasında 1,5 milyonu aşkın Afganistanlı hayatını kaybetti. Afganistan tam bir harabeye

döndü. Şimdi bu harabeler de ince toza dönüştürülüyor. Daha hava saldırılarının ikinci gününde kimi Amerikan pilotları bombalarını atmadan üslerine geri dönmek durumunda kaldılar. Pilotların birinin sözleriyle "Afganistan vurulacak hedef konusunda zengin bir alan değil"di. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld Pentagon'daki bir basın toplantısında "ABD'nin vuracağı hedeflerin kayıp mı olduğu" sorusu ile karşılaştı.

Rumsfeld'in verdiği "Birincisi, hedeflerimizi ikinci kez bir daha vurabiliriz, ikincisi de kaybolan hedeflerimiz değil Afganistan'dır" yanıtı salonda kahkahalarla karşılandı.

Hava saldırısının üçüncü günü ABD savunma bakanlığı adına yapılan mağrur açıklamada "Afganistan hava sahasında kontrolun ele geçirildiği" belirtildi. (Acaba söylemek istedikleri, Afganistan'ın elinde olan ve kaçının uçabileceği belli olmayan toplam 16 savaş uçağını vurduklarını mı söylemek istiyorlardı?)

Carica kuşları

A. KARABAĞ

Banyan ağacıyım Ganj'ın şivesinde
Şiva'daki dansı bindallı
Carica kuşları uçurdum
İndus göğüne
Keşmirli
Afgan kampları
Aynı memeyi paylaşırız bebeleriyle

Banyan ağacıyım Ganj'ın eğiminde
Sarkıtları savatlı bindallı
Carica kuşları uçurdum
Hazar'ı aşa
Aynı yazgıyı paylaşırız Tuşfa'da
Sancısı sılama yansır

Banyan ağacıyım sarinin ebrusunda
Carica kuşları uçurdum
Kabil'e kavuşa
Aynı yıkımı paylaşırız Bamyan'da
Yankısı zemzeme yansır
Kâbe'nin de kâbesi insandır
barışta uzlaşa.

Afganistan'da şimdi Taliban'ın eski düşmanı ve bu yüzden de enternasyonal koalisyonun yeni dostu olan Kuzey İttifakı, Kabul'ün fethi yürüyüşünde ilerlemeler kaydediyor. (Arşivler için not: Kuzey İttifakı'nın edimleri Talibanınkilerinkinden çok farklı değildir. Fakat bu rahatsız edici detayın üzeri şimdilik örtülmektedir.) Kuzey İttifakı'nın görünürdeki en kabul edilebilir, "ılımlı" önderlerinden Ahmet Şah Masud Eylül ayı başında bir intihar saldırısı sonucu hayatını kaybetti. Kuzey İttifakı'nın geri kalanı acımasız savaş ağlarından, bir zamanların komünistlerinden ve iflah olmaz dincilerden oluşan her an parçalanmaya açık bir ittifaktır. Kendi içinde değişik etnik fraksiyonlara da bölünmüş olan, geçmişte Afganistan'da iktidar meyvelerinden de tatmış olanların oluşturduğu bir birlik.

ABD'nin hava bombardımanı başlayana dek bu Kuzey İttifakı Afganistan topraklarının yüzde 10'u kadarını kontrolu altında bulunduruyordu. Şimdi bu ittifak koalisyonun yardımıyla ve "havadan destekle" Talibanı devirmeye hazır. Bu arada Talibanın askerlerinin bir bölümü olası bir yenilgi korkusuyla, Kuzey İttifakı'nın saflarına geçiyor. Savaşanlar yani cepheleri ve uniformaları değiştirmekle meşgul. Fakat sinik bir bakış açısıyla yaklaşıldığında bunun fazla bir önemi de yok: Nihayetinde, sevgi nefrettir, kuzey güneydir, barış savaştır!

Evrensel güçler "temsil yetkisi olan bir hükümet işbaşına getirilmesi"nden söz ediyorlar. Yahut da Afganistan'ın, 1983'den bu yana Roma'da mülteci olarak yaşayan, devrik –87 yaşındaki– eski kralı Zahir Şah'ı "yeniden işbaşına getirmek"ten söz ediyorlar. Oyun böyle oynanıyor. Önce: "Saddam Hüseyin desteklenmeli" diyorlar. Sonra: "O halledilmeli" oluyor; Önce: "Mücahitler finanse edilmeli" diyorlar, sonra: "Onları binlerce parçaya bombalayın" oluyor; Şimdi de: "Zahir Şah'ı işbaşına getirelim" diyorlar, sonra onun uslu olup olmadığına bakacaklar. (Temsil yetkisi olan bir hükümeti, dıştan birilerinin "işbaşına getirmesi" olacak iş midir? Ekstra porsiyon peynirli ve Jalapeno biber soslu demokrasi ısmarlanabilir mi dersiniz?)

Yavaş yavaş sivil halktan bombardıman kurbanlarının olduğu, kentlerden kitlesel göçlerin başladığı, Pakistan sınırında göçmenlerin yığıldığı haberleri sızmaya başlıyor. Önemli boğazlar, geçiş yolları bombalanmış, kullanılmaz hale getirilmiş durumda. Afganistan'da çalışıp da, konu hakkında bilgi sahibi olanlar, eğer Kasım ayı başına kadar yiyecek yardımı ulaştırılmazsa milyonlarca Afganistanlı'nın (BM rakamlarına göre 7,5 milyon Afganistanlı yiyecek yardımına muhtaç durumda) önümüzdeki kış ayları içinde açlık ölümü tehlikesi ile karşı karşıya geleceğini söylüyorlar. Onlar kış başlayana kadar olan kısa süre içinde ya savaşın sürdürüleceğini, ya da yardımın

örgütlenebileceğini söylüyorlar. Ya biri ya öbürü, ikisinin birden aynı zaman dilimi içinde birlikte yapılması mümkün değil.

ABD hükümeti hava saldırılarının başlangıcında insanlık jesti olarak Afganistan'a 37.000 porsiyon yiyecek paketi attı. Onlar toplam 500.000 paket atılmasının planlandığını açıklıyorlar. Bu bile en iyi halde yi-

Onlar önce insanların beyinlerini, gerçek anlamda düşünmeyi engelleyebilmek amacıyla havasız kalacak şekilde paketlemek, daha sonra da gelecek ölülerin üzerine kefen olarak örtmek için bayrakları kullanırlar.

yeceğe acil ihtiyacı olan yarım milyon insan için bir övün yemek anlamına gelir. Yardım örgütlerinin çalışanları bunu insanlarla alay etme anlamına gelen, tehlikeli bir reklam tedbiri olarak lanetliyorlar. Onlar ABD'nin bombaların yanında attığı bu yiyecek paketlerini işe yaramaz olarak değerlendiriyorlar. Çünkü, birincisi paketlerin onlara gerçekten ihtiyacı olanlara ulaşması mümkün değildir; ikincisi bu paketleri toplama peşinde koşanlar, hemen her yeri mayınlı olan Afganistan'da mayın patlaması sonucu hayatlarını kaybetme tehlikesi vardır. Sadakanın peşinde ölüm tehlikeli trajik bir koşu örgütlenen.

Her şeye rağmen bu yardım paketçikleri özel olarak görücüye çıkarıldılar. Onlar için eksklusiv fotoğraf seansları düzenlendi. Paketlerin içeriği konusunda büyük yayın kuruluşları listeler yayınladılar. İslami yemek kurallarına uygun olarak!!! yiyeceklerin vejetaryen yiyecekler olduğunu öğrendik: Pirinç, yer fıstığı yağı, fasulye salatası, çilek reçeli, bisküvit, ekmek, bir elma-müsli snack, baharat, kibrit, plastik çatal bıçak, bir kağıt peçete ve resimli kullanım açıklaması.

Celalabad'da üç yıllık kuraklıktan sonra şimdi gökten düşecek bir uçak kahvaltısı! Buradaki kültürel salaklığın seviyesini, aylardır süren acımasız açlığın ve acılı yoksulluğun gerçekte ne anlama geldiği konusundaki anlayışsızlığı, ABD hükümetinin burada bu sefaletten kendi durumu lehinde yararlanmak için yaptığının rezilliğini ifade etmeye sözcükler yetmez.

Bu senaryoyu tersine bir çevirin bakalım. Bir anlığına şunu varsayalım: Taliban hükümeti New York'u bombalıyor, bir yandan da sürekli olarak hedefinin Amerikan hükümeti ve onun politikası olduğunu açıklıyor. Bu arada bombardımana ara verildiğinde de Taliban uçakları bir kaç bin nan ve kebap paketini, küçük Afgan bayraklarına bağlı olarak atıyor. "İnsanlık jesti" yapıyor! New York'un insanları böyle bir durumda acaba herhangi bir zaman sonra Afgan hükümetini af edecek büyüklüğü gösterebilir mi? Onlar açlık sonucu atılan paketlerdeki yiyecekleri yemek zorunda bile kalsalar, acaba bu aşağılanmayı herhangi bir zaman unutabilirler mi? New York Belediye Başkanı Rudolph Giuliani bir Suudi prensin New York'taki kurbanlar için yaptığı 10 bin dolarlık bağışı, söz konusu prens konuşmasında ABD'nin Ortadoğu'daki politikasını dostça eleştiren kimi sözler ettiği gerekçesiyle geri göndermiş! Gurur acaba yalnızca zenginlere ait olan bir lüks müdür?

Böyle bir tavır, bırakalım terörizmi ortadan kaldırmayı bir kenara, yarattığı öfkeyle onu üretir. Nefret ve intikam duyguları bir kez ortaya çıktı mı, bunlar geri döndürülemez. Öldürülen her "terörist" ve her "yardımcı/yatakçı" yanında yüzlerce de suçsuz insan öldürülmektedir. Ve öldürülen her suçsuz yüz insanın yerine geleceğin herhalde bir kaç düzine teröristi geçmektedir.

Ne olacak bunun sonu?

Güzel lafları bir kenara bırakın ve dünyanın bugüne dek ortak, akılcı bir "terörizm" tanımına sahip olmadığını bilince çıkartın. Birinin teröristi, bir çok halde bir diğerinin özgürlük savaşçısıdır. Bu sorunun temelinde şiddet konusunda bütün dünyada var olan ikircikli tavır yatmaktadır. Şiddet bir kez siyasetin meşru bir aracı olarak kabul edildiğinde, teröristlerin ahlaki ve siyasi olarak kabul gördüğü (isyancı ya da özgürlük savaşçısı) alan, bu üzerine çok kavga edilen ve oldukça karmaşık alan çıkar ortaya.

ABD hükümeti de dünya çapında bir dizi isyancıyı finanse etmiş, silahlandırmış ve barındırmıştır. CIA ve Pakistan'ın ISI'si mücahitleri –1980'li yıllarda Sovyetlerin işgali altındaki Afganistan'da mücahitler hükümet açısından teröristlerdi– eğitmiş ve silahlandırmıştır. O zamanların ABD Başkanı Reagan için, mücahitlerle grup fotoğrafı içinde yer almak sorun değildi, tersine o, mücahitlerin ABD kurucuları ile aynı hedefler için savaştığı iddiasında idi.

Bugünkü savaş içinde ABD'nin müttefiği olan Pakistan Keşmir'de isyancıları destekliyor. Pakistan için Keşmir'deki isyancılar özgürlük sa-

vaşçıları. Hindistan için aynı kişiler "terörist". Hindistan'a gelince, o, terörizmi destekleyen ve ona yardımcı olan ülkeleri mahkum ediyor. Fakat Sri Lanka'da kendi ayrı devletlerini talep eden ve sayısız kanlı terör eyleminin sorumlusu olan ayrılıkçı Tamil isyancılarını eğitenler Hindistan ordusuydu. (Nasıl ki CIA işlevi tamamlandıktan sonra mücahitlerden elini çektiyse, Hindistan da çeşitli siyasi nedenlerle Tamil isyancılarına sırtını döndü. 1991'de o zamanki Hindistan Başbakanı Rajiv Gandi bu "ihaneti"n hesabını soran bir kadın Tamil intihar komandosunun suikastinde hayatını kaybetti.)

Hükümetler ve siyasetçiler, insanların kör öfkeli büyük duygularını kendi dar görüşlü amaçları için manipüle edip kullanmanın kısa süreli başarılar getirebileceğini, fakat uzun süre açısından felaketli sonuçlar doğurduğunu kavramalıdırlar. Dini duyguları siyasi yararlar sağlamak amacıyla kışkırtmak ve kullanmak hükümet ve siyasetçilerin bir halka bırakabilecekleri –bu kendi halkları da olabilir– en tehlikeli mirastır.

Din ya da dar yerel softalık sonucu parçalanmış toplumlarda yaşayan insanlar, –İncil'den Bagavagdita'ya– bütün dini metinlerin nasıl amaca uygun bir biçimde yorumlanabileceğini, atom savaşından, soykırıma, ondan kollektif globalizasyona kadar her şeyi haklı göstermek için nasıl kullanılabileceğini bilmektedir.

Bundan 11 Eylül'de o korkunç eylemi gerçekleştiren teröristlerin takibata uğramaması, onlardan hesap sorulmaması gerektiği sonucu çıkmaz. Bu yapılmalıdır. Fakat savaş bunu yapmak için en iyi yol mudur? Aranan iğne, samanlık yakıldığında bulunacak mıdır? Yoksa yapılan öfkeyi kışkırtıp, dünyayı hepimiz için cehenneme çevirmeye mi yarayacaktır?

Nihayetinde kaç insanı sürekli kontrol altında tutmak, kaç banka hesabını dondurmak, kaç insanın telefonunu dinlemek, e-maillerini kontrol etmek, mektuplarını açmak, konuşmalarını dinlemek vb. mümkündür? Daha 11 Eylül öncesinde CIA bir insan ömrünün değerlendirmek için yetmeyeceği nicelikte enformasyon toplamış durumdaydı. Kontrolun akıl almaz boyutları lojistik, ahlaki ve hukuki açılardan bir karabasan haline gelmiştir. Her türlü sağduyunun ortadan kalktığı yönde gidiyoruz. Bu gelişmenin ilk kurbanı özgürlük –bu en önemli değer– olacaktır. O daha şimdiden yaralıdır ve kan revan içindedir.

Bütün dünyadaki hükümetler egemen olan paranoyayı kendi çıkarları için utanmazca kullanıyorlar. Önceden dikkate alınmayan bir dizi siyasi güç serbest bırakılıyor. Hindistan'da mesela "Tüm Hindistan Halk Direniş Forumu" üyeleri Delhi'de savaşa ve ABD'ye karşı bildiriler dağıtmış oldukları için hapse atılıyorlar. Bu bildirileri basan matbaacılar bile hapse atılıyorlar. Aşırı Hinduist "Vishna Hindu Parishad" ve "Bajrang Dal" gibi gruplara dayanan sağcı hükümet "Hindistan İslamist Hareketi Yüksek Okul Öğrencileri" örgütünü yasakladı ve geçmişte parlamentoya gelen ve red edilen bir antiterör yasasını yeniden meclise getirdi. Hindistan'da milyonlarca vatandaş müslüman, bunların dıştalanması kime, ne yarar sağlayacak?

Savaşın sürdüğü her gün kör duygular dünyayı kaplıyor. Enternasyonal basın savaş alanında serbest hareket imkanına sahip değil. Egemen görüş yaygınlaştırıcısı medya, en başta da Amerikan medyası, adeta askeri sözcülüğe soyunmuş durumda. Askeriyenin ve hükümetin dağıttığı "bilgi dosyaları" bunların tek bilgi kaynağı adeta. Afganistan'daki bütün radyo istasyonları bombalanmış durumda. Talibanların basınla ilişkisini belirleyen zaten derin bir güvensizlikti. Propaganda savaşında aslında gerçek zararların ne olduğu, ne kadar insanın öldüğü, yaralandığı konusunda tam bir değerlendirme yapmak mümkün değil. Güvenilir bilginin olmadığı yerde dedikodu ve propaganda onun yerini alıyor.

ABD askerinin teslim aldığı bir Vietnamlı bir direnişçi; 1965

Öldürülen her "terörist" ve her "yardımcı/yatakçı" yanında yüzlerce de suçsuz insan öldürülmektedir. Ve öldürülen her suçsuz yüz insanın yerine geleceğin herhalde bir kaç düzine teröristi geçmektedir. Ne olacak bunun sonu?

Dünyanın bu yanında kulağınızı toprağa dayadığınızda, derinden gelen bir uğultu, yükselen bir öfkenin tam tam seslerini duyabilirsiniz. Lütfen, lütfen savaşı hemen durdurunuz. Sizin akıllı füzeleriniz yeterince akıllı değil. Onlar sonsuz ve bastırılmış bir öfkenin patlaması için fünye görevini görüyor.

Başkan Bush geçen günlerde "iki milyon dolarlık bir füzeyi boş bir çadıra veya devenin götüne atmanın bir anlamı yok" demişti. Başkan Bush Afganistan'da attıkları füzelerin değerine eş hedeflerin olmadığını bilmeli. Belki dün-

Celalabad'da üç yıllık kuraklıktan sonra şimdi gökten düşecek bir uçak kahvaltısı!

yanın yoksul ülkelerindeki daha ucuz insanlar ve daha ucuz hedefler için daha ucuza mal olan füzeler yaptırsa, bütçe açığını kapamak açısından iyi olabilir! Fakat böyle bir şey kuşkusuz koalisyondaki silah üreticilerine –ticaret açısından– hiç de doğru ve akılcı görünmeyecektir.

Bir de lütfen şunu unutmayınız: Başkan Bush junior ve başkan yardımcısı Dick Cheney'in her ikisi de zenginliklerini petrol sanayine borçludurlar. Yalnızca Afganistan'ın Kuzey Batı komşusu Türkmenistan'da üç milyar varillik petrol rezervi ve büyük miktarda gaz rezervi olduğu biliniyor. ABD petrolü hep güvenlik sorunu olarak görmüş ve onu, gerekli ve zorunlu gördüğü bütün araçlarla korumuştur. ABD'nin körfezdeki askeri varlığının insan hakları ile değil öncelikle petrolle, bu anlamda ABD'nin stratejik çıkarlarıyla ilgili olduğu hemen herkesin kabul ettiği bir olgudur.

Hazar bölgesinden çıkan petrol ve gaz bugün kuzey yolu üzerinden Avrupa pazarlarına ulaşmaktadır. İran ve Rusya hem coğrafi ve hem de siyasi açıdan ABD çıkarlarının önünde önemli engeller oluşturmaktadır. 1998'de –o zamanlar petrol endüstrisinin önemli evrensel oyuncularından olan Halliburton'un temsilcisi olan Dick Cheney şöyle diyordu: *"Ben herhangi bir bölgenin birdenbire anda Hazar bölgesi kadar stratejik önem kazanmış olduğu herhangi bir dönem hatırlamıyorum. Bu iş sanki bugünden yarına olmuş gibi görünüyor."* Ne kadar doğru!

Amerikan petrol devlerinden Unocal bir kaç yıldan beri Afganistan üzerinden ve Pakistan'dan geçip Arap denizine gidecek bir boru hattı döşeme izni alabilmek için Talibanlarla pazarlıklar yürütüyor. Unocal bu sayede Güney ve Güneydoğu Asya'da gelişen pazarlara avantajlı girmenin hesaplarını yapıyor. 1997'de Talibanların bir heyeti ABD'ye giderek Unocal yöneticileriyle görüşmeler yürüttüler, bu arada bu heyet ABD dışişlerinden görevlilerle de görüştü.

O zamanlar, şimdinin tersine, Taliban rejiminin kamuya açık idam gösterileri ve Afganistanlı kadınlara uygulanan zulüm "insanlık suçu" olarak değerlendirilmiyordu. Bu ziyareti izleyen aylar içinde ABD'deki yüzlerce feminist grup geniş bir kampanyayla Clinton hükümetini baskı altına aldı. Bu baskı sonucu hükümet geri adım atmak zorunda kaldı. Şimdi ABD petrol sanayi eline büyük bir şans daha geçirdi!

ABD'de silah sanayi, petrol sanayi, büyük medya tekelleri ve dolayısıyla ABD dış siyaseti aynı kartellerin kontrolu altındadır. Bu yüzden silahlar, petrol ve savunma anlaşmaları üzerine medyada ciddi bir tartışma yürütülmesi beklenmemelidir. En iyi halde yürüyen tartışma "kültürler savaşı", "iyinin kötüye karşı savaşı" vb. saçmalıklar çerçevesi içinde tutulur. Gururu yaralanmış, kendi içinden trajik kayıplar vermiş, öfkesi taze olan halk yığınlarının beyinleri "iyinin kötüye karşı" savaşı masallarıyla uyuşturulur. Bu uyuşturucu, her gün bir ilaç gibi, belli dozajlarda, hükümet sözcüleri tarafından sunulur halka. Bu ilaç sayesinde ABD her zaman olduğu gibi dıştakiler için bir bilmece olarak kalır: Kafası karışık ve fakat saldırgan bir hükümet tarafından yönetilen bir acayip ada halkı!

Ya geri kalan bizler, anlatılanların çoğunu propaganda olarak kavrayan ve fakat yine de elinden bir şey gelmeyenler? Her gün yer fıstığı yağı ve çilek reçelli sarı paketler gibi kafamıza yağdırılan yalanların ve çirkinliklerin tüketicileri olan bizler ne yapacağız? Her şeye boş verip önümüze atılanları kabullenecek miyiz? Afganistan'da oynayan bu tiyatroyu hareketsiz izleyecek miyiz, yoksa kollektif bir biçimde sesimizi çıkarıp yetti artık mı diyeceğiz?

Yeni bin yılın ilk yılının sonlarına yaklaşırken şu soru dayatıyor kendini: Biz rüya görme hakkını yitirdik mi?

Bundan böyle acaba hiç güzelliği düşleyebilecek miyiz? Acaba bundan böyle yeni doğmuş bir kertenkelenin göz kapağını yavaş yavaş kaldırıp şaşkınlıkla güneşe bakışını izlemek, ya da bir kulağımızın dibinde bir şeyler mırıldanan bir dağ sıçanıyla söyleşmeye çalışmak hiç mümkün olacak mı –Dünya Ticaret Merkezi'ni veya Afganistan'ı düşünmeksizin mümkün olacak mı bu?

Ebedi barış için bildiri

K. VURAL TARLA

Gecenin içinde gençler geçiyor zafer şarkılarıyla
Omuzlarında ölülerimizin naaşları

Kederli yüzlerle kadınlar bekliyor kapı diplerinde
Daha ne kadar sürecek bu cenaze merasimi
Diye bağırıyor cumartesi anneleri

Gece vardiyasından
Gök boşalıyor fabrika kapılarında

Adı barış olan o nazlı kadının teni örseleniyor
Barış sevicilerin hoyrat okşayışlarıyla

Savaş naraları atıyor manşetlere sermaye kalemşorları
Ve boyboy posterleri basılıyor "Afgan kızının"
Büyük puntolarda timsah gözyaşları

Cephesiz savaş çağıdır aslında post-modernizm
Atla atomun savaşı yani

Korkunun adresi olmasın diye çocukların gözleri
Açlıktan kurumasın diye kadınların memeleri
Taşımasın diye çocuklarımız yoldaşlarının ölülerini
Termonükleer patlamayla solmasın diye bu mavi yeşil küre
Uyanalım diye bu sanal karabasandan

Orda Lenin'in yurdunda yerlere düşen
O al-kızıl bayrak
Yükselmeli gökyüzünün omuzlarında.

Güz 2001

Nebi oldum

A. KADİR KONUK

Ateşler içinde yanıyordum. Dumanım tepemden değil, bedenimin her yanından tütüyordu. Derimden süzülen sıvı ter değil, tuzlu kaynar suydu. İnsan bedeninin kırkbir derece ateşten sonra iflas ettiğini bir kaç kez okuduğumdan içinden hortumlanmış, batık bir şirket gibi hissetmeye başlamıştım kendimi. Gözlerimi toz içindeki tavana dikmiş, öylece bakıyordum ve ansızın bir ses duydum. Kalın değildi ses, ince de değildi. Bas, bariton, soprano olmadığı gibi, alto, kontralto, mezosoprano da değildi. Sesin kimliği yoktu ve durmadan bana "Ne bu dünyanın hali böyle? Bombayı kapan ötekine atıyor. Neden öyle ölü gibi yatıyorsun? Sokağa çık! İnsanları barışa, kardeşliğe çağır" diyordu.

Bakışlarımı tozlu tavandan ayırıp odanın içinde her yere baktım, kimse yoktu. Duyduğum ses yüksek ateşten kaynaklanan bir halüsinasyonun başlangıcı herhalde diye düşünürken aynı ses üstüste iki kez "Kafanı boktan şeylerle meşgul etme ve dinle" diye çınladı kulaklarımda.

Çocukluğumdan beri pek akıllı biri olmadığım halde "Bir bu eksikti, deliriyorum galiba" diye düşünmeye başladım.

"Düşünme hemşerim" dedi ses, "Dinle!"

Bu güne kadar başıma ne geldiyse düşünmekten gelmişti ve yine kesinlikle ummadığım bir bela ile karşı karşıyaydım. Hayalet, vampir, hortlak filmlerini gecenin en geç saatlerinde bile seyretmekten müthiş bir zevk alsam da, bu özelliğimden dolayı sevgililerim kısa sürede kaçsa da ne yalan söyleyeyim bu sesten korkmaya başlamıştım. "Tamam" diye inledim, "Düşünmüyorum, dinliyorum."

"Sen seçildin" dedi ses. "Seni seçtik."

Seçildim mi? Bu yaşıma kadar hiç kimse tarafından hiç bir yere seçilmemiştim. Ama hayır, ilkokulun beşinci sınıfındayken öğretmen beni sınıf gözetmeni seçmişti. Bu göreve getirildikten sonra hergün dayak yer olmuştum. Çünkü öğretmen beni bu göreve seçerken sınıfta tam anlamıyla jandarma olmamı, yaramazlık yapan arkadaşlarımı ihbar etmemi, ajanlık yapmamı istemişti. O günlerde öğretmene; "Neden ben, bu sınıfta başka enayi yok mu?" diyecek kadar cesur değildim. Yine de insanları koruyacak bir yöntem bulmakta gecikmedim. Tahtaya kimsenin adını "Yaramazlık yaptı" diye yazmadığım için öğretmen kimseyi dövemiyor, böylece da-

Diyalektik

ÜMİT SAVAŞ ASLAN

aşılacak gösterişli orduları tarihin
gidilecek o güne
çizilecek yine yeni rotaları devrimlerin
kalınmayacak o günde de

gittiğimiz her yer
gideceğimizin başlangıcı olacak
yenildiğimiz her yer
yaşadığımızın kanıtı

...
biz hep
uzak yıldızları özledik
sevdamız vardı
gözleri,
sanki, o yıldızlardandı
sevdik
yaşadık gelecek günleri,
bugünden
gözlerinde,
ve barikatlarda
en çok gözlerinde
en çok barikatlarda
yaşadık tüm renkleri
yaşatıyoruz da, dedik
yaşatacağız da, dedik
öldürüldük
özlendik...
çünkü biz hep
uzak yıldızları özledik

ve düşlerimizdendir ki
ve özlemimizdendir ki
her zaman her birimiz
hiç öldürülmemiş gibi genç,
hiç yaşamamış gibi,
geleceğiz...

...
dağıtıldı sanılan her yürüyüş
daha sıkı toplanır oysa
yumruklarında işçilerin;
yani yüreklerinde devrimcilerin
...
basma! dedikleri her yere adımını atmak
konuşma! dedikleri herşeyi konuşmak
görme! dedikleri herşeyi görmek
duyma! dedikleri herşeyi duymak
sevme! dedikleri herşeyi sevmek
yaşamak yani sevgilim, yaşamak gerek

...
ne gökte aradık umudu
ne yerde bulduk
öğrendik, örgütlendik
umut olduk

...
hep yukarı kalkıktır
o yumruklar
sanki birşey varmış gibi gökte
güneşten başka!

yak atma ihtiyacını karşılayamıyor, dayak atamayınca sıkıntılarından kurtulup rahatlayamıyor, sonuçta bana yöneliyordu ve tüm dayakları arkadaşlarımın adına ben yiyordum, onlar da kıs kıs gülüyorlardı. Bu zoraki seçilmenin dışında tüm yaşamımda hiç bir seçime katılmamış, hiç kimseyi hiç bir yere seçmemiştim. Bir kez, bütün riskleri göze alıp, sahte kimlikle oy kullanmıştım, o da Evren'in Anayasası'na hayır oyuydu. Ama işe bakın, ben ateşler içinde yanarken yüzü, bedeni olmayan bir ses gelmiş bana "Seçildin" diyordu. Hiç ummadığım bir anda bir yerlere başkanmı, şef mi olmuştum acaba? Eğer öyleyse bu bir piyangoydu ve bundan sonra hiç çalışmadan, elimi sıcağa soğuğa değdirmeden, yeniden bir yerlere seçilmeme gerek kalmadan paşalar gibi yaşayacaktım.

"Söyler misiniz, nereye seçildim" diye sordum merakla.

"Bizim emirlerimizi insanlara ulaştırmakla görevlendirildin" dedi ses.

"Ne emri, siz kimsiniz, neden ben?" diye korkuyla sordum. Dinler tarihini biliyordum. Bu adamlar hep böyle yapıyor, kendilerine zavallı bir kurban bu-

Son akşam

EROL NACAR

1
Düşündüm...
Seni düşünürce düşündüm
En sonki akşamı...

Ne bir hazırlığım var,
Ne bitmiş şiirlerim,
Ne de vedalaştığım dostlar!...

Bilirim,
Kızmaz hiç biri de bana.
Alışıktır,
Alçaklığa alışık oldukları kadar!...

2
Yürüdüm,
Seni yürüdüm son akşam.
Yağmur oldum,
Toprak koktum yaşam dolu.
O yüzdendir,
Bir akşamda yürüdüm,
Sensizce yürüdüm,
Bir ömür aldığım yolu
Son akşam!...

Sensizlik ne acı!...

3
Hiç bir olağanüstülük yok.
Herşey sade son akşam.
Yan komşum tele'sini seyrediyor,
Gençler esrar çekiyor
Karşı binanın altında.

Atölyedeki işçiler ve patronlar
O,
Aptal rollerini oynuyorlar hâlâ!...
.....

Şişmanca olan işçi
Çift vardiya çalışıyor.
Patronunun dublörlüğünü de yapıyor ayrıca
Zayıfca olanlardan biri.

4
işte yaktı lambasını,
dişlerini fırçalıyor.
İstemediği "bi herifle" yatmış anlaşılan.
Üç kuruş fazlasına
Dayak ta yemiş olmalı.
Soğuk sular damlıyor yanağına,
Başına tuttuğu buz torbasından.

Birazdan dostu gelecek,
Hesap kesilecek...
.....

Halen bitiremedi yuvasını
Yan saçaktaki saksağan.
Saman bile parayla.
Kurşun levha üzerinde yumurtası

luyorlardı. Musa da Tur dağına koyunlarını otlatmak için çıktığında tanrı onu "Ayakkabılarını çıkar ulan saygısız, kutsal topraklardasın" diye azarlamış, sonra da "Seçildin" demişti. Zavallı, koyun çobanı Musa "Ama neden ben?"diye bağırmış, "Bu hergeleler beni kıtır kıtır keser, öldürürler" diyerek ağlamaya başlamıştı. Tanrı yine de onun yakasını bırakmamış, On Emir'i zorla eline tutuşturup vahşi kalabalığın içine göndermişti. Kalabalık ona "Sen boşver bunları da bize soğan, sarmısak, turşu getir" demişlerdi ve bu olay sonradan Muhammed'in Kuran'ında aynen böyle yer almıştı. Sahi, Muhammed'e de böyle olmuştu değil mi? Ne zaman ateşler içinde kalsa, ne zaman sara nöbetine tutulsa bir ses gelip ondan bir şeyler yapmasını, insanlara bir şeyler söylemesini istiyordu. Muhammed böyle anlarda eşine "Üstümü ört Hatice, kötü olacak netice!" dese de sesten kurtulamıyordu. Şimdi de ses bana musallat olmuştu.

Pişti pişecek,
Pişti pişecek!...

5
Herşey o kadar ki sade
Son akşam.

Yine
İnsanlık adına,
Özgürlük
Ve
Barış adına savaş naraları atılıyor.
Yine halkı aldatıyor
Elbirliği içinde medya!

Kim bilir,
Hangi çıkarların,
Hangi maden yataklarının üstü bombalanıyor.
Ve
Bir günlük yiyecek stoku bile olmayan
Kaç tane insan üşüyor,
Çocuklar ölüyor
Son akşam!...

6
Herşey sade son akşam.
Korkardım oysa
Her defasında canımın yanacağından.
Ellerim bile titremiyor son akşam!...

7
Mutlaka borçluyumdur da son akşam.
Ve
Mutlaka düşünmüşümdür:
"Acaba ne yapsam?"
Ve gülmüşümdür de son akşam!...

Borçlu ölmek güzel!
Lakin,
Alacaklı olmak yaşamdan!...
.....
.....

8
Herşey sade...
Tüm ömrümce olduğum gibi
Çalışmaktan başka
Herşeyden mahrumum yine.
Ne demeli şimdi
Dünyaya dilenci gözlerle bakan
Ahmet Haşim'e?...

9
Ne zaman
Fecrisadık diye gözlerimi açsam,
Yalancı tandır karşıma çıkan.

10
Sensizim,
Aslında yine sensizim
Son akşam!

Ellerim tutuşur,
Şımarırdım sen olsan.
Akdeniz rengine boyalı beşiğimde:
"Agggaaaa!..." derdim.
"Agga... gaaa...
Ag... gag... gaaaa... ga... gaa!..."

Ne sandın ya!
Yeniden doğardım,
Çıkıp gelseydin fabrikalardan.
Son akşam.....

Ama neden ben? Yerinden kalkamayan, kendi ateşinde Kerem gibi yanan zayıf, güçsüz biriydim ben.

"Biz istediğimizi seçeriz. Seçildin ve bu görevi yapmak zorundasın" dedi ses düşüncelerimi okumuş gibi.

Gönüllü ölümlere gittiğim halde kendimi bildim bileli bir işi zorla yapmaktan hep nefret etmişimdir. Bu "zor" sözcüğünü duyunca, alev alev yanmama ve o anda değil kavga etmek, birine bağıracak gücüm bile olmamasına karşın; "Bak arkadaş" diye diklendim. "Eğer bir işi bana zorla yaptırmaya kalkarsanız havanızı alırsınız. Şimdiye kadar seçtikleriniz ne halt etti de ben edeceğim?"

"Öncekiler bizim isteklerimizi tam gerçekleştiremediler. Şimdi doğruyu seçtik" dedi ses.

"Benim de ötekiler gibi yapmayacağımı nereden biliyorsunuz?"

"Yapmayacaksın."

"Ya yaparsam, ya rabbena hep bana dersem" diye

diklendim. Sese bakın sese, biz kırkbir derece ateş içinde kıvranıyoruz, o gelmiş, kalk bedavadan, ücretsiz, aylıksız, sağlık sigortası, emeklilik hakkı bile olmadan bizim için çalış diye buyuruyor.

"Eğer sen de kendi çıkarlarını düşünürsen belanı bulacaksın."

Şiire dair

YAŞAR ASLAN

asidir içimde sevdan
dizgin vurulmaz
coşkudur
direniştir
zafere doğru
ayaklanmadır
yüreğimin mevsimi
güzdür
borandır
zemheridir
senden sonrası
dosttur
güneş tadında
şiir ışığında
bölüşülmüş
dilim dilim yürek
memlekettir
çekilmiş hasret
verilmiş can
ilmik ilmik umut
bitmeyen kavga
yardır
suya özlem
toprağa gebe
seher aydınlığında
günün ilk ışığı
yapraklarda
çiğ
şiir can
şiir umut
şiir sevgi
güneşle gelecek
ölümdür belki

93'Antakya

Bir de tehdit! Demirden korksaydık trene binmezdik aslanım. Kimin oğluyuz biz?

"Bugüne kadar kendi çıkarlarımı hiç düşünmediğim halde yeterince belamı bulmuşum zaten, bundan sonra bulsam ne yazar" diye bağırdım ve hemen ekledim. "Peşin söyleyeyim; bu işi mutlaka yapacaksam –ki önce ikna edilmem gerekir– bedava yaralı parmağınıza bile işemem, haberiniz olsun. Hem ille de insanlara yeniden bir şeyler söylemek istiyorsanız gönderin İsa'yı, Muhammed'i buraya. İkisinin de dünyada yeteri kadar tezahürat yapan taraftarı var. İkisi oturup anlaşsınlar, tüm sorunlar çözümlensin, dünya düze çıksın, ben de bu işe bulaşmamış olurum."

"Karıştırma İsa'yı Muhammed'i. Herşeyi sen çözeceksin şimdi" diye çıkıştı ses.

"Nasıl yapacak mışım bunu sayın ses?"

"Sokağa çıkıp insanlara barış içinde, kardeş kardeş yaşamalarını söyleyeceksin."

"Bu kadarcık mı? Ve onlar da beni dinleyecekler öyle mi? Bugüne kadar, ömrümün üçte ikisini insanlara eşitlik, kardeşlik, barış içinde birlikte yaşama nutukları atarak geçirdim. Bu uğurda verdim neyim var neyim yoksa. Gördüğünüz gibi şu anda yalnızım ve ateşimi söndürecek bir yudum su, bir tas limonlu mercimek çorbası veren yok. Ayrıca yapmamı istediğiniz bu işten çıkarım ne?"

"Seni cennete alacağız. Orada bol bol soğuk su ve limonlu çorba var."

"Geçelim. Bunun pazarlığını öte tarafa geldiğimde yaparız. Ayrıca ben dibini görmediğim suda yüzmeyi pek sevmem. Sanıyorum sizin globalleşmeden falan da haberiniz yok. Hem ben cehenneme de gitsem bir yolunu bulur geçerim cennete. Bu güne kadar geçemediğimiz sınır çıkmadı önümüze. Hem yakında cennetle cehennem arasındaki sınırların kalkmayacağını nereden biliyorsunuz? Onun için geç bu cennet hikayelerini. Ama Hawai'de şöyle gösterişli bir yalı, bir de yat alırsanız, bankaya iki milyar euro yatırırsanız, cebime de dünyanın her yanında geçerli bir pasaport koyarsanız hatırınız için belki bir şeyler yaparım."

"Görevini hakkıyla yaparsan bunların hepsine ulaşabilirsin" dedi ses ama inanamadım bu sözlere.

"Ciddi misin" dedim saf saf.

"Ciddiyim."

"Peki ne zaman başlayabilirim bu işe?"

"Hemen, şimdi. Önce ne yapacağını biliyor musun?"

Beynim birden iyi ayarlanmış bir saat gibi çalışmaya başladı. Gözlerim açıktı, ama hiç bir şey görmüyordum. Yataktaydım, ama bedenim hiç bir yere dokunmuyordu. Sözcükleri ben söylemiyordum, birisi söyletiyordu bana. Konuşmaya başadım.

"Önce bütün yüksek binaları yedi katlı yaptıracağım. Biliyorsun Usame yüksek yerleri pek sevmiyor. Adam yeraltında yaşaya yaşaya gökdelen düşmanı

kesildi. Bush da yeraltını değil, yeraltından çıkanı seviyor. Petrol hayranlığı buradan kaynaklanıyor. Petrol ne kadar yükseğe fışkırırsa Bush da herkese oradan bakmaya çalışıyor. Onun için işe başlar başlamaz onları eşit bir yükseklikte, yani yedinci katta sorunu konuşmaya çağıracağım. Hem bildiğiniz gibi kötülerin sizler tarafından konulduğu yer, yani cehennem de yedi kattan oluşuyormuş. Gök yedi katmış. Yerin yedi kat dibi varmış. Tanrı herşeyi yedi günde yaratmış. Nuh tufanı yedi gün sürmüş. Tanrı dünyayı yedi kez yerle bir etmiş, yeniden kurmuş. Ben de işe başlar başlamaz hemen bir ilan hazırlayıp tüm gazetelere, internet sayfalarına vereceğim ve bundan sonra insanların herşeyi yedi kez yapmalarının tanrı emri olduğunu açıklayacağım."

Sesten ses çıkmadı. Ateşim giderek artıyordu ve artık sınırı geçtiğimi biliyordum. Patlamaya hazır bir yanardağ gibi enerji doluydum. Üzerimde bulunan atleti, külotu attım, bilgisayarın başına geçip hızla yazmaya başladım.

"Kiralık muhteşem apartman daireleri. Görünen ve görünmeyen dünyanın en mutena semtinde sonsuz kapasiteli, kiralık yedi katlı apartman.

Cennete giden yolun kesinlikle buradan geçtiğini kıvançla açıklıyoruz. Burada tütsülenerek bütün günahlardan, kirlerden arınıp sonsuzluktaki yolculuğunuza devam edebileceksiniz!

Dünyanın gelmiş geçmiş, gelecek ve geçecek tüm ünlü kişileriyle birlikte olmak istiyorsanız bu fırsatı kaçırmayın.

Binalarımızda elektrik, su, ısınma, ulaşım parası yoktur. Günü geldiğinde katlar arasında yapılacak taşınma masrafları tarafımızdan ödenir.

Başvurularınızı yeryüzü temsilcimize günün her saatinde yapabilirsiniz. Başvuru sırasında nüfus kağıdı sureti, ikametgah ilmühaberi, sabıka kaydı, parmak izi, diploma, öğrenim belgesi, evlenme cüzdanı ve vesikalık fotoğraf zorunlu değildir.

Apartmanımızın giriş katı genel olarak **'Cehennem'** diye adlandırılır. Yani 'gül, bülbül, yasemin apartmanı' gibi bir şey. Buraya kiracı olmak isteyenlerin tanrıyı tanımış olmaları ve Muhammed'i de peygamber olarak kabul ettikleri halde günah işlemiş bulunmaları gerekmektedir. Çocuklu ya da çocuksuz olmaları önemli değildir. Ayrıca isteyen istediği hayvanı beraberinde getirebilir.

İkinci katın adı **Leza**'dır. Bu katta lezzetten anlamayan, gün boyu önlerine ne gelirse tıkınanlar kalabilir. Kiracılarda aranacak özellik; göbekli olmaktır. Özellikle belirtmek zorundayız; bu katta tuvalet yoktur.

Üçüncü katımız **Hutame**'dir. Hutbeciler ve politikacılar için özel olarak hazırlanmıştır. Bu kata talip olanların ne söyledikleri değil, ne kadar söyledikleri önemlidir.

Nerdesin

SARP KANŞAY

Caddeler boş ve sessiz kentte
Azalıyor ışıklar
Sensizlik çöküyor içime
Gökte simsiyah bulutlar.
Bir şarkı takılıyor dilime
Söylüyorum, sonra bıkıyorum
Araba sesleri ve
herşey karışıyor kafamda
Gökteki ayda tık yok.
Soğuk üşüyen bir sokak kedisi
Yavaş yavaş yürüyor
Vitrinlerde kepenkler kapalı
Bir gün daha bitiyor
Yeni umutlar yenilerini bekliyor.
Sensizliğin karanlığında
Bu kaçıncı veda
Bu kaçıncı anmam seni...
Oysa sen,
Hiçbirşey bilmiyorsun.
Belki de şu anda
Masumca uyuyorsun.
Ne kadar da güzelsin,
Bir melek gibisin,
Gökteki yıldız ne derse desin.
Şu anda balkonumda yine seni
düşlüyorum
Elimde rüzgar,
Yollara bakıyorum
Nerdesin...

Dördüncü katımız **Cahim**'dir. Cahillere ayrılmıştır. Bunlarda hiç bir özellik aranmamaktadır. Bu katta ilkemiz 'Delidir, ne yapsa yeridir' şeklindedir.

Beşinci katımız **Sakar**'dır. Herşeyi kırıp dökenlere, saçıp savuranlara ayrılmış özel bir kattır.

Altıncı katımız **Sair**'dir. Dünyada hiç bir boka yaramayan, hiç bir etiketi bulunmayan ve hep 'Öteki' diye adlandırılanlar burada kalacaklardır.

Yedinci ve son katımız ise **Haviye**'dir. Burada özel görevliler, devlet yöneticileri, ajanlar, hafiyeler, polis memurları ve sevgililerini aldatanlar kalacaklardır."

İlanın altına kendi adresimi yazdıktan sonra baskı makinasında yeterince çoğalttım, çırılçıplak sokağa fırladım. İnsanlar yine yönlerini kaybetmiş gibi darmadağınık, durmadan yürüyorlardı. İlanı önüme çıkan insanların ellerine tutuşturmaya başladım. Bu işi yaparken bir yandan da bağırıyordum:

"Soyunun ey insanlar! Giyinmek, bedeni, başı örtmek tanrının emirlerine karşı çıkmak demektir. Açık olun ey insanlar! Gösterebileceğiniz neyiniz varsa; büyüklüğüne, küçüklüğüne, darlığına, genişliğine bakmadan göstermekten çekinmeyin!

İnsanı yaratırken çıplak yarattığını söyleyen tanrının kendisi değil mi ey insanlar? Kim çıkardı giysileri sonradan? Yok türbanmış, yok burkaymış, fesmiş, sarıkmış, pelerin, entariymiş... İnsan dünyaya gelirken çıplak geliyor, giderken yine çıplak gidiyor ey insanlar! Ayrıca cennette ve cehennemde insanların herhangi bir giyime gerek duymadıklarını bildiren de tanrının kendisidir. Adem'le Havva elma mıdır, buğday mıdır, her ne haltsa onu yedikleri zaman tanrı büyüklük gösterip onları affetseydi şimdi böyle ipten çaputtan sorunlarla karşılaşmayacaktık. Tanrının bu küçük kusurunu affetmeyin ey insanlar! Soyunun, direnin tüm çıplaklığınızla!

Sadece elmayı, buğdayı değil, yiyin birbirinizi ey insanlar. Kırın, dökün, dağıtın önünüze ne gelirse. Burada ne yaparsanız yapın sonunda benim apartmana kiracı olmaktan kurtulamayacaksınız. Bilin bunu, öyle yaşayın! Vurun ulan, daha sert vurun birbirinize! Korkmayın! Öldürün birbirinizi! Öldürmek için yeni yöntemler geliştirin, zevk alın öldürmekten. Elinizdeki bombalar ilkel, daha akıllılarını geliştirin. Parçalayın, dağıtın kurulu olan herşeyi. Yakın otomobilleri, tutuşturun binaları. Geçirin dişlerinizi birbirinizin etine, olmadı kebap yapın etlerinizden. Yatın, sevişin, üreyin! Kendi ürettiklerinizi tutuklayın, hapsedin, işkencelerden geçirin. Tapınaklar kurun kendinize, tapınakları yıkın! Bu tanrılar yetmez size, yenilerini bulun önünde eğilecek. Yalvarın, ağlayın, saçlarınızı yolun, yüzünüzü tırnaklayın. Bağırın, gülün, türkü söyleyin. Gülmeyi yasaklayın kendinize, ağlama duvarlarınız olsun bir yerlerde hazırda. Sövün, homurdanın, ağzınızdan bir tek yumuşak söz çıkmasın sakın. Toplu halde intihar edin, tek tek öldürmekle bitmez soyunuz, hep birlikte ölümlerden ölüm beğenin!"

Soğuk, buz gibi soğuk beton zeminde gözlerimi açtığım zaman bir ses "Neden böyle yaptınız" diye sordu.

"Seçildim" diye mırıldandım. "Öteki seçilenlerden daha farklı bir şeyler yapmam istendi benden. Ama ne yapabilirdim? Yapacak hiç bir şey bırakmamışlardı bana."

Benimle konuşan beyaz gömlekli kadın yanımdan ayrıldıktan sonra bir yığın çıplak insan çevremi sardı ve "Sen seçildin. Hizmetindeyiz!" diye bağırdılar.

Kuşlar kadar hafiftim. Her an uçuşa geçebilirdim. Hawai'de beni yalım ve yatım bekliyordu. Ateşim düşmüştü. Yaşamımda hiç bu kadar mutlu olmamıştım. Çevremi saran insanlara "Yatın ulan" diye bağırdım. "Özel bir görüşme için sekizinci kata kadar gidip geleceğim."

Kasım 2001 Köln

Halamın ölümü

HASAN BİLDİRİCİ

Geçenlerde uzun zamandır gözleri görmeyen halamın öldüğünü duydum. Tanıdık ölümleri, artık sağ olmayan kişinin sağlığında bıraktığı anıların yeniden, fakat çok daha hüzünlü bir şekilde insanın gözü önünden bir film şeridi gibi geçmesine neden olur. O, ölmüştür; en çok bir nesil daha anılacaktır. Sonrası bir düş bile değildir artık. Ölenin geride bıraktığı nesil başka nesillere katışıp başkalaşır. Bir döngüdür bu; bütün canlı varlıklara özgü sonsuz bir döngü...

Halamın ölüm haberini aldığım gün kasvetli bir gündü. Renk renk yaprakların rüzgar altında fır döndüğü tipik bir sonbahar günü. Öğlenden sonra hafif çiseleyen yağmur altında ısrarla yürüdüm. Bu ara yol üstündeki ufak su birikintisine sırt üstü düşmüş olan yaban arısının sonuçsuz çabalarını izledim. Ayakkabımın ucuyla su birikintisinden çıkarıp sırt üstü olmaktan kurtardığım arı, ısrarla yeniden sırt üstü düşüyordu. Bu demekti ki, ömrünü tamamlaması gerekiyordu.

Ancak bir kaç kez yakın olabildiğim halamın yüzümü öperken ki hasret kokan ılıklığı hâlâ tenimde. Onu, kasabamıza yirmi-yirmibeş kilometre uzaklıkta bulunan başka bir kasabaya, evliliğe ait ilk gün tarihinin dahi hatırlanmadığı belirsiz bir zamanda götürüp bırakmışlar.

"Hala", derdim kimi zaman. "Evlendiğin günden söz etsene!?"

O zaman henüz ışığını kaybetmemiş ıslak bakışlarını gözlerime diker şöyle derdi:

"Yağmurlu bir gündü. Ağaçların yapraklarını döktüğü sarı bir gün. Başıma kırmızı bez bağlayıp, elime bohça tutuşturduktan sonra öküz arabasına bindirip götürdüler."

"Bu kadar mı hala?" derdim. "Bütün hatırladığın bu mu?"

"Başka bir şey daha var." derdi halam. "Ya evlendikten kısa bir süre önce ya da kısa bir süre sonra, Atatürk'ün öldüğünü söylediler."

Yakın kasabada oturmasına rağmen halamı ilk kez onbeş yaşlarına bastığımda görebildim. O güne kadar orada, dikkatli bakıldığında ağaç kümeleriyle birlikte seçilebilen uzak ufuktaki kasabada bir halamızın olduğunu bilir, fakat biz yeğenler yüzünü göremezdik. Orta okulu bitirdiğim yıl yaz tatilinde amcamın kamyonunda muavinlik yapmaya başladım. Annesiz büyümekte olduğum için amcalarım özellikle beni korumaya çalışırlardı. Kamyonunda çalışmaya başladığım amcam diğer yeğenleri ve oğullarına karşı sergilediği sert ve otoriter tutuma karşı bana yumuşak davranır, yeterli okul harçlığı biriktirebilmem için, köy ve kasaba yollarında el kaldıran tek yolcu kaçırmazdı. Bir gün halamın bulunduğu kasabaya buğday yükledik. Buğday sahibi iki kardeş şoför mahalline binince ben karosere çıkmak zorunda kaldım. Tam yola koyulacak iken birinin ısrarla el kaldırdığını gördük; bir yolcu, elli yaşlarında, elinde motor kayışı taşıyan biri. Amcam kamyonun hızını kesince adam karosere atladı hemen. İkimiz de buğdayın içine gömülüp oturduk. O arka, ben ön tarafa doğru.

Kamyona binen yolculardan doğru düzgün para istemesini hiç bir zaman beceremedim. Ben istemeden getirip para veren yolcu da görmedim. Kasabalara gitmek için şose yollara dökülen köylüler bir kaç lira tutan yol parasını veremeyecek kadar yoksullardı gerçekten. Genellikle bir bez veya mendile sarılı parayı çıkarana kadar yanlarında beklemek bana işkenceden ağır gelirdi. Ortaya çıkan bir kaç liranın pazarlığı başlardı bu kez. Geçen ay ikibuçuk liraya götürmüştür bir kamyon onları. Başka bir zaman biri para almamıştır. Hatta daha on gün kadar önce daha temiz bir karoserde iki lira ödeyerek inmişler kasabaya. Sık sık söylenen başka bir söz ise şu olurdu: Kamyon nasıl olsa gidiyor; kendileri olsa da olmasa da!

Bu sefer konuşma sırası bana geçerdi. Köylülere, bir litre mazotun fiyatını sorar, yedek parça masraflarını anlatırdım. Şose yollara dökülen kendilerini almak için her frene basmanın lastiğin ömründen çok şey götürdüğünü ve eğer para vermeyeceklerse kamyonla bu yollara çıkmanın eşeklik olduğunu söylerdim. Daha gerçekçi olması için okul masraflarımı bu yolla çıkardığımı belirtirdim. Fakat onlar beni dinlemez, bir kaç kuruş eksik verebilmenin bin bir hesabını yaparlardı. Sonunda orta bir yol bulunurdu kuşkusuz. Eğer kalabalık binmişlerse aralarından bir kaç kişiye para verdirmemek vazgeçilmez bir alışkanlıktı onlar için. Para istediğim şahsın çok yoksul olduğuna bir ağızdan yeminler eder, başka sefer bir diğerini parasız götürmeyi hesaplarlardı. Bizim bu tartışmalarımızı dikiz aynasından izleyen amcamın kahkahalarını çok sık duyardım. Çoğunlukla para vermemekte ısrar ederse kamyonu durdurur, yolcuları yolun ortasına dökerdi. Böyle çok yolcu bırak-

tık yarı yolda. Katı olmamızdan değil, giderek yol parası vermemeyi alışkanlık haline getiren köylülerin bu alışkanlığını kırmak için. Fakat ben yine de gönül rahatlığıyla para istemeyi hiç bir zaman becerememedim. Beklerdim ki, onlar getirip versinler. Süre uzadıkça para isteme cesaretim kırılır, söze nasıl giriş yapacağımın hesaplarına dalardım.

Bu kez de öyle oldu. Karosere atlayan elli yaşlarındaki yolcudan bir türlü para isteyemedim. O arka, ben ön tarafta buğdayın içine gömülmüş, kamyonun giderken arkasında bıraktığı toz bulutlarına dalmıştık. Halamın oturduğu kasabaya beş on kilometre kala karoser kenarlarına tutunarak adamın yanına gittim:

"Yol parası!" dedim. "Yani istemesek eliniz bir türlü cebinize gitmeyecek."

Adam suratıma çok ters baktı; önündeki motor kayışını sıkıca kavrayıp şöyle dedi:

"Para vermiyorum!"

İşte bir bela daha! Parasının olmadığını söylese veya para veremeyecek durumda olduğunu kibar bir dille izah etmeye kalksa, adama gösterilecek tepki farklı olacak. Fakat adam para vermeyeceğini resmen tehditkâr bir ifadeyle dile getirdi ve öyle ters bir bakış attı ki, en az beş dakika kadar ikinci kez para isteyecek cesareti gösteremedim. Sonra tekrar para istedim. Bu ara amcamın tepeden tırnağa bela bir adam olduğunu ve para vermediğini öğrenmesi durumunda göstereceği tepkinin farklı olacağını izah ettim. Bütün bu anlattıklarımdan sonra adam şöyle demez mi:

"Bütün sülaleniz gelse benden beş kuruş alamaz!"

"Paran mı yok?" diye sordum.

"Hayır var", dedi ve çıkarıp bir avuç bozuk para gösterdi.

"O zaman niyetin ne?"

"Para vermek istemiyorum o kadar!"

"Ya amcama söylersem!"

"Keyfin bilir!" dedi adam ve sırtını döndü.

Karoser kenarlarına tutunarak şoför mahalline en yakın noktaya gittim ve başımı amcama doğru sarkıtarak yukarıdaki yolcunun para vermediğini, hatta sülalemize meydan okuduğunu bağırarak anlattım. Amcam kısa bir süre düşündükten sonra güldü ve ailemize meydan okuyan birinden mutlaka para almam gerektiğini söyledi.

Yeniden adamın yanına döndüm ve para istediğimi tekrarladım:

"Bak", dedim adama. "Ben kendimi ve amcamı çok iyi tanıyorum. Biraz daha ileri gider, parayı vermemekte ısrar edersen, kasabanızın tümü üstümüze gelse de sonunda o parayı senden almasını biliriz. Bu durumda bir daha bizim kasabadan geçemezsin!"

Bu sözlerime karşı adam güldü ve kendisine hiç bir şey yapamayacağımızı söyledi.

Buğdayı boşaltacağımız kasabaya girmiştik zaten. Amcam buğday yükünün indirileceği evin önüne yanaşır yanaşmaz, karoserden atladım ve şoför mahallindeki sopaya koştum. Koltuk altından aldığım sopayı öyle hemen sallama gibi bir niyetim yoktu; ancak amcamın olası kavgası karşısında ben de hazırlıklı olmak istiyorum.

Fakat adam karoserden iner inmez amcamla tokalaştı ve bana bakarak şöyle dedi:

"Tam otuz yıldır halasına bakıyorum! Beş lira için beni karoserden aşağı atacaktı!"

Adamın halamın kocası olduğunu anlamakla utancımdan yerin dibine battım; fakat amcam gülmeye devam etti:

"Suç büyüklerimizin", dedim amcama. "Onbeş yaşımdayım, fakat ne halamı ne kocasını tanıyorum."

Halamın kocası, kamyon boşaltılana kadar beni eve götürmek istediğini söyledi amcama. Amcamın

Eylül sayfasını

H. HABİP TAŞKIN

Beraber derken
Kaldık yalnız
Eylül sabahı
Elimizden alındı
Gençliğimiz
Saksıda soldu
Sarardı çiçeklerimiz
Yerlere fırlatıldı
Kitaplarımız
Lime lime
Edildi bedenlerimiz
Tel tel döküldük
Elekten
Direndik kafes kafes
Büyüdük umut umut
İçeride ve dışarıda
Korkumuz yok
Gelecekten yana
Müjdemiz var
Büyüyor bebeklerimiz
Adları eylül
Unutturmak yok
Eylül sayfasını
Taşıyacağız yarınlara

Gün ışığı

EROL ÇELİK

Tüm insanların içine
birer mahkeme kurulmuş.
Umutsuzca
yargılanıyorum...
Dostlarımsa,
Alacakaranlık sabahlarının
serinliği...
Darağaçlarına
gönderiliyorum.
Biraz umut diyorum sonra.
Ne olur! Bana ve halkıma
sadece umut.
Yani tüm başlangıçlar,
uyanışlar...
Alacakaranlık sevdaları.
Gün yeniden kavuşuyor
ışığına.
Bunları düşünüyorum.
Kendi içimde boğuluyor,
bütün tümcelerim.
Cellatlarım kutsuyor beni.
Bir türlü bitmiyor bu kâbus
Ey sevinçler, mutluluk.
O güzel düşler ve onurlu
halkım;
Uyanamıyoruz...
Uyanalım artık.
Ve yeniden kavuşsun
ışığına gün...

herhangi bir itirazı olmayınca diğer bir mahalleye doğru yola koyulduk. Yarım saatlik bir tırmanışın ardından vardığımız evin avlusunda oturan kadın çok tanıdık geldi bana. Yüz hatları babam ve amcalarımla aynıydı. İlk kez görüyor olmama rağmen avludaki kadının halam olduğunu hemen anladım. Halam da benim baba evinden biri olduğumu:

"Bak sana yeğenini getirdim", dedi enistem. "Beş lira yol parası vermedim diye beni kamyondan aşağı atacaktı."

Halamın kolları arasında buldum kendimi. Bırakıp tekrar sarılıyordu. Ağlamaklı öpmeleri arasında:

"Baba evimin erkekleri yiğittir!" dedi. "Kimseye haklarını yedirmezler!"

"Hala", dedim. "Bu ne biçim yiğitliktir ki, bir saatlik uzaklıkta olmalarına rağmen on yılda bir kapını çalmazlar."

"O konu başka", dedi halam. "Orası ayrı bir dert. Aşağıda kamyonuyla duran kardeşimdir. Ben hep buradan onların yolunu gözlerim. Ne zaman sarı renkli bir kamyon görünse ufukta, yüreğim cız eder, fakat onlar bana uğramadan geçip giderler."

"Bu hep böyle mi olur hala?"

"Hep böyle. Baba evinden ayrılan kız, gittiği yerin malıdır artık!"

Halam ağlayarak konuşuyordu. Bu ara gözlerinin aşırı şekilde kızarmış olduğunu farkettim. Sanki gözyaşı yerine iltihap akıyordu gözlerinden ve kirpikler birbirlerine yapışıktı.

"Gözlerin mi ağrıyor hala?" diye sordum.

Gözlerini kaçırarak dermanı olmayan bir göz ağrısına yakalandığını söyledi halam. Sağlık ocaklarındaki göz merhemlerinin hiç bir işe yaramadığını belirtti. Sonra bana döndü, kocası kim olduğumu söylemese benim hangi yeğeni olduğumu çıkaramayacağını söyledi. Doğup büyüdüğü kasabayı sormaya başladı: Kardeşlerini, diğer yeğenlerini; bağ, bahçe, duvarları... Bu dünyaya kadın olarak gelmenin başlı başına bir eziyet olduğunu anlattı ve yoksul da olsa, genç kızlık günlerine ait baba ocağını herkesten ve her şeyden çok özlemekte olduğunu belirtti.

Hazırladığı yemeği yedikten sonra ısıttığı bir kazan suyla tozlu saçlarımı yıkayıp beni yola saldı. İlk görüşmemizden sonra bir kaç kez daha gördüm halamı. Son gördüğümde gözleri tamamen bitmişti. Ömrü süresince ancak üç beş kez görebildiği yeğenlerinin yüzünü okşayarak kim olduklarını çıkarmaya çalışır, gören gözlerle tanıyamadığı bizleri çıkaramamanın hırsıyla yorgun kolları yana düşerdi. Sonra öldü; memleketten aldığım bir telefonla halamın öldüğünü belirttiler.

Diğer halamın hayat yazgısı, ışıksız gözlerle göçüp giden Zahide halamın yazgısından daha berbat çıktı. İsmi Vahide olan bu halamla aynı kasabada otururduk. Vahide halamın kalmakta olduğu mahalle bizim mahalleden bir kilometre bir uzaklıkta olmasına rağmen, halamı yılda ancak bir kaç kez görebilirdik. Vahide halamı kendisinden en az otuz beş yaş büyük yoksul ve yaşlı bir adama vermişlerdi. Halamın yaşlı kocasıyla ilgili aklımda kalan tek şey, onun gri bir eşekle taze balık satmasıydı. Heybe yüklü eşeğiyle mahalle mahalle dolaşır, göl kenarındaki balıkçı kayıklarından aldığı üç beş kilo balığı satarak geçinirdi. O yaşlı adamdan geriye bunun dışında herhangi bir hatıra kaldığını hatırlamam. Zaten yitip giden belirsiz insanları daha sonra anan çıkmaz. Altı oğlan ve bir kız çocuk kaldı ondan halama. Derme çatma tek gözlü bir ev, evin eğri büğrü toprak zeminini kapatmaya yetmeyen yırtık bir hasır, çocukları ısıtmayan bir kaç bez yorgan ve hiç bir geleceği bulunmayan bahtsız halam...

Mahallemizde ilkokul bulunmadığı için biz amca çocukları halamın oturduğu mahallenin yukarısında bulunan ilkokula giderdik. Özellikle fırtınalı kış günleri akşam paydoslarında ne zaman dışarı çıktıksa, halamı okul kapısında bizi beklerken bulurduk. Siyah çarşafıyla beyaz kar örtüsü üzerinde ürpertili bir sessizlik olarak dururdu o. Yanına gider, eteğinin al-

tına sığınırdık. Üşüyen el ve ayaklarla bizi çabucak evine getirir, önceden yaktığı tezek sobasının etrafına oturturdu. Bu ara sırf biz kardeşinin çocukları için beklettiği pekmezden yedirirdi içimiz ısınsın diye. Derken akşamın ilk karanlığıyla babalarımız gelmeye başlardı. Hiç konuşulmadığı halde içten içe kararlaştırılmış sessiz bir anlaşmaydı bu. Fırtınalı kış günlerinde okuldan halam bizi alacak, iki mahalle arasındaki bir kilometrelik karlı bozkırı geçip gelemediğimizi anlayan babalarımız paltolarını giyip bizi götürmeye geleceklerdi. Halamın kapısına kadar gelen kardeşleri nedense bir türlü içeri girmezlerdi. Elleri böğründe boşuna beklerdi halam, ayakkabılarını çıkarmayan kardeşlerinin gözlerinde boşuna yakınlık arardı. Karınları hiç bir zaman doymayan yedi yetim çocuk ve halamın üzerine kapıyı örter giderdik. Fakat halam fırtınalı günlerde bizleri almaya gelmeyi hiç bir zaman ihmal etmedi.

Yaşlı kocası öldükten sonra halam başka bir adamı sevdi; adam da onu. Kuşkusuz yaşlı sayılmazdı halam; yılların sayılmadığı o zamanda belki otuzunda bile değildi. Altı çocuklu dul bir kadının birini sevmesi ve onunla yaşamaya karar vermesi babam ve amcalarımı çıldırttı. Sanki onlar geride kalan altı çocukla ilgileneceklerdi; sanki beklemekte olan acımasız hayat onlarındı. Halamı ittiler, görmek bile istemediler. Halamla evlenmeye karar veren adam bir hırsız gibi gizli dolaştı ortalıkta. Yıllara yayılan bu uzun zaman içerisinde akrabalardan halamın kapısını çalan olmadı. Biz her şeyden habersiz küçük yeğenler bile halamın görmeyeceği şekilde geçip gittik yukarı mahalleden; onun bize uzanan hasret yüklü ellerinden uzak kaçtık. Erkeklerin çarşıya çıktığı zamanlarda, belki yılda bir kez bile değil, baba ocağı mahalleye halamın bir iki kez uğradığını duyduk. Yalnızca bir iki kez; iyi niyetli bir kaç akraba kadının uzattığı ellere sarılarak, siyah çarşafı altında mahalleyi soluyup gittiğini diş sıkan homurtulu anlatışlardan öğrendik.

Derken halam, yeni evlendiği adamdan olan en küçük kızını yanına alarak kayıplara karıştı bir gün. Uzun bir süre ses seda çıkmadı. Artık çalışmaya başlayan en büyük iki oğlunun koruması altında yaşayan ve zaman zaman annelerinin yanına giden küçük oğlanlar dahi halamın yerini söylemediler. Hoş merak eden de olmadı; bir kez olsun çocuklarla ilgilenmeyen büyükler, uzak bir köşede yaşamını sürdüren kız kardeşlerini merak edecek değillerdi tabii ki! Fakat bir gün, yine amcamın kamyonunda çalıştığım onbeş-onaltı yaş sıralarında, Muş'un uzak bir kasabasında halamla karşılaştım. Daha doğrusu halam arayıp buldu bizi. Öğlen namazına giden amcamı beklerken cami yakınlarına park ettiğimiz kamyonun tozlu ön camını siliyordum ki, çarşaflı bir kadın sessiz sedasız bana sarıldı. Peçesi aralanan zayıf yüz kayıplara karışan halama aitti. Beni adeta sürükleyerek götürdü evine. Yılların özlemiyle defalarca sarılıp yüzümü gözümü öptü ve şöyle dedi:

"Haftada en az üç dört defa çarşıya iner, kardeş yolu gözlerim. Allah arzumu çok görmedi bak!"

Bir yaprak gibi titreyen halamın o andaki heyecan ve mutluluğu karşısında bocaladım. Hazırladığı yemeği yerken, kamyon çevresinde fır döndüğü kesin olan amcama vereceğim cevabı düşünmeye başladım. Bu ara halamın ikinci kocasından olan ve iki-üç yaşına basan kızı geldi oturdu kucağıma:

"Kurban olasın!" dedi halam küçük kızına. "Kucağında oturduğun senin dayındır!"

Halama kızdım ve birini bir başkasına kurban etmenin anlamsızlığını anlatmaya çalıştım. Fakat halam oralı olmadı; kızını defalarca bana kurban ettikten sonra çocukluk ve genç kızlığının çok az kısmını yaşamış olduğu mahallede yıllar içerisinde olup bitenleri öğrenmek için ard arda sorular sormaya başladı. Bir ayağı mezarda olan yaşlılar hayatta mıydılar daha? Çocuklar büyümüş müydü? Ya kardeşlerinin durumu? O kardeşler ki, kendisini reddetmiş olsalar da, her biri için ömrünü vermeye hazırdı abartısız! Menekşe kokan bahçeler ve bitmez uğultusuyla Van gölü?.. O kadar çok özlemişti ki oraları, son bir kez görmenin karşılığı olarak boğulup atılmaya razıydı!

Halamı dağınık bir yürekle evinde bırakıp kamyonun yanına döndüğümde amcamı fitil gibi buldum. O güne kadar tek ağır lafını işitmediğim amcam bir sürü söz saydı ve ısrarla nereye gitmiş olduğumu öğrenmek istedi. Cami tuvaletlerinin bulunduğu taraftan gelmediğim için tuvalet mazeretini öne süremezdim. Karşı dükkanlardan bir şeyler almış olmayacağım kadar uzun sürmüştü amcamın bekleyişi. Gerçeği söyledim sonunda; tesadüfen karşılaştığım halamın beni eve sürüklediğini ve zorla yemek yedirdiğini belirttim. Amcam bana karşı yumuşadı belki; fakat halama ilişkin tek soru sormadan direksiyona atladı ve kasabadan ayrıldık.

Halamla son karşılaşmamız bu oldu. Geçip giden yıllar içerisinde halamın doğup büyüdüğü topraklara bir daha uğrayıp uğramadığını bilmiyorum. En son, 1988'de, cezaevine girişimin sekizinci yılında bir bilgi aldım halamla ilgili. Aydın Özel Tip Cezaevine sürgüne giden arkadaşlardan biri bazı görüş günlerinde yaşlı bir kadının ısrarla beni sordurttuğunu bildirdi. Bir süre sonra ablama, akraba kadınlardan birinin Aydın'da oturup oturmadığını sordum. Halammış Aydın'da oturan. Yıllarca o şehirden o şehre göçen halamla kocası sonunda Aydın'da karar kılmışlar. Ve halamın son zamanlardaki tek dileği benim bir gün Aydın cezaevine sürülmemmiş! Kadıncağızın bu arzusu gerçekleşmedi.

1991 yılında cezaevinde tahliye olmama belki de elinde olmadan en fazla halam üzülmüştür. "Cezaevi kapısına kenetli gözlerim boş kaldı!" demiş ablama.

Bir eleştiri, bir yanıt...

"Sizleri eleştiriyorum, çünkü..."

Sevgili Güney dergisi,

O kuyucularınızla özdeşleştiğiniz, onların sesini duyurup duyarlı olabildiğiniz için sizi kutlar ve teşekkür ederim. Toplumların tarihi sınıf savaşımının bir ürünüdür ve bu temelde de sınıfın (proletarya ve emekçi halklar) sesine kulak verilmelidir. Bütün öğrendiklerimiz, bilgimiz kitlelerin pratiğinden çıkmıştır. Onun için bir kez daha tekrarlamak gerekirse bilgiyi kitlelerden öğrenip kitlelere vermeliyiz. Bu temelde belirtmek gerekirse kültür de sınıf savaşımlarının bir ürünüdür, kültürü kesinlikle bundan ayrı tutamayız. Güney dergisinin de proletaryanın kültürünün yaratılmasında katkısının olduğunu da belirtmekte yarar vardır.

İşte benim şimdi sizlere eleştirim de bu temeldedir. Eleştirilerimin olumsuz değil olumlu olacağının inancındayım.

Birinci eleştirim, sosyalist kültüre katkısı olan Güney dergisinin proletaryaya, emekçi halka ne kadar ulaştığıdır. Geleceği proletarya yaratacağına göre derginizin de onlara ulaşıp onlara kültür özünde bilinç taşımalıdır. Ama maalesef bildiğim kadarıyla Güney dergisi öğrenci, küçük burjuva aydın kesim dışında diğer kitlelere ulaşamıyordu. Emekçi bir insana Güney dergisinden söz ettiğimizde "öyle bir dergide mi var?" karşılığını alıyorduk. Bu eleştiriyi yaparken de koşullarınızın ne olduğunu pek bilemiyorum.

Yalnız koşullar kötü diye, koşullara teslim olmak da yanlıştır. Bunun için de belirtmek istiyorum ki, derginizi proletaryaya ve emekçi halka ulaştırma yöntemlerini bulmak zorundasınızdır. Yoksa kendisini sosyalist kültür dergisi olarak ilan edip ancak cafe barlardaki bir avuç aydına hizmet eden, zamanla da burjuva dergisi haline gelen dergilerden farkınız kalmaz. Ne kadar ezilenlerin içine girerseniz, derginizin taşıdığı misyon o boyutta artıp ezilenlerin kültür cephesinde bir mihenk taşı olur. Ve inanıyorum ki siz bunu aşarak kitlelerle buluşacaksınız.

Kültür dergisi sadece bir dergi olmamalıdır, bunun çemberi etrafında geniş bir kültürel çalışma yer almalıdır, hele ki bu dergi ezilenlerin dergisi ise. Sizin de dergi çıkarmak dışında ne gibi etkinliklerinizin ve çalışmalarınızın olduğunu bilmek istiyorum.

En basit söylemle ezilenlerin kavgasına direk birebir katılıp onların sesi olan dergilerle, müzik gruplarıyla, tiyatro gruplarıyla ne kadar birleşip ne kadar ortak temelde hareket edebiliyorsunuz. Sizin dışınızda olup da ezilenlerin kültür cephesinde büyük değerler yaratanlar da var, hem de direk birebir somut pratikleriyle. Bunun için de onların sesiyle ortak olmanızın gerektiğini, derginize de bunu taşımanızı umud ediyorum. Ve bu konuda Lenin'den küçük bir pasaj aktarmakta yarar görüyorum: "Bilim isteklere ve görüşlere uygun tarzda, tek bir grubun, ya da tek bir yapılanmanın, savaşım hazırlıklarına ve bilinç derecesine göre siyaseti belirleme yerine, ülkedeki bütün grupların, kurumların, sınıfların, yığınların hesaba katılmasını emreder." (Sol Komünizm Çocukluk Hastalığı –Lenin)

Zannedersem maddi koşullarınız pek büyük değil. Fakat biz okurlarınız olarak derginizin yayın süresini çok uzun buluyoruz, bu süreyi kısaltırsanız seviniriz. İkincisi ise daha zengin olabileceğinin inancındayım.

Ve burada sizin aracılığınızla kendini aydın sayan kesime bir şeyler söylemek istiyorum: Kendini aydın ve demokrat sayan insanlar. Sözlerim size, Yılmaz Güney deyip duruyorsunuz, onu anladığınızı haykırıp yerinde durmayı hep seçiyorsunuz. Ama ne yazık ki siz Yılmaz Güney'i anlayamamışsınız, bu mantıkla da anlayacağınızı hiç sanmıyorum. Yılmaz Güney sosyalist bir insandı, ezilenlerin arasında gelmişti, ezilenlerin açlığını, sefaletini, yoksulluğunu birebir yaşamıştı. Ve yaşamında sosyalizmle tanışmış, onu benimsemekte hiç zorluk çekmemişti. Sosyalizmi direk özümseyip yaşam pratiğine koyan bir sanatçıdır. Sinemasını da düşüncelerinden ayrı olarak yapmadı. Umut'ta ezilenleri en güzel örneğiyle anlattı, Sürü'de Kürt halkını betimledi, Arkadaş'ta insanlara bilinç verip örgütleme yolunu gösterdi... asla süreçten kopmadı. Mitinglerin, gösterilerin olduğu zaman da sinemasını buraya çevirdi. Endişe'de bir kaçakçıyı anlattı, Duvar'da coğrafyamızdaki zindan gerçeğini uzaklarda da olsa anlattı. Kimse onu düşüncelerinden ayrı olarak düşünmesin, ezilen yığınların Yılmaz Güney sevgisi onlar gibi yaşayıp onlara bilinç verip onların sesi, gözü, kulağı olduğu içindir. Ve hangi biriniz aradan yıllar geçmesine rağmen onun yarattığı eserlerin değerinde eser yarattınız. Bir de Yılmaz Güney'i anladım dersiniz, anlasaydınız somut pratik gösterirdiniz. Üretme kabızlığı çeken aydıncıklar, sizleri eleştirsem de yine aranızdan bazılarından umutluyum. Ve diyorum ki yönünüzü, sanatınızı, si-

nemanızı grevlere, işçinin-köylünün yaşam mücadelesine, zindanda direnen tutsaklara, öğrencilerin demokratik mücadelesine, ezilen azınlık halkların yaşam pratiğine, kadınların ezilmesine, milyonların yaşam mücadelesine çevirin. Diğer ülkelerdeki sınıf mücadelesini taşıyın edebiyatınıza, sinemanıza, şiirinize, romanınıza. Bunları verin elimize, doğruları gösterin ki şiir, sinema, roman elimizde bir silah olabilsin. Sizleri eleştiriyorum, çünkü biliyorum ki geleceğin insanının yaratılmasında edebiyatın, şiirin, romanın, kültürün... büyük etkisi vardır. (...)

Yeni sayınızı dört gözle bekleyip yayın hayatınızda sizlere başarılar dilerim.

Son sevgi ve selamlarımla.

Erdal Süsem
Kırklareli Cezaevi, 12.11.2001

Erdal Süsem'e yanıt...

Güney dergisi olarak okurlarımızla iyi bir diyalog geliştirebilmeyi çok önemsiyor, okurlarımızdan gelen tepkileri, eleştiri ve önerileri dikkate alarak değerlendirmeye çalışıyoruz.

Okurlarımızdan Erdal Süsem bir mektupla bize bazı noktalardaki eleştirilerini iletmiş. İlgili bölümünü yayınladığımız bu mektupta dile gelen eleştirilere burada yanıt vermeye çalışacağız.

İlk eleştiri, Güney dergisinin kitlelerle ne kadar buluştuğu, hedef kitlesi olan "proletarya ve emekçi halka" ne kadar ulaştığı konusuyla ilgilidir.

Bizler elbette ki, mümkün olan en geniş kitleye, öncelikle de tabii kültür, sanat, edebiyatla ilgilenen işçi ve emekçilere ulaşmayı hedefliyoruz. Bu hedefe varmak için de olanaklarımızı sonuna kadar zorluyoruz. Görece kısa sayılabilecek yayın yaşamında dergimizin yaygınlaşma, okur çevresini genişletme doğrultusunda hiç de küçümsenmeyecek ölçüde bir yol aldık. Okurlarımızdan gelen şiir, yazı, öykü vb. türden katkılar, eleştiri ve öneriler her geçen gün artıyor. Dergimizin okurlarımızca sahiplenildiğinin belirtisi olarak bu tepkiler tabii ki bizi sevindiriyor. Fakat biz, henüz işin başında olduğumuzun bilincindeyiz ve "her şey yolunda" tatminkârlığıyla rehavet duygusuna kapılmak istemiyoruz.

Erdal Süsem kendi gözlemlerinden yola çıkarak Güney dergisinin "öğrenci, küçük burjuva aydın kesim dışında diğer kitlelere ulaşamadığı" iddiasını ileri sürüyor. Biz bunun genel değerlendirme açısından kesinlikle doğru olmadığını tespit ediyoruz. Güney dergisi, okurlarıyla canlı bir diyalog içine girmek, onlarla buluşmak ve tartışmak için çeşitli girişimlerde bulunmaktadır. Bunlardan biri de bu yıl dördüncüsünü gerçekleştirdiğimiz Kültür Konferanslarıdır. Bu konferanslarda sevinerek gözlemlediğimiz bir olgu, katılımcıların salt küçük burjuva aydın kesimden kültür ve sanat emekçilerinden oluşan bir çevreyle sınırlı kalmaması, işçi-emekçi-öğrenci okur kitlesinin ilgisiyle karşılaşmasıdır. Bu konferanslar gerek dinleyicileri, gerekse tartışmaya aktif katılanlar açısından hiç de kültür ve sanat alanından bir takım "uzmanlar" toplantısı ya da Erdal Süsem'in deyimiyle "cafe barlardaki bir avuç aydın"a hitap eden toplantılar olmamıştır. Bu bir örnektir belki, fakat Güney dergisini sahiplenen, onun etkinliğine aktif olarak katılan kesimin bileşimi hakkında da çok önemli ipuçları veren bir örnek! Ayrıca Güney'e gelen katkıların, mektupların önemli bir bölümü de genç işçilerden gelmektedir.

Güney dergisi kültür ve sanat cephesinde sosyalist bilinci olanakları ölçüsünde en geniş kitlelere taşımayı kendisine görev edinmiştir. Biz proletaryanın davasına kültür ve sanat alanında katkıda bulunmak istiyoruz. Güney dergisi olarak biz, genel düzlemde işçileri-emekçileri örgütsel olarak birleştirme iddiasıyla ortaya çıkmadık. Diğer taraftan Erdal Süsem'in talep ettiği dergi etrafında geniş bir kültürel çalışma yapma görevini de şu an önümüze koymuş değiliz. Ancak, biz okur çevremizi bu yönde teşvik etmeyi doğru buluyor, onların kendi çabalarıyla yürütecekleri etkinlikleri, çalışmaları olanaklarımız elverdiği ölçüde destekliyoruz, destekleyeceğiz. Bugünkü şartlarımızda biz yapabileceğimiz görevleri önümüze koyduk ve onları adım adım uyguluyoruz.

Erdal Süsem bir diğer eleştiri noktasında, "ezilenlerin kültür cephesinde büyük değerler yaratan" başkalarının da olduğu konusunda bizi "uyarıyor" ve çeşitli faaliyetler yürüten müzik-tiyatro grupları vb. ile "birleşme", "ortak hareket etme"miz talebini getiriyor. Bu da esasen yukarıda söylediklerimizle bağıntılıdır. Bizim dışımızda kültür ve sanat alanında çalışmalar yürüten çevrelerin, grupların vb. varlığından haberdarız. Bu grup ve çevrelerle ilişki kurmak ve geliştirmek için çeşitli girişimlerde bulunuyoruz. Fakat birlikte birşeyler yapmak için sadece bizim tavrımız yetmiyor. Diğerlerinin de birlikte birşeyler yapmaya hazır olması ve ona uygun davranması gerekiyor.

Ezilenlerin cephesinde kültür ve sanat faaliyetleri yürütenlerin ortak ve farklı bakış açılarını, düşünceleri ve yaklaşımlarını yakından tanımak için tartışmanın, birlikte hareket etmenin, örneğin baskılara kar-

şı mücadele etmenin önemini sürekli vurguluyor ve bu yönde çaba gösteriyoruz. Bu bağlamda belirli çevrelere ortak tartışma toplantıları vb. örgütlemek için de defalarca öneriler götürdük. Fakat bu noktada tek taraflı girişimler pek sonuç vermiyor, yani salt bizim istememizle olmuyor. Bu isteğimiz diğer kültür, sanat alanında uğraş veren kesimlerce gözardı ediliyor. Örneğin ortak tartışma imkânı olan ve şimdilik yılda bir düzenlediğimiz Kültür Konferanslarına karşı tavır, bu yaklaşımın somut bir örneğidir. Bu şartlarda şimdilik kendi gücümüzle yapabileceğimizi gerçekleştirmeye çalışırken aynı zamanda başka grup ve çevrelerle ortak etkinlikler geliştirmeye, tartışmaya hazır olduğumuzu bir kez daha vurgulamak istiyoruz.

Dergimizin yayın periyodunun uzun olduğu eleştirisine gelince... Çok sayıda okurumuzdan bu yönde tepki ve talep geliyor. Ne yazık ki, önümüzdeki kısa vadede dergimizi daha kısa bir arayla çıkarabilecek durumda değiliz. Bugünkü şartlarda gücümüz buna elvermiyor. Ancak, okurlarımızdan sıkça gelen talepler nedeniyle de durumu hep yeniden değerlendiriyoruz. Bu konuda okurlarımız öneri ve isteklerinin dikkate alınmadığı düşüncesine kapılmamalıdır. Durum değiştiğinde seve seve daha kısa aralıklarla okurlarımızla buluşma yönünde adım atacağımızdan emin olabilirsiniz.

Son olarak Erdal Süsem'in "kendini aydın sayan kesim"e hitaben yazdıklarıyla ilgili birkaç şey belirtmek istiyoruz. Eğer kastedilen burjuva, küçük burjuva aydınlarsa, (ki Erdal Süsem'in yazdıklarından bunu çıkarıyoruz) o zaman bunlara Güney dergisi "aracılığıyla" seslenmenin pratik bir anlamı yoktur. Böyle bir çağrının yeri ancak gerçekten burjuva bir yayın organıdır. Güney dergisi yanlış adrestir.

Tekrar belirtelim, Güney dergisi proletarya davasına ve halka hizmet etmeyi kendisine çıkış noktası alanlara sayfalarını açmakta, bu alanda kendi çapında birşeyler üretmeye çalışanlarla ilişki kurmaya çalışmaktadır. Demokrat, devrimci proleter aydınların, ürünleriyle Güney dergisine katkıda bulunmaları bizi sadece ve sadece sevindirir ve dergimizin zenginleşmesine hizmet eder.

Biz buna açığız ve bu yayın siyasetimizi de ısrarla sürdüreceğiz. Ve biz bu kesimi kesinlikle Erdal Süsem'in yaptığı gibi "aydıncıklar" vb. olarak değerlendirmiyoruz. Burjuva aydınlarına gelince, bunlarla ideolojik-siyasi mücadelemiz kültür ve sanat alanının çeşitli konularına ilişkin geliştirdiğimiz tavırlarda, içerik tartışmalarında ortadadır. Proletaryanın kendi aydınlarını yaratma büyük görevine bir ölçüde katkıda bulunabilmek –işte bizim kendimizden talebimiz budur.

Kalan'a

ERKAN EREN

Sarı saçlı sarı kız
Gitmem gerek
Beni anla
Düşme ardıma
Ardımsıra ağlama
Mülteci yaşıyorum
— Yadırgama...
Artık burada kalamam
Bulvarlara aldanamam
Kalabalık ortasında
Yalnızlığa dayanamam
İnce bir ayrıntıyım
Satırlara sığınamam
Gizlenemem gözlerinde
Düşlerinde dolanamam
Umut olamam sana
Gözyaşını kurutamam
Rüzgar olamam artık
Sarı sıcak saçlarında
Esip ıslık çalamam
Islığıma çağıramam
Çiğ düşmüş bir tomurcuksun
Poyrazımla kandıramam
Nasır tutmuş ellerimle
Yüreğine dokunamam
İncitmekten korkarım
Ellerini tutamam
Kan damlayan kanadımla
Düşlerine konamam
Acılarım ağır gelir
Dallarını kıramam
Adını kalbime yazdım
Belki dönmem bir daha
Ama seni unutamam
Seni kuytularımda
Güneşsiz bırakamam
Gencecik bir fidansın
Ben güneşin olamam
Sen güzele layıksın
Ben layığın.....?

3 Şubat 2001-İstanbul

"Geldim, gördüm, beğendim!"

BİR FOTOĞRAF SERGİSİNİN ARDINDAN...

NEŞET ERGÜN

Türkiyeli emekçilerin Almanya'ya göçlerinin 40. yılı çeşitli etkinliklerle kutlanıyor. Her göç ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel bir değiş tokuşu da beraberinde getirir. Türkiyeli emekçilerin Almanya'daki 40 yıllık göçmenlik serüveni de bir dizi "iz" bıraktı, gelecek onyıllarda da bu izler daha da kalıcılaşacak.

Geçtiğimiz onyıllarda Türkiyeli emekçiler, geldikleri ülkenin kültürünün de taşıyıcıları oldular. Alman insanı –genelde Avrupalı– Türkiyelileri yoğunluklu olarak Türkiyeli emekçilerin taşıyıcısı oldukları bu kültür üzerinden tanıdı. Türkiye ve Türkiyeliler denildiğinde Almanyalı insanın aklına önce döner-kebap, göbek dansı, rakı, baklava... geldi. Esasta sınıfsal yapısı köylülük olan Türkiyeli emekçi göçmen kitlesinin içinden geldikleri toplumun kültürüyle kapitalist metropollere taşınması Almanyalıların –ve Avrupalıların– göç öncesi dönemlerde "oryantalist" bakış açısıyla edinmiş oldukları Türkiye ve Türkiyeli resmiyle örtüştü. Kültürel "tanışma", "yakınlaşma" ve "değiş-tokuş" böylesi bir temelde gerçekleşti, gerçekleşiyor.

Ancak göçmenlik yaşantısının üzerinden geçen 40 yıl göçmenlerin yaşantısı açısından bir dizi farklılaşmayı da beraberinde getirdi. Göçmenlik yerini kalıcılığa bıraktı. İlk kuşağın yerini ikinci, üçüncü kuşak göçmenler, göçmen çocukları aldı. Yeni kuşaklar içinde yaşadıkları topluma daha yoğunluklu bir şekilde uyum göstermeye başladılar vb. vb.

İsa Çelik'in sergide yeralan bir fotoğrafı

Hüseyin Özdemir'in sergilenen bir fotoğrafı

Tüm bu gelişmeler yanında bir değişiklik daha yaşanmaya başlandı. Her ne kadar "döner-kebap kültürü" hakimiyetini sürdürse de, başka kültürel ögelerin de olduğu yapılan çeşitli etkinliklerle görülmeye, gösterilmeye çalışıldı, çalışılıyor. İşte bu etkinliklerden –ve tanıtımlardan– birisi de fotoğraf dalında gerçekleşti. Türkiye'den üç fotoğraf sanatçısı, İsa Çelik, Tahsin Aydoğmuş ve Hüseyin Özdemir ürünlerini 17 Eylül-13 Ekim tarihleri arasında Köln 15. Uluslararası Fotoğraf Sergisi çerçevesinde sergilediler. Üç sanatçının eserlerinden oluşan sergi "Ürün Tiyatrosu" ve "Arta" dergisinin organizasyonuyla gerçekleşti.

Sergiyi gördüm. Birçok arkadaşım da gördü. Hepimizin sergi hakkındaki ortak yargısı, sergi defterine gözattığımızda okuduğumuz bir ziyaretçinin yazdığı şu cümleyle ifade edilebilir: "Geldim, gördüm, beğendim! İyi ki gelmişim!"

Sergi haberlerinde sıkça karşılaştığımız "iyiydi", "ilgiyle izlendi", "beğenildi" vs. türünden sözler etmek istemiyorum. Yer yer sıra savmak, yazı doldurmak bâbından veya "ayıp olmasın" türünden söylenen bu sözleri bu sergi için ne kullanmak istiyorum, ne de ge-

lişigüzel bir-iki "iyiydi", "güzeldi" sözleriyle sergilenen bu fotoğraflardan aldığım tadı anlatabileceğimi sanıyorum. Ama bir iki şeyi söylemeden geçemeyeceğim...

İsa Çelik'in günlük yaşamdan, "işte o anı", "o görüntüyü" nasıl yakaladığını, "nasıl bir göze sahip olduğunu" bir kez daha keşfettim; o güzel fotoğrafları çeken Çelik'in ustalığının ayırdına bir kez daha vardım. Hüseyin Özdemir'in değişik bir teknikle doğayla-tekniği ne denli uyumlu birleştirdiğini, fotoğrafın "böyle görüntüleri de elde etme olanağı" veren gücüne; fotoğraf sanatıyla grafik sanatı arasındaki uyumun o güzel örneklerine hayranlık duydum. Tahsin Aydoğmuş'un eserlerinde Anadolu insanının günlük yaşamını, emeği, emekçiliği gördüm, eskiyle yeniyi yokluğu, yoksulluğu bir kez daha düşündüm...

Kısaca ben de, "Geldim, gördüm, beğendim! İyi ki gelmişim!" dedim...

Eğer bu ustaların sergileri olursa kaçırmayın...

Gidin, görün... Büyük olasılıkla siz de yukarıdaki tümcede yansıtılan görüşe katılacaksınız...

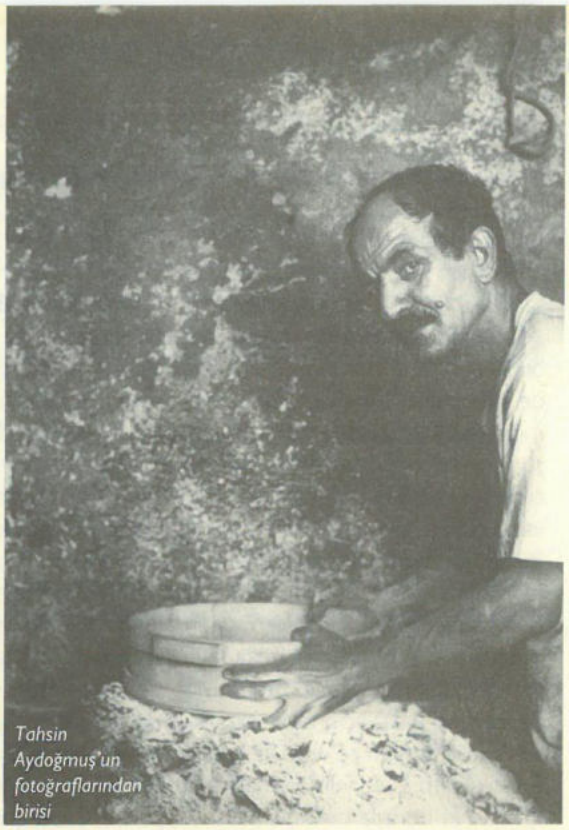

Tahsin Aydoğmuş'un fotoğraflarından birisi

SERGİNİN ORGANİZATÖRÜ RAHİM F. BARAN:

"Sanat sınır tanımaz!"

Adı Rahim Fatih Baran... Azerbaycan kökenli bir aileden geliyor; 1953, İran / Tahran doğumlu. Aktif bir sanat ve siyaset yaşamı var. "Bir koltukta birçok karpuz taşıyabilen" birisi: Tiyatro ve fotoğraf sanatçısı, ressam, şair, tiyatro tekstleri yazan bir yazar... Fars dilinin yanında Türkçe ve yaşadığı Almanya'nın dilini de konuşuyor. Almanya'da göçmenlerle, göçmen sanatçılarla sıkı bir ilişkiye sahip. 1991'de Köln'de Türkçe dilinde oyunlar oynayan Harman adlı tiyatro grubunun kurucusu. Tiyatro yöneticiliğine daha sonra Ürün Tiyatrosu ile devam eden bu çok yönlü kişi, üç dilde yazıların yer aldığı yerel bir kültür, sanat, edebiyat dergisi olan "Arta"nın da yöneticisi... Bugüne dek tiyatro oyunculuğundan, dergi yöneticiliğine, okuma akşamlarından film gösterimi organizasyonuna dek birçok etkinliğe imza atmış Rahim Fatih Baran...

"Büyük bir sahne tanıyorum." diyor Baran ve sürdürüyor konuşmasını; "O sahne geniş bir sahne... O "sahnenin" içinde tiyatro faaliyetleri, resim sergileri, şiir, edebiyat dergisi, okuma akşamları ve daha birçok etkinlik var. Bu sahnede istedim ki, yapabildiğim kadarıyla bir çevre yaratayım, bu çevre tiyatrolara gitsin, sergiler görsün, edebiyat gecelerine, okuma akşamlarına katılsın, belirli kültürel-sanatsal etkinlikleri birlikte yapsın, tartışmalar yürütülsün, sanatta, edebiyatta amatör çalışma yürütenlerle profesyoneller buluşabilsin... Kısaca bir okul yaratılsın. Almanya'nın Köln kentinde 1991'den bu yana yürüttüğüm çalışmalarda Türkçe dilinde, Türkiyeli, Almanyalı arkadaşlarla yürüttüğüm çalışmalarla çok kültürlü, çok yönlü bir çalışmanın gerçekleşebileceğini kanıtlamak. Bu olaya doğru dürüst yaklaşmak... Sınır tanımamak..."

Rahim Fatih Baran 17 Eylül-13 Ekim tarihleri arasında Köln 15. Uluslararası Fotoğraf Sergisi'nde Türkiye'den İsa Çelik, Tahsin Aydoğmuş ve Hüseyin Özdemir'in ürünlerinin sergisinin de organizatörü... Kendisini ve çalışmalarını tanıtmayla başlayan sohbetimiz sergi üzerine konuşmayla sürüyor. Çalışmalarını ve çıkış noktalarını aktarırken sözü sergiye getiriyor. "Örneğin" diyor, "Yaptığım işler arasında Kültür Dairesi ve Köln-İstanbul Kardeş Şehir Projesi'nin destekleriyle 15. Uluslararası Fotoğraf Sergisi çerçevesinde bir büyük sergi düzenledim. Sergiyi düzenlerken destekçilere tek ısrarım serginin Türkiyeli, İranlı, Afrikalı vb. birçok kesimden insanın buluştuğu bir merkez olan "Alte Feuerwache"de yapılmasıydı. Değişik sanatçıların, serbest bir şekilde kendilerini, ülkelerini temsiline olanak yaratayım istedim. Bu amaçla Türkiyeli üç fotoğraf sanatçısını İsa Çelik, Tahsin Aydoğmuş ve Hüseyin Özdemir'i davet ettim. Sergi bir ay sürdü. 100'ün üzerinde fotoğraf sergilendi..."

O'na genelde Almanya'da "yabancıların"-göçmenle-

rin yürüttüğü kültürel etkinliklerin özelde de bu sergi-nin etkisini, bu tür çalışmalara olan ilgiyi, yankıyı soruyoruz. Anlatıyor:

"Aslında burada rahatsız eden birşey var. Tecrübem sadece bu sergi değil, yaptığım diğer çalışmalarda da –edebiyat gecelerinden, tiyatro çalışmalarından vd.– birçok tecrübe edindim. Aslında kaygımızın merkezinde kendimizi Almanlara tanıtmak, onlarla kaynaşabilmek, ortak kültürel yaşamı paylaşabilme... Bu arada şunu belirtmek gerekir ki; siyasi eylemlere, kültür gecelerine, sergilere, tiyatrolara belirli birtakım insanlar katılıyor. Hangi ulusa mensup olursa olsun durum bu. Bu sergiyi, bu tür sergileri izleyenler de böyleydi, böyledir. Çok geniş bir katılım sağlanamıyor. Bunun nedenlerinden birisi, sanatçılar arasında belirli bir birliğin, dayanışmanın olmaması. Rekabetin, kıskançlığın vs. çatışmaların yaygınlığı... Bu tür şeyler, yanında düşünsel ve kültürel bakış açısındaki farklılıklar da var. Geniş kesimler açısından ise kültürel gerilik büyük bir etken. Birçok kültürel etkinliklere katılma diye bir sorunu yok. Elbette ki burada bir rahatsızlığı yaşıyoruz. Çaba gösteriyorsun ama karşılığını çok zayıf biçimde alabiliyorsun. Onun eksikliği ortada...

Daha önce de dediğim gibi bir çevrenin yaratılabilmesi yararlı olacaktır. Geniş bir çevreyi kucaklamasa da, sevenlerle, bu işin bilincinde olanlarla, entelektüel kesimle sınırlı da olsa böyle bir çevrenin yaratılması, en azından kültürel etkinliklerde dayanışmayı artıracaktır. Birbirlerinin kitaplarını, şiirlerini edebiyat gecelerinde okuyacak, birbirlerinin sergilerine gidecek, birbirlerinin gecelerine destek vereceklerdir. İsteğim –en azından– böyle bir çevrenin yaratılmasıdır.

Sergiye gelince... Sergi bir aylık sürede görülme / katılım bağlamında kötü değildi. Yaklaşık bin kişi sergiyi izledi. İki açılışımız oldu. Birisi çekirdek 15. Uluslararası Fotoğraf Sergisi'nin genel açılışı, diğeri ise özel açılışımız. Sergiye yerel yönetimlerin üst düzey yöneticileri ilgi gösterdiler. Köln'deki beş bölge belediye başkanından birisi katıldı. Köln-İstanbul Kardeş Şehri Projesi ile Köln Kültür Dairesi yöneticileri açılışlara katılarak konuşmalar yaptılar. Kısaca sergi iyi geçti, memnunum. Fotoğraf sanatçıları memnun ayrıldılar. Sergi Hüseyin Özdemir'in Almanya'daki ilk sergisi, İsa Çelik'in ise yurtdışında ilk sergisi olma özelliğini de taşıyordu."

Bütün bu çalışmalarda Almanya'daki kültürel yapıya paralel bir kültürel çalışmaya ağırlık verilmesinden mi, yoksa Almanyalıların, genelde Avrupalıların "oryantal Doğu" olarak gördükleri Türkiye'nin, İran'ın ve diğer ülkelerin kültürüne vurgu yapan, buradaki göçmenlere dönük bir kültürel çalışmadan yana mı olduğunu sorduğumuzda ise Rahim Fatih Baran şu karşılığı veriyor:

"Böyle bir ayrımla olaya yaklaşmıyorum. Tabii ki, her kültürün bir geçmişi ve kendine özgü yanları var. Her kültürün gelişmiş yanları var. Örneğin şiirde İran geçmişte ünlüydü. Diline göre; Fars dili imaj diliydi, resim diliydi. Örneğin minyatürde İran ve Türkiye belirli bir zenginliğe sahip. Kısaca her kültürün kendine göre güzellikleri var, değerleri var. Sanat alanında siyasette geniş bir bakış açısına sahip olan insanlar açısından böyle bir ayrıma gerek de yoktur. Kendi çalışmalarım açısından şunu söyleyebilirim; bildiğim, tanıdığım dil ve kültürlerle ben çıkışımı vurguluyorum. Ama bunun yanında şu da bir gerçekliktir ki, çok yoğun çaba da harcasam bir Türkiye'nin sanatını, sanatçılarını... tam anlamıyla temsil edemem. Ama olduğu kadarıyla, yapabildiğim kadarıyla, varolan olanakları kullanarak "sınır tanımazlığı" sürdürerek gücüm oranında çaba harcamayı sürdürmek; bu alanda bir "sınır" çekilemeyeceğini göstermek istiyorum.

Dünyada dertleri, sorunları paylaştırdıkları zaman in-

İsa Çelik

1944'te Mersin/Gülnar'da doğdu. Sanatçının fotoğraf kariyeri 1973 yılında "İnsan" konulu sergisiyle başladı. Özellikle sanat ve bilim insanlarının portreleriyle ve Anadolu kültürüne yönelik çalışmalarıyla tanındı. "FIAP Sanatçısı" ödülü verilen sanatçı, Görsel Sanatçılar Derneği Başkanı, Barış Derneği, Türkiye Profesyonel Fotoğrafçılar Derneği, Nazım Hikmet Kültür ve Sanat Vakfı ve "Salı" Fotoğraf Grubu üyesi. İsa Çelik, bugüne kadar beş albüm yayınladı, yaklaşık yetmiş sergi düzenledi.

Hüseyin Özdemir

1947'de Aksaray'da doğdu. Güzel Sanatlar eğitiminin ardından 1972'de fotoğrafa yöneldi. Yaptığı çalışmalarıyla uluslararası alanda çeşitli ödüller alan sanatçı Türkiye, İtalya ve İspanya'da birçok sergi açtı.

Tahsin Aydoğmuş

1953 yılında Malatya'da doğdu. "Fotoğraflarla Ayasofya" konulu eserlerini 1991'de Ayasofya Müzesinde, "Doğa ve İnsan" konulu eserlerini İstanbul Fotoğrafevi'nde sergiledi. 1995 yılında bir grup fotoğrafçıyla İran, Pakistan ve Hindistan üzerinden Nepal'e kadar uzanan bir gezi yaptı. Gezi fotoğraflarını "İstanbul'dan Nepal'e" başlığı altında sergiledi. 1999'da 52 ülkeden 724 fotoğrafçının katıldığı "IV. Fotoğraf Olimpiyadı"nda ("Uluslararası Leica Fotoğraf Yarışması") beş dalda birincilik ödülünü kazandı.

sanlara "istiyor musun, istemiyor musun", "Türk müsün, İranlı mısın, Iraklı mısın" diye sormuyorlar. Sevgileri ve sanatsal estetiğin de, güzelliklerin de aynısı olması gerekir. Estetik güzellikler, yaratanı hangi ulustan, milliyetten olursa olsun, hepsini bir yerde kaynaştırabilelim, gösterebilelim. Benim çabam, çok kültürlülüğü, çok kültürlülüğün getirdiği zenginliği ortaya koymak yönündedir."

Rahim Fatih Baran'a soruyoruz. "Peki" diyoruz, "Bu çok yönlü, çok kültürlü çalışmalara Alman devleti ve Kültür Daireleri, egemen kültürün uygulayıcıları nasıl yaklaşıyorlar? Buna bağlı olarak belki şunu da sormak gerekli: Kültür Daireleri kimi etkinlikleri destekliyor. Bu desteğin amacı ne; neye dönük, beklentileri ne? Ayrıca burada sanat faaliyetleriyle uğraşmanın zorlukları neler"

Sorumuzu şöyle yanıtlıyor:

"Bu serginin hazırlığı çerçevesinde Türkiye'ye gittim. Köln kenti yetkilileriyle görüşmemde, sergi düzenleyeceğimiz Türkiyeli sanatçılarla ilişki kurmak için yardımlarını istediğimde, bana yardımcı olması için kardeş şehir İstanbul Belediyesi'nden sorumlu birisinin ismini verdiler. Ama orada bana yardımcı olmadılar.

Almanlar açısından ise durum biraz farklı. Elbette formel yaklaşıyorlar. İstiyorlar ki, birşey yapmış olsunlar, bir projeleri olsun. Bu durum "kötünün iyisi" bir durumdur. Ama bunun yanında çalışmaları çok zayıf kalıyor, yüzeysel kalıyor. Örneğin yabancı sanatçıları çok daha iyi tanıtma olanakları olduğu halde bunu yapmıyorlar. Aslında bu sergi çerçevesinde iyi şeyler yaptılar ama genelde yüzeysel yaklaşımları olduğunu söylersek yanılmış olmayız. Bu sergi bağlamında ise, dediğim gibi, bu yüzeyselliğin biraz dışına çıkıldı. Memnun da oldular. Gerçekte bunun organizasyonunu şehir yönetimi veya Kültür Dairesi düzenleseydi belki bu denli başarılı olamayacaktı. Ama benim çizdiğim proje çerçevesinde bu sergi ilgi gördü, başarılı oldu.

Aslında Almanya kültür alanında çok zorluk yaşıyor; "yabancılarla" rahat bir ortamda yaşamak zor geliyor. Çok kültürlü bir ülke değil Almanya. "Yabancı", "göçmen" sanatçı açısından Almanya'da karşılaşılan en büyük zorluklardan birisi rekabet. Geldikleri ülkeden gelip Almanya'da, genelde Avrupa'da sanat yapmak kolay değil. Sürgünde yaşadığım 16-17 yılda edindiğim tecrübelere göre siyasi, diplomatik bir yakınlaşmada bulunulduğunu söyleyebilirim. Hatta bu siyasi çalışmalarda da kendisini gösteriyor. Çeşitli partilerden milletvekilleri bunun bir göstergesi. Ama sanat alanında, sanatçılar arasında büyük bir rekabet var. 15-20 bin sanatçının, oyuncunun, tiyatrocunun işsiz olduğu Almanya'da bu olgu çok daha öne çıkıyor. Bir de dil sorunu var. Benim "Ortadoks" bir görüşüm var tiyatroda; sahne dili anadili olmalı. Sahneye çıkan sanatçıların, bu sanatçı tecrübeli de olsa, zorluklarla karşılaşıyor. Belki genç kesim bunu aşacaktır ama onlar da eski bakış açısından yoksunlar, sorumluluk taşımıyor, olaya başka açılardan yaklaşıyorlar.

Genel olarak bu alanda bir dizi zorluğun olduğunu söylemek gerek. Ama yine de, tüm güçlüklere rağmen, varolan olanaklarla da birşeyler yapmak mümkün. Önemli olan bu olanakları bulup çıkarmak, değerlendirmektir.

Bir sanatçı olarak ben bu sorumluluğu taşıyorum ve karınca kararınca birşeyler yapmaya çalışıyorum. Son sergi bunun küçük bir örneğidir. Sergide değişik üç sanatçının, eserleri, bir ülkenin insanlarını, yaşamlarını, renklerini, kültürünü birarada insanlara gösterdi. Belki on tane kitap okusaydı insanlar bu kadar bilgi vermezdi. Böyle bir çaba var işte..."

Geleceğe yönelik plan ve projelerini de sorduk Rahim Fatih Baran'a. Şunları söyledi:

"Fotoğraf sergisinin devamını organize etmek istiyorum. Fransa'da sürgünde yaşayan iki ünlü fotoğraf sanatçısı var: Rıza Dekkati ve Menun Çehre Dekkati. Onları davet etmek istiyorum. Türkiye'den yazarlar davet etmek istiyorum. İran'a gitmem yasak olduğundan İran bağlantılı çalışma yapmakta zorluklarım var. Burada bizim zenginliğimizi göstermek istiyorum. Farketmez, İranlı veya Türkiyeli; ressamından, yazarına, fotoğraf sanatçısından tiyatrocusuna... sayıları fazla olmamakla birlikte onların yaptıklarını, çabalarını göstermek, tanıtmak iyi olacaktır. Bu sadece Almanlara yönelik bir tanıtım değil, aynı zamanda burada yaşayan göçmenlere yönelik de bir tanıtım olacaktır. Buradaki insanlar farklı kültürel çalışmaları, bu alanda varolan değerleri, bu değerlerin yaratıcılarını tanımıyorlar. Tanıtmak gerek... Tiyatro alanında; sürgünde yaşamını yitirmiş Azeri/İran kökenli Doktor Qulam Huseyne Saidi'nin dört kısa eserini oyunlaştırmayı, bunları çeşitli tiyatro gruplarının sahnelemesini; bir anlamda Saidi'yi de anma amaçlı çeşitli diğer çalışmalarla da desteklenen bir etkinlik düzenlemeyi planlıyorum. Yine tiyatro alanında tek kişilik bir oyun Brecht'in "Bay Kramer'in Söyleyişleri" adlı oyunu, üzerinde çalışıyorum. Bu arada kendi şiirlerimden küçük bir kitapçık yayınlamayı da düşünüyorum.

Tüm bu çalışmalarda ama üzerinde durduğum bir şeyi bir kez daha vurgulamak istiyorum. Dediğim gibi sanat dünyası büyük bir sahnedir. Ve bu sahnenin içinde ben değişik oyunları oynayabilmeliyim. Değişik oyunlar ilişkileri ortaya koyan oyunlardır. O düşünceyle olaya yaklaşıyorum. Tiyatrodur, dergi çalışmasıdır, fotoğraftır."

"Sanat dünyası sahnesinde", değişik etkinliklerle yerini alan Rahim Fatih Baran'la sohbetimizi kendisine teşekkür ederek bitirdik.

Ayrılırken sergi organizasyonunda olduğu gibi "sanat sahnesinde" değişik "oyunlarla" karşımıza çıkmasını dilediğimizde, hafif bir gülümsemeyle "Elbette, elbette... Çabam bu yönde!" diyordu...

Sinema notları...

ANUŞ PAZARCIYAN

Antalya Film Festivali...

Bu yıl 38'incisi yapılan ve ülkemizin en önemli film festivallerinden biri olan Antalya Film Festivali'nde yarışan ve ödüllendirilen filmler, Türk(iye) sinemasında kimi sevindirici gelişmelere işaret ediyor. 38. Antalya Film Festivali'nde ödüller şöyle dağıtıldı:

En İyi Film: Handan İpekçi'nin yönettiği Büyük Adam Küçük Aşk; En İyi Yönetmen: Yazgı filmiyle Zeki Demirkubuz; En İyi Erkek Oyuncu: Vizontele filmindeki oyunuyla Altan Erkekli; En İyi Kadın Oyuncu Ödülü: Demet Akbağ (Vizontele) ve Yeşim Salkım (Şarkıcı); En İyi İkinci Film: (Avni Tolunay Özel Ödülü) O da Beni Seviyor; En İyi Üçüncü Film: (Behlül Dal Özel Ödülü) Yazgı; En İyi Senaryo: Handan İpekçi (Büyük Adam Küçük Aşk); En İyi Görüntü Yönetmeni: Ertunç Şenkay (Şarkıcı); En İyi Sanat Yönetmeni: Bahar Evgi (Yazgı); En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu: Füsun Demirel (Büyük Adam Küçük Aşk); En İyi Yardımcı Erkek Oyuncu: İsmail Hakkı Şen (Büyük Adam Küçük Aşk); En İyi Kurgu: Adnan Elial (O da beni seviyor); En İyi Laboratuvar: Fono Film Stüdyoları (Şarkıcı); En İyi Müzik: Kardeş Türküler (Vizontele). Festivalde, en iyi ses/efekt dalında ödül verilmedi.

Büyük Adam Küçük Aşk filminin 5,5 yaşındaki küçük oyuncusu Dilan Erçetin'e; Yazgı filminden Serdar Orçin'e ve O da Beni Seviyor filmi nedeniyle Ece Ekşi'ye jüri özel ödülleri verildi.

Festivalin en önemli ve olumlu "sürprizlerinden" biri, festival öncesinde büyük reklamı yapılan ve Türkiye'de seyirci rekorları kıran, yönetmeni Yılmaz Erdoğan'ın Oscar'a layık gördüğü, kimi eleştirmenlerin Yılmaz Güney sinemasının devamı olarak vb. değerlendirdiği Vizontele'nin en iyi filmler dalında hiç bir ödül alamaması, yalnızca en iyi erkek oyuncu, en iyi kadın oyuncu ve en iyi müzik ödülleriyle yetinmek zorunda kalmasıydı. Bu her ne kadar filmin yönetmeni Yılmaz Erdoğan'ın alaylı eleştirilerine hedef olsa da, görüşümce doğru bir değerlendirmedir. Yılmaz Erdoğan Vizontele'nin Türkiye'deki tüm seyirci rekorlarını kırmış olmasını, jürinin yanlış seçim yaptığı konusunda kendine tanık gösteriyor. Eğer bir filmin iyiliğinin kıstası –ki ödülün adı "En İyi Film"; "seyircinin en çok gittiği film" vb. değil!– ona giden seyirci sayısı olsa, reklamı en çok yapılan, en çok kopyayla piyasaya giren filmler en iyi filmler olurdu; festivaller yapıp özel jüriler kurmaya gerek kalmaz; seyirci sayısına göre değerlendirme yapılır, iş biterdi. O zaman da Hollywood'un Titanic'i, şimdinin Harry Potter'i vb. dünyanın en iyi filmleri sayılırdı!

Altın Portakal'da En İyi Yönetmen Ödülü Yazgı filmiyle Zeki Demirkubuz'a verildi...

Vizontele'nin iki iyi yanı var bence: Birincisi sinemaya çok uygun ve özellikle televizyonun hayatımıza ilk girişini bizzat yaşamış kuşak için nostalji yüklü anılarla dolu, sürekli çağrışımlar yaptıran konusu; teknik bakımdan Türkiye sinemasında ortalamanın üzerine çıkan temiz bir çalışma olması. Bu kendini ses ve görüntü tekniğinde çok net gösteriyor. (Bu arada "En İyi Ses / Efekt Ödülü"ne jürinin neden layık bir eser bulamamış olduğunu anlamakta zorluk çektiğimi belirtmek istiyorum. Benim seste zorlanmadığım ender Türk(iye) filmlerinden biriydi Vizontele!)

Bu iki iyi yandan birincisi için söyleyeceğim şey şu: Yazık olmuş! Bu konu iyi bir filmcinin elinde mükemmel bir film çıkartırdı. Yılmaz Erdoğan'ın elinde, ortaya çıkan çok iyi resimlenmiş bir tiyatro / bir skeçler zinciri olmuş. Bir Demet Tiyatro adeta oyuncularıyla sinemaya taşınmış.

İkincisi, aslında niyet, yetenek, para ve bütün bunların yanında da ve bence herşeyden de önce seyirciye saygı sorunu. Yılmaz Erdoğan buradaki tavrıyla, seyirciye en iyi teknikle bir ürün sunabilmek çabasını, seyirciye saygısını sergiliyor. Bunun kutlanması gerek. Yılmaz Erdoğan, televizyondaki popülerliği nedeniyle çekeceği filmin nasıl olursa olsun iş yapacağı düşüncesiyle fazla masraf yapmadan, seyircinin alışık olduğu bir teknik düzeyle yetinebilirdi. Öyle yapmamış. Seyirciye eli yüzü düzgün bir film sunabilmek çabası filmde açıkça görülüyor. Yer yer özellikle hareketli kamerayla filmi bir tiyatro havasından çıkarıp filme benzetme çabaları da ortada. Başka iyi filmlere öykünmeler, açık olmayan atıflar vb. var. Örneğin filmde en sevdiğim yönetmenlerden Emir Kusturica'ya öykünmeler var. Hatta bir tip (sinema sahibi) Beyaz Kedi / Kara Kedi'deki baş tiplerden bi-

rinin şeklen de kopyası neredeyse. Fakat bunlar da filmi bir skeçler dizisi olmaktan kurtarmaya yetmiyor. Neden diye düşündüm? Vardığım sonuç şu: Yılmaz Erdoğan tiyatrocu. O sözle yaşıyor, sözle düşünüyor. Sinemacılar ise –örneğin Kusturica– hareketli resimle düşünüyor. Tiyatrocu, sinemacı olamaz mı? Olur, düşünce tarzını değiştirmesi gerek. Bunu becerirse olur. Ama Vizontele'nin Yılmaz Erdoğan'ı bence tiyatrocu henüz. Bu yüzden de bana Antalya Film Festivali jürisinden çıkan, Türkiye'nin bütün seyirci rekorlarını kıran bu filmine "en iyi film ödülleri" içinde saymama kararı doğru bir karar olarak görünüyor.

Bana en iyi erkek / en iyi kadın oyuncu ödüllerinin bu filme verilmiş olması da, jürinin her şeye rağmen Vizontele'yi boş göndermeme, haksızlık yapmama, milyonlarca seyircinin beğenisine ters düşmeme kaygılarının sonucu verilmiş bir karar olarak görünüyor. Ne Demet Akbağ'ın, ne de Altan Erkekli'nin oyununda ben en iyi oyuncu ödüllük bir iyilik görmedim. Bütün festival filmlerini görmediğim için bence daha iyisinin olup olmadığını söyleyecek durumda değilim. Fakat en iyileri bu ise, o zaman en iyi oyunculuk ödülü verilmeseydi de olurdu diyorum. Kaldı ki örneğin aynı filmde eğer diğer iki oyuncu ödüllendiriliyorsa, Yılmaz Erdoğan'ın onlardan –oyunculuk olarak– eksiğinin ne olduğunu, ödülün niye ona verilmemiş olduğunu da merak ediyorum.

***

Bu yılki festivalin "kazanan" filmi Handan İpekçi'nin Büyük Adam Küçük Aşk'ı oldu. Film "En İyi Film Ödülü" ile birlikte 5 Altın Portakal kazandı.

Film konusuyla aynı Yeşim Ustaoğlu'nun Güneşe Yolculuk'u gibi cesur bir film:

Bir apartımanda komşu iki daire. Birinde yalnız yaşayan, kemalist ideolojiyle şekillenmiş emekli hakim

Festivalde En İyi İkinci Film Ödülü'nü (Avni Tolunay Özel Ödülü) O da Beni Seviyor (üst sol); En İyi Üçüncü Film Ödülü'nü (Behlül Dal Özel Ödülü) Yazgı (üst sağ); En İyi Senaryo Ödülü'nü ise Handan İpekçi (Büyük Adam Küçük Aşk) aldı.

Festivalin en önemli "sürprizlerinden" biri, festival öncesinde büyük reklamı yapılan ve Türkiye'de seyirci rekorları kıran, Vizontele'nin en iyi filmler dalında hiç bir ödül alamaması, yalnızca en iyi erkek oyuncu, en iyi kadın oyuncu ve en iyi müzik ödülleriyle yetinmek zorunda kalmasıydı.

Antalya'da En İyi Film Ödülü'nü Büyük Adam Küçük Aşk aldı.

Rıfat Bey. Onun "Ne Mutlu Türküm diyene" dünyasında, Kürt varlığı, en iyi halde "dağ Türkü" olarak ve ülkeyi bölmek isteyen terörist olarak var. Komşu dairenin yetim, öksüz küçük kızı Hejar'la zorunlu karşılaşmasının öyküsünü anlatıyor Büyük Adam Küçük Aşk. Küçük Hejar derdini anadilinde anlatıyor büyük adama. Büyük Adam'ın önce anlamaması, anlamak istememesi, reddetmesi; süreç içinde anlamaya başlamasının; değişik dilden, milliyetten, yaştan iki insanın birbirini süreç içinde anlamasının öyküsünü; bir basit, basit olduğunca karmaşık ve zor insanlık öyküsünü anlatıyor film. İnsanlığa, barışa, kardeşliğe çağırıyor. Slogancılığa sapmadan, işin kolayına kaçmadan yapıyor bu işi.

Bu film Yeşim Ustaoğlu'nun Güneşe Yolculuk'unda olduğu gibi bir sevgi filmi, barbarlığın ortasında sevgiye çağrı filmi. Onda olduğu gibi bunda da kadın duyarlılığı yansıyor filme.

Büyük Adam Küçük Aşk, Türk(iye) sinemasının genç yönetmenlerinin kamerayı günün gerçeklerine çevirdiğini, bu gerçekliğin içinde Kürt gerçekliğinin belirleyici olduğunun bir dizi yönetmen tarafından kavrandığının yeni bir ürünü.

Bu ürünün Antalya Film Festivali jürisi tarafından büyük ödülle ödüllendirilmesinin kendisi de bir mesaj aslında. Ve jürinin bu seçimi haklı bir seçim ve filmin kendisi gibi cesur karar da aynı zamanda. Bu kararla verilen mesajların adresi ve içeriği belli bence: Sinemacılara, kameralarımızı gerçeklere çevirelim, Türkiye'yi yaşanılır bir hale getirmek için biz de çaba harcayalım mesajı. Resmi ideolojinin bağnaz savunucularına da gerçeklerden kaçılmaz mesajı.

Birinci mesaj bağlamında, Antalya Film Festivali'nde yarışan, Kazım Öz'ün Fotoğraf isimli filminin de en azından jüri özel ödülü veya benzeri bir ödülle ödüllendirilmesi anlamlı olurdu. Sözkonusu film, Handan İpekçi'nin filmine göre, film dili, tekniği vb. konusunda çok eksikli bir film olmasına rağmen, yine Kürt sorununu ondan daha dolaysız işleyen tavrıyla dikkat çekiyordu. Bu jestin yapılmamış olması, jürinin gerçekten estetik kaygıları öne aldığı mesajını da verme çabasının ürünü olsa gerektir ve Türkiye'nin bugünkü şartlarında anlaşılırdır diye düşünüyorum.

Neden böyle düşündüğümün cevabı ikinci mesaj dediğim mesajın adresinin tavırlarında gizli.

İkinci mesaj bağlamında mesajın hedefi olanlar çok ilginç bir biçimde verdiler tepkilerini. Filmin dış gösterimi için hazırlanan broşürün İngilizce çevirisinde geçen bir Kürdistan sözcüğünü önce "büyük muharririmiz"(!) Emin Çölaşan diline doladı. Ne biçim vatan hainliği ve bölücülük yapıldığını vb. teşhir etti!!! Çeviriyi yapan iki üniversite öğretim üyesi yemini billah ederek bölücülük gibi bir niyetlerinin olmadığını, Kürdistan diye bir coğrafyanın var olmasının kendi uydurmaları ve suçları olmadığını; sözkonusu coğrafyanın adının –Türkiye dışında– bütün tarih ve coğrafya kitaplarında Kürdistan olarak anıldığını, yabancı dile çeviri yapıldığında anlaşılmak için Kürdistan denmesinin zorunlu olduğunu vb. vb. anlatmaya çalıştılar, özürler dilediler vs. Ve fakat nafile! Bölücü olmadıkları konusunda resmi ideoloji hafiyelerini inandıramadılar. Ve görevlerinden istifa etmek zorunda kaldılar.

Şimdi benden bir öneri: DGM savcıları derhal Antalya Film Festivali jürisi hakkında vatana hıyanet ve bölücülük ve de terörizme yardım ve yataklık ve daha ne varsa soruşturup dava açılmasını talep etsin!!!

Yakışır. "Bu vatan için seve seve"! Ve burası Türkiye!

Antalya Film Festivali'nde ödüllerde dikkat çeken bir başka özellik de, Büyük Adam Küçük Aşk dışındaki en başarılı filmlerin (Yazgı ve O da Beni Seviyor) yönetmenlerinin (Zeki Demirkubuz ve Barış Pirhasan) Handan İpekçi gibi genç kuşak diyebileceğimiz kuşaktan olmaları ve bu filmlerin tümünün de klasik Yeşilçam sinemasının ve onun çöküşünden sonra yer yer öykünülen Hollywood sinemasının (bunun yeni bir örneği şimdi Deliyürek'le piyasalarda!) egemen çizgisinin dışında olmasıdır. Bunlar Türk(iye) sinemasında yeni şeyler olduğunun sevindirici işaretleri.

Avrupa Film Ödülleri

Avrupa sinemasını ABD'nin egemenliğine karşı korumak ve geliştirmek için 14 yıldan beri Avrupa'da yapılan filmlere, Avrupa film endüstrisi ve Avrupa devletleri kültür bakanlıkları tarafından Avrupa film ödülleri veriliyor.

Ödüller aslında egemen Amerikan sinemasına karşı bir savaş ilanı, Amerika'dan bağımsız, kendine özgü bir Avrupa sinemasının yaşatılmak istendiğinin bir ifadesi.

Bu yıl ödül töreni Berlin'de yapıldı.

Bu yılki ödüllerden en büyük payı, bu yıl gördüklerim içinde en sevdiğim filmlerden biri olan insanca küçük öyküleri, kendine özgü bir sinemla diliyle anlatan Amelie aldı. Ödüller şöyle dağıldı:

En İyi Film: Amelie'nin Harika Dünyası; En İyi Rejisör: Jan-Pierre Jeunet (Amelie); En İyi Kamera: Bruno Delbonnel (Amelie); En İyi Rejisör / Seyirci Ödülü: Jan-Pierre Jeunet (Amelie)

Amelie şimdi Oscar'da en iyi yabancı film ödülü için de aday. Sonucu göreceğiz. ABD Film Akademisi'nin "saygıdeğer" üyelerinin film anlayışına çok ters bir film aslında Amelie. Hollywood'un "kurallarını" açıkça çiğneyen bir film. Aslında Hollywood dışı bir film anlayışının tipik bir ürünü. Eğer en iyi yabancı film Oscar'ı alırsa, bu Hollywood'un kendi film anlayışından vazgeçtiği vb. anlamına gelmez, yalnızca bir başarının kabullenilmesi olur.

En İyi Kadın Oyuncu Ödülü: Piyanist filmindeki oyunu nedeniyle İsabelle Huppert'e verildi. Bu film, Avusturyalı rejisör Michael Hanneke'nin Elfriede Jelinek'in bir romanından uyarlayarak çektiği bir film. Bu yıl Cannes Film Festivali'nde de Büyük Jüri Ödülü, En İyi Kadın Oyuncu ve En İyi Erkek Oyuncu ödüllerini kazanmış olan bir film.

Film Viyana'da piyano öğretmenliği yapan ve annesiyle birlikte bir evde oturan yalnız bir orta yaşlı kadının, bu kadının genç bir erkek öğrencisiyle ilişkisinin çerçevesinde; Avrupalı single insanın korkunç yalnızlığını, tecrit edilmişliğini, kendi kendisiyle yaşadığı depresyonları, cinsel fantezi ve tatminsizliğini, insani ilişkilerdeki buzu anlatıyor. Hanneke her zamanki düz, süssüz, doğrudan sinema diliyle aksamayan bir film sunuyor bize. Film rahatsız edici, seyir-

Amelie'nin Harika Dünyası En İyi Film Ödülü'nü kazandı.

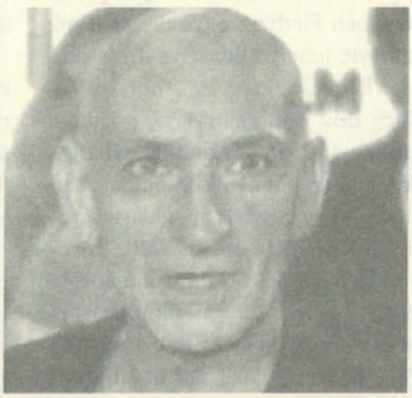

En İyi Erkek Oyuncu Ödülü Sexy Beast filmindeki oyunuyla Ben Kingsley'e (solda); En İyi Kadın Oyuncu Ödülü Piyanist filmindeki oyunu nedeniyle İsabelle Huppert'e (altta) verildi.

ciye aman vermeyen bir film. Ve oyun itibarıyla İsabelle Huppert'in oyunculuğunun zirvesini yaşadığı bir film. Bir oyuncunun yalnızca mimik ve gestikle –ve fakat hiç abartılı olmayan, minimal bir mimik ve gestikle– karmaşık duyguları seyirciye nasıl taşıyabileceğinin, nasıl inanılır olabileceğinin çok iyi bir örneği. Tabii bu arada oynanan –aslında oynandığını biliyorsunuz fakat oynanan değil yaşanan olduğunu sanıyorsunuz!– duyguların tanıklığını yapan, onu sanki kendi bir aracı değilmiş, sanki filmde değilsiniz de İsabelle Huppert'le birlikte onun evinde, odasındaymışsınız hissini veren kameranın ustalığını da unutmamak gerek. Sade İsabelle Huppert de değil. Annie Girardot'un oynadığı bir anne var: Ben filmin ortasında bu kadını boğmak gerek dedim kendi kendime! Sonra acıdım!

Bu filmi aslında bütün film oyuncularına ders filmi olarak göstermek gerek. "Oyunculuk nedir", "Nasıl oynanır?"ın ders filmi!

Diğer ödüllerin dağılımı şöyle:

En İyi Erkek Oyuncu: Ben Kingsley (Sexy Beast); En İyi Senaryo: Danis Tanoviç (No Mans Land); En İyi İlk Film: El Bola (Yönetmen: Archero Manas, İspanya); En İyi Kısa Film: Je t'aime John Wayne (Yönetmen: Toby Mc Donald); Bütün Eserleri İçin Ödül: Monthy Python grubunun çalışmaları için Terry Jones ve Terry Gilliam.

Avrupa Eleştirmenler Ödülü: La vie est tranquille (Fransa) isimli filme; Dünya Sinemasına Avrupa Katkısı: Moulin Rouge filmindeki rolüyle Ewan Mc Gregor'a; En İyi Oyuncu / Seyirci Ödülü: Birdget Jones filmindeki rolü için Colin Firth'e ve Çukuluta isimli filmindeki rolü nedeniyle Juliette Binoche'ye verildi.

En İyi Dokümanter Film Ödülü'ne ise Andreas Veiel'in (Almanya) Black Box isimli filmi layık görüldü. Bu film de bence dokümanter film alanında daha iyisi zor yapılır bir film. Film cephenin iki yanında bulunan ve ölmüş iki kişinin yakınlarıyla, tanıdıklarıyla yapılmış röportajlar üzerinden Almanya'da "terörizm", "terörizme karşı mücadele" konusunu sorguluyor. Filmcinin yaptığı tek yorum yok filmde. Filmde oynanmış sahneler de yok denecek kadar az. Yalnızca filmin girişinde, ilk iki üç dakikalık bölümünde Almanya Merkez Bankası'nın merkezinde çekilmiş ve bir sekreter kadının hazırlığını yaptığı banka yönetim kurulu toplantısı hazırlığı sahneleri var. Orada da yalnızca bir kadının bir toplantı masasına kağıtlar, kalemler, içecek vb. yerleştirmesini görüyorsunuz. Karşı montajda da bir başka kadının endişeli bir yüzle birinin evden çıkıp zırhlı bir arabaya binişini izlediğini görüyorsunuz. Arabanın hareket ettiğini görüyorsunuz. Ardından perde kararıyor. Ve döneme ait bir resim zırhlı aracın havaya uçurulmuş halini gösteriyor.

Gerisi karşılıklı montajlanmış röportajlar.

Üzerine konuşulan iki kişiden biri, Almanya Merkez Bankası'nın bir siyasi suikastte ölen başkanı Herrhausen. Bu suikast yapıldığı dönemde Almanya'da gerilla eylemleri yürüten RAF (Kızıl Ordu Fraksiyonu) tarafından üzerlenilmişti. Daha sonra kendi kendini dağıttığını ilan eden bu örgütün ikinci kuşak üyelerinden biri Wolfgang Grams, bu siyasi suikastın sorumlularından biri olarak aranıyordu. Filmde üzerine konuşulan ikinci kişi de, daha sonra polisle bir çatışma içinde yaralanan ve yaralı haldeyken vurulup öldürülen –yargısız infaz Almanya'da da var! – Wolfgang Grams.

Vaiel filmde karısı, okul arkadaşları, bankadan yönetim kurulu üyesi arkadaşları vb. ile konuştuğu kişiler üzerinden Herrhausen'in insan olarak bir resmini sunuyor. Bu resimde Herrhausen'in nazi eğitiminden geçmiş çocukluğundan başlayarak, nasıl disiplinli, istediğini bilen bir düzen insanı olduğunu; özel kişi olarak nasıl, toplumsal fonksiyon olarak nasıl bir kişi olduğunu ortaya koyuyor. Onun portresi, tipik bir kapitalist yöneticinin, emperyalist ülkelerin gerçek egemenlerinin "insani" yüzünün nasıl olduğunu gösteriyor.

Onun karşısında, ona suikast içinde yer aldığı iddia edilen Grams'ın portresi konuyor. Onun nasıl, hangi yollardan geçerek "terörist" olduğu, evdeki nazi eskisi babasıyla çatışmaları, bütün siyasi çatışmalara rağmen oğulun aileden koptuğunu anladıktan sonra, "aile" bağının nasıl siyasi görüş ayrılıklarının üzerine çıktığı vb. ortaya konuyor. Sonuçta iyi banker / kötü terörist şemasının işlemediği düşünen her insan için çıkıyor bu filmden.

Kendisi aynı zamanda psikolog olan Vaiel insanlara kamera karşısında sanki kamera yokmuş gibi konuşabilecekleri bir ortam yaratıyor. İnsanlar gerçekten düşündüklerini korkusuzca anlatıyorlar. Ve bu filme büyük bir inandırıcılık ve yoğunluk kazandırıyor.

Vaiel film üzerine yapılan bir röportajda, bu güveni nasıl kazandığı sorusuna verdiği bir cevapta, röportaj yaptığı insanların hepsine filmi bitirdikten sonra gösterime sokmadan önce, röportaj yapılanların her birine filmi gösterip, kendileri ile ilgili bölümde filmden çıkarılmasını istedikleri bir yer varsa filmden çıkaracağı, istenmeyen röportaj bölümlerinin filmde kullanılmayacağı sözünü verdiğini ve bu söze uygun davrandığını anlatıyor. Filmin montajında yani bütün röportaj yapılan kişilerin veto hakkı var.

Bu bir dokümanter film açısından bana gayet olumlu, insanlara kendi resimleri üzerinde tam hak sahibi olma imkânı veren bir yöntem, bu tip filmler açısından öğrenilmesi gereken bir yöntem olarak görünüyor.

YÖNETMEN YEŞİM USTAOĞLU:

"Kendi varlığımla, kendi yaratıcılığımla olmak isterim!"

GÜNEY: Biz sizinle çok önceden görüşmek istememize karşın ancak şimdi bir görüşme ayarlayabildik. Güneşe Yolculuk filminizle ilgili şunları sormak istiyoruz: Bu film uluslararası planda bir çok ödüle layık görüldü. Bu filmin fikri nasıl ortaya çıktı?

YEŞİM USTAOĞLU: Çok uzun zaman geçince şimdi tekrar geriye dönmek zor geliyor bana. Gazete haberlerinden, iki gazete haberinden yola çıktım. İşaretlenmiş, su altında kalmış köylerle, göçle ilgili iki haber üzerine, geriye giden, tersine giden bir yolculuk yapmak istedim. Ve böylece aynı zamanda bir değişim öyküsü, naif bir gencin realiteyi keşfetmesi üzerine kurulu bir öykü gelişti. Böylece Güneşe Yolculuk gerçekleşti.

GÜNEY: Filmin başkahramanları emekçilerden, gençlerden oluşuyor. Ayrıca filminizde, Türkiye'de çekilen alışılagelmiş filmlerden farklı olarak kadın tipleri daha farklı ortaya konmuş, filmdeki bütün kadın tipleri olumlu olarak konmuş. Burada sormak istediğimiz şu: belli bir çizgiyi mi takip ediyorsunuz? Kadın tiplemeleri bağlamında kadın yönetmen olmanızın bir rolü var mı?

YEŞİM USTAOĞLU: Kadın yönetmen olmamla bir ilişkisinin olduğunu zannetmiyorum. Ama genellikle ben gözlemlerimi ve deneyimlerimi filmlerime yansıtıyorum. Gördüğünüz kadın tiplemeleri de benim kendi deneyimlerimden, kendi gözlemlerimden ortaya çıktı. Arzu da dahil olmak üzere, tüm kadın tiplemeleri, filmin arka planında yer alan, ikinci dereceden gibi görünen, ama aslında çok önemli işlev gören kadınlar da, çok kendi gerçeklikleriyle, hatta kendi kimlikleriyle orada vardılar. Dolayısıyla bizim içimizdeki gerçek insanlar onlar. Zaten Güneşe Yolculuk'un da en hoş tarafı o herhalde, çok gerçek insanların yer alması filmde, kendi hikayeleriyle, kendi kimlikleriyle, kendi geçmişleriyle. Polis merkezindeki kadın mesela, çocuğu kaybolmuş anne, gerçek bir karakter, kendisi de aynı şeyi, aynı durumu yaşamış bir kadın. O yüzden çok da severek, çok isteyerek, çok hissederek oynadı rolünü.

Minibüsteki kadın mesela olduğu gibi kendi karakteriyle orada vardı. Dolayısıyla bu insanlar bana Anadolu'da bir kadının ne kadar güçlü olduğunu gösteriyor. Koşullar her ne olursa olsun, ne kadar baskı altında olurlarsa olsunlar, kadının ne kadar güçte olduğu görülüyor. Ben de bunu filmimde hisettirmek istedim.

GÜNEY: Filminizde hemen hemen hepsi amatör oyuncular dan oluşan bir kadroyla çalıştınız. Bunun zorlukları biliniyor. Bu bilinçli bir tercih miydi?

YEŞİM USTAOĞLU: Filmin gerçekliği, inandırıcılığı o insanlarla birlikte vardı. Kendi gerçek hikayeleri filminkiyle örtüşen insanların filmde yer almasını istedim. Newroz da, Nazmi de, Mizgin de bu anlamda çok doğru seçimlerdi. Herkes bulunduğu yerde, kendi gerçekliğiyle, kendi kimliğiyle oynadı ve bu filme çok ayrı bir tat kattı benim gördüğüm kadarıyla.

GÜNEY: Filminiz Kürt temasını işleyen uzun metrajlı bir ilk filmdi Türkiye sinemalarında. Hazırlığında, çekiminde ve sonrasında ne gibi sorunlarla karşılaştınız?

YEŞİM USTAOĞLU: Biz çok iyi organize olduğumuz için ve bu filmi çok da yapmak istediğimiz için çekim öncesinde ve çekim sonrasında çok büyük bir zorlukla karşılaşmadık. Ne yapacağımızı ve nasıl sorunları çözeceğimizi biliyorduk. Filmin sonrasında daha ciddi bir problem yaşandı. Uzun bir süre vizyona giremedi. Sıkıntı çektim dağıtım konusunda, sinema bulma konusunda. Onun ötesinde daha da büyük sıkıntıyı hâlâ da yaşıyor. Şimdi ortam biraz daha değişmiş görünmesine rağmen ve diğer yapılan filmlere çok daha toleranslı bakıldığını görmeme rağmen, Güneşe Yolculuk medya tarafından aynı toleransla karşılanmadı. O arada büyük bir fark olduğunu da şimdi görüyorum. Belki filmlerden, şu anda yapılan filmlerden de kaynaklanıyor, ama Güneşe Yolculuk'un medyayla ilişkisi, yazarlarla, kritikerlerle ilişkisi, şimdiki filmlere olduğu gibi sempatik olmadı açıkçası.

GÜNEY: Bunda bir ilk olmasının payı var kuşkusuz.

YEŞİM USTAOĞLU: Öbür filmler hakkında bir şey söylemek istemiyorum şu anda ama ilk olmasının da ötesinde belki dönemin gerçekliği de, o yapıldığı dönemin gerçekliği ile şu gün arasında da fark var aslında. Bu da bir ihtimal rol oynamış olabilir. Öbür taraftan da bizim gazetelerimizin ne kadar konformist olduğunu hepimiz biliyoruz. Dolayısıyla böyle bir çekince gösterdi yazarlar, medya. Fakat benim hiçbir zaman anlayamadığım, sadece filmin içeriğine ilişkin uzak durmaları değildi, filmi hiçbir zaman sinematografik olarak da kavrayamadılar. Bu da bir sinema yazarı için, medya için utanç verici bence.

GÜNEY: Türk kökenli bir yönetmen olarak esasta Kürtlere ilişkin sorunları işlediniz filminizde. Türk aydınları yıllardır Kürt sorunu bağlamında suskun kaldılar, tavırsız kaldılar. Özellikle sinema gibi çok etkili kitlelerle buluşan bir sanat alanında hemen hemen hiç bir şey yapılmadı. Sizin çıkışınız aynı zamanda bir cesaret örneği. Bunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

YEŞİM USTAOĞLU: Yani sizin dediğiniz suskunluğu yaşayamadığım için herhalde bu filmi yaptım. Ve içimde bir sızı hissettiğim için. Bir sanatçının çektiği sıkıntıyı gözlemleriyle, yaşadığı gerçeklikle, -Türk/Kürt gibi bir ayrım yapmak istemiyorum hiç bir zaman-, böyle bir sıkıntı çektiğim için böyle bir film yapmak istedim ve bu da bana şimdi büyük bir huzur veriyor. Arkadan da başka filmler yapılıyor olması, diğer sinemacıları da etkilemiş olması ayrıca iyi bir şey. Bundan sonra nasıl devam edecek bilmiyorum Türk sinemasındaki yapılanma açısından ama Güneşe Yolculuk bir başlangıç oldu gerçekten.

GÜNEY: Bu ikinci filminizdi. Birinci filminiz "İz" bu kadar yankı uyandırmadı. Onun hakkında birşeyler söyler misiniz?

YEŞİM USTAOĞLU: Bundan önce yaptığım "İz" çok iyi bir filmdir aslında. Ama o zaman Türk sinemasında böyle büyük bir patlama yaşamıyordu izleyiciyle ilişkisi açısından. Ben dağıtım problemleri yaşıyorum hâlâ ama onda daha büyük problemler yaşadım. Eşkiya filminden sonra aslında Türk sinemasına karşı izleyicide bir patlama oldu. Ben ondan önce yapmıştım "İz"i. Fakat "İz" öbür yandan bütün dünyada beğeni toplayan bir film oldu. Türkiye'de pek fazla konuşulmamasına rağmen. Bir çok ülkede, bir çok festivalde gösterildi, onun da ödülleri oldu. O da kişilik parçalanması üzerine bir filmdi aslında. Bir işkenceci polisin parçalanmış kişiliğiyle, vahşi yönü ve aramızdan bir insan gibi görünen tarafı arasında gidip gelen bir film. Çok ilginç bir film gerçekten. Fakat Türkiye'de gösterilmedi ve üzerine çok fazla yazılmadı. Bakalım bundan sonra ne olur. O zaman sinemaya girme sorununu sadece ben değil bir çok film yaşıyordu. Büyük bir Amerikan sineması vardı. Tabii şu anda da var ama onun yanısıra bütün dağıtımcıların ilgisi Türk sinemasına da yöneldi. Eşkiya çok popüler bir sinemanın kapısını açtı Türkiye'de. O popüler sinemayla birlikte izleyicinin ayağını sinemaya çekti. Yapılan filmler üç aşağı beş yukarı -bazıları dışında tabii- televizyon filmleriyle aynı kalitede. Televizyon filmlerini izlemeye alışmış olan, televizyon filmlerindeki aynı karakterleri, popülaritedeki insanları izlemeye alışmış olan insanlar sinemaya da gitmeye başladı. Bu da bir reyting patlaması gibi para kazandırdı yapımcılarına ve dağıtımcılarına ve böyle bir dönem böylece başladı 95/96'da Eşkiya'yla birlikte. Böylece başka küçük filmlere de dağıtımcılar imkânlar açtı. "İz" bu dönemden çok daha önce yapılmış bir filmdi. Şimdi birçok film, küçük bütçeli olsun veya popüler ticari sinema mekanizmaları içerisinde yapılmış olsun, hepsi gösterim imkânını daha rahat buluyor.

GÜNEY: Biz Güney dergisi olarak "Güneşe Yol-

culuk" filmini büyük bir sevinçle karşıladık. Çünkü gerçekten Yılmaz Güney'in devrimci-gerçekçi sinemasından sonra, tekrar Türkiye sinemasına gerçekçi bir film girmiş oldu. Biz bu filmi Yılmaz Güney sinemasına layık bir film olarak değerlendirdik. Siz bu konuda ne düşünüyorsunuz?

YEŞİM USTAOĞLU: Tabii ki Yılmaz Güney sinemamızda çok önemli bir isim, çok da önemli filmler yaptı. Hem burada kendi seyircisiyle, sevenleriyle, hem de yurtdışında çok büyük bir başarı kazandı. Hâlâ da akla ilk gelen isimlerden biri. Dışarıda birine sorarsanız, Türk sineması deyince şu andaki duruma göre bile Yılmaz Güney ilk akla gelen isimlerden biri, ya da ilk isim hâlâ. Mutlaka beni de sineması etkiledi. Birçok filmini çok severek izledim, uzun süre bazılarının izleri de kaldı. Ama sonuç olarak her birimiz, ben de dahil olmak üzere, en azından ben kendi adıma konuşuyorum, bütün bu etkilenmelerin dışında, kendi gözlemlerimi, kendi varlığımı, kendimi olduğum gibi sinemama yansıtmak niyetindeyim, isteğindeyim. Ve sanırım filmlerim benim kendi görüşümle, kendi stilimle ortadalar. Eğer bir şekilde Güney'in izleri hissediliyorsa, bu hoş birşey, ama dediğim gibi ona benzemek gibi özel bir niyetim de yok, ben kendi varlığımla, kendi yaratıcılığımla olmak isterim.

"Tabii ki Yılmaz Güney sinemamızda çok önemli bir isim, çok da önemli filmler yaptı. Hem burada, hem de yurtdışında çok büyük bir başarı kazandı. Mutlaka beni de sineması etkiledi."

GÜNEY: Türkiye sinemasının son dönemdeki gidişatını nasıl değerlendiriyorsunuz? Ve bu sinema içerisinde henüz az sayıda olan sizinki gibi gerçekçi filmlerin yerini nasıl değerendiriyorsunuz?

YEŞİM USTAOĞLU: Türk sinemasında şu anda çok farklı bir dönem var. Bir taraftan ticari sinema var, bir tarafıyla da daha küçük filmler var, küçük bütçeli filmler var. Sanırım bu filmler seyircisiyle olan ilişkisinde daha iyiniyetli filmlerdir. Zeki Demirkubuz'un filmleri var, "Fotoğraf" son zamanlarda çıkan yine çok küçük bütçeli bir film, çok iyiniyetle yapılmış bir film, Handan'ın filmi gibi böyle çok farklı kulvarlarda duran filmler de var, bunlar kendi gerçekleriyle daha sıcak, daha hoş filmler. Bakalım bundan sonra nereye gider Türk sineması, Türkiye'den gelen filmler. Sürdürebilirse olumlu görünüyor. Kendi varlıklarını sürdürebilmeleri lazım bu sistem içinde.

GÜNEY: Siz kendi sinemanızın önümüzdeki dönemde nereye gideceğini söyleyebilirmisiniz, artı varsa projenizden de bahsedermisiniz biraz?

YEŞİM USTAOĞLU: Ben sinemama devam ediyorum kendi oluşturduğum stile göre. Bir projem var şu anda, hazırlık aşamasında, ama öncesinden üzerine konuşmamak gibi de bir prensibim var. Şu anda bahsetmek istemiyorum üzerine. Hazırlık aşamasında şu anda, senaryosu bitti, diğer hazırlıklar sürüyor. Önümüzdeki dönemde ortaya çıkacak, o zaman üzerinde daha rahat konuşuruz tamamen bittiğinde, bakalım nasıl bir şekilde sonuçlanacak.

GÜNEY: En azından konusunu öğrenebilir miyiz?

YEŞİM USTAOĞLU: Kimlikle ilgili yine diyelim.

GÜNEY: Filmlerinizin finansmanı ile ilgili sormak istediğim bir soru var: Türkiye'de özellikle son dönemde çekilen bir dizi filmde olduğu gibi Eurimages desteği var. Bu noktada Avrupa'nın Türk filmleri üzerindeki etkisi nedir ve başka ne gibi sonuçları oluyor bu desteğin?

YEŞİM USTAOĞLU: Eurimages uzun süredir var olan bir kuruluş, Avrupa Komisyonu'na bağlı. Çok uzun zamandır Türkiye'den Eurimages desteği alan filmler var, sadece benimki değil, Ömer Kavur'un her filminde olduğu gibi, Handan'ın filmi Eurimages desteği aldı. Tabi ki finansal olarak bir destek olması Avrupa Birliği Komisyonu'na bağlı Eurimages gibi bir kuruluştan –Avrupa sinemasını yaşatma amacıyla kurulmuş bir organizasyon bu– sinemayı etkileyecektir. Benim bildiğim sadece kaliteli filmleri destekliyorlar. Avrupa Birliği'ne bağlı hemen her ülkeden –İngiltere de dahil– birçok film eleniyor veya seçiliyor. Ben daha çok Avrupa'daki diğer sinema fonlarını da değerlendirmeye alıyorum, hepsi tabii ki seçiyorlar filmleri, projeyi, yani iyi bir proje geliştirmeniz lazım. Biz Eurimages dışında başka yerlerden de destek aldık, Arte ve ZDF televizyonları gibi başka fonlar, Rotterdam Film Fonu, Locarno'ya bağlı bir kuruluş, Almanya'dan sinema fonları gibi birçok doğrudan sinemayı destekleme üzerine kurulmuş kurumlardan da destek aldık. Bu tabi iyi bir film yaratma heyecanı yaratıyor. Doğrudan doğruya sinema fonları olarak kuruldukları için iyi projeleri değerlendirme altına alıyorlar, bir şekilde özgür kalma fırsatını da yaratıyorlar sinemacılara.

GÜNEY: Söyleşiye ayırdığınız zaman için teşekkür ederiz.

Aşağıda, Almanya'da yayınlanan aylık "Konkret" dergisinden bir çeviri yayınlıyoruz. Gert Ockert adlı yazarın aşağıdaki ilginç yazısı Konkret'in Kasım 2001 tarihli sayısında yayınlandı. Burada söylenenler tabii ki kurgu, tabii ki "hayal ürünü", fakat kurgunun nerede bitip gerçeğin nerede başladığının (veya tersi) ayrılmasının zor olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Örneğin, aşağıdaki yazı bir kurgu, fakat Pentagon'un Hollywood'un ünlü felaket filmi senaristlerinden, "terörizme karşı mücadele"de yardım istediği, onları "terörist saldırılar" konusunda senaryo üretmeye çağırdığı gerçek!!!

GÜNEY

Yılın filmi

GERT OCKERT

"Hiç unutamayacağımız resimler" –Bu bakıp da içinde fazla görecek bir şey bulamadığımız resimlere verilen bir isimdir. Fakat bu konuda size yardımcı olabiliriz.

– Stüdyo sorumluları, bir dizi dini ve devlet örgütlerinin temsilcileri ve senaryo ve yönetmen timleri arasında yürütülen uzun ve verimli tartışmalar ertesinde New York City ve Arlington'da yaşanan trajik olayların ve dünya çapındaki intikam eylemlerinin eğlendirici bir biçimde sunulmasının imkansız olmadığı sonucuna varıldı. Fakat tabii ki ulusumuzun en karanlık saatlerini beyaz perdeye yansıtmak isteyen herkes, bu trajik olayların kurbanlarına saygılı davranmak ve askerlerimizin, sivil savunma organlarımızın ve gizli polis teşkilatlarımızın kahramanca çabalarını da onlara uygun bir biçimde onurlandırmak yükümlülüğüne sahiptir. Stüdyomuzun şimdiye kadarki en önemli prodüksiyonu olacak film için sunulan aşağıdaki ilk taslak, bütün dünyada seyircinin eğlence beklentisi ile, olayın anda her Amerikalıyı derinden sarsan ciddiyeti arasındaki dengeyi sağlamaya çalışmaktadır. Biz bu öykü çizgisini bir dizi noktada değiştirilmesi mümkün olan bir öneri olarak sunuyoruz. Zaman kısa olduğu için detaylı bir senaryo yerine ancak bir eskiz sunabiliyoruz.

İzleyecek olan sahneleri temel çizgileri itibarıyla sunuyoruz, bunların açımlanması önümüzdeki haftalarda gelecektir.

Hollywood, 20 Ekim 2001
Senaryo yazarları:
Todd Browning jr. ve Gale Head Hurt

* * *

"Merkezin çöküşü –Bir Film–" Taslak

I. Perde: Sallanan dev

1) New York kenti. Saldırıdan önceki akşam. Siyah itfaiye yüzbaşısı Andrew Carrington (Denzel Washington) boş zamanlarında Caz trompetçiliği yapar. Onun grubu Dünya Ticaret Merkezi (DTM) kulelerinin birinin üst katlarındaki "Three Acess" isimli caz kulübünde sahne almaktadır. Gayet nezih, eğlenceli bir atmosfer egemendir kulüpte. Panorama pencerelerine Manhattan'ın ışıkları vurmaktadır. Beyaz bir leydi (Sigourney Weaver) Carrington'un trompet çalışını hayranlıkla izlemektedir. Onu daha önce de dinlemiş olduğu bellidir. Müziğe kısa bir ara verildiğinde Carrington kadınla konuşur. Kadının ismi Barbra van Kirk'tir ve o şehrin en eski ve en güçlü ailelerinden birindendir. Barbra van Kirk, kulenin ikizinde yabancı yatırımcılar için bir firmanın yöneticiliğini yapmaktadır. İtfaiyeci erkek ile mali aristokrat kadın "Three Acess"den birlikte ayrılır ve Barbra'nın şaşaalı aşağı kent suitinde romantik bir gece geçirirler.

2) Washington, D. C. 11 Eylül sabahının ilk saatleri. General Rufus Hartman (Bruce Willis) karısı Ayşa (Seyma Hayek) ile kahvaltı etmektedir. O, karısıyla Körfez Savaşı sırasında Suudi Arabistan'da tanışmıştır ve evlenmiştir. Ona olan aşkı yüzünden hatta müslümanlığa geçmiştir. Hartman Pentagon'da Ortadoğu'daki gizli operasyonlarla ilgili özel birliklerin yöneticiliğini yapmaktadır. Ayşa ve general bir akşam önceki ızgara partisinde yaşadıkları bir olumsuzluk üzerine sohbet etmektedirler. Kapı komşuları olan piyade yarbay Schroeder (Nick Nolte) Ayşa'yı domuz pirzolası yemesi için zorlamaya kalkmış, bunun üzerine parti tatsızlıkla kapanmıştır. Birden

telefon çalar. Hartman telefonu açar. Telefonda ona neler söylendiğini duymayız. Fakat yüzünün endişeden taşlaştığını görürüz.

3) Langley, Virginia. Aynı anda. CIA merkezinde "Terörist örgütler" bölümünün kadın yöneticisi Dr. Rose Thorn (Vanessa Redgrave) telefonu kapatır. Korkunç yorgun görünmektedir. Günlerdir uyumamıştır. Dr. Thorn masasında duran bir kağıda uzanır. Kamera kağıda zoom yapar. Kağıt Arapça yazılarla doludur. (Alt yazıyla içerik aktarılır: İmansızlara karşı cihad başlıyor! Allahın askerleri hazır olun!)

4) Mısır/Kahire. Aynı anda. Suriyeli iş adamı Faruk al Mahmud (Robbie Coltrane) zenginlerin gittiği lüks bir randevuevinde genç bir kıza (Thandie Newton) kırbaçla eziyet etmektedir. Her kırbaç vuruşuna yere bir yüz dolar atmakta ve Kuran'dan bir sure okumaktadır. Kızın artık dayanacak takati kalmadığında Faruk al Mahmud işkenceyi durdurarak konuşur: "Allah benim elimle seni günahların dolayısıyla cezalandırıyor. Orospu, senin günahların yanında bu acı az bile kalır. Ayrıca bir de para kazanıyorsun! Hem senin bu çektiklerin yanında bugün binlerce kişiye gelecek felaket çok daha acılı olacak!" Faruk sırıtır ve kızı güçlü bir yumruk darbesiyle bayıltır.

5) New York kenti, La Guardia hava alanı, Kontrol Merkezi. Aynı anda. Harriet Bleecher (Sandra Bullock) vardiyasına başlamaktadır. Terminallerde karşılıklı neşeli selamlaşmalar. Harriet çok dar bir eteklik giymiştir. Hareket etmesi oldukça zordur bu eteklikle, yine de kocaman bir el çantası, bir dizi kağıt ve bir kahve tasını çalıştığı yere taşımaya çalışmaktadır. Çabaları başarısızdır. Kahve yöneticisi Maxim Brest'in (Gabriel Byrne) üzerine dökülür. O hiç bir şey demez ve fakat Harriet'e onu öldürecekmiş gibi bakar. Harriet suçluluğunun bilincinde çalışma yerine adeta sürüklenerek gider. Giderken önünden geçtiği terminaldeki adama "Bugün artık bundan daha kötüsü olamaz" der. Adam sırıtarak "Sen senin vardiyan sırasında hiç uçak kaçırılması yaşadın mı?, ya da hiç uçağın çarpıştı mı?" diye yanıtlar. Harriet gülümseyerek cevap verir: "En iyisi herhalde ikisini birden yaşamak olur. Böylece gün iyi tamamlanmış olur."

6) New York kenti. Barbra van Kirk'in apartıman dairesi. Aynı anda. Andrew Carrington saten çarşaflara bürünmüş olarak salondaki vitrinlerde toplanmış olan şark sanatı eserleri kolleksiyonunu hayranlıkla izler. Andrew'in gömleğini giymiş olan Barbra bu arada onun omuzu ve gıdısını öpücüklere boğmaktadır. Andrew: "Harika şeyler bunlar, ne zamandan beri topluyorsun?" Barbra: "Ah, üniversitedeyken başladım. Bir konuk doçentimiz vardı. Suriyeli biri. Bir finans dahisi." Andrew: "Aşık mıydın ona?" Barbra başını Andrew'in omuzuna yaslayarak: "Evet. Biliyor musun, çok çekici bir kişiliği vardı. Bana Arap sanatı üzerine hemen her şeyi o öğretti." Andrew: "Ben de o aşağılarda sabahtan akşama yalnızca dua ettiklerini sanırdım. Ya da arada bir de Yahudi vurduklarını." Barbra: "İslam bin beşyüz yılı aşkın geçmişe sahip, salak herif. İslam olmasaydı, bugün kullandığımız sayı sistemine bile sahip olamayacaktık." Andrew: "Sen o zaman işsiz kalırdın tabii!" Barbra: "Yatağa gel de sana Arap kerhanelerinde 9. yüzyılda hurilerin neler yaptığını göstereyim." Andrew gülerek: "Yok, yok, şimdi kalsın. 9'da nöbeti devralmam lazım. Neydi senin halı satıcının adı?" Barbra: "Al Mahmud, Faruk al Mahmud."

7) Saldırıdan bir kaç dakika önce. (Hızlı sahne değişimleri.)

La Guardia hava alanı, Kontrol Merkezi. Harriet Bleecher radarda bir uçağın verili rotasından çıktığını tespit eder ve alarm verir. Yöneticisi Brest, onun her zamanki panikçi halinden yakınır. Fakat radara kendi baktığında Harriet'in haklı olduğunu görür./

Langley, CIA merkezi. Dr. Thorn CIA başkanını telefonla ABD başkanını derhal güvenlik altına alması için uyarmaktadır. "Sir korkunç bir şey olacak, düşünülmeyecek kadar korkunç bir şey."/

Pentagon. General Hartmann kurmaylarıyla toplantıda: "Leydiler, centilmenler ben iki savaşa katıldım. Körfezde ve Balkanlarda. Her ikisinde de dans başlamadan bacak aramda acayip bir duygu vardı. Sanki şeytan hayalarımı yiyecekmiş gibiydi. Bir kaç saattir yine aynı duygu içindeyim. Evet görünürde savaş filan yok, biliyorum. Ama buna rağmen... Bugün işinizi biraz daha ciddiye almanızı istiyorum hepinizden. Eğer hislerim beni yanıltırsa, tabii ki arkamdan her türlü hikayeyi anlatma hakkına sahipsiniz. İyi fıkralara karşı hiç alerjim yoktur./

New York kenti. Yüzbaşı Harrington'un itfaiye bölüğü. İtfaiyecilerden biri, Carrington'a bir akşam önce "Three Acess"deki konser hakkında bir şeyler söyler. Andrew: "Yok yok, dün pek iyi değildim ben." Arkadaşı: "Saksafon iyi değildi galiba değil mi?" Andrew, gülerek: "Yok canım..." Bir üçüncü itfaiyeci hızla içeri girer: "Hey, çocuklar, dışarı çıkın, böyle bir şeyi hiç görmediniz daha. Şehir üzerinde alçak uçuşta bir boeing!"/

İlk kuleye çarpan uçak içi. (Panik içinde resimler dizisi) Dehşet içinde bağıran yolcular; kokpit'te kan içinde öldürülmüş pilotlar; uçağı kullanan teröristler; Dünya Ticaret Merkezi'nin hızla büyüyen, uçağa yaklaşan görüntüsü./

Dünya Ticaret Merkezi. Barbra van Kirk'in bürosu. O pencereden dışa bakmaktadır. Aşağıda Manhattan'ın cıvıl cıvıl insan dolu kaosu görülmektedir. Mutlu, gülümsemektedir. Hoparlörden sekreterinin sesi duyulur: "Bayan van Kirk, sizi Kahire'den tele-

fonla arıyorlar. Bir "Bay al Mahmud arıyor." Barbra: "Bağlayın lütfen."/

Kahire. Faruk al Mahmud'un villası. Mahmud altın bir bıçakla bir portakal soymakta, bir uşak telefon ahizesini onun kulağına tutmaktadır. Al Mahmud: "Barbra, gülüm. Sana yalnızca bir şey söylemek istiyorum: Üzgünüm. Allah büyüktür."/

Barbra van Kirk'in bürosu. Barbra, kızmış bir halde: "Bu ne demek oluyor Faruk? Burnunu yine bir deve götünde çok mu tuttun?" Geri planda sürekli artan bir gürültüyle jet sesi duyulur. Barbra başını kaldırır ve hızla kuleye yaklaşan uçağı görür. Geride hoparlör üzerinden Faruk'un sesi: "Allah yardımcın olsun küçük Barbra. Gerçekten üzülüyorum senin için." Ve büyük bir gürültü ile ilk uçak kuleye çarpar./

La Guardia hava alanı. Harriet ve Brest korkudan ve dehşetten büyüyen gözlerle radar ekranına bakmaktadır. İlk terör uçağının sembolü zoomla büyütülerek perdeyi kaplar. Bir anda parlar, sonra kaybolur. Harriet: "Aman tanrım, hemen Pentagonu bilgilendirin, alarm verin... (bağırarak:) "Allahın cezası Pentagona alarm verin."/

New York kenti. İtfaiye binasının önü. Carrington ve arkadaşları ilk uçağın kuleye çarpmasını görürler. Carrington: "Barbra, aman tanrım... Barbra!"

II. Perde: Kahramanların zamanı

Darbe alan ilk kulede kurtarma çalışmaları yürürken, ikiz kulelerin ikincisine de bir başka uçak bindirir. Carrington bu arada büyük bir çabayla Barbra'nın bürosuna ulaşmaya çalışmaktadır. Fakat yangın merdivenleri panik içinde kaçışan yüzlerce insanın işgali altındadır. Küçük bir pencereden komşu binadaki patlamayı görür: "Bu 'Three Acess'!..." Eli bir uğur olarak hep boynunda taşıdığı küçük saks borusuna gider.

General Hartman, Pentagon büyük bir gürültüyle yerinden sarsıldığında karısı ile telefonla görüşmektedir. Üçüncü uçak bir burgu gibi Pentagona saplanmıştır. Hartman'ın bürosu karanlığa bürünür. Tavanın bir bölümü çöker.

Dr. Rose Thorn Ortadoğu'daki ajanlarını alarma geçirir.

Andrew Carrington mesleğini hatırlar. Yaralı bir yaşlı kadına (Olympia Dukakis) bu cehennemden kurtulması için yardım eder. Tabii ki yardım ettiği kadının Lydia van Kirk (Barbra'nın annesi!) olduğunu henüz bilmemektedir.

Faruk al Mahmud büyük bir keyifle soyduğu portakalı yemekte, bir yandan da CNN'den suikastın ilk resimlerini izlemektedir. Meyvenin suyu sakallarından akmakta, bir uşak dikkatle onun sakalını temizlemektedir.

Carrington Barbra'nın annesini dışarıya taşımıştır. Arkadaşlarına bağırır: "Allah kahretsin, bu kuleler çökecek. Buradan geri çekilmemiz lazım." Fakat panik içinde kaçışan insanların, hareket halindeki kurtarma araçlarının klaksonlarının, bürolardaki patlama ve yangının gürültüleri arasında sesini duyuramaz. Carrington hâlâ içerde olan arkadaşlarını yalnız bırakmak istemez. Yeniden içeriye yönelmek ister. Fakat yaşlı kadının yalvaran bir bakışı onu kendisine getirir. "Okey leydi. Sizi buradan uzaklaştıracağım." Bayan Kirk toz içinde ağlayan ve annesine seslenen bir küçük kızı gösterir. Carrington kızı kucağına alır.

Pentagon. General Hartman'ın bürosunda imdat ışıkları yanmıştır. Yıkıntıların altından, her tarafı kanayarak ve fakat yüzünde büyük bir kararlılık ifadesi ile çıkar.

La Guardia hava alanı. Harriet hıçkıra hıçkıra ağlamaktadır. Hava kuvvetlerine telefonla ulaşmaya çalışan Brest ahizeyi kapar, Harriet'i dikkatle kollarının arasına alır, sonra o da ağlamaya başlar.

DTM'nin ikiz kuleleri arka arkaya yıkılır. Carrington taşımaktan çok sürüklediği ihtiyar kadına ve sırtında taşıdığı çocuğa seslenir: "Geriye bakmayın. Katiyen geriye bakmayın!"

III. Perde: Acı zamanı

Ayşa komşusu fanatik ırkçı Yarbay Schroeder'in saldırısına uğrar. O "terörist orospu"nun ırzına geçmeden, Ayşa Schroeder'i kocasının ruhsatlı silahıyla vurur. Müslüman kadını linç etmek isteyen bir grup oluşur. Ancak kafası gözü bandajlı general Hartman gelip heyecanlı bir konuşma yaptığında, insanların aklı başlarına gelir.

Dr. Thorn ve Andrew Carrington hemen hemen eş zamanlı olarak suikastın arkasında duran güçlerin kimler olduğunu ortaya çıkarırlar. Barbra'nın annesi Al Mahmud'u öldürmek için (mafya'dan) kiralık katiller bulur! (Bu rol için Robert de Niro'ya sorulmalı.) Aynı anda donanmanın özel harekât timleri de harekete geçerler. Bu timlerin başında General Hartman vardır.

Harriet Bleecher ve Maxim Brest birlikte saldırıda hayatlarını kaybeden kurbanlar için düzenlenen yas törenlerine katılır. Perde "America the Beautiful"un koro halinde söylenmesi ile kapanır. (Bu sahne için Whitney Houston ve Mariah Carey'le konuşulmalı.)

IV. Perde: Sürekli özgürlük

Bu perdenin özetlenmesi için güncel gelişmeler beklenilmeli. Bir eylem çizgisi her halükârda Faruk al Mahmud'a karşı yürütülen sürek avı ile ilgilenecektir; bu arada mafya katilleri ile Hartman'ın komando timi de karşı karşıya gelecektir. Faruk'un daha önceki perdede işkence ettiği genç orospu da herhalde taşıyıcı bir rol oynayacaktır.

TECRİDE İTHAF: SAVAŞIN GERÇEK YÜZÜ

Ghetto

ÖZLEM GÜVEN & EYLEM DİNÇER

Getto Yahudileri toplumdan dışlamak için şehrin dışında ve yüksek duvarlarla kaplı yerleşim yerleri olarak tanımlanmaktadır. Bu bölgelerin amacı insanları toplumdan uzaklaştırmak ve tecrit etmektir.

Ankara Devlet Tiyatrosu'nda sahnelenen, senaryosunu Joshua Sobol'un yazdığı "Ghetto" oyunu işte böyle bir mekanda, Vilna gettosunda geçiyor. Burada yaşayanların çoğu bir yakınını Alman katliamları sırasında kaybetmişti. Kalanlarsa yoksulluk ve Alman subayların baskısı altında yaşamını sürdürmeye çalışıyorlar.

Vilna gettosunda hayatta kalanlar sanatçılardı. Alman soykırımından önce varolan tiyatroda çalışıyorlardı. Oyun burada yaşananları, insanların yaşama tutunma savaşımlarını ve tiyatroyu yeniden işlevselleştirmeye çalışmalarını anlatıyor genel olarak.

Alman subayının gettoya girişi ve yırtık pırtık kıyafetler içindeki, aç, yoksul gettolulara çuvallar içindeki kıyafetleri ayırmaları emriyle başlar oyun. Kıyafetlerdeki kan izleri ve yakınlarını kaybedenlerin ağlamaya başlamaları üzerine diğerlerinin subayın bunu fark etmesini engellemeye çalışmalarıyla seyirciye öncesinde yaşanan vahşet ile insanların nasıl korku içinde oldukları verilmeye çalışılmış.

Ancak ağlayanlar bunu bile korku içinde sessizce yapmak zorundadırlar. Çünkü hayatları bir subayın parmaklarının ucundadır. Yüzbinlerce Yahudi'yi öldüren anlayış için bir fazla, bir eksik ne fark eder ki!

Bu arada subay Chaja'nın elbisesinin içine sakladığı yiyecek maddesini fark eder. Tam onu öldürecekken Srulik araya girer. Srulik sürekli elinde kuklasıyla dolaşan, şarkıcı Chaja'yı seven fakat ona bir türlü açılamayan bir kişidir. Söylemek isteyip de söyleyemediklerini kuklası aracılığıyla söyleyen Srulik kendi çekingenliğini ve mahcupluğunu kuklasının kural tanımaz ve pervasız hareketleriyle örtmeye çalışmaktadır.

Bu yolla subaya Chaja'nın iyi bir şarkıcı olduğunu anlatır ve subayın isteğiyle Chaja şarkı söylemeye başlar: *"Yaşamak, bir yıl daha / Yaşamak, bir gün daha / Yaşamak, aşkımızla / Yaşamak, bir an daha / Küçük sevinçlerle / Küçük umutlarla / Yaşayabilmek / Bir gün daha / Göz yaşlarımızı / Hep gizleyerek / Yaşayabilmek / Bir an daha.*

Kittel (subay) Chaja'nın kendisine borçlu olduğunu söyleyerek onu öldürmekten vazgeçer.

Gettonun müdürü Gens subayın hoşuna gidecek bir oyun hazırlayarak hayatlarını kurtarmayı düşünür. Fakat gettonun kütüphanesinin şefi sosyalist Kruk tarafından tepkiyle karşılanır. Kruk onursuzca bir Alman subayına boyun eğerek yaşamanın anlamsız olduğunu belirtir ve yüz binlerce Yahudi'nin katledildiği bir ortamda tiyatro yapılmasını "Mezarlıkta Tiyatro Olmaz!" sözleriyle eleştirir. Ancak ilerleyen süreçte nazizmin insanı insanlıktan çıkarmaya çalıştığını, bu yüzden de insan olarak kalabilmek ve umut edip savaşmak için tiyatronun gerekli olduğunu belirterek o da çalışmaları destekler.

Bu arada dikkatimizi çeken Kruk'un sürekli pipo içen, insanların yaşadıkları vahşetin dışında oturduğu yerden konuşan ve hiçbir çalışma yürütmeyen biri olarak gösterilmesidir. Yalnızca kütüphanede gettoda yaşananları günlüğüne kaydetmektedir.

Oyuncular tiyatro için hazırlanırken gettoda başka olaylar da olmaktadır.

Savaş başlamadan önce basit bir terzi olan Weisskopf Alman subaylara yakınlığı ve fırsatçılığı ile zengin bir atölye sahibi olur. Onun için yüz binlerce Yahudi'nin öldürülmesinin bir önemi yoktur. Oyundaki bu sözleri onun kişiliğini daha iyi açıklıyor: "Efendim, eğer bu gettodaki tüm Yahudileri öldürürseniz kısmi kıyım; beni de öldürürseniz toplu kıyım yapmış olursunuz." Özellikle Kittel'in "Geldiğin bu noktadan memnun musun?" sorusunu sorarken onun subayın ayakkabılarını siliyor olması iyi kurgulanmış bir bölümdü.

Diğer taraftan, genç bir doktorun içine düştüğü çelişkiye de yer veriliyor oyunda. Gettoda sınırlı sayıda insülin var ve bazı hastaların durumu oldukça kötü. Doktor durumu kötüleşenlere insülin vermeyi durdurarak diğerlerinin yaşama şansını artırabileceğini düşünür. Bir nevi "ayıklama" yapar! Din adamı savcıyla yaptığı konuşmada insanlar arasında seçim yapmanın, bazılarını ölüme itmenin olabilirliğini tartışır. Ancak düşüncelerine taraftar bulamaz. Onu bu konuda anlayan tek kişi Gens'tir. Çünkü o da bu "ayıklama" işini tüm Yahudiler genelinde düşünmektedir. Subaylarla yaptığı pazarlıklarda en azından gençleri kurtarabilmek için yaşlıların öldürülmesini

kabul eder. İnsan yaşamı üzerinde yapılan acımasız pazarlık!

Oyunda arka planda olan bu sahneler o dönem yaşanan vahşeti hatırlatır nitelikte. Sanatçılar, bir dönem onurluca yaşamanın gereklerini iyice unutup günü kurtarmanın ve eski günlerindeki gibi yaşamanın rehavetine kapılırlar. Oyunun başarılı olduğu taktirde hayatlarının kurtulacağını fakat bunun binlerce Yahudi'nin öldürülmesiyle sonuçlanacağını (gidecekleri gettoda yer olmadığı için oradaki Yahudilerin bir kısmı öldürülecek) öğrenince kendilerine gelirler.

Tiyatro çalışmaları devam ederken Kittel onları sürekli denetlemekte ve baskı altında tutmaya çalışmaktadır. Burada şunu belirtmek gerekir ki Kittel gerçek yaşamında tek eliyle piyano çalarken, tek eliyle de insan öldüren vahşi biridir. (Oyun gerçek yaşamdan hareketle yazıldığından kimi karakterler de gerçekten yaşamış kişilerdir.) Ancak oyunun bu kişiliği tam olarak verebildiğini söylemek olanaksız.

1 Mayıs günü tüm gettolular yumrukları havada önde kızıl bayraklarıyla bir oyun sergilerler. Amaçları, ne olursa olsun mücadele edeceklerini göstermek ve insanlara umut aşılamaktır. Ama Gens onlara çok kızar ve bu şekilde her şeyi daha da zorlaştıracaklarını, Kittel'i kızdıracaklarını söyler. Diğer yandan, savaş devam etmektedir ve getto üyeleri Sovyet ordularının Stalingrad'daki başarılarını öğrendikçe daha büyük bir inançla yaşamaya başlarlar.

Büyük gün gelmiştir ve oyun sergilenir. Alman subayının taklidiyle başlar ve iğneleyici mesajlar verir. Bu arada subayın hoşlandığı şarkıcı kız oyun sırasında gettodan kaçmayı başarmıştır. Oyunun sonunda Chaja'yı oyuncular arasında göremeyen subay deliye döner ve tüm oyuncuları öldürür.

Oyunun genelinde insanlar savaşın vahşetinden uzakta yaşıyor. Ölüm ile onursuz bir yaşam arasına sıkışmış bu sanatçılar durumun farkına ancak ölümün soğuk yüzü çok yaklaştığında varıyorlar.

Gens'in ve doktorun yaşadığı çelişki ise insan ruhunu sarsıcı nitelikte. Birilerini kurtarmak pahasına birilerinin ölümüne göz yummak, hayatlar üzerinde pazarlık yapmak! İşte savaşın ve faşizmin gerçek yüzü! Gettolarda sıkıştırılmış, toplumdan soyutlanmış, yalıtılmış bir yaşam var. Oyunu izlerken gettoların bu yalıtılmışlığını gördüğünüzde F tiplerine karşı mücadelenin gerekliliğini bir kez daha anlama imkanı buluyorsunuz. Bu bölgede Yahudiler toplumdan tecrit edilirken, günümüzde de devrimciler tecrit edilmiyor mu yaşamdan F tipleriyle? Yaşamları donuklaştırıp, tecrit ettikleri kişileri yok etmeye çalışmıyorlar mı hücrelerde? Faşizm insanı insan olmaktan çıkarmaya çalışıyor dün gettolarda, bugün hücrelerde! 2. Paylaşım Savaşı'nda Yahudilere karşı yapılan bu soykırımın birçok sanat dalında işlendiğini gördük. Devlet tiyatrolarında geçen yıl da gösterilen bu oyun geniş oyuncu kadrosu, büyük sahnesi ve dekorlarıyla dikkat çekiyor. Üç saat boyunca iyi bir performans gösteren oyuncuların kıyafetleri de o günlerdeki sefaleti gösterir türden.

Oyun İrfan Şahinbaş Atölyesinde sergilendi. Seyirci ve sahne arasındaki mesafe çok az olduğundan adeta kendinizi bir Yahudi tutsağı gibi hissediyorsunuz. Oyunun başlangıcında üzerinde kocaman bir Nazi işaretinin olduğu perde üzerinize doğru geliyor.

Oyunu bir bütün olarak ele aldığınızda katliamda yaşananları iyi vermediğini düşünebilirsiniz. Fakat bölüm bölüm ele aldığınızda insanı düşündüren noktalar olduğunu göreceksiniz. Yaşanan vahşeti dramatize etmeden anlatıyor!

Yitskhok Rudashevski 14 yaşında, Ekim 1943'te toplama kampına götürülmüş ve öldürülmüştür. Ama o tek değil, yalnızca onun gibi ölen binlerce çocuktan bir tanesi. Öldürülmesinden iki yıl önce gettoda yaşadığı bir günü şöyle dile getiriyor:

"Bugün feci haberi duyduk; 85 vagon dolusu Yahudi'yi aşağı yukarı 5000 kişiyi, söz verdikleri gibi Kovno'ya değil, trenle Ponar'a götürüp kurşuna dizmişler, 5000 yeni kurban. Bu haber gettoya ulaşınca, hepimiz yıldırım çarpmış gibi sarsıldık. İnsanları yine ölüm korkusu sardı.

Şahinler yine serçeleri avlamaya başlamıştı. İnsanlar sanki kafeste veya kapalı kutularda yaşıyordu. Duvarın diğer tarafında düşman pusu kurmuş, planladıkları gibi bizi yok etmeye hazırlanıyordu. Bugünkü soykırım bunu kanıtlıyordu." (oyunun broşüründen alınmıştır.)

Okuyunca üzülüp duygulanıyoruz, hatta belki ağlıyoruz Nazi kamplarında ölen çocuklar için. Çook uzaklarda, çook eskilerde yaşanmış bir şeymiş gibi geliyor bize bunlar. Düşünmüyoruz ki şu an biz bu satırları okurken terörist ABD Afganistan'da insanları katlediyor. Yalnızca gazete sayfalarından masum eli yüzü kir pas içinde, her an ölüm korkusu yaşayan (her ne kadar ne olduğunu bilmese de) bir çocuğu, gözlerindeki ışıltıyı görüyoruz. Belki de o bize "Bizim suçumuz ne?" diye soruyor. Ama biz artık sağırız, körüz. Duymuyoruz o sessizliğiyle söylediklerini, görmüyoruz yaşadığı vahşeti. Bizim elimizden bir şey gelmez ki deyip avutuyoruz kendimizi, vicdanımızın sesini bastırarak.

Faşizm katliamlarına her gün bir yenisini ekliyor ve varolduğu sürece de buna devam edecek. Farklı maskeler taksa da gerçek yüzü hiç değişmiyor. Kim bilir daha ne kadar duyacağız küçücük çocukların hıçkırıklarını. Yoksulluk ve açlık içinde yitip giden yaşamları.

Ama gelecek bizim ellerimizde! Artık duymanın, görmenin ve "DUR" demenin zamanı geldi!

Ölüm ve kız

ÖZLEM GÜVEN & EYLEM DİNÇER

Oyun, mumlar, sallanan koltukta bir kadın ve klasik müzik eşliğinde başlar. Fakat tüm bu sakinlik dışardan gelen bir araba sesi, yanan farlar ve iki adamın konuşma sesleriyle bir anda bozulur. Kadın konuşmaları duyar duymaz cama koşar ve daha sonra evin içinde saklanacak yer arar.

Her şey kocası Gerardo'nun cumhurbaşkanıyla yaptığı önemli konuşma sonrası eve dönerken arabasının bozulması ve ona yardım eden adamı (Roberto Miranda) eve çağırmasıyla başlar.

Paulina üniversite yıllarındayken ülkede faşist diktatörlük hüküm sürüyordu. O, buna karşı mücadele etmekteydi. Bu dönemde işkencede tecavüze uğrayıp ve bunun izlerini yıllarca üzerinden atamamıştır. Oyun boyunca bu olayın kadının ruh hali üzerindeki etkilerini tüm davranışlarından gözleyebilirsiniz. İki aylık işkence sonunda salıverildiğinde eşi Gerardo ile bunun sorumlularından hesap sormaya yemin ederler. Bir hukukçu olan Gerardo bunu da göz önünde bulundurarak cumhurbaşkanının teklif ettiği soruşturma komisyonundaki görevi kabul eder. Bu komisyondaki görevi askeri darbe sırasında öldürü-

Helene Weigel İstanbul'da!

Elektronik Posta adresimize gönderilen bir mesajda, Güney dergisindeki Helene Weigel dosyasından da esinlenerek Helene Weigel'in doğumunun 100. yıldönümünde, onun oyunculuğunu ve hayatını anlatan bir tiyatro oyunu yapıldığı bilgisi veriliyordu. Bunun üzerine bu oyunu izlemeye gittik.

Tanıtım broşüründe "Bir Sanatçı Modeliyle Buluşma" başlığı atılmış. Helene Weigel'in kişiliğinde ve oyunculuğunda cisimleştirmiş olduğu sanatçı modelinin unutturulmaya çalışıldığı, bu sanatçı modeli ile bunun karşısına konan ülkemizdeki sanatçı modeli arasında bir uçurumun olduğu tespiti yapılıyor. Helene Weigel "yaşadığı çağa karşı sorumlu, sanatsal üretiminde onun sorunlarını ele alan, tartışan, izleyicinin dünyaya yeni bir perspektifle bakması için ömrünü harcayan" bir sanatçı olarak tanımlanıyor. Broşürün sonunda şunlar yazıyor: "Şimdi biz Tiyatro Simurg olarak karşınıza yaşamıyla, mücadelesiyle, dünya görüşüyle bir sanatçı modeli getiriyoruz. Biz prova yaparken bu modelden çok şey öğrendik ve bunu sizlerle paylaşmak istiyoruz. Yeryüzünün Weigel'ine ve yaşadığımız topraklarda Weigel misali çaba harcamış tüm sahne emekçilerine selam olsun!"

Tiyatro Simurg oyununu önce Atatürk Kültür Merkezi'nde (AKM) oynamış, şimdi de Beyoğlu İnsancıl Atölyesinin küçük salonunda sahneleniyor. Oyunun yönetmeni Mehmet Esatoğlu.

Oyunda Helene Weigel'in yaşamı ve sanatsal yaratıcılığı içiçe bir anlatım ve gösterim (slayt) eşliğinde veriliyor. Oyuncular büyük bir çerçeve içerisinde Helene Weigel'in resmini taşıyorlar sahneye, bunun arkasında beyaz perdeye onun oyunlarından resimler yansıtılıyor. Oyun içerisinde oyun yöntemiyle, bir yandan Helene Weigel'in yaşamı oyunlaştırılırken, diğer yandan onun oynadığı oyunlardan bazı bölümler oynanarak sergileniyor.

Kurt Weill, Paul Dessau, Hans Eisler, Sarper Özsan, Yaşar Kurt'un orjinal müzikleri ve oyuncuların kendi söyledikleri müzikler eşliğinde, "Üç Kuruşluk Opera", "Ana", "Cesaret Ana" gibi oyunlardan parçalar oynanır. *(Haber: Güney)*

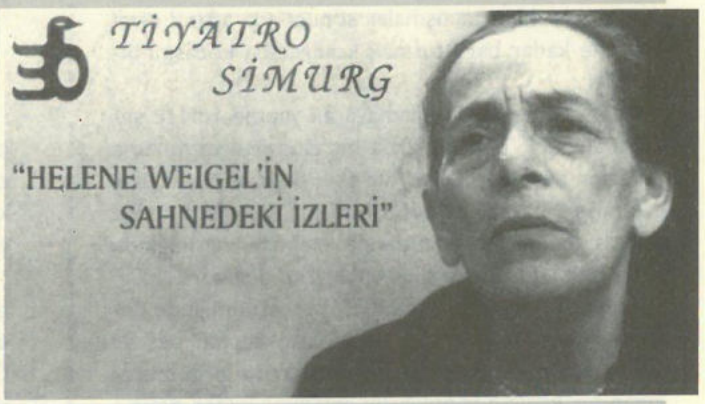

len kişilerin suçlularının bulunmasıydı.

Paulina ise bu dönemde yalnızca ölenlerin değil; kaybedilenlerin, işkenceye maruz kalanların, tecavüze uğrayanların da suçlularının bulunmasından yanadır.

Tüm bunlar size tanıdık gelmiyor mu? Biz bu sahneyi yıllardır görüyoruz ülkemizde. Oyunu izlerken gözümüzün önünden yerlerde sürünen cumartesi anneleri, gözaltında tecavüze uğrayıp sonra da bunu anlattığı için yargılanan kadınlar geçti.

"Konuşmak serbest yeter ki her istediğini söyleme!" Yine kadın ve kocası arasında geçen konuşmaların birinde artık demokratik bir ülkede yaşadığını ve özgürce istediğini söyleyebileceğini düşünen kocasına Paulina'nın söylediği bu sözler ülkemizde de yıllardır düşünce özgürlüğüne olan bakış açısını yansıtıyor. Tam da anayasa değişiklikleriyle birlikte düşünce özgürlüğünün sağlanacağı vaatlerinin yapıldığı bir dönemde hâlâ kitapların yasaklanıyor ve insanların düşüncelerinden dolayı yargılanıyor olması bunun en açık kanıtı.

Karı koca arasında yapılan bu konuşmalar olayın geçtiği yıllardaki toplumsal ve siyasal yapılar hakkında da ipuçları veriyor.

Paulina maruz kaldığı işkence sırasında gözleri bağlı olduğundan bunu yapanları görmemiştir. Fakat konuşmaları ve sesleri olduğu gibi hatırlamaktadır. Yabancı adamın sesini duyar duymaz tanır ve kendisini tekrar o günlerdeki gibi hisseder. Bu adamın kendisine defalarca tecavüz eden doktor olduğundan emindir ve intikam almak için bir fırsat doğduğuna inanır. Oyunun devamında adamı sandalyeye bağlayarak onunla hesaplaşır.

Kocası Gerardo ise görevi ve karısının bu yaptıkları arasında çelişkiye düşer.

Paulina yıllardır çektiği bu acının ancak ondan intikam aldığında dineceğini düşünür. Daha sonra kocasıyla yaptıkları tartışmalar sonucunda adamı itiraf ettirene kadar bağlı tutmak konusunda kocasını ikna eder.

Adam sonunda dayanamayarak yaptıklarını şu şekilde anlatır: "Ben başlarda hiç istememiştim. Ama askerler beni zorladılar. Sürekli 'Bedava eti kaçıracak mısın? Yoksa sen dönme misin?' diyorlardı... Biz aslında kadınların vücutlarına elektrik verildiğinde daha fazla haz duyup duymadıklarını ölçüyorduk..."

Schubert'in "ÖLÜM VE KIZ" parçası eşliğinde defalarca tecavüze uğrayıp ve bu olaydan on beş yıl sonra bile bu parçayı duyduğunda krize girip hastalanan bir kadının yaptıklarını anlatıyor kısaca oyun.

Ankara Devlet Tiyatrosu'nda gösterilen bu oyunda oyuncuların performansı iyiydi. (Özellikle Zeynep Yasa'nın) Doktor da kadının ruh hali göz önünde bulundurularak gri tonlar ağırlıklı hazırlanmıştı. Güzel müzikler de oyunu tamamlıyordu.

MERHABA SANAT TİYATRO TOPLULUĞU GENEL YAYIN YÖNETMENİ RAMAZAN VELİECEOĞLU:

Yaşam için mücadele edenlerin umutlu olmaları; savaşsız, sömürüsüz, içinde yaşanılır bir dünya için mücadele etmeleri kadar doğal bir şey olamaz.

Dünyadaki büyük insanlık, doğadaki tüm bu zenginliğe rağmen, bir avuç asalağın üretim araçlarını elinde bulundurması sonucu, yoksulluk ve sefalet içinde yaşamak zorunda. Bunların çıkardıkları gerici, haksız savaşlar sonucu binlerce insan katledilmekte, bunlar içerisinde en fazla acıyı ve yoksulluğu çekenler ise yoksullar, yoksullar içinde ise kadınlar ve çocuklar olmaktadır.

İşte böylesi bir ortamda "Hayata ve Umuda Dair" sahneye kondu. Merhaba Sanat Tiyatro Topluluğunu sergilediği bu oyun için kutlamak gerekir. Çünkü topluluk; büyük patronların arkalarında durup finanse ettikleri, birtakım "ünlü" tiyatrocuların oynadığı, ezilenleri uyutup düzene entegre eden bir oyun yerine; bütün zorluklara göğüs gererek, düzene muhalefet eden, ezilenleri bilinçlendirmeye, düşündürmeye çalışan bir oyun sergiliyor.

Savaşı, yoksulluğu, baskı ve işkenceyi teşhir eden, tüm haksızlıklara karşı susan toplumu sorgulayan "Hayata ve Umuda Dair" seyircinin büyük beğenisini kazandı.

Aşağıda Mersin'de amatör tiyatro çalışması yürüten, Merhaba Sanat Tiyatrosu Genel Yayın Yönetmeni Ramazan Velieceoğlu ile yaptığımız röportajı yayınlıyoruz.

GÜNEY: Önce kendinizi bize tanıtır mısınız?

RAMAZAN VELİECEOĞLU: Eğer nüfus cüzdanım yalan söylemiyorsa, 1952'de İslam âlemi orucunu tutarak tanrıya yakınlığını ispata çalışırken, Çukurova'yla Toroslar'ın kucaklaştığı bir yerde doğmuşum. Adımı Ramazan koymuşlar.

İlkokulu Ceyhan'a bağlı Mustafabeyli Bölge Yatılı Okulu'nda okudum. Lise son sınıfa kadar Tarsus'ta okudum. Bazı nedenlerden dolayı son sınıfı Osmaniye'de okumak zorunda kaldım... Ve daha sonra uzunca bir dönem cezaevi yaşamım... Şimdi bulunduğum yerden geriye dönüp baktığımda sınıflar mücadelesi tarihini ve günümüzü ayrıntılarıyla yaşıyorum. Evliyim, çok sevdiğim bir eşim ve çok sevdiğim bir oğlum var.

GÜNEY: Tiyatroya ne zaman başladınız? Mer-

Kültürlü ve katılımcı toplumu birlikte kuralım!

haba Sanat Tiyatro Topluluğu hakkında biraz söz eder misiniz?

RAMAZAN VELİECEOĞLU: Tiyatroya geçmişten gelen bir tutkum var. On yıldır da Mersin'de Merhaba Sanat Tiyatro Topluluğu'nda (MST) Genel Yayın Yönetmeni olarak tiyatro çalışmalarına devam ediyorum.

1992 yılında, tiyatro adına ne ederiz ne yapabiliriz diye kafa yoran bir grup arkadaş, MST'yi kurduk. Kurulduktan sonra, özellikle 1994 sonrası yoğun bir çalışma başlattık. Tiyatro kursları, gitar, saz, folklor kursları ve en önemlisi de ilk ve ortaokul çağındaki çocuklarla yaptığımız tiyatro çalışmaları oldu. Bu arkadaşlarımızla yaptığımız çok güzel çalışmaların sonucu olarak; "Barışın Çocukları" ve "Umut Koyun Çocukların Adını" adlı oyunlarımızı çıkardık. Bu oyunlarımız büyük bir beğeni ile izlenildi. Her tiyatro sezonunda iki çocuk oyunu ile iki büyük oyun çıkararak çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

Ayrıca, her yıl geleneksel hale getirdiğimiz sanat günleri düzenliyoruz. Sanat günlerimiz bir hafta ile on beş gün arası sürüyor. Bu sanat günlerinde oyunlarımızı oynadıktan sonra, mikrofonu izleyicilere veriyor, oyunlarımızı değerlendirmelerini istiyoruz. Burada izleyicilerle, nasıl bir tiyatro, nasıl bir sanat... vb. konuları tartışabiliyoruz. Biz burada tiyatro ile izleyiciyi kaynaştırmak, izleyicinin de tiyatroda söz sahibi olmasını önemini ortaya koyarak; izleyicinin tiyatrodan, tiyatronun da izleyiciden etkilenerek gelişmesini sürdürmesini istiyoruz.

Bu noktada diyoruz ki: Gelin kültürlü ve katılımcı toplumu birlikte kuralım!

MST toplumun aynası ve dinamolarından biri olabilme düşüncesiyle çalışmalarını sürdürüyor. Toplumları oluşturan bireyler, kültürel kurumlar... vb. alternatif kültürler ve yeni davranış biçimleri üretip ortaya koydukları ölçüde, bunları yaşama geçirdikleri oranda, geleceğine sahip çıkabilirler. Yoksa bencil, bireysel ve güdük davranışlar içinde yok olurlar.

Başkalarına ait düşünceleri değil, kendi yeni kültürümüzün yaratıcıları olalım. Böylece, düşünen kültür emekçileri ile izleyiciler birlikte olabildikleri, olumsuzlukları birlikte sorguluyabildikleri ölçüde sorunları aşabilir, değişimleri kendi düşüncelerimizle, kendi ellerimizle yaratabiliriz.

GÜNEY: Bir dizi tiyatro akımı var. Siz nasıl bir tiyatro yapıyorsunuz? Tiyatronuzla nasıl bir izleyici yaratmaya çalışıyorsunuz?

RAMAZAN VELİECEOĞLU: Nasıl bir ülkede ve

Mersin Merhaba Sanat Tiyatro Topluluğu Genel Yayın Yönetmeni Ramazan Velieceoğlu topluluğun üyeleriyle birlikte...

nasıl bir dünyada yaşadığını bilen, ülkesini ve dünyayı beynine sığdırabilen, yaşadığı ülkenin ve yaşadığı dünyanın sorunlarını günü gününe gören-yorumlayan bir tiyatro...

Daha güzel bir dünya, daha güçlü bir insan, daha mutlu bir yaşam... isteyebilen bir tiyatro. Tabii ki, sanatsal ve eğlendiren yönü olan bir tiyatro, izleyiciyi koltukta uyutmayan, sihirbaz gibi kandırmayan, izleyiciyi uyarabilen, düşündürebilen, bilgilendirebilen bir tiyatro.

Bizim izleyicimiz, entelletüel düzeyi düşük olmayan, pısırık olmayan, yaşadığı toplumda çevresinde gelişen

olumlu-olumsuz olaylara duyarlı olan, sorgulayabilen bir izleyicidir. Bu izleyici, hem izleyici olarak, hem de sıradan insan olarak bizim için değerlidir. Enseye tokat, kıça parmak görüntülerine gülebilen, belden aşağıyı benimseyen tiyatro da, izleyici de sistemin yarattığı bir kültür biçimidir.

GÜNEY: En son oynadığınız "Hayata ve Umuda Dair"de vermek istediğiniz mesaj neydi? Tiyatronun bir bölümünde neden şiirsel bir dil kullandınız?

RAMAZAN VELİECEOĞLU: Bir tiyatro sezonunu bitirdikten sonra, yeni tiyatro sezonu başlamadan, hangi oyunu çıkaracağız, hangi konuyu işleyeceğiz, dram mı olsun, güldürü mü olsun... vs. bizleri bir telaş alır... Araştırmalar... Tartışmalar... Bir konu, bir eser bulup sonra ondan vazgeçmeler... Taa ki yeni bir tiyatro oyunu bulup, yeniden izleyicinin karşısına çıkıncıya kadar bu tatlı uğraş, ama sorumluluk duyduğumuz uğraş sürüp gider.

"Hayata ve Umuda Dair" adlı oyunumuzu çıkarırken de aynı yollarda geçtik. Bunun için bireylerin ve toplumun bir röntgenini çekelim ve filme bakalım dedik: Filme baktık; gördük ki, durum hiç de iç açıcı değil. Yönetenlerin yönetemediği, yönetilenlerin yönetenlerden memnun olmadığı, Cumhurbaşkanı'ndan Başbakan'a her kesimdeki memurlardan, fabrikadaki işçiye, okuldaki öğrenciden sokaktaki işsize, gazeteciden tiyatrocuya kadar, hepimiz haldeki durumdan hoşnut değiliz. Herkes bir kavram kargaşası içinde bocalayıp duruyor. Ancak bir şey çok net; O da her şeye rağmen kolay ve rahat yönetiliyoruz. Bu oyunumuzda bu sorunların nedenine cevap vermeye çalıştık.

Öte yandan tiyatroya yeni sorumluluklar yüklemesini isteyen ustaların dediği gibi; "Toplumun kurulu düzeni haksızlığı, adaletsizliği yasallaştırmıştır. Ahlak değerleri, akıl ve mantık ölçüleri, din kuralları, hatta estetik ölçüler baskıya, sömürüye, iki yüzlülüğe, paravan edilmektedir. Sahtekârlık derinlere işlemiştir. İnsanları kendi öz değerlerinden ve doğadan koparmıştır. İnsan yalnızlığa itilmiştir ve güvensizlik içindedir. İnsanlık bu güvensizlik duygusunu, bu parçalanmışlığını onarmak için zorlama uyumlar aramaktadır.

Genellikle bel bağlanan tarafsız yolun bir ucu bağnazlığa uzanmakta, öteki ucu züppelikle noktalanmaktadır. Burda soruyoruz. Peki çözüm ne?!

Şimdi haldeki durum bu. Haldeki durumda rahatsızlık duyan; bir şair, bir romancı, bir hikayeci, bir köşe yazarı, bir ses sanatçısı, bir sinemacı, bir tiyatrocunun... yapması gereken doğru davranış nedir? Gerçeklerin havada buharlaştığı, pazara varmadığı bir dönemi yaşıyoruz. Bize ait olmayan bir kültür bombardımanı insanların kafalarını kaldırıp sağa sola bakmalarını, ne oluyor demelerini engelliyor. Önemli olan yaptığın işte kafanı kaldırabilmektir. Biz de tiyatroda bunu yapmaya çalışıyoruz.

Umutsuz birey, umutsuz toplum ölü demektir. Oysa şairin dediği gibi "Zaman ağlamadan durabilmek zamanıdır gecenin karşısında" "Ağlamadan, dilleri dolaşmadan, yumruğun çözülmeden, utandırmadan aşkı..." Bilindiği gibi oyunumuzu oluşturan konuların bir kısmını Can Dündar'ın yazılarından aldık. Sevgili Can Dündar'ın yazılarını okurken zaman zaman şiir okuyormuşsunuz gibi oluyorsunuz. Bu duygu çok hoş bir şey. Bunu tiyatroda sahnede yaşamak mutluluk verici bir olay. Buradaki sözleri her şair başka başka söylemiş; Nazım Hikmet, Ahmet Arif, Hasan Hüseyin, Can Yücel... Ama aynı sevdaları, aynı aşkları anlatmışlar. "Hayata ve Umuda Dair"in birazda felsefi bir yönü olduğu için, buradaki şairler herkestir, bir başka deyişle sensindir, odur, benimdir. Yani yarınlara dair iş yapan herkestir. "Lakin zordur köprüleri yakmak... Meçhul bir gelecek uğruna bugünden vazgeçmek korkutur insanları... Mazinin hatıraları taze, dostluklar sıcak, kurulu düzen güvenlidir." derken şiirimsi bir dilin daha akıcı, daha rahat olacağını düşündük. "Köprüleri yakmak cesaret ister... Ama siz kararsız dururken, köprünün karşısında ışıl ışıl yeni bir hayat umudu inatla gülümser insana..." derken şiir diliyle izleyiciye daha kolay ulaşabileceğimizi düşündük.

GÜNEY: Oyunun bir yerinde "nekrofili"den söz ediyorsunuz. Neden böyle bir bölüm?

RAMAZAN VELİECEOĞLU: Evet, Can Dündar'ın dediği gibi; "nekrofili" bir hastalık... Bir dengesizlik göstergesi, sağlıklı ilişki kuramayanlarda görülen bir çeşit "ceset düşkünlüğü".

Biz toplum olarak, sanıyorum, ölüleri daha çok seviyoruz. Adam yaşarken ona sahip çıkmıyoruz, onun zorluklarını paylaşmıyoruz, her şeyde olduğu gibi paylaşmıyoruz. Her şeyde olduğu gibi seyrediyoruz. Adamın öldüğünü duyunca hemen ölüsüne koşuyoruz. Yaşayana karşı dinmek bilmeyen öfke nöbetlerimiz, ölüler karşısında bir hayranlık duygusuna terk ediyor yerini... Belki de bu yüzden toplum içinde herkes kendi yalnızlığını yaşıyor. Bu yalnızlık dağbaşında, ormanların içindeki bir yalnızlık değil, bu yalnızlık; onlarca, yüzlerce, belki de binlerce insan içindeki, eş-dost içindeki bir yalnızlık... Haldeki bu durumu oyunumuzda anlatmaya çalıştık.

Sonuç olarak içinde yaşadığımız sistemi, önüne kattığı herşeyi sürükleyip giden bir nehire benzetirsek, orada nehrin alıp götürdüklerini, kıyıda tutunmaya çalışanları, tutunamayanları, kıyıdan tedirgin seyredenleri, karada köşebaşlarını tutanları, kurulu düzene güven duyanları, yaşamla ölüm arasında gidip gelenleri, kendisine sorulmadan kendisine ait olmayan savaşlara gönderilen insan manzaralarını görürüz... "Hayata ve Umuda Dair"de bu insan manzaralarını anlatıyoruz.

GÜNEY: Söyleşi için teşekkür ederiz.

RAMAZAN VELİECEOĞLU: Sizin özelinizde tüm Güney'e ve Güney çalışanlarına MST olarak teşekür ediyor başarılar diliyoruz.

Samet Behrengi'nin yaşamı

ORHAN BAHÇIVAN

Samet Behrengi, 1938 yılında doğdu. İran toprakları içinde kalan ve İran egemenliği altında yaşayan Azeri Türklerindendir. İran vatandaşı olduğu için İranlı sayılıyor. Bütün eserlerini Farsça yazmıştır. Oysa Behrengi'nin anadili Azeri Türkçesidir. Behrengi anadil üzerine de araştırmalar yapmıştır. Ama her nedense yazılarını anadili olan Azeri Türkçesiyle yazmamıştır. Sanırım buna olanak bulamamıştır.

Tebriz kentinde yoksul bir işçi ailesinin çocuğu olarak doğmuştur. Daha sonra okumuş, öğretmen olmuştur. İlkokul öğretmeni olarak aynı bölgede, yani İran Azerbaycanı'nda, kırsal kesimde öğretmenlik yapmıştır. Onbir yıllık öğretmenlik döneminde anadil üzerine araştırmalar yapmıştır. Halk öyküleri, destanlar, masallar üzerine geniş araştırmalar yaptığını öğreniyorum. Ama elimizde çocuk kitaplarından başka bir yapıtı yok. Çevrilmemiş.

Samet Behrengi'nin, bu araştırmalarını yaptığı yıllarda, gerek ilkokul öğretmenliği yaptığı süreçte, gerekse ağabeyinin oğlunun ölümü üzerine, çocuklara olan ilgisi gelişmiş. Bu ilgi sonucu çocuklar için masal, öykü –ki, ben bunlara "Behrengi masalları" diyorum– kitapları yazmıştır. İyi ki bu kitapları yazmış... Kendi ülkesinden çok bizim ülkemize ve bizim ülkenin çocuklarına yaramış.

Bu kitapların sayısı sekizdir. Bunlar sırasıyla;

1) Küçük Kara Balık (İtalya'da en iyi yabancı çocuk hikâyelerine verilen "Buluni Altın Ödülü"nü almıştır.)
2) Bir Günlük Düş ve Gerçek
3) Bir Şeftali Bin Şeftali
4) Sevgi Masalı
5) Ulduz ve Kargalar
6) Ulduz ve Konuşan Bebek
7) Pancarcı Çocuk
8) Kel Güvercinci (Keloğlan ve Sihirli Külah)

Bu masal (öykü) kitaplarının adını yazdıktan sonra, tanıtımını bir başka yazıda ele almak üzere, Behrengi'nin yaşamını yazmaya devam edelim ama, elimizde öyle, geniş bir bilgi yok.

Yazın dünyasında yaptığı çalışmalar, özellikle anadil üzerine yaptığı çalışmaların önem taşıdığı belirtilmekle birlikte ülkemizde sadece çocuklar için yazdığı masal (öykü) kitaplarıyla tanınıyor, seviliyor. İsimlerini yukarıya aldığım bu kitaplar defalarca basılmıştır. Benim gençlik yıllarımda ve hâlâ severek okuduğum bu kitaplar çocuklar tarafından beğeniyle okunuyor.

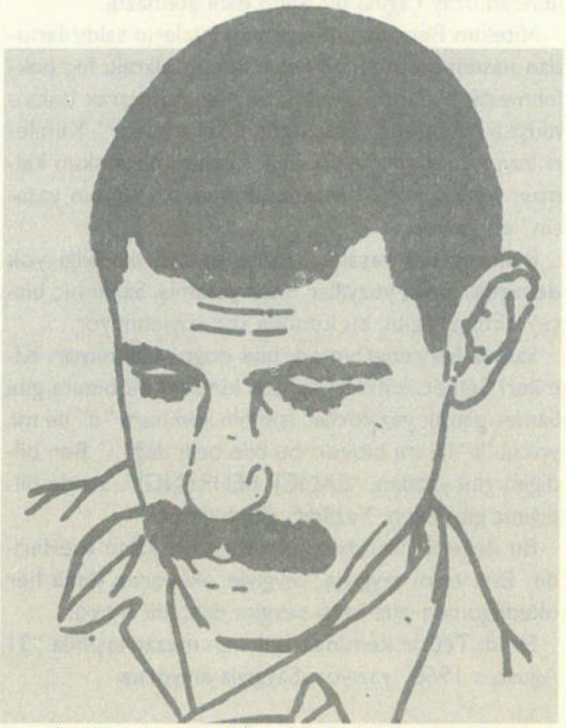

Yazdığı yazılarla, yayımladığı kitaplarla kısa zamanda dikkatleri üzerine çeken Behrengi, az gelişmiş ülkelerde yaşanan ve az gelişmiş ülke yazarlarının yazgısı haline gelen yaşamın içine hızla itilmiştir. Önceleri sürgün, sonraları aylık gelirinin düşürülmesi, sıkıştırmalar, soruşturmalar... derken kovuşturmalar; soframıza konulan peynir ekmek gibi, biri gelir biri gider olmuş. Sen "nasibine düşeni" almakla yükümlüsün!

Az gelişmiş bir ülkenin aydınlığı da az gelişmiştir. Aydınlar da az gelişmiş bir yapı içinde çabalar dururlar. Kendi aralarında örgütlenme, dayanışma gibi basit sentezler de görülmez. Varolan kurumlar sadece tarikat sistemi görünümündedir. Kendi döngüsü içinde döner durur.

Behrengi'nin yaşamına bakınca bu saydığım ögeler açık bir şekilde görülür. Sonuç ortada; 29 yaşında göçüp gitmiş dünyamızdan.

Az gelişmiş ülkelerin egemen güçlerinin kemikleşmiş bir dürtüsüdür, kangren olmuş bir yarasıdır: Kitaba ve kitabın yazarına; düşünceye ve düşüncenin üretildiği beyne saldırı! Kitap ve düşünce az gelişmiş ülkelerin egemen güçlerinin hep korkulu rüyası olmuştur. Bu yüzden kitap yakmak, kitabın yazarını or-

tadan kaldırmak, o egemen güçlerin tutkusu olmuştur. O egemen güçler aydınları susturarak gerçekleri örtbas etmek ve vurgun düzenini korumak isterler. Bu çekişme yüzyıllardır sürer gider. Daha kaç yıl süreceği bilinmiyor. Bilinen bir doğru var ki; egemen güçlerin çabası başarılı olsaydı, insanlık köleci toplumdan uzay çağına bir adım dahi atamazdı.

Nitekim Behrengi de egemen güçlerin saldırılarından nasibine düşeni almıştır. Sonuç olarak, hiç beklenmedik bir anda, Aras Çayı'nda ölü olarak bulunmuştur. Gün bugündür nedeni "bilinmiyor". Kimileri İran yönetimini suçlarken, kimileri de suskun kalmayı yeğlemiştir; "bana dokunmayan yılan bin yaşasın" dercesine...

Behrengi'nin yaşamı üstüne detaylı bir bilgi yok demiştik. Sanki yüzyıllar önce yaşamış. Sanki hiç birşey olmamış gibi, bu konuda söz söylenmiyor.

Samet Behrengi'nin adı bile doğru bilinmiyor. Kimileri Semet, kimileri Samat, kimileri de benim gibi Samet olarak yazıyorlar. İsminin son harfi "d" ile mi, yoksa "t" ile mi bitiyor; bu bile belli değil... Ben bildiğim gibi yazdım. "SAMET BEHRENGİ". Siz de bildiğiniz gibi yazın. Yazıldığı gibi bilinsin.

Bu değerli insandan sadece geriye kalan eserleridir. Eserlerini saygıyla, sevgiyle okuyoruz. Ama her okuduğumda ona karşı sevgim daha da artıyor.

Şimdi Tebriz kentinde bulunan mezar taşında "31 Ağustos 1968" yazıyor. Saygıyla anıyoruz.

ÇOCUKLARIN YÜREĞİNDE ESEN RÜZGÂR: SAMET BEHRENGİ...

Tebriz kenti, bana öteden beri Aşık Garip adını çağrıştırırdı. Behrengi adını duyduktan sonra Aşık Garip ikinci plana düştü. Ne diyordu Aşık Garip: "İşte geldim gidiyorum / Şen olasın Halep şehri" Bu sözleri Samet Behrengi'ye uygularsak, sanırım yanlış olmaz. O zaman şöyle demek gerekiyor: "İşte geldim gidiyorum / Şen olasın Tebriz şehri"... demekle yetinelim.

Nedense son yıllarda daktilomun tuşları hep ağıt yazmaya alıştı. Oysa ben bu yazımda kitap tanıtımı için yazı yazmayı amaçlıyordum. Samet Behrengi'yi okurken hüznün ortasında yelken açmış bir denizci gibi, habire küreklere asılıyordum. Deniz tutmuş beni, içim dışıma çıkıyor. Bunalıyorum. Aras Çayı'nı düşünüyorum.

"Aras Çayı cennet bağını sulayan ırmaklardan birisidir" derler. Cennet ırmağı olan ve cennetten geldiğine inanılan bu ırmak böylesine acımasız olur mu? Dünyalar yahşisi sayılan bir aydını böylesine kıyıcı bir şekilde alıp gider mi? Yöre insanının inancına göre Aras Çayı tüm dertlerin dermanıdır. Örnek olarak yazıyorum, bir yöre türküsüne kulak verelim: "Aras Aras, can Aras / Derdime derman Aras / Yardan bana bir haber / Ben sana kurban Aras"

Böyle yüzlerce türkü bulmak mümkündür. Bizim tanıdığımız Aras Çayı asla çevresine zarar vermez.

Köroğlu'na üç sihirli köpüğü getirirken; Köroğlu'nu yiğitlik, ozanlık, ölümsüzlük gibi üç büyük bağışıklık içinde yoğururken Aras Çayı'nın amacı neydi? Bunun yanıtını ben yazayım:

Zalimlere ve zulmedenlere karşı direnişi örgütlemek değil miydi? Köroğlu destanı direnişin destanı olmadı mı?

Geçelim bir başka söze... Derler ki , "yörenin bütün ırmakları Aras'tan geçer"... Yine derler ki, "Sabah namazında Aras Çayı'ndan su içen her insana Aras Çayı yüzkırk yıl ömür bağışlarmış"... Ey, suyuna kurban olduğum Aras, Samet Behrengi'nin günahı neydi?!

Onu 29 yaşındayken aldın götürdün. Ama biz yöre halkı olarak senin böyle bir haksızlık yapacağına inanmadık, inanmıyoruz.

Evet, böylesi bir girişten sonra sıra geldi Samet Behrengi'nin kitaplarını tanıtmaya... Elimde sadece çocuklar için yazdığı kitaplar var. İki eksiğiyle: "Püsküllü Deve" ve "Ulduz ve Konuşan Bebek". Bunların dışında elde olmayan çalışmalarını sayarsak: "Anadil Üzerine Çalışmalar", "Halk Öyküleri", "Köroğlu Destanı Üzerine Çalışmalar", "Halk Masalları", "Halk Öyküleri"... Bunları bulmak olası değilmiş. Ben bulduğum ve okuduğum kitapları üzerine düşüncelerimi yazmak istiyorum. Ben Samet Behrengi'yi eleştirmek istemiyorum. Behrengi'nin yazılarına katılıp katılmadığımı yazıyorum.

Ben bir ozanım. Ozanlık Aras Çayı'nın Köroğlu'ndan bu yana biz ozanlara sunulan bir bahşiştir. Bahşişi sahiplerine bırakalım. Biz varalım masal diyarına... Açalım kara kaplı kitabı, görelim ne demiş masal babası?

Masal babası dediysem bir bildiğim var mutlaka. O halde bildiğimi yazarak masal babayı tanıtalım.

O topraklar Dede Korkut'a, Köroğlu'na, Deli Dumrul'a, Batu Han'a Bağdat Hatun'a beşiklik etmiştir. Sonra binbir gece masallarını üreten Şehrazad'ın yaşam diyarıdır.

Masal derken ben ne anlıyorum: Masalın içinde neler olmalıdır? Önce onları yazalım...

Masalın içinde zulmün ve zalimin simgesi olan "devler" olmalıdır. Devlerin ülkesi "Arzulum" diyarı olmalıdır. Dahası "Kaf Dağı" olmalıdır. "Bir varmış, bir yokmuş"la başlamalı, "gökten üç elma düştü" diye bitmelidir.

Günümüz masalları, anılardan öteye gitmiyor. Çocuklar halk masallarıyla, kitap masallarını şimdiden ayırmışlar. "Halk masalı", "kitap masalı" diye...

Samet Behrengi aslında masal yazarı değil. Öyküyle masal arası bir yol (sentez) izleyen anlatıcıdır. Halk masallarını çağdaş bir yorumla ama kısaltarak

günümüze aktaran önemli bir yazardır. "Çağımızın Dede Korkutu" diye adlandırsam sanırım yanlış olmaz.

Gelelim Samet Behrengi'nin yazdığı eserlere...

Bir Şeftali Bin Şeftali: Bu yapıt 70'li yıllarda Ankara Sanat Tiyatrosu (AST) tarafından sahneye konmuştu. Bir hafta sonra gidip oyunu izledim. AST oyuncuları gerçekten çok başarılı bir oyun sergilemişlerdi. Oyun bitince çıkışta AST Kitap Kulübü'nden "Bir Şeftali, Bin Şeftali" kitabını satın aldım. Eve giderken yolda dolmuşta okudum. Aynı eseri yıllar sonra elime alıp okuyunca hemen hemen aynı duygularla sarsıldım. Kitap güzeldi. Anlatım da güzeldi. Sadece benim katılmadığım bir nokta vardı ki, bunu şimdi yazmam gerekiyor; ben o gün de katılmadım, bugün de katılmıyorum: Sahip Ali ile Polat'ın bahçede şeftali çalmaları... Çocukluğumu düşünüyorum. Ben bir çocuk olarak kalkıp bir başkasının bahçesinde şeftali çalsaydım, en büyük cezayı babamdan görürdüm. Suç ve ceza olayını ben babamdan öğrendim. Öyküde suç var. Ceza olayı niçin yok?

Bu kitabın güzel yanı, insanla doğanın varolan dostluğudur. İki küçük çocuğun, bir şeftali ağacıyla olan arkadaşlığı... Dikilen bir ağaca verilen emeğin öyküsü anlatılır. İnsan yaşamının doğayla olan dostluğu anlatılır. Bazen doğanın acımasızlığıyla biten sonuç. Bazen insanın vefasızlığıyla biten sonuç. Ama bu masalda (öyküde) çocukların sahipsizliği vardır. Sahip Ali aslında sahipsiz biridir. Polat ise ondan da sahipsizdir. Kendi elleriyle yetiştirdikleri şeftali ağacının onlara, eski deyimle "tabiat ana" olarak sahip çıkması güzel bir duygudur.

Sahipsiz çocukların yaşam içinde ne türlü sonlarla karşılaşacağını Behrengi tüm çıplaklığıyla vermiştir. Çocuklardan birini yılan sokmuş ve öldürmüştür. Çocuk doğurmak pek çok insanın hüner saydığı bir olaydır. Asıl önemli olan doğurmak değil, iyi bir insan yetiştirmek. Asıl sorun bu... Ağacı dikmek önemlidir ama asıl önemli olan o ağacı yetiştirmek. Yetişen ağacın meyvelerinden faydalanmaktır. "Saldım çayıra, mevlam kayıra" alışkanlığı halen ülkemizde geçerli bir metoddur.

Küçük Kara Balık: Bu masal kitabını elime alır almaz hemen okumaya başladım. Masal küçük bir kara balığın dere yatağı denilen yerde sıkılıp orayı terkederek dünya turuna çıkmasını anlatıyor. Bu dünya turunun sonunda denize ulaşıp deniz denen o büyük olayı tanımasını konu ediniyor. Ben de küçük kara balıkla birlikte tüm serüvenleri yaşadım. Nine balığın anlattığı bu masalın sonunda ben de küçük kırmızı balık gibi düşüncelere daldım. Doğrusunu söylemek gerekiyorsa bayıldım masalın akışına. Tadı halen beynimin ortasında duruyor.

"Küçük Kara Balık" ben senin o büyük cesaretine hayran kaldım. Ben de kendi dünyamda yaşıyorum. Benim dünyam da senin yaşadığın dere yatağı kadar dar ve sıkıcı. Bunalıyorum bee... Kırmalıyım kabuğumu. Çıkmalıyım dışarıya. "Küçük Kara Balık" gibi çeşitli serüvenler yaşayarak denize ulaşmalıyım.

Keşke senin kadar cesur olabilseydim, keşke senin gibi yaşam kavgasında dönülmez kararlar alabilseydim. Keşke bu aldığım kararları uygulamaya koyabilseydim. Ama bana umut veren, güven veren bir olay var: Benim gibi birisini gördüm o masalın içinde. Masalı anlatan nine balık, masalını bitirirken; "İyi geceler..." dedi. "Onikibin yavru torunundan onbirbindokuzyüzdoksandokuz küçük balık; "İyi geceler..." dediler.

Ve gidip uyudular. Nine balık da uyudu. Yalnız bir küçük kırmızı balık ne yaptı ne ettiyse uyuyamadı. Sabaha değin hep denizi düşündü durdu."

Şimdi ben bu masalın sonunda, o küçük kırmızı balık gibi, uykulardan uzak kaldım. Öylece düşüncelere daldım.

Şimdi ben bir küçük kırmızı balık olmak istiyorum. Evet o, "Küçük Kara Balık" gibi köhne zıbınımı yırtıp dünyayı kucaklamak istiyorum. Yürüyüp denize ulaşmak istiyorum.

Bu masalın yazarı da böyle şeyler düşünmüştür. Ben Samet Behrengi'yi "Küçük Kara Balık" olarak görüyorum. Kendimi ise küçük kırmızı balık olarak

Samet Behrengi ne yapmış?

Bu güzel masalla (öykü) birlikte o dar ve köhne zıbınını yırtıp dünyayı kucaklamanın yolunu bulmuş. Denize ulaşmış.

İşte sonuç: İtalya'da en iyi yabancı çocuk hikâyelerine verilen "Buluni Altın Ödülü"nü almıştı.

İçimde bir sevinç doğuyor. Belki diyorum, benim ülkemde de böylesine bir ödül olur da bunu tutup Samet Behrengi'ye verirler. O bunu çoktan haketmiştir sanıyorum.

Samet Behrengi, yazdığı masallarla evrensel boyutlara ulaştığını biliyor muydun? Sanmıyorum... Behrengi'nin böylesine bir çabası da olmamıştır. O sadece yazmıştır. Bir yazarın görevi de yazmaktır. Şan, şöhret, ödül falan değildir amaç...

Eğer Behrengi yaşamış olsaydı, dünya çocuk yazınına daha nice nice "Küçük Kara Balık" gibi masallar kazandıracaktı. Daha nice yapıtların altına imza atacaktı. O'na saldıranların korkusu da buydu.

Kel Güvercinci: Diğer bir adıyla "Keloğlan ve Sihirli Külah" Ben, Keloğlan masalları içinde böyle birkaç tane masalın daha olduğunu biliyorum. "Keloğlan ile Sihirli Sopa", "Keloğlan ile Sihirli Kuyu" gibi...

Bu kitabı elime alınca hızla okumaya başladım. Benim bildiğim ve küçük yaşlarda babamdan dinlediğim bir masalın özetiydi. Çeşitleme olarak farklı bir anlatım taşımış olsa da bu bir Keloğlan masalıydı. Keloğlan'ın kişiliğini yansıtan bir alıntı yapmak istiyorum:

Sihirli külahını anasına veren Keloğlan anasından külahını geri ister. Anası da külahı geri vermek istemez. Çünkü istekleri vardır. Sayfa 24'te ana ile oğul arasında şöyle bir konuşma geçiyor:

"Anası:

«Bu külahı sana vermem» demiş.

Keloğlan:

«Anladık, anladık» demiş anasına. «Uzatma. Ver şu külahı gidip azıcık yiyecek bulayım, açlıktan neredeyse öleceğim.»

Anası:

«Olur ama» demiş, «haram mala el uzatmayacağına and içersen veririm külahı.»

Keloğlan:

«Olur» demiş; «and içerim ki harama el sürmeyeceğim.»"

Keloğlan'ın bir halk tiplemesi olduğunu biliyoruz. Yukarıya aldığım alıntı da bu tiplemenin kişiliğini yansıtan küçük bir konuşmadır. Bu konuşma gerçek masal içinde daha farklıdır.

Günümüzde yazılan Keloğlan masallarının içinde anlatılan Keloğlan, ne yazık ki, gerçek kimliğinden soyutlanmış. Tam Keloğlan karakterini bulma şansına erişemedim. Aslında Kuzeydoğu Anadolu'da anlatılan bu masalın adını yukarıya yazdım, buraya da yazıyorum: "Keloğlan ile Sihirli Külah." "Kel Güvercinci" bu masalın Behrengi'ye özgü bir anlatım biçimidir. Buna saygımız vardır. Bu saygı madalyonun öteki yüzünü göstermeme engel olmuyor sanırım.

Keloğlan masal boyunca sihirli külah ile birçok iş başarır. Yaptığı tüm muzipliklerin amacı çocukları güldürmektir. Keloğlan bu sihirli külah ile geçilmeyen yolları geçer, açılmayan kapıları açar, girilmeyen odalara girer. Yatağında uyuyan padişaha iğneler batırarak onu korkutur. Padişahın sofrasına oturur, yemek tabaklarının yerini değiştirir, bir tavuk budunu alıp vezirin cebine koyar, muziplik olsun diye yemeklere tuz doldurur, acaip sesler çıkartarak ortalığa korku salar... Odadaki eşyaların yerini değiştirip orada bulunanları şaşırtır.

Dahası muziplik olsun diye üzümlü çöreği padişahın kafasına, kızarmış tavuk döşünü padişahın karısının kafasına koyar. Kimsecikler Keloğlan'ı görmez. Çünkü o, sihirli külahının altındadır. Keloğlan binbir türlü muziplik yapar ama hırsızlık asla! Masalda anlatılan; varsıldan tırtıklayıp yoksullara dağıtmak; yoksullar yararına çalıp çırpmak olayı ise Behrengi tarafından masala sokulmuştur. Keloğlan anadan öğütlüdür. Sihirli külahla her türlü muziplik yapacaktır; haram mala asla el sürmeyecektir.

Benim çocukluğumda dinlediğim yüzlerce Keloğlan masalında her türlü muziplik vardır. Çocuklara hoş vakit geçirmek için masal içine sıkıştırılan olaylar diziminde olmayan şeyler arasında ise yalanı, hırsızlığı, adam öldürmeyi ve buna benzer kötü davranışları sayabiliriz.

Keloğlan halkın iyi yanıdır. Saf yanıdır. Diri yanıdır. Bu böyle biline, bundan sonra böyle yazıla...

Bir Günlük Düş ve Gerçek: Bu öyküde anlatılan olay Tahran sokaklarının gerçek görünümüdür. Bu sokak yaşamı bizim ülkemizde de vardır. Böylesine sorumsuz göç olayı bizim ülkemizde de vardır. Az gelişmiş ülkelerde toprak reformu yapılmadığı için toprak dağılımı adaletsizdir. Çok topraklı ağaların yanısıra topraksız köylüler, gelir dağılımında görülen büyük uçurum vb. arka planda kalmış olsa da göçmen çocuklarının sokak yaşamını gözler önüne seriyor. Yine bir Behrengi klasiği... Bir tarafta yoksul sokak çocukları, diğer tarafta ise varsıl insanların çocukları. Aradaki gelir dağılımının yanlışlığı... Bu tür olayların sorumlusu çocuklar değildir. Salt gerçekleri sergilemek yeterli midir? Sanmıyorum.

Suç ve ceza yöntemi olayların akışı içinde ustaca sergilenmiş. Zaten Behrengi'ye de böylesi bir anlatım yakışır diyorum.

Çocuk eğitiminde sınır olmalıdır. Çocuk yaşamın sorumsuzluğunu değil, sorumluluğunu kavramalıdır. Emeğin sorumluluğunu kavrayan "çırak işçiler" çocuk yaşta çalışıp kazanmayı öğreniyorlar. Gelecekte bir meslek sahibi olayım diye üç kuruşa, gün sekiz saat emek pazarında ter dökenleri selamlıyorum. Biraz da bunların hayatı yazılsın istiyorum. Ağaç sanayiinde, demir sanayiinde, tekstil sanayiinde, bakır işletmelerinde, dahası simitçi, boyacı, su satıcısı, semt

pazarlarında hamal olan çocukların yaşamını kitaplarda görmek istiyorum.

Gülten Akın geliyor aklıma. "Seyran" destanı ile... Kutluyorum Gülten Akın'ı... "Seyran" okunsun istiyorum, tüm okullarda.

Bu kitabın bütün sayfalarında "suç ve ceza" yöntemi ustaca sergilenmiştir. Ben böyle gördüm. Zar atan çocuklara polisin karışması, camı kıran çocuğa tepkinin gelmesi bence olumlu bir yöntemdir. Gönül isterdi ki, "Bir Şeftali, Bin Şeftali" öyküsünde de böyle bir olay işlensin. Sahip Ali ile Polat bahçe duvarını aşıp defalarca şeftali çalmaya ittiklerinde bir hırsızlık olayı vardır. Çocuk belleğinde bu olay serbest kalmamalı. Suç ve ceza yöntemi işlenmeliydi.

"Kel Güvercinci" masalında da Keloğlan varsılları tırtıklarken (kimin yararına olursa olsun) suç ve ceza yöntemi işlenmeliydi. Zaten masalın özünde bu tırtıklama olayı yoktur demiştim.

Her ne şartlar altında olursa olsun yalan söylemenin bir hak olduğunu sanmıyorum. Yine vurgulamak istiyorum. Her ne şart altında olursa olsun çalmanın, tırtıklamanın, öldürmenin, yıkmanın... bir hak olduğunu sanmıyorum. Ben yüzlerce halk masalı dinledim, böylesine bir olaya rastlamadım.

Sevgi Masalı: Çok sevdiğim ve dört dörtlük dediğim bir masal daha... Bu masal gerçekten bir masaldır. Okuduğum günden beri hep bunu söylüyorum. Sevginin masalı olur mu? Sonra şu sözleri ekliyorum sözümün arkasına: Olur, olur, bal gibi olur... Yoksul bir çobanın bir padişah kızını sevmesi masal değil de nedir?

Ama yine vurguluyorum, benim için dört dörtlük bir masal kitabıdır. Bu masalın şiirleri yazılsın istiyorum. Türküleri bestelensin istiyorum. "Hazal Türküsü" gibi...

Halk masallarını ustaca derleyip yazılmasında kitap olarak çocuklara sunulmasında en güzel örneği görüyorum. Çocuk beyinler için sevginin işlenmesi önemlidir. Aynı zamanda sevginin ne olduğu, nerede ve nasıl gerçekleşeceği anlatılmalıdır.

Yoksul insanların yoksul çocukları emek pazarında ter döküyorsa bunların sevdalarını yazmak bir haktır. Onlar acının çocukları olduğunu zaten biliyorlar. Acıların içinde onları diri tutan tek şey onların sevdalarıdır, sevgileridir. O halde "Sevgi Masalı" gibi kitapların yazılması doğaldır. Bu masaldan dolayı kutluyorum Samet Behrengi'yi.

Ulduz ve Kargalar: Ulduz Azeri Türkçesinde "yıldız" demektir. Öyküde bir kız çocuğunun adıdır. Olduğu gibi yazılması güzel bir olaydır. Çünkü yıllar önce Keloğlan'ın adını "Glatzkopf" olarak Almancaya çevirenlere bir yazı yazmıştım. Yazı bir dergide yayımlanmıştı. Yazıda demiştim ki, özel isimler bir

dilden başka bir dile çevrilemezler. "Keloğlan" "Glatzkopf" olamaz! Aynen geçmelidir. Hepsi bu!

Bu öyküde Ulduz adlı bir kız çocuğunun üvey anasıyla olan acıklı yaşamı sergileniyor. Üvey ana baskısından bunalan Ulduz, kargalarla dostluk kuruyor. Özellikle ana kargayla olan dostluğu Ulduz'un öz anasına olan özlemini dile getiriyor. Bu konuyu yazarken Göle yöresinde söylenen Acem ağzı bir türküyü anımsıyorum. Türküde üvey ana baskısından bunalan bir delikanlının öz anasına seslenişi işlenmektedir. Türkünün ilk dörtlüğünü yazıyorum: "Anam, anam, öz anam / Sana yoktur söz anam / Her dem hasretim sana / Gel benimle gez anam".

Hayvanlarla insanların dertleşmesi sıkça görülen bir olaydır. Orhan Veli'yi anımsıyorum "Bayram" adlı şiiriyle... Bu şiirden üç dize alıyorum: "Kargalar sakın anneme söylemeyin / Bugün toplar atılırken evden kaçıp / Harbiye Nezaretine gideceğimi".

Pancarcı Çocuk: Kitabın içinde tam beş güzel öykü var. Bu öykülerin hemen hepsinde de Behrengi tadı var. Bu tad masalla öykü arası bir sentez tadıdır.

Kısa kısa anlatımlar beni çok etkiledi. Çocuk belleğini yormadan istenilen hedefe varmak... İşte çocuk yazını da budur.

Emek, çalışmak demektir. "Pancarcı Çocuk"'ta çalışıp kazanmanın özgül ağırlığını yakalıyorum. Küçük emekçilerin destanını yazarken, "çırak işçileri" anımsıyorum. Küçük bir çocuğun çalışarak yaşamını kazanması, sorumluluk taşıması... güzel bir duygudur.

Emekçi insanlar, emeğiyle geçinen insanlardır. Bu insanlar, her ülkede olduğu gibi, Behrengi'nin ülkesinde de yoksuldurlar. Bu insanlar "Büyük İnsanlık" adıyla da anılırlar ve emek–sermaye çelişkisinde emeğin sahibidirler. Romanlarda, öykülerde, filmlerde her türlü "suçun sahibi"dirler. Kanımca, bu insanları suçlu göstermek demek, bu insanlara, "Büyük İnsanlık"a karşı olmak demektir.

Feleği Arayan Adam: Bir dini hikâyeden yola çıkılarak yazılmıştır. Eski Türk yazını izlerini taşıyor. Şaman geleneğini yansıtıyor. Aslında İslam dininde "felek" diye bir olgu yok. "Felek" eski Türk inanışlarına göre talihleri çizen, kaderleri yazan ve tüm kötülükleri yapan doğaüstü güçtür. Halk türkülerinde de adı geçen "felek", bütün kötülüklerin sorumlusu-

dur. "Feleği Arayan Adam"da da tüm bu kötülüklerden bunalan bir adamın kalkıp feleği aramaya ve onunla hesaplaşmaya gitmesi konu ediniliyor. Bu tür masallar oldukça yaygındır. Ben birkaç tanesini anımsıyorum. Öykünün sonundaki kurt motifi eski Türk söylencelerini anımsatıyor. Eski Türk söylencelerinde beceriksiz ve ahmak insanları kurtlara sunuyorlar. Bu tür yüzlerce masal vardır: "Kurtla Kocakarı", "Kurtla Çoban" gibi...

Bu tür yüzlerce masal vardır dedim. Behrengi'de de bir tanesini görüyoruz. Bu halk masalı çok kısaltılmış bir şekilde bizlere sunulmuştur. Belki de Behrengi bu kadarını biliyordu. Benim bildiğim bu masal daha uzun ve daha detaylıdır.

Yaşlı Kadın ve Altın Civciv: Kuzeydoğu Anadolu'da da anlatılan halk masallarından birini daha okuyorum. Yine kısaltılmış, öz olarak sunulmuş. Her nedense Behrengi bunu sık sık yapıyor. Bu tür masalları çocukluğumda çok dinlemiştim. Aklımda kalanların adlarını yazayım: "Altın Yumurtlayan Tavuk", "Altın Kekilli Oğlan", "Altın Boynuzlu İnek", "Altın Top ile İki Yaşlı", "Altın Yapraklı Ağaç", "Altın Dağ ile Bakır Dağ"... Bu isimler daha da çoğaltılabilir. Ancak ben bunları biliyorum. Bildiklerimi yazdım. Eğer Behrengi bu masalın tamamını yazmış olsaydı sanırım daha güzel olacaktı. Çünkü masalda bazı konular çocuklar için söylenilir. Örneğin, "altın civciv nasıl oluşmuş?", "yaşlı kadına nasıl gelmiş?", "sonunda neler oluyor?" gibi... Masalın tümü yazılmalıydı.

Bir Kar Tanesinin Öyküsü: İşte tam tamına bir Behrengi masalı. Bu masal öğretmen masalıdır. Öğretici yanı oldukça fazladır. Tam bilimsel bir kurgudur. Doğa olaylarını irdelerken kar tanesinin oluşumunu en güzel biçimiyle sunmaktadır. Kanımca okul kitaplarında ders olarak çocuklara sunulması gereken bir öyküdür. Bu öykü batıl inançların üzerine bir çığ gibi inmiştir.

İlkokul yıllarımı anımsıyorum. Öğretmenimiz bize yağmurun nasıl oluştuğunu anlatabilmek için sınıfta yanan sobanın üzerine tencereyle su koyup kaynatmaya bıraktı. Kaynayan suyun buharına tencerenin kapağını tutarak buharın yeniden suya dönüşümünü gösterdi; "İşte bu yağmurdur!" dedi, buharı göstererek; "İşte bu da buluttur!" dedi.

Bu güzel deneyin yanısıra böyle bir öykünün okunması, tartışılması çocuk belleğinde çok güzel bir bilgi birikimi sağlar diyorum.

Deli Dumrul'un Öyküsü: Dede Korkut öyküleri içinde yeralan bu öykü "Feleği Arayan Adam" gibi dini bir öyküden yola çıkılarak yazılmıştır. Efsanevi bir yapı taşıyor. Türklerin İslamiyeti kabul ettikleri dönemde, eski Türk öykülerine dini motifler eklenerek yeniden yazılmıştır.

Dede Korkut öykülerinin büyük bir destanın parçaları olduğu sanılıyor. Ama hangi destanın parçaları? Destanın aslı nerede?

"Deli Dumrul'un Öyküsü" kısaltılarak yeniden yazılmıştır. Böyle birkaç öykü daha dinlemiştim; "Gök Tanrı Ülgen'i Arayan Adam", "Hızır İlyas'ı Arayan Adam", "Kırklar Dağında Kırkları Arayan Adam", "Mutluluğu Arayan Adam", "Ölümsüzlük Suyunu Arayan Adam" gibi... Bunlar çok daha fazla olarak halk arasında anlatılır ve bilinir.

Duvarda İki Kedi: Bizim okul kitaplarında yer alan "İki İnatçı Keçi" masalına benziyor. Bizdeki keçiler anlaşıyorlar. Ama Behrengi'nin kedileri bir darbe sonucu dağılıyorlar. Kitap sanki az gelişmiş ülkelerde siyasi yapıların yapısızlığını anlatıyor. Birbirlerine karşı oldukça inatçı davranan siyasi örgütler bir darbe sonucu nasıl ortadan kalkıyorlar ve nasıl kendiliğinden yokoluyorlarsa; ben bu öyküde bunu anlıyorum. Bu İran'da da, Türkiye'de de böyledir.

GÜNEY DERGİSİ KİTAP FUARINDA...

6-14 Ekim 2001 tarihinde Beşiktaş Dolmabahçe Kültür Merkezi'nde düzenlenen 2. Kitap Dünyası Fuarı'nda Güney dergisi olarak stand açtık. Bu yıl ikincisi düzenlenen ve yüzbinlerce ziyaretçinin geldiği fuarda dergimizi tanıttık ve onlarca dergi sattık. Bütün yayınevleri ziyaretçi sayısından ve satışlardan hoşnutsuzluklarını belirtirlerken, biz standımıza gösterilen ilgiden memnunduk. Tabii cüzi bir fiyatla satılan dergimizin satışıyla stand kirasını çıkarma beklentisinde değildik, çıkaramadık da. Fakat amacımız başka tanıtım imkânlarımızın kısıtlı olmasından da dolayı esas olarak geniş bir okuyucu kitlesine dergimizi tanıtmaktı ve bu amacımıza da ulaştık diyebiliriz. Ayrıca fuar kapsamında düzenlenen paneller çerçevesinde biz de Güney dergisi olarak ismimizi yazdırdık ve "Türkiye Sineması ve Yılmaz Güney" başlıklı bir panel düzenledik. Bu panelde hem konuya ilişkin görüşlerimizi aktardık, hem de 27 Ekim'de düzenlediğimiz aynı konulu kültür konferansı için çağrıda bulunduk. Yine fuar tanıtım kataloğunda dergimizin amacı, yayın çizgisi, yazarları ve konuları ile ilgili bir tanıtım yazısı yayınlandı. Bir bütün olarak 9 günlük bir süre içinde çok sayıda insana sesimizi duyurduk, dergimizi daha geniş bir kesime tanıttık.

"COĞRAFYA 2001" KİTABI ÜZERİNE DEĞİŞİK BİR YAKLAŞIM DENEMESİ...

Kötünün iyisi mi, yoksa...

MUSTAFA BAYRAM

Talim ve Terbiye Kurulu'nun kitaba yönelik eleştirileri üzerine kısaca...

"TÜSİAD, misyonu doğrultusunda ve faaliyetleri çerçevesinde, ülke gündeminde bulunan konularla ilgili görüşlerini bilimsel çalışmalarla destekleyerek kamuoyuna duyurur ve bu görüşlerden hareketle kamuoyunda tartışma platformlarının oluşmasını sağlar."

TÜSİAD kamuoyuna yayınladığı Coğrafya 2001 kitabının önsözünde bunları söylüyor.

Türkiye'de büyük burjuvazinin sınıf örgütü olan TÜSİAD; neredeyse MGK gibi çalışıyor. *"Ülke gündeminde bulunan konularla"* ilgili olarak TÜSİAD da görüşlerini kamuoyuna bildiriyor. Araştırmalar, raporlar, kamuoyu araştırmaları, basın toplantıları, konferanslar, paneller vb. aracılığıyla şu veya bu konuda büyük burjuvazinin neler düşündüğünü öğreniyoruz.

TÜSİAD kapitalist gelişmenin vardığı noktaya uygun düzenlemeler talep ediyor; özelleştirmenin tamamlanması, devletin küçülmesi, serbest rekabet önündeki engellerin kaldırılması vb. yanında, AB'ye girmenin hararetli propagandasını yapıyor. Yönünü Avrupa'ya dönen TÜSİAD, AB'ye girmenin önünde "temel engel" olarak belirtilen "insan hakları ve demokrasi" konusunda düzenlemeler yapılmasını talep ediyor.

Coğrafya 2001 kitabı da AB'ye girme meselesinden bağımsız ele alınamaz.

Türkiye'de okullarda verilen eğitim ile de ilgilenen TÜSİAD, Avrupa normlarına uygun eğitimin verilmesi için kolları sıvadı!! Eğitimin içeriği ve kalitesi konusunda raporlar hazırlayıp kamuoyuna sunan TÜSİAD, şimdi de liselerde yardımcı ders kitabı olarak okutulması için bir coğrafya kitabı hazırladı. Sırada tarih var.

TÜSİAD Coğrafya kitabının önsözünde; neden böyle bir kitabın çıkarıldığı ile ilgili şunlar söyleniyor:

*"Eğitim sistemi ve eğitim politikaları konularında daha önce yapılmış olan TÜSİAD çalışmalarını, örnek bir lise yardımcı kitabı ile sürdüren **"Coğrafya 2001"** başlıklı rapor, ülkemizde yurttaşlık kimliğinin geliştirilmesini amaçlayan dünya ölçeğinde bir coğrafya çözümlemesine dayanmaktadır.*

Bu çalışmanın öncelikli hedefi, uluslararası mal, hizmet, insan ve bilgi akımları ile iletişim ağlarının giderek karmaşık bir hale geldiği, küreselleşme ve yerelleşme süreçlerinin ülkelerin siyasal sınırlarını zorladığı 21. yüzyılın eşiğinde disiplinler arası bir mekan/coğrafya okumasından hareketle Türkiye'deki okul kitaplarına yönelik bir tartışma zemini yaratmaktır.

Kitapta, genç bireyi dünyada ve bölgesinde yanlızlık ve yalıtılmışlık duygusuna itmeyen, bilgilenmeye –sorgulamaya– çözümlemeye dayalı bir bakış açısından hareketle kendisini ülke –bölge– dünya ölçeklerinde konumlamasına, her düzeyden sorunlara karşı duyarlılık geliştirmesine, işbirliği ve dayanışma ilkelerine dayalı evrensel demokratik yurttaşlık değerleri ile buluşmasına yardımcı olacak bir yaklaşım izlenmiştir."

"Ülkemizde yurttaşlık kimliğinin geliştirilmesini" amaçlayan TÜSİAD, aynı zamanda şimdiye kadar devletin bu işi yapmadığını da böylece vurgulamış oluyor. Devlet için yurttaş yetiştirme yerine, TÜSİAD liberalizmin anlayışına uygun olarak birey ve yurttaş istiyor.

AB'ye girmek için neredeyse bütün yasal mevzu-

atın değiştirilmesi gerekiyor. Hükümetin hazırladığı Ulusal Program'da nelerin nasıl değiştirileceği ortaya konulmuş durumda.

* * *

Haziran ayı içinde TÜSİAD tarafından "Coğrafya 2001" adlı kitap yayınlandı. Kitap üzerinde kamuoyunda yoğun olarak tartışma yürütüldü. Yürütülen tartışmayı kısaca şöyle özetlemek mümkün:

Kimileri; Coğrafya kitabını olumlu buldu. Kitabın Milli Eğitim Bakanlığı'nın müfredatı ile karşılaştırıldığında daha iyi olduğunu savunanlar, çeşitli üniversitelerden profesörler, kimi aydınlar, öğretim camiasının bir bölümü kitabı olumlu bulanlar safında buluştu.

Kimileri; kitabı yoğun bir şekilde eleştirdi. Kimi kitabı "bölücü" buldu. Kimi kitabın coğrafya kitabı olmadığını, kötü bir turizm rehberi olduğunu söyledi. Kimi kitabı "ülke politikası"na aykırı buldu. Kimi kitabı bilimsel bulmadı vb. vb. Bu kesim içinde yeralanların birleştirici mayaları Türk şovenizmidir. Türk şovenizmi bakış açısı bu karşı duruşu sergileyenlerin temel tavrıdır.

Bu kesim içinde İşçi Partisi de (İP) var. Olmamaları da süpriz olurdu! AB'ye karşı olan İP, Avrupa merkezli, büyük bölümü tercüme olan Coğrafya kitabına doğal olarak karşı çıktı.

* * *

Coğrafya kitabı 4 ana bölümden oluşuyor. İlk üç bölüm Fransızcadan tercümedir. 4. bölüm Türkiye üzerinedir.

Kitap Avrupa'yı merkeze koyan, AB eksenli bir bakış açısını taşıyan bir kitaptır. Bu yönüyle de eleştirilere maruz kaldı.

TÜSİAD Coğrafya kitabının liselerde yardımcı ders kitabı olarak okutulmasını sağlamak için Milli Eğitim Bakanlığı'na başvurdu. Bu başvuru çeşitli gerekçeler öne sürülerek Talim ve Terbiye Kurulu (TTK) tarafından reddedildi.

Coğrafya 2001 kitabına yönelik olarak getirilen bütün eleştirileri değerlendirmek ve Coğrafya kitabının nasıl olması gerektiğini açımlamak bu yazının görevi değildir.

Ermeni düşmanlığı, Ermeni tabusu sürüyor

TTK'nın kitaba yönelik olarak getirdiği yüzlerce eleştiri içinde saçma, mantıksız, zorlama eleştiriler yanında, Türk şovenisti bakış açısını içeren eleştiriler de var.

Bu eleştiriler içinde Ermeni'lerle ilgili olanlardan birkaçıyla kendimi sınırlamak istiyorum.

– *"Haritada 'Dinler ve dinsel cemaatler' başlığı altında Ermenileri gösteren bir lejantın yer almaması gerekmektedir." (28 nolu eleştiri)*

TTK'nın eleştirdiği yere bakıldığında; "Ortadoğu risk mekanı" haritası yer alıyor. Haritada dinsel ve ulusal topluluklar lejantta çeşitli renklerle gösteriliyor. Örneğin Yahudiler kırmızı renkle, Ermeniler sarı renkle, Kuzey Irak Kürt Özerk Bölgesi kahverengi renkle gösteriliyor. Şii Müslümanlar koyu yeşil, Sünni Müslümanlar açık yeşil renkle gösteriliyor.

TTK haritada Ermeniler yer almasın diyor, ama örneğin Yahudilerin yer almasına ses çıkarmıyor. Bu da Ermeni lafını duyduğu zaman tüyleri diken diken olan, resmi tavrın sonucu olsa gerek!

– *"'Ermeniler', sözcüğünün yer aldığı anlatım, tarihi gerçekler ve ülkenin politikası dikkate alınarak yeniden düzenlenmeli." (43 nolu eleştiri)*

TTK'nın yeniden düzenlenmesini talep ettiği "tarihi gerçekler ve ülkenin'" politikasına aykırı bulduğu "anlatım" aynen şöyledir:

"20. yüzyılda birçok kadın ve erkek savaştan ya da siyasal, dinsel ve etnik zulümden kaçmak için zorunlu göçlerle tanışmıştır. Ermeniler, Yahudiler, İspanyollar, Almanlar, Hintliler, Vietnamlılar, Afganlar, Haitililer vb. 1997 başında Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) sorumluluğundaki 23 milyon kişiden 13 milyonu mülteciydi." (Cografya 2001 kitabı, sayfa 52)

Burada 20. yüzyılın ilk soykırımı olan Ermeni soykırımı anlatılmıyor. Anlatılan sadece "siyasal, dinsel ve etnik zulümden" kaçanların zorunlu göçlerinden bahsediliyor.

"Zorunlu göç" ve Ermeni kelimelerini yanyana gören ve okuyan TTK'nın aklına hemen "ülke politikası" geliyor. Ülke politikası Ermeni soykırımını tanımadığına göre; ne olur ne olmaz denilip bu anlatım içinden Ermenilerin çıkarılması isteniyor. Öyle ya birileri çıkıp "zorunlu göçü" soykırımla eşitlerse ne olacak?!

Kırmızı renkli pelerini gören boğa nasıl sinirleniyorsa, Ermeni sözcüğünü okuyan TTK ve bilumum kemalistler de ayağa kalkıyor ve "Katiyen Ermeni soykırımı olmamıştır" diyor.

Olmadıysa bu kadar hassasiyet niye?!

– *"Armenia, Anadolu topraklarında gösterilmemeli"dir. (91 nolu eleştiri)*

TTK Armenia'nın Anadolu topraklarında gösterilmesini istemiyor. Gösterilmesini istemediği harita günümüz Türkiyesi'nin haritası değil, 4. yüzyılda Roma İmparatorluğu'nun sınırlarını gösteren haritadır.

4. yüzyılda Türkler Orta Asya'da at koşturuyorlardı! Anadolu coğrafyası üzerinde Ermeniler, Lidyalılar, Rumlar, Kürtler, Galatalılar vb. yaşıyordu.

TTK geriye dönük tarihin çarpıtılmasını istiyor. Hani ellerinden gelse tarihten Ermeni kelimesini silecekler!

– *"'Türkiye'nin en büyük gölü Van Gölü' ifadesinden sonra geçen açıklamaya gerek yoktur." (112 nolu eleştiri)*

"COĞRAFYA 2001" TARTIŞILIYOR...

Bir dizi çevre TÜSİAD'ın yayınladığı "Coğrafya 2001" kitabı üzerine tartıştı, tartışıyor. Kitap üzerine bir tartışma da Darphane'de yapıldı. 5 Ekim 2001 tarihinde "Darphane-i Amire"de, TÜSİAD, Atlas Dergisi ve Tarih Vakfı'nın ortak organizasyonuyla gerçekleşen tartışma toplantısına konuşmacı olarak Tarih Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı İlhan Tekeli, "Coğrafya 2001"in Yayın Koordinatörü Füsun Üstel, kitabın danışmanlarından Coğrafya Öğretmeni Figen Alp, Atlas Dergisi Genel Yayın Yönetmeni Özcan Yüksel, TÜSİAD adına Nuri Çolakoğlu katıldı. Aşağıda bu toplantıda yapılan konuşmalardan bazı pasajlar yayınlıyoruz. (Alıntıların tümü Kasım 2001 tarihli Toplumsal Tarih dergisinin 95. sayısından alınmıştır.)

*"(...) Burada (kitapta) kesilmiş alanlarımız var. Kitabın jeopolitiği önemli ama içini doldurmak gerekir. Orta Asya, Yemen, Mısır, Kafkasya kitapta yok. Ben bunu yadırgadım. Bellek ve hakikat arasında büyük bir bağlantı vardır. (...) jeopolitiğin çeviri olmasını yadırgadım. Dünya belki tek kültür, tek tarih, tek coğrafyaya dönüşüyor ama bizim farklılıklarımız da var. Kıtalararası sürtüşmeler var. Türkiye de bu sürtüşmelerin ortasında yer alıyor. Kitapta Avrupa merkezli, oryantalist bir bakış açısı var. Bence coğrafyaya çıkarsız olarak bakmalı ve genç kuşaklara böyle aktarmalıyız." (**Özcan Yüksel**, Atlas Dergisi Genel Yayın Yönetmeni)*

*"Bizde dar bir coğrafya tanımından hareket ediliyor ve disiplinlerarası bir yaklaşım yok. Oysa tanımlama önemlidir. Bir şey tanımlandığı ölçüde meşruiyet kazanır. Kitaplardaki tanım hayal gücünü geliştirmiyor. Kitapların yarısı doğal/fiziki coğrafya konuları ile dolu. (...) Ekonomik faaliyetlerin arkasında yatan dinamizmden hiç bahsedilmiyor. Bu coğrafya kitaplarında insan yok... Tamamen bilgi yığını, herhangi bir problematikten hareket edilmiyor, düşünmeye zorlamıyor, üniversite sınavına hazırlamak amacıyla kısa yoldan bilgi edinilmesini amaçlıyor. Türkiye'nin dünyadaki yeri, tasarımı açık değil." (**Füsun Üstel**, Kitabın Yayın Koordinatörü)*

*"Coğrafya her şeyle ilgili, bütünü görme yeteneğidir. Gereklidir ve çok zordur. Kendimi lise ders kitapları yazmaya yetkin görmüyorum. Benden beklemeyin. Ben akademisyenim. Bunlar akademisyenin işi değildir. Bunlar ekip işi. (...) Kitap karikatürize edilecek kadar garip ve insafsız. Tartışma ortamı yarattı, bu güzel; peki şimdi ne olacak? Şu anda bu kitap kabul edilmedi, peki şimdi ne düşünülüyor? Ders kitabı çok objektif olmalı. Bu objektif değil, samimi değil, tek yanlı. Globalleşmeye ağırlık vermiş, Türkiye yama gibi duruyor, alternatif yok. Niye azgelişmişliği anlatalım, gelin çok gelişmişliği anlatalım. Liseler için uygun değil." (**İlhan Kayan**, toplantıya doğrudan çağrılmadığı için "kırgın" olan Ege Üniversitesi Coğrafya Bölümü Başkanı)*

*"Kitabı yeni dünyanın akımları üstüne oturtmak iyi ama acaba coğrafya kitabı olarak mı başlamalı? Yoksa bazı hazırlıklardan sonra mı buraya gelmeliydi? Türkiye kısmında kullanılan başlık ile arkasındaki başlıklar birbirini izlemiyor. Bence mevcut kitaplar ile "Coğrafya 2001" kitabı arasındaki önemli farklar şunlar: MEB'in ders kitaplarının arkasında hiç kavram yok. Bütün açıklamalar fiziki coğrafyanın üstüne oturuyor. TÜSİAD'ınkinde ise bu sefer fiziki coğrafya yok olmuş. Yerine siyasal bilim, tarih vb. gelmiş. İnterdisipliner iddianın fiziki coğrafyayı ihmal etmesi kabul edilemez. 1960'larda coğrafya budur derdim, ama artık diyemem. Bugün artık bin bir coğrafya algılaması var; fenomenalist, anarşist, pozitivist coğrafya... Hepsi başka başka şeyler." (Şovenist ögelerin olup olmadığı konusunda) Çok az var ama bu durum daha çok mekâna bakış açılarından anlaşılıyor. Mevcut kitaplar teritoryal ve birbirinden kopuk ulusçuluğun kitapları..." (**İlhan Tekeli**, Tarih Vakfı Yönetim Kurulu Başkanı)*

Coğrafya kitabının 177. sayfasında Van Gölü'nü gösteren bir resim var. Resmin yanında şu açıklama var:

"Türkiye'nin en büyük gölü Van Gölü: Medler, Persler, Urartular, Ermeniler ve Türklerin uygarlıklar kurduğu Van Gölü, tarih boyunca "Yukarı Deniz", "Dalgalı Deniz" olarak adlandırılmıştır."

"Türkiye'nin en büyük gölü Van Gölü" cümlesinden sonra gelen açıklamayı TTK gereksiz buluyor. Eğer Ermeni kelimesi burada da geçmeseydi, acaba TTK bu açıklamayı gereksiz bulur muydu? Hiç sanmıyoruz.

Tarihte Ermeniler bu bölgede uygarlıklar kurmadı mı? Kurmadıysa hâlâ ayakta duran Ermeni kiliseleri de neyin nesi? diyesi geliyor insanın.

Sadece bu örnekler bile Ermeni meselesi bağlamında; TTK şahsında resmi tavrın varlığını hâlâ nasıl sürdürdüğünü, Ermeni tabusunun nasıl hâlâ varlığını koruduğunu gösteriyor.

Coğrafya 2001 kitabı kuşkusuz, MEB mevzuatı ile karşılaştırıldığında, daha iyidir. Fakat bu da yeterli değildir.

Bize kötünün iyisi değil, Avrupa kıtasını temel alan bir coğrafya değil, dünyayı temel alan, bilimsel temele dayalı bir coğrafya kitabı gereklidir.

Ekim 2001

"Bir Daha Susma Yüreğim"

KUBİLAY ERCENK

İzlenimler, çağrışımlar...

Şakir Bilgin'in yeni kitabı **"Bir Daha Susma Yüreğim"**, kırk yılını dolduran iş göçünün, Anadolu'dan Avrupa'ya sürüklenen insanımıza nelere mal olduğu konusunda, çağrışımlarla yüklü bir düşünceler sarmalına doladı beni. Bu bakış açısıyla; kitabın, göçün yol açtığı sosyal değişimlerle doğrudan ilgili olduğunu düşünüyorum.

Göç bence, istenildiği gibi yaşanamayan hayatların, tek tek *"kaderler"*in kendi başlarını alıp gittiği acıklı olaylar toplamıdır. Göç, insanın ömür boyu yüklendiği ve omuzundan atamadığı, öte yandan taşımaya alıştığı için de artık yadırgamadığı bir yük gibidir. Bu yükü ruhuyla ve bedeniyle yaşamış ve hâlâ da yaşayan insanların tablosu, günlük yaşamımızla iç içedir. Çalışmaya ve susmaya gelmiş yalnız *"kaderler"*in ortak tablosudur bu. Bu tablonun –örneğin Köln'de– verdiği izlenim, taşradan gelip de "İstanbul'u mesken" tutanların verdiği izlenimle aynı odakta birleşir. Her iki yer de "yaban"dır, gurbet bir uçta, sıla bir uçtadır.

Bu tabloyu oluşturan parçalar orada burada sergilenir. Bazen onlar bizim önümüzden geçerler, bazen de biz onların önünden geçeriz. Bakarız, ancak görür müyüz, sanmıyorum. Budist kültürdeki üst aşamalardan biri de, herkesin göremediğini gören "üçüncü göz"ü kazanma aşamasıdır. Üçüncü göz kalbin gözüdür, sessiz konuşan yüreklerin gözüdür. Bizim bakıp da göremediğimiz bir çok ayrıntıyı görmüş ve genç bir kızın duygu dünyasını abartısız bir inandırıcılıkla anlatabilmiş olmasını, Şakir Bilgin'de üçüncü bir gözün varlığına yormakta fazla zorlanacağımızı sanmıyorum. Şakir Bilgin, son kitabı **"Bir Daha Susma Yüreğim"**le, göç insanının dertlerinin en belirgin kaynağının susmak olduğunu iddia ediyor. Ruhlarımızı besleyen iletişim ve sevginin azalmasıyla; coşkularımızın, hayallerimizin, umutlarımızın susması.

Göç olgusunu izlediğimiz sahnelerde genellikle insanın ruhsallığı ön plana çıkar, ağırlık kazanır.

Bazen saniyeler süren anlık sahnelerdir bunlar. Bazen bir davranıştır, bir bakıştır, bir sözdür, bazen anadoluca süslenmiş bir arabanın arka camına yazılmıştır; *"ben doğmadan ölmüşüm"* veya *"bülbülü altın kafese koymuşlar, 'ille de vatanım!' demiş"* veya *"aldırma gönül aldırma!"* gibi. Veya bir sokağın kebap kokan havasıdır. Bazen bir kahvenin camında yazılı *"Konyalı'nın Yeri"* sözüdür.

Bazen sebebini bilmediğimiz bir öfke, çoğu zaman da suskunluktur, kendi kendini kemirmenin, bitirmenin, yok etmenin bir belirtisi olan içine kapanmaktır, yüreğin susmasıdır.

Şakir Bilgin, **"Bir Daha Susma Yüreğim"**le açtığı yeni pencerede bize; *–eserine malzeme toplayan her yazarın haklı cimriliği ile–* önce kendisinin, olabildiğince dikkatle gözlemlediği bir tabloyu sergiliyor. *"Kader"*inden hiç de sorumlu olmayan genç bir kıza, yüreğinden taşırarak mektuplar yazdırıyor. Mektuplar, bir Alman öğretmene yazılmış; yakınma, iç dökme, sitem ağırlıklı duygusal içeriklerle, Anadolu'dan Avrupa'ya taşınmanın, bir iş göçünün öyküsünü de anlatıyor.

Şakir Bilgin'in kitabında, olanlar ve olması gerekenler var. *"Olmayanlar"* da var. Kırk yılın kaynattığı bir azınlık toplumunun aynası gibi. Aynaya baktığımızda her şeyi göremiyoruz. Ancak aynanın önünde yer değiştirdiğimiz zaman, aynanın içindeki görüntüler de değişiyor. Biz de, Şakir Bilgin de bu aynanın içindeyiz. Biz kendimizi aynada görüyoruz. Şakir Bilgin de görüyor. Fakat aynayı tutan o. Şakir Bilgin, bize bizi gösteriyor. *"Aynaya bakın!"* diyor. *"Benim gördüklerimi siz de görün artık!"* diyor. Uyarıcı bir işaret etme bu. Bizi uyarırken kendisi suskun, fakat kitabı; iddiasız, genç bir kız öğrencinin ağzından bize –elbette kendine de; *"neden susuyo-*

Bir Daha Susma Yüreğim
Şakir Bilgin
Önel Yayınevi
Köln, 2001

rum?, neden susuyorsun?, neden susuyor?, neden susuyoruz?, neden susuyorsunuz?, neden susuyorlar?" diye soruyor, avaz avaz bağırıyor.

Aynada neler görüyoruz? Aynada gördüklerimiz bizde neler çağrıştırıyor? Aynada göçü görüyoruz; sılayı, gurbeti görüyor, yanık memleket türküleri dinliyoruz. "Fikrimin İnce Gülü" arabalar, buruk tatiller, aldatan oyuncaklar, kuma kadınlar, Türk babalarını arayan Alman kızlar, parçalanmış aileler, hasret, uzaklar ve yollar görüyoruz. Paralar, sonradan gelenler, geriye dönenleri görüyoruz. Gerisin geriye dönenleri görüyoruz, sefası sürülemeyen memleket evlerini, ulaşılamamış hedefleri, erkeksiz kalan köyleri, kırık dökük hayatları, bir parçası sılada, bir parçası gurbette ikiye bölünük ruhları, kemikleşen önyargıları, hor görmeleri, küçümsemeleri, aşağılamaları, yitirilmiş değerleri görüyoruz.

Şakir Bilgin'in kitabında bunların hepsi var mı?

Hayır, hepsi yok. Eserin gücü de bu özelliğinden geliyor sanıyorum. Kitabın içeriğini oluşturan –var olan– malzeme, olmayanları da, zincirleme çağrışımlar aracılığıyla okuyucunun bilinçüstüne eski fotoğraflar gibi çıkarıyor. Kitap, her okuyucunun hayal gücü oranında, çağrışımlarla zenginleşiyor. Okuyucu, kendi göç yolunu geriye, geçmişe doğru anımsayıp, izleme olanağı buluyor. Bir başka deyişle; aynanın önünde yer, dolayısıyla bakış açımızı değiştirdiğimizde görüntüler de değişiyor, zenginleşiyor.

Görevini tamamlamış birinci kuşak, sosyal bir tortu olarak dibe çöküyor. İkinci kuşağın omuzuna basan üçüncü kuşak daha şanslı. Şakir Bilgin, *"yüreği konuşmaya"* başlayan genç kızı, bu gelişmenin umut veren bir belirtisi olarak bize sunuyor. Şakir Bilgin'in aynası, altta kalan sosyal tortuyu iyi niyetle kararttıyor, yüreği konuşmaya başlayan genç kızı aydınlatıp, yol açan bir sembol olarak öne çıkıyor. Genç kızın mektuplarının adresi Alman öğretmen ise; *"ruhlarımıza ve düşüncelerimize egemen olmak isteyen biri..."* olarak, baskın kültürün tipik bir temsilcisi rolünü üstleniyor.

Eleştiriler, yorumlar...

Herşeyden önce, bir genç kızın iç dünyasını kendi ağzından ayrıştırarak yazıya dökmek –karşı cinsten bir yazar için– çok güçlü bir gözlemi gerektiriyor. Eserin bütününde, bu gözlemin yapıldığı izlenimi var. Ancak; bir genç kızın duygu dünyasını, okuyucu ile paylaşabilecek kadar anlatabilmek, sadece güçlü bir gözlemle becerilmiş olmasa gerek. Yazarın, birçok durumlarda, kendini bu genç kızın yerine koymuş olması, yaşanan bir olay sırasında, söylenen bir söz veya yapılan bir davranış karşısında, onunla aynı duygusal konuma girebilme becerisini de göstermiş olması gerekir.

Eserdeki içerikler (malzeme) zengince işlenerek, cinsiyet ayrımı gözetmeksizin göçle ilgili sorunlar, –küçük bir yaşam alanında, okul/öğrenci/öğretmen üçgeninde işlenmiş olmasına rağmen– değişik boyutları ile okuyucuya tekrar tekrar hatırlatılıyor:

Aile, okul, arkadaş, öğretmen, yetişme farklılıkları, sıla özlemi, ayak bağı olan geleneklerle hesaplaşmalar, komşuluk, akrabalık, kuşaklararası ayrılıklar, dil zorlukları, birinci kuşağın toplumdan kopuk yaşayışı, çocuk-anne-baba paralelliğinin bozulması, okul sonrası yaşam örnekleri, yabancı düşmanlığının okula ve aileye yansıması, cinsel ve etnik ayrımcılık, dinin yozlaşması, –maskeli– vatandaşlık, iki ayrı yaşam biçimi arasında kalmışlık, çocukların ayrımcılıkla iç içe büyümeleri, sosyal yapının okul sistemine yansıması, sosyal yapının bozulması, kimlik sorunu, kız-erkek ilişkilerindeki hoşgörüsüzlük, toplumun dayattığı tabular, ailenin dayattığı yasaklar, çocuklarda kişilik gelişmesini engelleyen aşırı korumacılık, küçük görülmenin yarattığı bunalımlar...

Alman olmayan bir okuyucu olarak, genç kızın, dertlerinin kaynağı saydığı veya sandığı Alman öğretmenini, davranışlarının verdiği izlenimle hayalimizde canlandırabiliyoruz: Soluk tenli, uzun ve zayıf yüzlü, gerektiği zaman –biçimsel– gülebilen, kendi ruh dünyasının kurbanı, cinsel tatminsiz, kendi yarattığı iletişim kalıplarının dışına çıkamayan, çocuk sevmeyen, özeline dokundurtmayan bir kadın. Genel olarak hayatta istediklerine ulaşamamanın bütün kabahatini de yabancıların burada olmalarına, kendi yaşam alanını –hakları olmayarak– onunla paylaşmalarına bağlayan, çok rastladığımız bir *"kadın insan"*. Burada; *"acaba bu öğretmen bir erkek olsaydı, eserin bütününe hakim olan duygusal çerçeve böyle mi olurdu?"* sorusu aklımıza geliyor. Fakat eserin işlediği genel sorunsallık, bu soruyu geriye itiyor. Bir başka deyişle; bu anlatılanlar için; "doğru kişiler doğru zamanlarda karşı karşıya getirilmiş" düşüncesi daha ağır basıyor.

Okuyucu eseri okurken, bildiği ve yaşadığı şeylerin tekrar edilmesinin verdiği *"hep aynı şeyler!"* duygusuna kapılmıyor. Kendini ve yaşamını yeniden sahne sahne yaşıyor. Ortak hatıraların geçidi ile bilincini tazeliyor, kabullenilmiş, benzer *"kaderler"*in paylaşılmasının rahatlığını duyuyor. Eserde temsil edilen kişiler bu eseri –eleştirilmiş olmalarına karşın– rahatsız olmadan okuyabilirler ve kendilerini dışarıdan gördüklerinde de, en azından –sessizce– *"Kız haklı! Ama ne yapalım, biz böyleyiz işte!"* deme cesaretini gösterebilirler sanıyorum–.

Kitapta göç toplumunun aile yapısına bir pencereden bakıyoruz. Tipik bir göç ailesi. Dışarıya karşı geleneklerin zırhı ile korunan tembihli çocuklar. Azınlık ruhsalının getirdiği katlanmış günlük yükler, iletişimin, sevgi ve coşkunun aile yaşamındaki yoğunlu-

ğunu azaltıyor. Toplum içinde edinilmiş veya dayatılmış, en aza indirilmiş tekdüze, iddiasız, küçük mutluluk standartlı bir yaşam biçimi, bize yabancı gelmiyor. Bu yaşam biçimini tanıyoruz. Bir bölümünü kendimizden, bir bölümünü yakın çevremizden, öğrencilerimizden.

Kaderci birinci kuşak ile kabuğuna dar gelen üçüncü kuşağın buluştukları dede-torun sahnesi. Otuz beş yıl önce, kendi iradesiyle göç kararı vermiş bir dedeye acıyoruz. Dede, nasırlaşmış, artık acı vermeyen bir vatan hasretinin (yurt özlemi hafif kalıyor), geldiği toprağa gömülmekle biteceği avuntusuyla yetiniyor.

Eserde, aile içindeki genç hayatın, kendi varlığının nedeni olan eskimiş bir hayatı, bilmeden, istemeden kenara itmesini kendine yaşam alanı açmasını izliyoruz. Bu sahne Türkiye'de olsaydı, bizi bu kadar etkilemezdi sanıyorum. Ancak; dedenin "gurbet" acılarının toplamı, hasretinin anlatılmazlığı, ona aile içinde, acıma duygusuyla destekli, korunmalı bir konum sağlıyor. Dedeye; *"Geldinse kendin geldin, ne yakınıp duruyorsun?"* diyemiyoruz. Genç kız da bu davranış biçimini aile içinde kazanmış olduğundan, içindeki *–aslında dedeye değil, dedenin kişiliğinde temsil edilen geleneklere–* isyanı birçok kez içine atarak bastırıyor.

Çok malzemeli içeriğin, eserdeki kişilerce değişik yorumlarının yapılması, karşıt düşüncelerin de sergilenmesi, uzlaşıcı ve uçları birbirine yaklaştırıcı bir eğilimin varlığını sezdiriyor. Yazar *"taraf"* olmasına rağmen, karşı *"taraf"*ın da söz hakkını elinden almıyor.

Yer yer ağır duygusal anlatımlar olmasına karşın, iyimser beklentileri çağrıştıran, akıcı, şaşırtmacasız, yuvarlanabilecek kadar köşesiz bir anlatım biçimi.

Eserde dil, sade, temiz ve özentili bir anlatımın aracı olarak kullanılmış, zengin, fakat *"edebi"* ve *"süslü"* değil. Eserin çok az yerinde ve çok az sayıda, bazı uzunca ve düzgün kurulmuş tümceler, Almanya'da yetişen bir genç kızın ağzından çıkmış izlenimi vermiyor. Bu da kanımca; kalem dilini kullanmanın yazara verdiği bir rahatlık, kolaylık olsa gerek. Ayrıca; dilin özentili ve düzgün oluşunun, öğretmene yazılan bir mektubun kusursuz olması gerektiği endişesinden kaynaklandığını da vurgulamamız gerekiyor. Genel olarak anlatım biçimi de, dil de genç kıza *"yakışıyor"*. Eserin dil özelliğine ait bu yön, ayrı bir tartışma konusu olabilir. yazarın hiç *"konuşmadığı"*, *"anlatmadığı"* bir eserde, kişilerin dillerinin sosyal konumlarına ve eğitim derecelerine uyması yanında, okuyucunun *"edebi zevki"* de düşünülmelidir. Şakir Bilgin bu güç işi, okuyucunun kolaylıkla benimseyeceği bir biçimde başarmış: Onun dil zenginliğini eserin bütününde duyumsuyoruz; gözümüzün önünde hep *"anlatan"* genç kız var.

Haziran 2001, Köln

Amerika: "Rüya" mı? Kâbus mu? "Yankee" imparatorluğu

TEMEL DEMİRER

İzzettin Önder'in önsözü ile Ütopya Yayınevi tarafından yayımlanan **"Amerika: 'Rüya' mı? Kâbus mu? 'Yankee İmparatorluğu..."** başlıklı çalışma dünya emperyalizminin jandarmasının hâl-i pür melaline değinip; "rüya" olarak sunulan bir "kâbusu" çeşitli veçheleriyle sergileyip; 11 Eylül 2001'indeki ABD'yi tartışmaya açıyor...

Sunay Akın'ın, *"Beyaz adam/ özgürlük adına/ dev bir kadın heykeli dikti/ doğu denizinin kıyısına/ ve her gece/ altında dans ettiğimiz yıldızları/ bayrak diye tutsak etti/ bir bez parçasına.../ Beyaz adam/ özgürlük gibi adaleti de/ bir kadın heykeliyle simgeledi/ ama elinde terazi tutan/ zavallı kadın/ gözleri bağlı olduğu için/ kendisine tecavüz edenin/ kim olduğunu görmedi..."* dizeleriyle betimlediği ABD, Türkiye'ye hep bir "rüya" ve "model" olarak sunuldu. "Küçük Amerika" olma hayalleri topluma empoze edildi. Tarihsel gerçekler olumsuzluklardan ayrıştırılarak, bir rüyaya dönüştürüldü. Oysa, günümüzde Amerika rüyası, ideolojik-kültürel-askeri-ekonomik saldırganlığı ve emperyalist vahşetiyle giderek bir kâbusa dönüşüyor.

"Mavi"yi paylaşın!

GALİP ÇAKIR

Hasan Erkul'un ilk şiir kitabı Panta Rei'ını ilk elime aldığımda bir şiir kitabı için hayli kalın olduğunu düşünmüş, sıkılacağımı sanmıştım. Ancak dizeler birbirini takip ettiğinde yanıldığımı anladım. Yıllarca toprak altında biriken bir kaynağın yeryüzüne ilk çıkışı olarak değerlendirmiştim Panta Rei'ı ve Erkul'un şiirlerini yayınlamaya devam etmesi gerektiğini düşünmüştüm. Erkul, yeni bir şiir kitabıyla; eski kaynağın devamı niteliğindeki şiirleriyle okuyucuyla buluştu. Yeni şiir kitabının ismi "Hikmeti Mavi"...

Şimdi, ilk yerlilerinin torunlarının doğal kaynaklarından soyulmuş rezervasyonlarda yaşadığı bir ülke düşleyin. Ortalama yaşam beklentisi, 1940'lardakinin aynıdır. Bebek ölümleri ulusal ortalamanın yedi kat üzerindedir. Ülkenin en tanınmış siyasal mahkumu, bir Kızılderili önderidir... Seçmenlerinin yarısının oy kullanmadığı bir ülke düşleyin. Ulusun temsilciler meclisi, ulusu temsil etmiyor. Büyük ölçüde erkek ve beyazlardan oluşuyor. Senato, milyonerleri temsil etmektedir... Dünya nüfusunun yüzde 5'ten azını barındırdığı halde dünya petrol kaynaklarının yüzde 25'ini kullanan bir ülke düşleyin. 1978'den bu yana bütün ülkelerden daha çok ağaç kesti. Asit yağmurları ve küresel ısınmanın başlıca sorumlusu. İşte burası Amerika'dır...

Gerçek(ler) bu merkezdeyken; "Ho, Ho, Ho Şi Minh; İki Üç Daha Fazla Vietnam; Ernesto'ya Bin Selam..." diye haykıran geçmişimizin, "Altıncı Filo"yu Dolmabahçe'den denize döktüğü günlerden; "ABD'nin kadiri mutlak" ilan edildiği "postmodern zamanlar"a ulaşılan "Yeni Dünya Düzeni" koordinatlarında, "ABD emperyalizminin yeri, gerçeği ve durumu nedir, nicedir?" sorusuna net yanıtlar vermeden geleceğin önünü açmak ya da küresel bir anti-emperyalist çıkışı örgütlemek hiç de kolay görünmemektedir...

İdeolojik-kültürel-askeri-ekonomik saldırganlıkla dünyanın Amerikalılaştırılarak Disneyland'laştırıldığı konjonktürde; McDonald'slı-Coca Colalı "söylenceler" emperyalist vahşeti estetize ederken; insanlığından çıkartılmış insanlık Amerika'nın "kâbusa" dönüşen yerel ve evrensel gerçeğine sırt dönerek "Üç Maymunlar"ı oynamayı tercih etmektedir.

Gerçeğin "gibileştirilerek" manipülatif-halisünasyonlarla "başkalaştırılmak" istendiği koşullarda "Amerika Gerçeği" konuşularak, yığınlara mal edilmelidir... Unutulmamalıdır ki, dünya emperyalizmine küresel bir karşı çıkış ABD'yi ve "Amerikan Tarzı Yaşamı" reddeden Vietnam'ın yanı başındaki 68 başkaldırısının yeniden küreselleşmesi; ve enternasyonalist dayanışmasını, Beyaz Saray kapılarından yedi iklim dört düvele mal etmesiyle mümkündür... O halde "YDD" patentli "rüya" yalanı yerine, ABD patentli "kâbus" gerçeğinden sözedilmeli...

26 ayrı yazıdan oluşan bu çalışma da bunu yapmaya çalışıyor...

"Amerika: 'Rüya' mı? Kâbus mu? 'Yankee İmparatorluğu..."

İzzettin Önder'in önsözü ile; Michael Albert, Noam Chomsky, Michel Chossudovsky, Béatrice Giblin Delvallet, Temel Demirer, Yücel Demirer, Ted Glick, Cynthia Ghorra Gobin, Berat Haznedaroğlu, Edward S. Herman, Mumia Abu-Jamal, Robert Naiman, Elise Marienstras, Anuradha Mittal- Özgür Orhangazi, Sibel Özbudun, Cynthia Peters, Cahide Sarı, Ignacio Ramonet, Holly Sklar, Howard Zinn; Derleyenler: Gökçer Özgür - Mustafa Erdem Sakınç;

Ütopya Yayınevi, 2001

"Romaydın / Osmanlıydın / Gözünde maviliğinle bebek / Yüreğinle ihtişam! · Maviydi her yan... · Bir parça marmaradan / bir parça egeden / Akdenizinki seferî / Karadenizinki hamsi aşı · Gözünün maviliği/unutamadığım! · Bir parça gökyüzünden / Bir parça turkuaz / Ateş mavisinde pişen sevda aşı · Maviydi dualar/içerdim maviyi / Yollar sana gider dönmezdi geri / Sen yoktun / İstanbul da yoktu · Her türlüsünü tadarım da / İstanbul geçmez boğazımdan"

Kitaba adını veren şiirinde Erkul "mavi tutkusunu" böyle dizelere döküyor.

"Hikmeti Mavi"nin Sunu'sunda Mecit Ünal'ın söylediği gibi kitap; "Dünyayı, hayatı şiir yoluyla algılayış ve yorumlayışın son biçimleri... Hasan Erkul'un dünyaya, kendi dışındakilere, birlikte yürüdüklerine söyleyecek şeyleri var. Onlara kendilerini göstermek."

"Hikmeti Mavi"yi okuyun... Şairin "kendi dışındakilere", "birlikte yürüdüklerine" söylediklerini şiir yalınlığında özümseyin... Şairin "kendilerini gösterdiklerini" tanıyın... Belki yabancısı olmadığınız, belki "Aaa bu şu!" diyeceğiniz portrelerin izini sürün...

Okuyun "Hikmeti Mavi"yi...

Paylaşın şiirin mavisini... şairin "mavisini"...

Hikmeti Mavi
Hasan Erkul
Dönüşüm Yayınları
Ekim 2001
87 sayfa

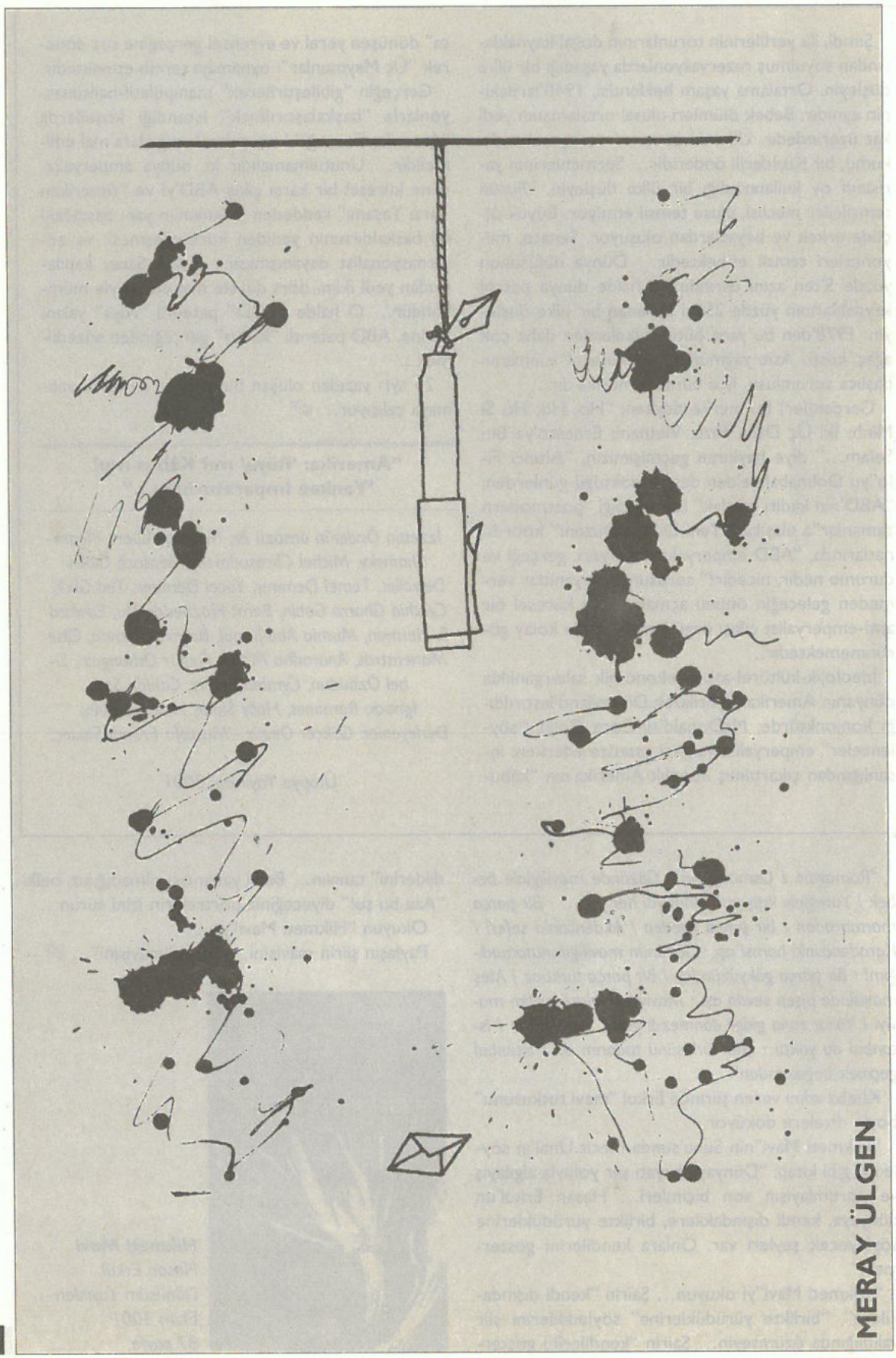

MERAY ÜLGEN

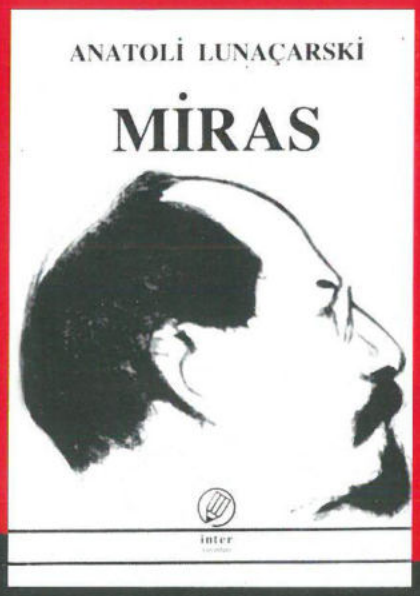

ANATOLİ LUNAÇARSKİ
MİRAS

• **ESTETİĞİN TEMEL SORUNLARI** Klasiklerin Mirasından • **MÜZİK** Beethoven Bizim İçin Neden Değerlidir? · Romantizm · Franz Schubert · Berlioz'un "Damnation de Faust"u · Richard Wagner 'in Yolu· Çaykovski ve Bugün • **RESİM** Madonna ve Venüs · Tizian ve Pornografi · Rembrant van Rijn • **TİYATRO** Diderot'nun "Oyuncu Üzerine Paradoks"u · "Faust", "Kısmet", "Comédie"nin Kaçakları · Hamlet Pozunda Faust · Pazaryerinde "Götz" • **EDEBİYAT** Shakespeare'in Kişiliği ve Eseri · Lope de Vega'nın İki Şaheseri · Jonathan Swift ve "Bir Fıçının Masalı" · Molière · Doktor Faust · Goethe ve Çağı · Dramacı Olarak Goethe · A. S. Griboyedov · Aleksander Sergeyeviç Puşkin · N. A. Dobrolyubov · Şçedrin Üzerine · Flaubert · Whitman ve Demokrasi

inter YAYINLARI

Ankara Cad. 31
Fahrettin Kerim Gökay Vakfı İşhanı
No.: 31 Kat: 4, Daire: 51
Cağaloğlu - İstanbul
Tel.: (0212) 519 16 16

GÜNEY
KİTAPLIĞI'NIN
İLK ÖYKÜ KİTABI:

çağımdan utanıyorum

A. KADİR KONUK

"Utanıyorum" dedi genç kadın, "Çağımdan utanıyorum."
"Kim bu Çağın, hanım, neden utanıyorsun ondan."
"Yirminci yüzyılın sonu" dedi kadın mırıltıya benzeyen bir sesle.
"Allah allah, neden utanıyorsun yirminci yüzyılın sonundan, sana ne yaptı yirminci yüzyılın sonu" dedi müdür dalga geçercesine. Kadının "akıldan yayan" olduğuna inanmış, sabah sabah neşelenebilmek için hemen biraz dalga geçmeye karar vermişti.
"Elbette utanırım" dedi genç kadın burnunu çekerek, "Bu çağda böylesine saçma olaylar yaşandığı için utanıyorum."

GÜNEYKİTAPLIĞI

Tom Tom Mahallesi Akarsu Sokak No: 6, Kat: 3 Beyoğlu-İstanbul
Tel. (0212) 244 59 19 · Fax: (0212) 292 13 97

Yurtdışı Temsilciliği: Güney Kitabevi
Frohlinder Strasse 60 · 44577 Castrop-Rauxel
Tel.: (02305) 542846 · Fax: (02305) 542845

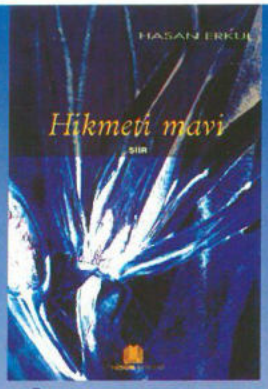

Hikmeti Mavi

ŞİİRLER

HASAN ERKUL

"İlk şiir kitabımın adı "PANTA REİ". Anlamı hep akar demek, aksın bakalım... "Hikmeti Mavi" ikincisi... Bu kitaptaki şiirlerin çoğunluğunu "çokluk" adına söyledim. Dileğim, çokluğun, hep akan en büyük paydada buluşabilmesi..." – H. Erkul

DÖNÜŞÜM YAYINLARI

İstiklal Caddesi · Mis Sokak Tan Apt. No: 6/10 · Beyoğlu · İstanbul
Tel.: (0212) 244 29 97

Sebastião Salgado · *Chiapas, Meksika, 1998*

ISSN 1302-6938 19

GÜNEY
ÜÇ AYLIK KÜLTÜR • SANAT • EDEBİYAT DERGİSİ